

K R A S S Ó V Á R M E G Y E

TÖRTÉNETE.

IRTA

P E S T Y F R I G Y E S.

MÁSODIK KÖTET.

(MÁSODIK RÉSZ.)

KIADJA

KRASSÓ-SZÖRÉNY VÁRMEGYE KÖZÖNSÉGE.

B U D A P E S T.

A Z A T H E N A E U M R. T Á R S. K Ö N Y V N Y O M D Á J A.

1884.

Machesest, hajdan falu Arad megyében, a Maros bal partján. Báthory Zsigmond 1596. azt Jósika Istvánnak adományozza. A kapriorai uradalomhoz tartozott. Ma e néven ismeretlen.

Macho, hajdan falu Krassó megyében. 1411. Lásd *Maycho*.

Macsevics, falu a Duna közelében, határos Moldova-bányához nyugotra. Ismeretlen a XVIII. század előtt. Az 1723. évi térképen *Mathiovecz*, az 1761. évin *Matiovaz* néven találjuk. Bél Mátyás kéziratában *Maczbikovicz*-ra van ferditve. Korabinszk azt írja, hogy *Macschowicz* 1 $\frac{1}{4}$ mérföldnyire fekszik Ujpalankához a Duna közelében. A mai névalakot Schedius térképe megközelíti, ki a helységet *Macsevacz*-nak írja. Ez legujabb időben a szerb-bánsági határőrezred szerb-poszesenai századában feküdt, a katonai végvidék feloszlása után Krassó vármegye moldovai járásához került. Ma Szerb-Poszesenával közös jegyzőség alatt áll. Egy, a múlt század közepén Bécsben Winklernél megjelent térképen Nikolincz és Csukics mellett Alacsovicz nevű falu van feltüntetve; a mi nem lehet más, mint a mai Macsevics.

Macskás, hajdan falu a karánsebesi kerületben, Valiaboul, Ohaba Mutnik, Zsupa és Zorlencz közt. Szeri Pósafi krassói főispán 1352. évi levele szerint Mutnok és *Mackas* határosak voltak, csak az erdő választotta el a községeket. (Oklevéltár I. 24. sz.) A Macskásy család már Nagy Lajos királytól kapott adományt Macskás, Leordis, Ruzsinosz, Tinkova stb. falura. Zsigmond király 1411. évben rendeli, hogy a Macskásiak Csuta nevű birtokának határai a sebesi kerületben igazíttassanak. Ez a Csuta a Temes másik partján feküdt. Ugyan ő 1428. évben új adományt ad a Macskásyoknak Ruzsi-

nosz és Leurdis, valamint az ezek területén telepített Toplicza faluról a sebesi kerületben, megjegyezvén, hogy az adományozottak szülei ezeket Nagy Lajos királytól nyerték adományul. Mindnyáján mai napig ezeket békésen birták. Az új adomány jutalmul tekintendő a családra nézve, mert a galambóczi táborozás alatt (1428. ápril és május) a király seregét a Dunán átszállítani akarván, ez alkalommal Roman Koszta fia és Mihály Farkas fia a sereget megtámadó törökök ellen küzdvén, elesett. Zsigmond király 1430. meghagyja a csanádi káptalan-nak, hogy Jánost Wolkzan fiát Bizere, Zavoj, Vaiszlava és Kröcsma birtokába igtassa; kijelölvén mint kir. embert *Mocskas-i* Miklóst, vagy fiát Lukácsot. I. Ulászló király egy 1440. évi levele szerint Macskásy Miklós, Dénes fia, és osztályos atyafiai ez időben Macskás, Tövis, Alsó-Tinko, Perlo, Dobrogest, Ruzsinosz, Toplicza, Leurdis, Csuta, Alsó-Székás, Felső-Székás és Zazesth birtokában éltek, a kiknek elődjei is itt laktak. De miután a Zsigmond és Albert királyok alatti török betörések idején a lakosok sokszor rabságra hurcoltattak, házaik felgyújtattak, és ez alkalommal a birtokjogot igazoló oklevelek vagy elvesztek, vagy elégték, Ulászló király a Macskásyakat a nevezett birtokokban újra megerősíti és erről új adománylevelet állít ki, meghagyván az aradi káptalanuak az illetők beigtatását, és kir. emberül kijelölvén Luhus de *Felső-Macskás* nevű szomszédot. A káptalan a beigtatást teljesítette 1440. október 5-én Rakoviczay Bálint kir. ember jelenlétében.

Macskásy Iván, Dénes fia, 1445. évben igényt tartott Gyepő falura, de Hunyadi János őt ezzel elutasította. (Lásd Priszaka.) A kormányzó 1447. évben meghagyta a csanádi káptalan-nak, hogy Bizerei Miklóst a sebesi kerületben, Temes megyében fekvő Prisztian és Besna falu birtokába igtassa, mint kormányzói tanut kiküldvén Macskásy Lukácsot. Ugyan ez évben a karánsebesi nemesség bizonyóságot tesz arról, hogy Macskásy Sorban, Demeter és László már nagyapjuk és ősöiktől fogva birják Macskás, Tövis, Tinkova, Dobrogozta, Perló, Csuta, Zazest, Ruzsinosz, Toplicza, Leurdis és Székás harmadrészt. E kijelentésre azon körülmény szolgált okul, hogy midőn I. Ulászló király új adományt adott Macskásy Miklósnak, a fennebbi Sorban, Demeter és László az új adományban név

szerint ugyan megemlíttetnek, hanem — a királyi oklevél írójának hibájából — nem mint a nevezett jószágok harmadrészenek birtokosai. 1448. évben Macskásy Sorban, Demeter, László és János de *Alsó-Macskás* a Sellye havasért pörlekednek. Csornai Mihály és sebesi Danch Péter szörényi bánok a sebesi kerület nemességének azt a panaszt adták elő, hogy *Alsó-macskási* Jakab, László és Demeter az adót és a szokásos évi ajándékokat, melyekkel a keneziatús címén tartoznak, meg nem adták, mire Jakab, testvérei nevében is azt felelte, hogy azt, a mivel ők tartoznak, évenként megfizették; nevezetesen *Alsómacskás* és Alsó-Tövis birtokokról mind azt, a mit Zsigmond király kegyes engedménye tőlük kíván. Tartoznak t. i. évenként pünkösöd ünnepe körül adni egy hízlalt borjut, három ártányt és három csirkét, karácsonyra egy pecsenyét; továbbá 12 tojást és 3 csirkét husvétkor. Ezzel a nevezett bánok meg nem elégedvén, az adó és ajándékok fizetését törvényes úton keresték. A kerület nemessége azért hat nemes embert, és pedig Muthnoki Jánost, Muthnoki Mihályt, Bizerei Lászlót, Macsovai Istvánt, vladesti Bobul Mihályt és Mogorai Bálintot kérte fel arra, vizsgálják meg, milyen fizetéssel tartoznak a nevezett Macskásyak Alsó-Macskás és Alsó-Tövis után. Ezek meghányván a dolgot, jelentést tegyenek küldöiknek egy kitüzendő határnapon; a határozattal a bánok megelégedve lenni tartoznak. A kiküldött hat nemes oly jelentést tett: hogy Jakab, László és Demeter de *Alsomachkas*, ez utóbbi és Alsótövis helységről több szolgálmánynyal és adóval tartoztak, úgymint egy hízlalt borjúval, 3 ártánynyal, 6 csirkével, 12 tojással és egy pecsenyével; de mert Macskásy Román és Mihály Galambócz váránál elestek, Zsigmond király külön kiváltságlevéllel mindennemű e két birtokról járó kenézségi fizetéseket és adókat megszüntette, az említetteket kivéve. Ezen és más kiváltságlevelek elvesztek, midőn Amurad a hazába betört és a törökök Sebes várost és tartozmányát elpusztítván, a nevezett nemesek szüleit és kiváltságos leveleit magukkal hurcolták. E tekintetből a nevezett bánok Macskásy Jakabot, Lászlót és Demetert, valamint gyermekeit a keresett adófizetés alól felmentették, és ez iránt őket meg is nyugtatták. Hunyadi János is, az ország főkapitánya Alsó-Macskás és Alsó-Tövis nemeseit,

nevezetesen Macskásy Jakabot, Sorbánt, Lászlót és Jancsult, de azok jobbágyait is 1453. évben a kenéziatusi jövedelmek fizetése alól felmenti, a szörényi bánoknak meghagyván, hogy azokat az eltörölt adózás miatt ne zaklassák. Mind ennek következtében 1454. évben a többször nevezett bánok március 15-én kelt levelükkel a Macskásyakat megnyugtatták és igényeikről lemondtak, sőt a karánsebesi kerület ispánjait felhívják a Macskásyak jogainak védelmére. A karánsebesi kerület nemessége és kenézei 1456. évben Macskásy Sorbánnak és testvéreinek bizonyítványt állítanak ki az iránt, hogy ők régi időtől fogva Macskás, Tövis, Tinkova, Dobrogozte, Perlew, Csuta, Zazesth, Ruzsinosz, Toplicza, Leordis és Székás harmad részének elismert kétségtelen birtokosai. Macskásy Jakab zsidóvári várnagy 1470. körül Macskás, Tews, Tinkova, Perlő, Csuta, Ruzsinosz stb. részbirtokait 300 fírtért mostoha fiának, Macskásy Imrének elzálogosítja. A zsidóvári várnagynak János nevű fia volt. A török berohanások valamelyike alkalmával Macskásy Zakár leánya rabságra hurcoltatott. Zakár özvegye, hogy leányát kiválthassa, részbirtokait *Macskás*, Csuta, Tinkova és Perlő falvakban és praediumokban Muthnoki Mihálynak 20 arany forintért elzálogosítja. E részbirtokokat Muthnoki Mihály és utána özvegye Angalit sokáig tartá keze alatt. Azonban 1478. évben Macskásy Jakab ezen részbirtokokat idegen kézből vissza akarván szerezni, Angalitát Erdő János és Bethlen Domokos szörényi bánok előtt felszólítja, hogy a 20 aranyforint visszafizetése mellett adja vissza a fenebbi részjóságokat, — a mi az özvegy részéről meg is történt. Karánsebesi Zemen György özvegye Alba, Macskás területén jóságrészt birt, melyet zálogjog címén karánsebesi Poklizar György özvegye Agatha, és fia Miklós és Mátyás az aradi káptalan örkanonokja maguknak statuáltatni kértek. II. Ulászló király 1492. évben meghagyta az aradi káptalannak, hogy a beigtatást teljesítse. A beigtatásban részt vett Farkas Mihály de Mothnok, Bokosticzay Miklós, Floka László de Kryczma. Ellentmondottak Charchak Miklós és neje, és Mercze Fábián. Zlathna György anyai jogon Zagusen és Macskás falura igényt tartott, de Vajda György és Gergely által kielégítettén, a karánsebesi kerület törvényhatósága őt 1548.

évben hallgatásra ítélte. Isabella királyné 1559. rendeli, hogy Macskásy István és Anna, Macskásy Péter özvegyének birtokai *Macskás*, *Tinkova*, *Zagusen* és *Ruzsinosz* faluban a karánsebesi kerületben határaik szerint elkülöníttessenek. 1596-ban Bachuli Dorottya részbirtokait *Tinkova*, *Zagusen*, *Macskás* és *Ruzsinosz* faluban Duma Jánosnak és Istvánnak elzálogosítja 51 forintért. 1571-ben Macskásy Péter és Miklós bizonyos jobbágyaikat és földeket *Maczkas*, *Zaguzsen* és *Ruzsinosz* faluban 531 forintért zálogba adják Miksa Miklósnak, és általa fiának Jánosnak, olyformán, hogy minden év karácson ünnepén ezeket kiváltani jogukban álljon. A nevezett két Macskásy 1572. évben a Szörény vármegye karánsebesi kerületében fekvő *Tinkova*, *Delar*, *Alsó- és Felső-Macskás*, *Ruzsinosz*, *Zagusen* falu, *Valiadény*, *Dombrovicza*, *Székás*, *Gerliste* (másutt *Grediste*) praediumokban levő részbirtokait, karánsebesi Tóth Miklósnak és Gáspárnak, atyafiságos szeretetből 600 magyar forintért elzálogosítja.¹⁾ Az utóbbiak ugyanis Macskásy Miklós unokái voltak. Báthory Zsigmond vajda 1584. évben rendeli, hogy Szörény vármegye karánsebesi kerületben fekvő *Ruzsinosz*, *Zagusen*, *Tinkova*, *Delar* és *Macskás* faluban Cziklán János és a Macskásiak részbirtokai újra felosztatván, elkülöníttessenek. Ugyancsak Báthory Zsigmond fejedelem 1588. évben rendeli, hogy a karánsebes várossal határos *Macskás*, *Zsupa*, *Jász stb.* falu határai igazitassanak. 1590. évben Duma János és István közt egyfelől, Macskásy Farkas és Péter közt, más felől az utóbbiak részéről rokonuk Mihály nevében is, egyezség jött létre, mely szerint az előbbieket, meghagyatván *Tinkova stb.* részbirtokában, az idegen kézben levő jószágok (például *Macskás*, *Delar*) visszaszerezhetésére szolgáló okleveleket kiadni tartozzanak. (L. *Tinkova*.) Báthory Zsigmond 1593-ban meghagyja az erdélyi requisitoroknak, hogy Mutnoki Farkasnak a *Machkas*, *Mutnok*, *Zgribest*, *Ohaba stb.* birtokára vonatkozó oklevelek másolatját adják ki. (Lásd *Pokolfalu*.)

Macskásy Péter és Mihály magtalanul meghalván, *Tinkova*, *Delar*, *Zagusen*, *Machkas*, *Ruzsinosz* és *Toplicza*

¹⁾ Ezen bevallást átírja és megerősíti Báthory Zsigmond 1589. évben.

falubeli részjószágaikat, vérséges rokonuk karánsebesi Tóth Miklósnak és fiainak Lázárnak és Illyésnek hagyományozzák. Ez által, és a nyert jótétemények által indítatva Tinkovay Ágoston és Gáspár is 1600. évben a fenebbi falvakban levő részjószágaikat Tóth Miklósnak 600 arany forintért beiratkozzák. Az 1603. évi karánsebesi összeírás szerint az *Alsó-Macskási* nemesek csak egy negyed portáról adóztak. Gámán Sára Macskásy Miklósné 1641. évben némely prebuli részjószágot cserébe adott Tivadar Gergelynek, ki viszont Macskáson lakó két örökös jobbágját Tihul Pétert és sógorát neki engedte át. Nevezett Macskásy Miklós 1642. évben 600 frtért kiváltani akarja Alsó- és Felső-Macskás azon részbirtokát, mely — mint fent láttuk — 1572. évben Tóth Miklósnak és Gáspárnak elzálogosítva volt. Történt-e? arról nincs biztos tudomásunk, valamint általában a XVII. század további folyamában nincs többé szó Macskás faluról. A század villongásai separték el.

A helység a Macskás folyótól vette nevét, mely az oláh-ság közt mai napig is megtartá régi elnevezését. A folyó a ruzszi hegyekből származik, Ruzs és Valiaboul helységeken keresztül fut, Zsupa határait érinti, Zagusen és Priszaka falu területét átszegi, és a priszakai malomnál a Temesbe folyik. Valiaboul falu mai területén hajdan két község terült el, melynek Ruzs felé eső része Ökörpataká-nak, a Zsupa felé eső rész pedig Macskásnak neveztetett. Itt feküdt az ősi Macskás falu, mely az Erdélyben ¹⁾ ma is virágzó Macskásy család származási helye volt.

Macsova, falu a Temes jobb parján, Csuta és Pestere közt, mind Karánsebeshez éjszakra. Zsigmond király 1394. husvét napján, az az april 19-én Mutnoki Bogdán oláhnak István fiának a sebesi várhoz tartozó *Machwa* és Dobrogozte helységeket, adományozza, egyuttal azokat a vár tartozandósága alól kivévén. ²⁾ Mind ez *új adomány* címén történik, mely Bogdán fiai: István, Farkas, Miklós, László és János, valamint

¹⁾ Már 1402. évben laknak Macskásy Gergely és András kir. emberek Omboz körül. A karloviczi béke következtében a Macskásyak minden szörényi birtokait elvesztvén, egész hadával vándoroltak ki Erdélybe.

²⁾ Krassói Oklevéltár I. 142. sz.

Oprissa fiai: László, Demeter és Mihály, az ő osztályos atyafiai javára állítatott ki. A király szeptember 20-án Temesvárotról kelt levelével meghagyta az erdélyi káptalannak, hogy Mutnoki Bogdánt *Machwa*, Almafa, Dobrogozte és Mutnok birtokába igtassa. A káptalan október 11-én tesz jelentést, hogy a beigtatást október 4-én teljesítette. Nevezetes, hogy Zsigmond király már 1387. évben Bogdannak, és fiainak: István, Dénes, László, Miklós és ifjabb Lászlónak új adományt ad a Bisztrafolyó mellett a Temesközben fekvő Almafa birtokára. Mily eredeti adományra hivatkozik ez az új adomány, — bizonytalan, mert az illető oklevél nem került napvilágra.¹⁾ Mutnoki Bogdan és fiai a még 1394-ben *Macsova* stb. falu birtokába vezetettnek, az erdélyi káptalan által. Jelen voltak a beigtatásnál Christian, Dés fia, és Oprissa vagy Sztaniszló, Iván fia. 1404. évben Koroghi Fülöp temesi és sebesi főispán Mutnoki Bogdan fiainak, továbbá Lászlónak Oprissa fiainak Libanfalva nevű birtokot adományozza. Zsigmond király 1406-ban a Mutnokiak javára 1394. évben kiállított adományt megerősíti, kivéven az Oprissa fiait Demetert és Mihályt *Machowa* és Dobrogozte faluban illető részeket. Zsigmond király 1411. évben meghagyja az aradi káptalannak, hogy a Macskásy-féle birtok, Csuta falut bejárja és igazítsa. E célra mint királyi ember kijelöltetett Nyaga de *Macho*. 1492. évben Machowa (személynév) János, mint kir. ember jelen van Kornya Mikudin karánsebesi lakosnak Macskáson történt beigtatásánál. 1568. évben Berta Gáspár de Machowa Hegyeresben birtokosztályt végez. Nevezett Berta G. leánya Katalin kalovai Gámán György felesége egyrésztől, és Gáspár fiai: Miklós és Ferenc közt más résztől 1577. évben, egy választott bíróság előtt, úgy mint Bazaraba Ferenc, Szabó Miklós, Peika László és Jósika János nemesi személyek előtt, a Szörény vármegye karánsebesi kerületében fekvő *Macsova*, Pestere, Obresia, Brad, Mészfalu, Czyklen, Plugova, Putna és Prebul részjóságokra nézve oly egyezsége léptek, hogy ezen részjóságok hasznait Berta Miklós és Ferenc négy esztendeig élvezzék, ezen négy esztendő letelése után azonban a jóságokat Berta

¹⁾ A szörényi hátság története III. 15. szám.

Katalin Gámán Györgyné birtokába bocsátani tartozzanak. Az egyezségi levél szerkesztésébe gondatlanságból hibák csúszván be, Berta Katalin kérelmére Báthory Kristóf vajda 1580. év június 3-án újra hívta össze a választott bírákat, a kijelölt hibák kiigazítására. A mi meg is történt. Ugyan is a választott bírák: Bazarab Ferenc, Szabó Miklós, Peyka László és Jósika János ez iránt 1580-ban oda nyilatkoznak, hogy ők mind két fél által egyenlő akarattal választatván, Berta Miklós házában Karánsebesen összegyültek, öten Jósika Mihálylyal ki azóta meghalt. Ők ilyen törvényt tettek a felek közt; hogy Berta Miklós és Ferenc valamennyi jószágából, mely *Maczowa*, Pestere, Obresia, Brad, Mészfalu, Chyklen, Plugova, Putna és Prebul faluban Szörény vármegye karánsebesi tartományában létezik, a harmad részt kiszakasztván Gámán György feleségének Katalin asszonynak négy esztendő letelése után azonnal átadni kötelesek legyenek. Hasonlókép a Karánsebes városában levő ház, gyümölcsös kert, háztelkek, rétek és malmok harmad részét. Az egyezés azonban nem hajtatott végre; nevezetesen Berta Miklós és Ferenc a négy esztendő letelése után nem mutattak kedvet az említett részjóságokat Berta Katalin kezébe visszabocsátani, a miért az utóbbi panaszra menvén, Báthory Zsigmond fejedelem 1585. évben meghagyta a karánsebesi várnagyoknak, hogy Berta Katalint Gámán Györgynét az egyezés tárgyát képező részjóságokba igtassák be. Ezek *Maczowa* faluba kimenvén, ott karánsebesi Greul János és Varasdi Lukács diák, néhai Berta Miklós leánya, Anna asszony képében, a beigtatásnak ellentmondott, mert a vármegye még 1585. február 26-án perhalasztást engedett. Meg kell jegyezni, hogy Berta Ferenc az 1577. évi egyezés minden pontjának megfelelt. Azonban testvérének Miklósnak özvegye magát ahhoz nem tartotta, és ezért kívánságának a karánsebesi terület utján érvényt szerezni akart. De minthogy Berta Miklósné leánya Anna akkor még kis kora volt, ezen ügy elintézése elhalasztatott. Anna nagykoruvá lévén, Gámán Györgyné a pert megújította, mire Báthory Zsigmond 1591-ben a karánsebesi területnek meghagyta, hogy őt a peres részjóságokba bevezesse.

Ezen több évi vizsály ideje közt, más ügyek is fordultak elő, melyek az itteni birtokviszonyokat felderítik. 1580. évben Churma János de *Machowa* és Berta Miklósné Sófia, szintén de *Machowa* részt vesznek Gámán György, Ferenc és Miklós statutiójában Kalova stb. falvak birtokába. ¹⁾ Kalovai Gámán György 1582. panaszt emel Báthory Zsigmond fejedelemnél, hogy egy Gyurma Miklucz a nevű macsovai fiatal jobbágya Kárán városba szökött, és ott megházasodott. Gámán György visszakövetelte az ő jobbágját Kárán várostól, 200 frtnyi bírságot követelvén az utóbbtól ki nem adása esetére; azért a káráni bíró Mussan Gyurka, és a többi esküdt bírák a fejedelem törvényszéke elé idéztettek. Gámán Györgyné Berta Katalin 1585. évben tiltakozik az ellen, hogy adamosi Baládfi Farkas neje Baranyay Anna néhai Macsovai Mihály birtokait, úgymint egy fél malmot a Sebes vizén Karánsebesben, egy részbirtokot és nemesi curiát Macsova faluban, egy részbirtokot Pestere és Obresia faluban, Szörény megye karánsebesi kerületében, — a mint szándéka van, — idegeneknek eladhassa. Báthory Zsigmond azért parancsot adott ki, hogy Gámán Györgynének a vételben elsősege legyen. Az itt említett Baranyay Anna, utóbb mint adamosi Bartakovics Gáspár felesége az ő részbirtokait *Machyowa*, Pestere, Alsó-Obresia faluban 1500 forintért kalovai Gámán György feleségének Katalinnak, és karánsebesi Lázár Ferenc feleségének, Pobora Ilonának zálogosította el. Mire Báthory Zsigmond fejedelem 1594. a karánsebesi kerületnek meghagyta, hogy a zálogtulajdonosokat Fiáth Ferenc zaklatásai ellen oltalmazza. Az elzálogosítást megelőzte a megkínálás, és Bartakovics Anna a maga birtokát csakugyan előbb Laczugh Lászlónak, Gámán György, Lázár Ferenc, Macsova Mihály és Mikla János feleségeinek, és Pobora Miklós özvegyének zálogba vételre ajánlotta fel. 1593. évben kalovai Gámán György és felesége Katalin, valamint Lázár Ferenc és felesége Pobora Ilona, arról értesültek, hogy Bartakovics Gáspárné Baranyay Anna Macsován, Pesterén és Obresian lévő részjóságát és a karánsebesi területen levő Macsova malmot, idegen kézből, t. i. Fiáth Ferenc kezéből, kinél elzálogosítva voltak, vissza vál-

¹⁾ Lásd Kalová cikket a Szörényi bánság története II. kötetében.

tani akarja; azonban a visszaváltással előbb a rokonokat kínálta meg, t. i. Dorka Jánost és feleségét, Macsovai Magdolnát; Czerczericza Mihályt és feleségét Gyurma Borbálát; Berta Miklósnét Dorka Zsófiát és leányát Berta Annát; Berta Ferencet Pobora Miklósnét és Pobora Lászlónét Peyka Katalint. Ajánlotta pedig a kiváltást oly módon, hogy miután a jóság nagy összegért van lekötve, álljanak össze, és váltsák ki közös erővel az örökséget. De a rokonok, a szükséges pénzzel nem rendelkezvén, a kiváltásban részt venni nem akartak, hanem szabadságot engedtek, hogy a ki akarja kiválthassa. Ennek következtében Gámán György és Lázár Ferenc váltották magokhoz a jóságot, miről a karánsebesi ispánok 1596. évben bizonyítványt állítottak ki.

Hátratekintőleg e század apróbb eseményei közül néhányat kell felemlíteni, mely az előadottakkal nem áll összefüggésben. Isabella királyné 1559. évben bizonyos nemeseket nevez ki, kik Macskás, Tinkova, Zagusen és Ruzsinosz falvakban a határokat igazítsák Macskásy István és Macskásy Péter özvegye Anna birtokai közt. A Macskásyak nem voltak birtokosok Macsován, de a határjárás ez utóbbi falu legközelebbi szomszédságában történik. 1572. évben Berta Gáspár pörbe vonatik, mert Rakoviczay János lovait Jászról Macsovára hajtotta. Egy 1590. évi tanúvallatásban, mely a fejedelemtől felterjesztetett, és melylyel kiderítetett, hogy a Macskásiak birtokába senki jogtalanul be nem ült, macsovai emberek is nyilatkoznak, és pedig Gyurma János Berta Miklós özvegyének jobágya, Kerztian László, Borka Miklós özvegyének jobágya, és Gyurma Péter, Gámán György itteni kenéze.

A karánsebesi kerület 1603. évi összeírása szerint *Maczova*-ban Bertha Miklós 1, Gámán György 1, és Baranya Miklós 2 portáról adózott. Ez évben Basta György parancsára kalovai Gámán György *Machowa*, Pestere és Alsó-Obresia falvak birtokába igttatit, melyeket neki néhai Baranya Anna, Bartakovics Gáspár felesége 930 forintért elzálogosított. A beigtatás történt február 18-án tinkovai Macskásy Farkas és Flóka Péter által. Ezen beigtatásban Macsováról részt vettek nemes Mykla Miklós, és Pobora Miklósné Veronikának jobbágysai: Dragul és Mihucza. Gámán Sára, Macskásy

Miklósné 1641. évben némely prebuli jószágrészeket adott cserébe Tivadar Gergelynek, ki maga részéről többi közt egy jobbágytelket adott Macsova, másikat Alsó-Obresia faluban, oly jogerővel, minővel azt Gámán Miklós, Tivadar Gergelynek, nyolevan forintig zálogul lekötötte. Mutnoki János 1642. évben tiltakozik, hogy a fejedelmi fiscus Mutnoki Bogdán halála után, *Maczowa*, Pestere stb. falvak birtokába igtattassék. A tiltakozás szól december 19-éről, az igtatási parancs március 6-áról. (Lásd Szákul és Pestere.)

A Marsigli-féle helységjegyzék 1690—1700. évből nem sorolja elő Macsovát, pedig említi Obresia, Csuta, Tinkova, Pestere, Ohaba, Mutnik, Szákul és más szomszéd falvakat. Az 1717. évi összeírásban a falu 37 házzal fordul elő, de neve Mattscheza-ra van ferdítve. A múlt században kir. kincstári birtok volt.

De 1827. június 8-án kelt királyi adomány által 32000 forintért nyerte Litsek Antal, a mezei gazdaság emelésére és különösen a finom juhok meghonosítására szerzett érdemeiért, gr. Festetich Antal jószágainak volt igazgatója. A beigtatás történt 1827. augusztus 20-án, Lovrencsics Ignác krassói alispán, mint kir. ember, és Maross György csanádi kanonok mint káptalani ember jelenlétében. A telekkönyvezés idején birta Litsek Zsigmond (neje Say Anna) a jószág egyik, fiai: Gyula, Géza, Ákos és Béla pedig annak másik felét. Gyula 1871. után meghalván, jutaléka egyenlő részben három testvérére szállt. Béla neje Makaj Mariska.

Macsova, a megye újra alakítása alkalmával a karánsebesi járáshoz csatoltatott. Anyakönyve 1795. évvel kezdődik.

A hagyomány szerint Macsova első telepesei a havasokból jöttek, azért őket muntyánok-nak szokták nevezni. Kétségkívül a XVIII. század elején élt telepedők értendők itt, mert a hagyomány nem ér fel a XIV. századig, a melyben Macsova létezéséről már tudomásunk van. A helység azelőtt a Macsova völgyében feküdt elszórtan, és csak 1832. évben az urbéri rendezés következtében, helyezettett át mai területére.

Az utolsó török háboru idején a török portyázók e helységhez közeledtek, melynek hírére a lakosság az erdőbe futott, a törökök pedig üzőbe vették. Péter Kosztandin négy

méhkasát lepedőbe takarva vitte magával, és azzal a lakossággal után a Macsova völgyben levő szorosba vonult; de látván, hogy itt is utóleri az ellenség őt, kasaival a földre hányta magát, mire a sok méh kiszabadulván, az oda ért törököknek estek, és azokat össze szurkálták és csipdesdék. Ezek futásnak eredtek, és Macsova nép így menekült, — a rege szerint.

Helynevek ezek: Obersia Macsovei, Komora, Dumbrava legelő, Valje Macsova szántóföld, Lunka és Kalova szántók, Paraulu Niga, Vervulu paningiloru. Gorunisiu pesterei, Kalova patak. A Macsova patak a helység határában ered, és ugyan annak területén a Temesbe folyik, és hat malmot mozgat.

Macsova területe 3787 hold 1554 öl.

Maczas, hajdan falu Temes megyében a mai Krassó megye területén. 1548. Bozvári János az ő részbirtokait Facset vidékén, ezek közt *Maczas*, leányának hagyományozza. (L. Bozvár.) Más falu a Krassó megyei Mochyas, — lásd azt.

Maczkan, hajdan praedium Szörény vármegye karánsebesi kerületében. Valkay Miklós és Gáspár 1544. évben a karánsebesi kerületben fekvő Ohabicza, Zorlencz, Glod, *Mochkaan* stb. faluban levő részbirtokait eladják a Simon családnak. 1591. évben Báthory Zsigmond új adományt ad idősebb és ifjabb Simon Jánosnak, és Simon Péternek Ohabicza, Glod, *Maczkan* stb. praedium részbirtokára. A falu Zorlencz vidékén feketett, minden esetre mai Krassó megyei területen. (Lásd Gamza.)

Madrest, hajdan falu a Maros bal partján és a facseti út közt. Bethlen Gábor 1620. évben, Török István magtalan halála után, a marsinai oppidumhoz tartozó *Madrest*, Mustest, Maldest, Kurtha, Mardeste stb. falvakat ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. (L. Marsina.) Az oklevél nem mondja, hogy a marsinai kerület, és annak falvai mily megyében feküdtek, bizonyos azonban, hogy ezen korban Temes megyéhez tartozott. Madrest falu nevét eddigelé az enyingi Török család birtokai közt nem találtam. Különben van Arad megyében Madrisest és Mustetz falu egymás mellett. Teschedik Samu 1806. kérte Madrisest falu adományát Arad megyében. (Lásd Mardest.)

Magojafalva, utóbb *Magojest* hajdan falu a komiáti kerületben. Losonczy Zsigmond szörényi, orsovai, miháldi, sebesi és zsidóvári várkapitány 1420. évben Zsidóvárról kelt levelével bizonyítja, hogy miután Bogdan, Miklós fia, (ki Magoya fia volt) a török betörések idején a *Magoyafalva*, *Rekethe* és *Stremptura* falvak birtokát igazoló oklevelét elvesztette, — több hitelt érdemlő nemes kihallgattatott, a kik azt vallották, hogy Bogdán és az ő testvérei a nevezett falvakat az oláh kenézek módjára rég ideje bírják, miért is azokat Losonczy a király nevében Bogdannak stb. adományozza. Ebből világos, hogy a Magojafalva helynév a Magoja személynévvel való összetételből alakult. A magyar helynév utóbb oláh képzőt nyert. Így például Gabre, Bogdan fia, 1503. évben részbirtokait *Magvjest*, *Rekicze* és *Sztremtura* faluban el akarja zálogosítani. A szomszédok és rokonok elsőbbségi jogukkal nem akarván élni, Gabre az említett részjóságokat, többi közt *Magojest* falut is 1505. évben elzálogosította Gámán Györgynek, kit ide az aradi káptalan beigtat. (Lásd Kalugyeren.) E falvak most is a komiáti kerülethez tartoztak. De a század második felében a falu nevének eredetét már elfelejtették, és 1572. évben Kalugyeren, *Magwrest* és *Sztremtura* praediumok a karánsebesi kerületben fekszenek, — tehát azok tartozandósága is változott. Csak sejtelemkép mondom ki, biztos adatok hiányában, hogy az 1717. évi összeírásban, Kricsova, Harmadia, Szilha, Nevrinsa stb. társaságban említett *Nagoje* falu, — mely akkor 13 házból állt, — a karánsebesi kerületben, a fenebbi *Magojest* faluval azonos.

Magur, hajdan határrész Tinkova faluban. 1575. évben Macskásy Miklós a maguri erdők részbirtokát, a szőlők és az Izlásban való tizedet, minden tartozandóságaival Tinkován 10 forintért elzálogosítja.

Magura, vagy Magurea, máskép Kohldorf, bánya telep. (L. Bogsán.)

Magura, hajdan falu, melynek területe már a XVI. század végén a mai Ohaba-Mutnik határával összeolvadt. 1467. évben Mutnoki Zayk László Örményesi Ladoval kölcsönös birtok örökösödésre egyezséget köt. A Mutnokiak részéről a

szerződésbe foglaltattak Mutnok, Szederjes, *Magura*, Csernota, Almafa stb. Vajkay Miklós és Gáspár 1544. évben a karánsebesi kerületben fekvő Ohabicza, Zorlencz, Glod, *Magura* stb. jöszágokban lévő részbirtokait a karánsebesi Simon családnak eladja. (L. Gamza.) Sándor István és Péter 1549. évben a *Magura praedium* részbirtokának felére szülő kiváltási jogot Tinkovai Péterre és Csépfy Boldizsárra ruházza. Suraklini Petrovics Péter 1555. évben a Ferdinánd párti Farkas Görgy elkobzott, és a karánsebesi kerületben (in Comitatu de Karánsebes) fekvő részjöszágait Mutnok, Csernota stb. faluban, és Ohabicza, *Magura* stb. *praediumban*, Hagymásy Kristofornak adományozza. (L. Szák.) Az utóbb említett két év, mint látjuk, *Magurát* már csak *praediumnak* nevezi: de még ezen fokon sem maradt meg. Mutnoki Ferenc özvegye 1585. évben a rokonaival kötött örökösödési szerződés alkalmával kikötötte, hogy saját szerzeményeiről tetszése szerint intézkedhessék. E szerzemények közt előfordul »egy széna rét *Magura* Ohaba falunak határában.« De említ egy *Magura* nevű telket is Szederjes, Nalác stb. telkekkel együtt, melynek fekvése meg nem határozható. Báthory Zsigmond 1591. évben új adományt ad a Szörény megye karánsebesi kerületében fekvő Ohabicza, Zelha, Glod és Fratest *praedium* és *Magura* erdő részbirtokára. (L. Gamza.) Utoljára tűnik fel 1642. évben mint nagyobb topographiai egyéniség. Akkor ugyan is Mutnoki János az ellen tiltakozik, hogy a fejedelmi fiscus Mutnoki Mihály és Bogdan fimagzat nélküli halála következtében Szederjes, Nalác, Csernota, *Magura* stb. *praediumok* birtokába igtattassék. (L. Szakul.)

Magurest, lásd Magojafalva.

Maguri, olykor Magur és *Magura* falu Szendelak mellett, a Temes folyó jobb partján. A Szentkláray által kiadott 1723. és 1761. évi térképeken úgy szintén Bél Mátyás földrajzi munkájában *Magura*, az 1778. évi térképen *Magur*; így Müller és a legújabb Hatsek féle térképen. De Korabinszkynél, Vályinál, valamint Görög, Lipszky és Schedius térképén *Maguri*. Így a telekkönyvben is. Mind ennek dacára a hivatalos helység-névtár a *Magura* névalakot használja. E faluról szól véleményem szerint egy 1448. évi oklevél, mely említi, hogy Valenti-

nus de *Magora* mint választott bíró a Macskásyak Sellye nevű havasára vonatkozó pörében szerepel. Ugyan ő 1454. évben majd de Magwra, majd de *Mogora* néven neveztetik, szintén választott bíró minőségében. Az 1557. évi határigazító oklevél ¹⁾ *Magura* helységről is szól, hogy rajta megy keresztül az országút Lugasról Gavosdiára, — a mi jelenleg másképp van. Báró Jósika Mózes alezredes özvegye, szül. Wesselényi Mária a XVIII. században kéri Mária Teréziát, hogy Gavosdia, *Maguri*, Cserestemes stb. falvakat, fiának Dánielnek adományozza. (Lásd Zsidovár.) E helység 1819. november 1-én kelt adománylevéllel, és 17000 forint lefizetése után, szegszárdi postamester, és hites ügyvédnek Augusz Antalnak adományoztatott, kinek a magurai praedicatum is engedélyeztetett. Fia, ifjabb Augusz Antal ²⁾ a pécsi káptalan előtt 1839. július 14-én tett bevallása mellett Magurát keresztesi Frummer Zsigmondnak, Krassó megyei táblabírónak eladja 18000 forinton, és 100 aranyon, ki azt 1850. július 10-én kötött örökbevallási szerződésnél fogva, fiának Szende Béla birtokául átengedi. Most örökösei bírják.

A helységnek Cserestemes felőli végén még most is létezik a gavosdiai országútig stratégiai vonalban elhúzódó felhányt dombok, melyek közhiedelem, és a legöregebb lakosok állítása szerint, az utolsó török háború alatt ágyútelepül szolgáltak, ez levén a császári sereg utolsó visszavonulási pontja. A helység területe 951 hold 702 □ öl.

Helynevek: Gyalu Madestye. Gyalu Izvoru Rumunului. Gyalu Wosezinilor, hegyek. Valea Merilor. Valea Isoilor. Valea Nyegrutza, patakok.

Maycho, hajdan két ily hely feküdt a borzafői kerületben, a Berzava közelében. Mindkettő különböző a mai Macsova falutól a Temes jobb partján. Ozorai Pipo temesi főispán 1418. évben a borzafői kerület kenézei közt a Maylath maycho patak mentén fekvő kir. jószágokban gyakorlandó jogkörre nézve támadt viszályt kiegyenlíteni akarván, a területi határt leírja,

¹⁾ Krassó megyei Oklevéltár II. 421. sz.

²⁾ 1853. évben utódaival együtt bárói rangra emeltetett.

és azt mondja, hogy a két *Maycho* (utraque Maycho) közt hegy emelkedik, neve Nagymogyolicza. E falvak határában folyik a Maylathmaycho nevű patak. Eberhard szentlászlóvári kapitány 1433. évi ítéletével kimondatott, hogy *Maancho* a Maylathmaycho patak mellett az Ozorai Pipo által kijelölt határok közt találtatott, a miért is a birtokháborításért vádolt borzafői kenézek ellenfelei örök hallgatásra ítéltettek. Zápolyai János erdélyi vajda 1515. évben Lugasból rendeletet intéz Hagymásy Miklós szörényi bánhoz, hogy *Machyoy* Miklós pörében Gerlistyei Miklós ellen igazságot szolgáltatasson. (Lásd Maylathmaycho.)

Majdan, falu Oraviczához éjszakra. A Marsigli-féle helységjegyzék 1690—1700. évben Majdant a palankai kerületben sorolja elő. Feltűnő, hogy az 1717. évi összeírás Majdánt nem említi, de feltűnteti az 1723. évi térkép. 1734-ben a rakasdiai járáshoz tartozott. Majdan a kir. kincstár birtoka volt, mely 1855. évben az osztrák-magyar vasutttársaság tulajdonába ment. Területe 3959 hold. Helynevek: Cetate, dülő, melyen régi város maradványai vannak. Brad legelő. Ogasiulu cuptoriului, a hol sok puhakő található. Fruntina mare. Furlia erdő. Furina mező. Facia mare. Ripsiagu. Gladesiulu, vizér Agadics felé. Iliasava patak. Karpinis erdő. Loznik és Loznicsel erdő. Korkan erdő. Spinaturi, tövises hely.

Majdan, Agadics, Zsittin és Csudanovecz közös jegyzőséghez tartoznak.

Maylathmaycho, hajdan patak Krassó megyében a borzafői kerületben. Ozorai Pipo 1418. évi levelében említették: rivulus Maylathmaycho, — alább: rivulus utraque Maylathmacho, az az, mindkét Majlatmacho patak. Kétségtelenül a a Berzavába folyt. (Lásd Maycho.) Az idézett oklevélben Maylathdragomer személynév is fordul elő.

Majosfalva, kivételesen Mojafalva és Majonfalva, hajdan falu, mely a Berzava mentén, valószínűleg Jerszeg vidékén feküdt. Az 1333. évi pápai tizedlajstrom a krassói főesperességben Jakab nevű papot említ *Mayusfolua* helységben, ki 5 garast fizetett. 1364. évben Dénes, Miklós de *Maius* fia, Krassó vármegyéhez fordul elpusztított jószágá érdekében. 1380. évben Miklós, Maius de *Maiusfalva* fia, mint kir. ember szerepel

gyertyánosi Csép István ügyében. A Himfy család 1389. évben birtokosztályra lépett, mely alkalommal *Mayanfalva* (így) egy malommal a Borzua (Berzava) folyón, továbbá Miklós kenéz, 24 jobbágygyal Himfy István, Péter fiának birtoka lett, (L. Egerszeg.) Midőn 1391. Himfy Ilona, Miklós bán özvegye remetei Himfy Istvánnak a Székás, Vaja, Kövesd, Ermen, Akasztó és Ermen birtokára vonatkozó okleveleket visszaadta, nevezett István Ilonának és leányának a *Moyafalva* (így) nevű birtokot és egy malmot adott át használatul addig, míg egerszegi Miklós bán jószágait visszaszerzi. (Lásd Székás.) 1392. évben András, Miklós de *Maiusfalva* fia, és Lőrinc, Beke fia, ugyan e helységből mint kir. emberek neveztetnek, a Gerebenchi Szemere és mások által Himfy István jószágain elkövetett hatalmaskodás megvizsgálására. Miklós, Május de Májusfalva fia 1400. évben kijelölt kir. ember, midőn Himfy Istvántól egy rafnai jobbágya erővel elvitetett. András, János de Majusfalva fia 1401. évben kijelölt kir. ember, majusfalvi Miklós, Beke fia, krassói alispán ellen, kinek e helységben részbirtoka volt. 1404. évben András, Majus de Majusfalva fia, és Jakab, Benke fia szintén e helységről, kijelölt kir. emberek, midőn a csanádi káptalan vizsgálatot volt teendő Temes megyében, a Sasd-on történt hatalmaskodásért. Ugyan ez évben András, Miklós de Majusfalva fia, Krassó megye előtt tiltakozik, nehogy Perdei Bertalan Kerestafalva nevű birtokát más kézre bocsáthassa. Nevezett András nem volt majusfalvi nemes birtokos, hanem remetei Himfy István jobbágya, ki ura nevében tiltakozott. Nevével 1405-ben is találkozunk. Más András de *Maiosfalva* az, ki 1406. évben mint kir. ember Medvesre kiküldetett valamely erőszak megvizsgálására. Ugyan ő az, (Adreas de *Majsa*) ki 1410. évben Jakab, Beke fiával Sosd falura kijelölteték kir. embernek. A Berzava vizének elfogása és elterelése újra alkalmul szolgált, hogy 1418. évben Mayos András és majosfalvi Majos mint kir. emberek kiküldessenek. Ugyan ez évben nevezett Mayos András a krassói alispánok által vizsgálati megbízást nyer. Hasonlókép Moyses de Majusfalva, — kinek neve valószínűleg inkább Majus de Majusfalva.

E példák eléggé világítják a személy- és helynevek összefüggését, habár Majusfalváról minél kevesebb adat szól. A

helynév alakja változott, de azonosságában nem tévedhetünk. Mikor és melyik szomszéd falu területébe olvadt be Majusfalva határa, arra nézve nem maradtak adatok a jelen korra.

Makovistye falu, Oraviczához fél mérföldnyire délnyugotra. Az 1723. évi térképen *Makoviz*, 1761. évben *Maskovitz*-nak van írva. Korabinszky két Makovicz faluról szól a Bánságban, egyike szerinte fél mérföldre Oraviczához délre, a másik másfél mérföldre Ujpalankához éjszak-keletre. Mindkét esetben azonban csak a mai Makovistyt kell érteni, mert a Duna közelébe eső Macsevics faluról Korabinszky már külön szólt, és az utóbbit Macsehovitz néven sorolta fel. Makovistye területe 1512 hold és 1855. év óta az osztrák-magyar államvasút-társaság birtoka, melynek tulajdona itt 579 holdból áll. Az oraviczai igazgatóság rakasdiai kerületéhez tartozik.

A község neve Makovistye szlávul annyit jelent, mint: mákos hely. A község határában előforduló dülönevek azonban oláhnyelvűek. Potocsel = patakocska. Szerakulu (= szegény). Szerbeszkulu (= szerb-féle), ogasiu ceretului. Talulu (homályos értelmű név), Dialu Petrilei (= petrilai domb), Lunka, Subvini. A község mellett van 400 holdra terjedő uradalmi erdő, melynek neve Codrulu Ducheii (= Dukai erdő). Nevét Duka tábornoktól vette, ki itt a törökök ellen működött. Ma makovistyei erdőnek is neveztetik. A községen át a Visnik patak folyik.

Maldest, hajdan falu Hunyad vármegyében, a mai Krassó éjszaki részében Brandenburi György örgróf marsinai birtokai közt 1514—16. évben előfordul *Moldesth* 5 jobbággyal és *Mardesth* 12 jobbággyal. Báthory Zsigmond 1597. a marsinai kerületben fekvő *Maldest* falut Török Istvánnak adományozza. Báthory Gábor 1612. évben a Temes megye marsinai kerületéhez tartozó *Moldest* praediumot Török Katalinnak visszaadományozza. Török István halála után Bethlen Gábor 1620. évben *Maldest* falut ifj. Bethlen Istvánnak adományozza.

A helynév jelentése hihetőleg Mladestyvel azonos, a milyen dülönév van Cseres-Temes faluban, mely azonban nem tartozhatott a marsinai kerülethez.

Bethlen Gábor 1617. évben enyingi Török Istvántól zálogba veszi a marsinai és monostori kerületet, a mely előbb-

nihez tartozott *Mulgest* és *Murgest* falu. E két falu azonos Muldest (Moldest, Maldest) és Mardest faluval. Ezt azért kell feltenni, mert a helynévi változás csak a *d* és *g* betűk felcserélésében áll; és mert *Mulgest* és *Murgest* csak azon oklevélben fordulnak elő, a melyben Maldest és Mardest nem említetnek. (L. Marsina.)

Manihom, hajdan falu tán Krassó megyében. Barcsay András 1597. Temes megyei Denta, Omor, Gataja, Semlak és Gaj birtokába igttatván, mint szomszéd részt vett többi közt Mihaleza Dan, ki Harmati László birája volt *Manihom*-ban. Úgy látszik, Czerova és Apadia körül feküdt.

Mardest, hajdan falu Hunyad megyében, a Maros és Facset-erdélyi út közt. Brandenburgi György örgróf marsinai birtokai közt 1514—16. évben van Moldest 5, és *Mardesth* 12 jobbágygyal. Báthory Zsigmond 1597. a marsinai kerületben fekvő *Mardesti* falut Török Istvánnak adományozza, Báthory Gábor pedig 1612. évben Török Katalinnak visszaadományozza. Ez utóbbi évben Mardest praedium volt Temes megyében. Ezt (Murgest) Bethlen Gábor 1617. évben zálogba veszi Török Istvántól, annak halálával pedig 1620. évben *Mardeste*-t ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. A Szentkláray által kiadott 1723. évi térképen *Marest* Krassó megye keleti részén fekszik Hunyad felé. (L. Marsina.) A falvak egy csoportja, mely hajdan Hunyad megyében feküdt, a mai Krassó területén csaknem hasonló sorson ment keresztül, és nevük hasonlatossága miatt óvatos megkülönböztetést kíván.

Mardest és Maldest (vagy Moldest) különféle falvak. Az 1597. és 1620. évi oklevelek azokat együtt említik.

Mardest és Madrest külön falvak. Az 1620. évi oklevél az egyiket, a másikat is említi. Maldest és Mustest különféle falvak. Az 1620. évi oklevél mindkettőt egymás mellett sorolja fel.

Mulgest és *Murgest* 1617. évben mindkettő a marsinai kerületben feküdt. De miután abban Maldest és Mardest nem említetik, az előbbi két név, a két utóbbival azonos.

Vama-Marga. Leírását lásd Szörényi bánság II. k. 304. lapon. Csak 7 házból áll. Helynevek: Costa mare. Sternisiora, Mogila mare. A hatvanas évek elején még a zsidovári jegyzőség alá tartozott.

Marian, hajdan falu Arad megyében, a mai Krassó területén, a Maros közelében. Garai Job 1479. évben a zadyai várhoz tartozó Kápolnás, Baltanagra, Zabolath, (Zabálc) Veresmart, *Maryan* stb. falut lindvai Bánfy Miklósnak eladja. A fehérvári káptalan még ugyan ez évben teljesítette a beigtatást. Mátyás király 1483. évben az erről szóló jelentést átírja és megerősíti. (L. Kápolnás és Zadya.)

Maria-Schnee, máskép Stempeldorf, oláhul Schirnepar vagy Styernepar. Stempeldorfnak azért nevezték németül, mert régen a fákat itt bélyegezték; az oláh elnevezés pedig csak a német névnek eltorzítása. Telepítettett 1790. évben. Mind a mellett Vályi Andrásnak 1799. évben megjelent földrajzi munkája még nem említi. A telepedők Stajerországból jöttek, a kik utóbb Szászkabányára lehúzódtak és így helyet engedtek bevándorlóknak Erdély és Oláhországból. A község a Theresia nevű hegyen alapított Kisasszony napján; és mert akkor hó esett, Mária-Schnee nevet kapott.¹⁾ Stempeldorf neve pedig onnan ered, mert lakosai bélyegzett fát fuvaroztak a bányákba.

Helynevek: Lak la Radina = Radina tava, a volt Radina bányatelep mellett. Kuzniczera la Radina = Radina kohói, volt bányahely, hol hajdan telep és olvasztók voltak, melyeknek összeomlott falai még láthatók. Lambertus elhagyatott bánya. Ogasu Unguranului = magyar völgy, melyen patak folyik. Kraku ku Leorda, hegygerincz, melyen sok Leordafü terem. Nagy- és Kis-Radina patak.

A helység ma a moldovai járásban fekszik, és Szászkabánya és Kohldorffal együtt ugyanazon jegyzőség alatt áll.

Marillavölgy, Anina és Oravicza közt. Területileg Aninához tartozik,²⁾ de az oraviczai vasúti állomástól $\frac{3}{4}$ óra alatt

¹⁾ E hivatalos forrásból származó névmagyarázás ellen azt a kifogást lehet tenni, hogy Bács megyében és a volt pétervárad határövezred területén Mária-Schnee-hez címzett kápolnák vannak. A róm.-kath. egyház augusztus 5-én ünnepli Maria ad nives (Maria-Schneefeier) napját. A kalocsai káptalannak már 1424. évben kelt egy levele die decimo proximo post festum *Mariae de Nive*. És ez legrégibb emléke ez ünnepnek hazai okleveleinkben.

²⁾ Az administrator szóbeli közlése szerint a Marillavölgy Oraviczához tartozik.

érhető el. Magassága 2500 láb a tenger színe felett. Itt, egy fenyőkkel benőtt erdőben, Hoffenreich Mór nagybecskereki orvos, hidegvíz-belégzési savó és szőlő-gyógyintézetet állított fel. E célra 1878. év május havában az osztrák állami vasút-társasággal szerződésre lépett, és még ugyan ez évben hozzá kezdett az építkezéshez. A gyógyintézet, mely egyelőre csak egy diszes kétemeletes házból áll, 1880. évben nyitvatott meg a vendégek számára. Az intézethez mintegy 4 holdnyi belső park tartozik, azonkívül még 40—50 hold erdőség. A szerződés 90 évre szól, melynek letelése után az egész fekvőség a vasuti társaságra visszaszáll. 1882. szeptember 9-én meglátogattam ez érdekes helyet. — Füzess helység bírája 1597-ben Marilla Mihály. (Oklev. II. 208. lap.)

Marinkolcz, hajdan falu Krassó megyében az ilyédi kerületben. Az aradi káptalan 1464. beigtatja a Vrányiakat annak birtokába. (Lásd Csiklova.)

Markteleke, hajdan falu Krassó megyében. Chernewchi János, Gergely diák fia 1362. évben a tituli káptalan előtt *Markteleke* és Farkad Krassó megyei faluban levő részbirtokait és Szentandrás falu felét 101 márkáért elzálogosította László mesternek, Gál fiának, a tituli káptalan előtt. Emlékeztet a Temes megyei Markovatzra. (V. á. Farkadie.)

Marovics, hajdan falu a krassóíi kerületben. Zápolyai János 1535. Gerlistye, Csudanovecz, Zsittin, *Marowyth*, stb. falut karánsebesi Peyka János, György és Péternek adományozza, kiknek elődjei már II. Lajos király óta ezeket bírták. (Lásd krassói Gerlistye.) Pör és ítélet 1536. (Okltár. II. 390. 393. sz.)

Marzsina, falu a facset-erdélyi országúton, a Béga vize mellett. Mint kerület és község jelentékeny nyomokat hagyott Krassó vármegye történetében, noha sok ideig majd Hunyad majd Temes vármegyéhez tartozott. Nagy Lajos király 1365. évben *Margina* falut Karapch oláhnak adományozta hűsége jutalmául. (Lásd Ikus.) Nevezett Karapch és testvérei 1366. évben saját birtokukon *Marsina* faluban az aradi káptalan által megidézettnek a kir. kuriára, az Ikus falubeli határvilongások ügyében. A csanádi káptalan 1405. évben *Morsyna*

falut, Ikus kerületben, négy részre felosztotta és Török István nejét, mint Nago leányát, ezen negyedrészt birtokába vezette. Albert király 1439. szeptember 27-én azon költségek biztosítására, melyeket a két Hunyadi János Szörény, Görény, Orsova, Miháld és Peech várak védelmére fordított, azoknak Ikus egész kerületét Temes megyében, *Morsina* oppidummal, a hozzá tartozó falvakkal 4000 arany forintért elzálogosítja. Azonban a Hunyadiak birtokjoga a marsinai kerületben nem alapulhatott egyedül csak zálogjogon. Igaz, hogy V. László 1453. évben csak a monostori kerületet adományozta, és egyuttal a sugyai, bosári és zsupani oláh kerületet. De a későbbi események bizonyítják, hogy a Hunyadiak Marsinát is birták. Hunyadi János egy levele kelt in *Mursina* 1448. július 15-én (e névalakkal még alább is fogunk találkozni) egy másik pedig 1455. szeptember 7-én Marsina faluban, mely alkalommal a twrdi kerületben fekvő Pury falut, hívének Panthanak adományozza. Enyingi Török István és kisasszonyfalvi Istvánfy István uruk Corvin János herceg nevében nyugtázzák bikoli Bikly Jánost 1505. évben, hogy Hunyad várát Erdélyben és az ahhoz tartozó Haczak, *Morsyna* és Monostor várakat, az oda való jövedelmekkel, ágyúkkal, hadiszerekkel, élelemmel nekik visszaadta. Bikly János t. i. mind ezen birtokokat nagy fáradsággal és költséggel viasszaszerezte néhai Báthory István erdélyi vajdától, ki azokat magának foglalta el.¹⁾

¹⁾ Rattkay György: Memoria Regum et Banorum regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae című munkája 116 lapján közli Corvin János herceg sírjátát, melynek eleje így hangzik:

Anno millesimo quingentesimo quarto,
 Octobris duodecima die, hora undecima nocturnali,
 Heros ultimos dies Joannes Corvinus clausit extremos.

E forrás alapján történetíróink, mint Horváth Mihály, Szalay László, Nagy Iván stb. Corvin János halálát 1504. október 12-ére teszik. De a sírjátban tévedésnek kell lenni, mert Török István és Istvánfy István fent idézett 1505. év október 22-én kelt levele, Corvin Jánosról mint élőről szól. Török és Istvánfy a várakat Bikly Jánostól, uruk Corvin János nevében veszik át, és Biklyt még azon esetre is a felelősség alól felmentik, hogy ha időközben — a mit isten ne adjon — uruk Corvin János meg is halna. (Quod si causaliter, quod deus avertat, praefatus dominus

Mátyás király természetes fiának, Corvin János herceg halála nagy kihatásu volt Krassó vármegye birtokviszonyaira nézve és pedig azon körülménynél fogva, hogy özvegye Frangepán Beatrix 1508. évben György brandenburgi határgrófhoz nőül menvén, a Hunyadiak birtokai ennek kezébe kerültek. Beatrix még mint özvegy gyepesi More Péternek, az ő familiarisának Hunyad várát és a hozzá tartozó Hátszeg, Monostor és Morsina várakat tisztsége címén, és fele részben átadja azon költség fejében, melyet már Corvin János tőle felvett. More magát a várak visszaadására kötelezi, mihelyest adott kölcsönére nézve kielégítést nyert. Beatrix özvegy 1505. évben május 17-én ¹⁾ Varasdon kelt levele által enyingi Török Imrét Hunyad várára, és a hozzá tartozó Monostor, és *Morsyna* kastélyokra és tartozékaira nézve minden felelősség alól felmenti, a ki t. i. e várakat és uradalmait, melyek Bikly Jánosnál zálogban voltak, Corvin János herceg halála után saját pénzén 2000 arannyal kiváltotta, és midőn e pénz neki megtérítettett, e várakat ágyúikkal és hadi felszerelésével, Frangepan Beatrixnak és leányának Erzsébetnek átadta. ²⁾ 1509. évben György brandenburgi határgróf és neje Frangepán Beatrix Bekews Jánost Hunyad (castrum), Monostor, *Morsyna* és Haczak (castellumok) várnagyának kinevezik, ki azt fogadja, hogy e várakat visszaadja, bármikor kívántatnék. A nevezett határgróf 1511. évben azt panaszolja Perényi Imre nádornak, hogy midőn az ő, Temes megyei *Morsina* falu részbirtokán lakó jobbágysai Ansa Miklós bíró, Dragotha István és Szilágyi Mihály özvegye Ilona, a múlt télen legeltetésre a szomszéd vidékre, nevezetesen Fesdanfalva és Vecse területére küldött barmaikat, Bálint napja (február 14.) körül megint hazatereltek, a csordát Tivadar Pál nemes, Anusa Péter és Busury

noster dux medio tempore ex hac luce migrasset.) Így nem lehet irni valakiről, ki állítólag már több mint egy évvel azelőtt meghalt. (Lásd Krassó megyei Oklevéltár I. 359. sz.)

¹⁾ In profesto sancte et individue Trinitatis.

²⁾ E nyugtatvány kiállítása idején, Kristofor, Corvin János herceg egyetlen fia, már nem lehetett az élők közt, mert különben Török Imre neki adta volna át a várakat. Kristofort némelyek — így Szalay László is — már apja előtt meghaltak vélik. E véleményt cáfolja Horváth Mihály II. köt. 601. 602. lap., a 2. jegyzetben.

György számos oláh-endrédi jobbággyal megtámadták és abból 20 ökröt erőszakkal kiragadtak és elhajtottak. Ez alkalommal két marsinai jobbágyot: Fekete Tamást és Vlád Tamást véresen megsebesítettek. Más alkalommal pedig erdejében fát vágtak, sertéseiket makoltatták, a csöszöket megverték és elűzték, gunyhóikat felperzselték. A nádor ennél fogva meghagyta az erdélyi káptalannak, hogy a vádlottakat törvényszéke elé idézze.

Ez idő táján valami rendetlenségek és féktelenségek fordulhattak elő. Még 1511. évben a marsinai kerület Temes megyéhez tartozónak említetik; de az 1519 évi 32. törv.-cikk ezt a viszonyt mint elmúlt dolgot tünteti fel, midőn mondja, hogy a monostori, sagyai és marsinai kerület azelőtt (alias) Temes megyéhez tartozott, — de miután e kerületek lakosai az ország lakosainak legnagyobb veszedelmére és kárára vannak, és azok jelenleg sem Erdélynek, sem Magyarországnak nem szolgálnak, rendeli, hogy Temes vármegyéhez visszacsatoltassanak.

A XVI. század elején, kivált 1512—14. évek közt, a brandenburgi határgróf birtokai a neki felterjesztett számadásokban többször neveztetnek, kivált *Morsyna* és Monostor, mely utóbbiak a hunyadi vár külső tartozandóságainak neveztetnek. A morsynai oppidumban e korban volt 82 jobbágy. Morsina tartozandóságai ezek: Branest, Vadul, Csokanest, Supanest, Ungli, Goycest, Plesest, Balozina, Lonka rivuluj, Goychest, Rumunest, Kunkul. György brandenburgi határgróf 1543. december 27-én halt meg, de soha sem járt Krassó megye-birtokain. Általában Magyarországon ritkán fordult meg, majd egyedül csak Budán, Fehérvárott és Gyulán.¹⁾ Már jóval halála előtt Krassó megyei birtokai más kezekbe kerültek. Zápolyai János király 1536. évben az ő hűségére visszatéró enyingi Török Bálintnak a hunyadi, hátszegi, monostori és marsinai várakat adományozza, a hozzá tartozó helységekkel együtt. 1548. Bozvári János *Morsyna* és más, Facset vidéki részbirtokait leányának, Dorottyának 900 forintért beiratkozza.

¹⁾ Dr. Louis Neustadt: Aufenthaltsorte des Markgrafen von Brandenburg. 1884.

(Lásd Bozvár.) Következett a törökök terjeszkedésének ideje. Petrovics Péter 1551. év elején hadseregével Erdély felé mozgult Frater György ellen és ez alkalommal Török János várait Monostort és *Morsinát* bevette, mindkettőt le is rombolta.¹⁾ De utóbb megint felépíthették, mert Petrovics 1554. évben Kazon pasától két kastélyt kért, úgymint *Morsynath* és Monostort tartozékaival együtt. Kazon azt válaszolta: nem ad egy talpalatnyit sem, mert a hatalmas császár két várost adott neki, kiből éljen. Azért éljen ebből és táplálja magát.²⁾ II. János király 1566. június havában Déváról jöven, itt ment keresztül Lugosra és Pancsovára. A latrok — mint a törökök szokták nevezni az erdélyi fejedelem országából betörő szabad harcosokat — 1594. év elején öt zászlóval *Mardzinán* a sokadalomra ütöttek, és ott sokat levágtanak, megsebesítettek és elevennen is vittek el benne, a vajdának és minden törököknek minden marháját elvitték, kótyavetyére hányták, még a *palánkba* is beizentek, hogy harmadnapig kimenjenek belőle, mert azután oda is rájok mennek. Ezek a latrok többnyire mind Geszti Ferenchez tartozók, vajdáik, ispánjaik velek vannak, más erdélyi főembert is ismertek fel bennök. Szofi Szinan pasa temesvári beglerbeg ez évben különösen Báthory Zsigmondnál tett panaszt, hogy az ő országában rablók gyülekeznek, kik Verseczre, Bokcsára, Facsetre és *Mardzinára* betörtek, és a marhát elvitték. Mind e helyek tehát akkor török kézben voltak. Nincs egyenes bizonyítékunk arra, hogy Temesvár eleste után (1552.) Marsina magyar kézen lett volna; azt csak a lugosi és karánsebesi bánok létezéséből és hatásköréből következtethetnők. De a Bega és Maros köze 1552. és 1594. közt nem volt magyar kézben, kivéven Filepkeve, Szelcsova, Posoga, Szlatina, melyek Erdély legközelebbi határán a Maros táján feküdtek; — ez a kivétel is csak 1592. évre szorítkozik. Azonban feltűnő következetességgel hallgatnak forrásaink, midőn azt kérjük tőlük, vajjon az említett korszakban (1552—1594.) a Bega és Maros közti részek hová tartoztak; vajjon magyar kézben voltak-e? Hauzest, Furdia, Jersnik,

¹⁾ Kendy Ferencnek május 23-án kelt levele Nádasdy Ferenchez Báthory Andrásához és Herbersteinhoz.

²⁾ Krassói Oklevéltár II. köt. 409. és 416. sz.

Kladova, Gruin, Kápolnás, Krivina, Kornet, Kosova, Kostej, Kosovicza, Kurtya, Kutina, Leukusest, Prodanest, Nemesest stb., részint még régiebb eredetűek, de azon korszakban semmikép sem említetnek. Csak Lalasinczről tudjuk, hogy 1585. évben a lippai szansákságban feküdt, hasonlókép Zeody, Zadya, Bakamező, Szirb, Tamasest, Gros, Fundata, Hauzest, Bara, Prodanest, Kápolnás, Valeamare, Szelcsova, Gyrnanis. Alig tévedünk tehát, midőn azt véljük, hogy a Bega-Maros köze 1585. évben a lippai szandsaksághoz tartozott.¹⁾ A Bega bal partja már kétségtelen magyar-erdélyi birtok, így: Nev-rinca, Lugos, Harmadia, Hezeres, Kricsova, Kulboest, Kuldo-falva stb.

Báthory Zsigmond 1596. évben, akkor már e vidék ura, a Bassahavasa nevezetű alpeseket, melyek különben *Marsina* várához, Hunyad megyében tartoztak, Jósika Istvánnak adományozza. A nevezett fejedelem ugyan ez évi más levele szerint Rumunyeszt és Homosdia falvak Temes megyében Marsinához tartoznak. Látszik, hogy akkor az ország politikai beosztásában kevés volt az állandóság. Báthory Zsigmond 1597. május 27-én enyingi Török István Hunyad megyei főispánnak hű szolgálataiért, és Török János fiának Bálintnak, a Hunyad vármegyében fekvő *Marczina* (alább Marchina) és Monostor oppidumokat és a hozzá tartozó helységeket adományozza. Marsinához tartozott: Preuthhaza, Rugosava, Negrilest, Nemesest, Bordczest, Nandrest, Mustest, Kosova, Bunilest, Kerliczel, Kurtya, Topliczel, Bantias, Mardesti, Delany, Petroza, Boierirest, Zlavest, Tarnicza, Krivina, Maldest, Tara, Trifest, Balyest, Forasest, Zomonovarest, Valiareh, Goichest, Tomest, Vrzul, Belosest, Goztest, Vngiul, Branest, Vadany, Dingany, Thihomerest, Farkadia, Zorany, Szintest, Bozvára, Zeliste és Kosztéjul. Mind e falvokról az mondatik, hogy hajdan Török István és Bálint ősei birták, később a törökök elfoglalták és birták, míg Báthory Zsigmond fegyverei e vidéket fel nem szabadították. (Lásd az 1405. és 1554. év alatt mondottakat.) Látszik, hogy Báthory Zsigmond betö-

¹⁾ Az ide tartozó roppant szánu helységek névsorát közli Ráth Károly, hanem a használást nagyon nehezítő ferdítésekkel, az 1862. évi magyar akadémiai Értesítőben, III. köt. 46—49. lapjain. (A philos. törvény és történettudományi osztályok közlönye.)

résének volt állandó haszna, habár nem sikerült neki Temesvár elfoglalása. Az erdélyi káptalan, kire a fejedelem Török István és Bálint beigtatását bizta, 1598. évben jelentést tett, hogy a kiküldöttek június 2-án Marsinán megjelentek, nevezetesen Bredeczeva, Sidilest, Mihaiest, Batest, ¹⁾ Mos, Groz, Bulza, Ohaba és Zez falvak bizonyos emberei mint szomszédok. Az igtatás első napján Bozváry Miklós a maga és dési Pan János nevében ellentmondott némely részbirtokokra nézve Marsina területén, és különösen a Kis-Temes partján levő malomhelyre nézve, mely egykor a Bozváriaké volt. Tiltakoztak egyúttal a Bozvára, Nemesest, Szeliste, Kastély, máskép Lukacsest, Bogdánfalva, Belosest, máskép Belosfalva, Kosova és Forasest, máskép Forrásfalvában történendő beigtatás ellen. A tiltakozók jogaik igazolására a fejedelmi székhez idéztettek. Harmadnapra a beigtatás a monostori kerületben folytatottatott. ²⁾

A megyesi országgyűlés 1599. évben Facsetet és Marsinát odautasította, hogy a lúgosi bánnak engedelmeskedjenek, minthogy Marsina azon volt, hogy minden teherviselés alól magát kihúzhassa. (L. Facset.) Basta György cs. vezér 1603. október 2-án hadseregével Marsina mellett állt.

De egy fontos birtokváltozás köti le figyelmünket. Báthory Gábor fejedelem ugyan is 1612. május 26-án Szebenben kelt levelében írja, hogy enyingi Török Katalin, előbb Bogáti Miklós, aztán Csáky István, végre Dengelegi Mihály özvegye részint örökségi jogánál, részint azon osztályos szerződésnél fogva, melyet ³⁾ rokonával Török Istvánnal kir. tanácsossal kötött, a Vajda-Hunyadi vár és tartozandóságainak tulajdonosnéja. Igaz, — írja Báthory Gábor, — hogy Török István 1605. évben, a midőn t. i. Bocskay István fejedelem a német császár ellen hadakozott, a szerencsi országgyűlés határozatánál fogva, Török Istvánt bizonyos határidő alatti visszatérésre szólította

¹⁾ Midőn Jósika István 1597. a neki adományozott Maros menti jószágokba igtatattik, a tótváradiai statutióra megjelentek Pauris bíró, Szerb Péter, Markó Péter, Horgos János és Dragomer István Batest faluból.

²⁾ Krassó megyei Oklevéltár II. 491. és 500. szám.

³⁾ Nagy Iván szerint 1607. évben.

fel, ki azonban megfelejtkezvén hazájáról és nemzetéről, nem engedelmeskedett, a miért is a fejedelem a nevezett várat, tartozandóságaival együtt, tőle elvevén, 12000 tallérért iktári Bethlen Gábornak beirta. Mind a mellett, nehogy a vajdahunyadi uradalom a hazáért érdemesült Török családtól elidegeníttessék, Báthory Gábor fejedelem jónak látta Vajda-Hunyadot és tartozandóságait a fiscus birtokába adni; és nehogy Bethlen Gábor vagy utódjai e várra igényt emeljenek, jogai csere mód szerinti megváltásául neki Enyed várát és tartozandóságát, Fel-Enyed és Miriszló faluval együtt Fehér megyében 12000 forintért beírja és elzálogosítja. Ellenben Vajda Hunyad várát és városát, Hátszeg várost, több Hunyad-megyei faluval; továbbá a marsinai egész kastélyt, (Castellum Marchina), a kastély alatt fekvő Marchina helységgel, valamint Tomirest, Zoran, Rogosan, Drautassa, Negrilest, Nandrest, Krivina, Moldest, Bohomirest, Trifest, Petroza, Balest, Forasest, Mardest, Thopiczel, Banazul, Bunelest, Kerliczel, Goychest, Ohaba, Urzu, Beluzest, Ungh, Perzest, Gostest, Branest, Vadan, Brassuna, Gingam, Szintest, Kosova, Kurtya, Bozvara, Minisest, Telist, Kastély és Borsest praediumokat; — továbbá az egész monostori várat (castrum) a Pomosteny, Leukusest, Sterniku, Kladova, Talmagie, Urzunie, Ohaba, Alsó-Ohaba, Dubest, Otmarest, Tihomarest, Prodanest, Czerniest, Feronikuczj, Olcze, Vises, Zoradinie, Bune, Topla, Toplicza, Remete, Uszte, Padurany és Vladony nevű praediumokat, Temes vármegyében, melyek azonban azelőtt mind a hunyadi várhoz tartoztak, az ezen birtokokban fekvő királyi joggal együtt Török Katalinnak, és mindkét nembeli utódjainak visszaadományozza, és örök joggal reá ruházza. A fejedelem erre vonatkozó eljárása tán nem tisztán állami érdekekből volt sugalva, mert Báthory Gábor tiltott viszonyban élt Török Jánosné Ifjú Annával, mely utóbbinak leánya volt az említett Török Katalin.¹⁾

Midőn Bethlen Gábor 1616. június havában Lippa ellen vezette seregét, hogy e várat elfoglalván, a törököknek adhassa át, a szomszéd kisebb várakat, ezek közt *Marsinát* is, hadi légénységével szállotta meg. (L. Facset.)

¹⁾ Nagy Iván : Magyarország családai XI. köt. 292. lap.

Török István hunyadmegyei főispán 1617. évben a marsinai várat (Castellum *Murczina*) és városát (oppidum) egész kerületével Bethlen Gábornak zálogosítja el. Az egész kerület akkor Temes vármegyéhez tartozott, a kerület tartozmányai pedig voltak: Kurtjan, Kosonan falu és Vadany, Braniest, Persesth, Ungial, Lunka, Belosest, Toplicz, Zolthul, Valyero, Forasesth, Baniassul, Byetroza, Urzul, Mulgest, Krivina, Poeni, Thomest, Roghosan, Farkadie, Boeronest, Kurliczie, Murgest, Szeliste és Bunilest praediumok. Az elősorolt helységjegyzék sokban eltér attól, mely az 1597. évi adománylevélben foglaltatik. 1620. évben Bethlen Gábor fejedelem a vajda-hunyadi várat, több hozzá tartozó Hunyad megyei faluval; továbbá *Marczina* oppidumot, a hozzá tartozó Prenczáza, Rugesana, Negrilest, Nemesest, Bordtsest, Madrest, Mustest, Kosava, Bunilest, Kerliczel, Kurtha, Topliczel, Baniasi, Mardeste, Delani, Petroza, Bojerivest, Szlavesti, Tarnicha, Krivina, Maldest, Thara, Tresest, Balliest, Pharasest, Zemenarest, Valliareh, Gyikhest (= Goychest), Fumest (igy, = Tomest), Urszul, Belasest, Gozdest, Ungyul, Braniest, Vadányi, Dugajni, Thihemerest, Farkadia, Soranyi, Sentest, Bozwara, Szeleste és Kosztejul possessiókkal, — továbbá Monostor oppidumot, és a hozzá tartozó Remete, Uzesthie, Bunie, Vadani, Vizesul, Szkradina, Padurány, Otthie, Ocze kul, Zerniesthu, Dubesthy, Thopla, Toplicza, Izvaricza, Pomostény, Lenkestest, Alsó-Gerniczik, Felső-Gerniczik, Sugdia, Zternik, Cladeva, Wezvanie, Alsó-Ohaba, Thalmadia, Oláh-Ohaba, Zohodol, Prodaniest, Thilomerest, Ulicza, Faluhely és Othmarasti birtokokat, — melyek enyingi Török István magtalan halála után az erdélyi fiscus kezére jutottak — ifjabb gróf Bethlen Istvánnak és férfi utódjainak, ezek elfogyásával női örököseinek; mindkét nem elfogyásával, Bethlen Péternek és örököseinek adományozza.

Barcsay Ákos politikai csinyja által a marsinai vidék 1658-ban a törökök kezére jutott, kik azt 30 esztendeig bírták. A Marsigli-féle helységjegyzék *Marczina* falut a facseti kerületben sorolja fel (1690—1700.), az 1717. évi összeírás *Merschina* falut 18 házzal szintén e kerülethez számítja. A helység a kápolnási járáshoz csatoltatott 1779. évben, midőn Krassó vármegye újra szerveztetett.

A törökök kiűzetése óta Marzsina mindig a kir. kincstár birtoka volt. Területe 2842 hold 690 öl. A község határában számos az oláh helynév, de különös jelentéssel nem bírnak. Ilyenek Rovina, Rusinu, Ocolu és fontana Vandului, Zebranu Turcanea. Tisora. Sioka Caldarasului. Dimpu cu siri. 1766. évben említetnek Lugosán és Jericza, Marzsina melletti völgyek. A mult század végén még a régi vár puszta falai látszottak, melyeket a Béga vize körül folyt. Különös, hogy ezeket Vályi András a facseti vár romjainak tekintette; ma még csak csekély maradványa létezik. A helynevet Koranbinszky hibásan Karschin-nak írja. Poganyest falu területén van Marzsina nevű dűlő, melynek fele kaszáló, a többi gödrös és használhatlan föld. Marzsina dűlő Dragomirest faluban. Marczina falu van a Bukovinában is. Marzsina mostani lakosai érdekes multjokról még hagyományt sem őriztek meg, pedig ki nem hallott volna Morzsinay Erzsébetről, a nagy hős Hunyadi János anyjáról? A Morzsinay, vagy Marsinai család a karánsebesi tartományban birtokos volt a XV. és XVI. században, és nevét az eddig ismertetett Marzsínáról vette. A nevezett Erzsébet Morzsinay Sándor leánya és Voyk felesége volt. ¹⁾ Halhatatlan fiáért dalban, és költészetben dicsőítettetett.

Marzsina várnagyok ezek:

1504. More Péter, gyepesi.

1505. Bikly János.

1509. Bekews János, György brandenburgi örgrófnál.

1511. Folthi László.

1513. Patócsi Péter, iregdi.

Ez időben a vajdahunyadi, hátszegi, morsinai és monostori várak mindig ugyanazon várnagy alatt álltak.

Mátyáz, hajdan tán Krassó megyei falu. László nádor és opuliai herceg 1370. évben Krassó megyével nádori közgyűlést tartván, Bychench Demetert és Drusoya-t, Tamásnak jobbagyait Mátyáz faluból, tolvajlásért elítéli. 1436. évben Mátyáz-i Jakab kijelölt kir. ember Sándorpatakán történt erőszakos foglalatás ügyében. (Lásd Sándorpataka.)

¹⁾ Teleki: Hunyadiak kora I. 43. és 49. lap. Nagy Iván: Magyarország családai V. köt. 188. lap és VII. 337. lap.

Medvepataka, hajdan határhely Krassó megyében, említve 1411. Ruzsinosz és Tinkova határjárásában. Szintoly nevű csermely is előfordul ugyanott.

Medves, hajdan falu Krassó megyében. Kétségtelenül a Medvispatak mellett feküdt. Fodor János 1406. évben királyi embernek volt kijelölve azon hatalmaskodás megvizsgálására, melyet Himfy Heem elkövetett Medvesen. (Lásd Partas.)

Medvispataka, Egerszeg, akkor Temes megyei helység 1369. évi határjárása szerint a Theberpathaka a Meedvispathakába szakad. (Krass. Okl. I. 67.) Ugyan e határjárás szerint a Medvispataka a Poganch folyóba szakad, különben a Medvispathaka határt képezett Egerszeg és Erdőthelek közt. (Lásd Fugyas.)

Melytkochia, hajdan praedium Arad (ma Krassó) megyében. Rákóczy Zsigmond 1607. Száva oláh püspöknek adományozta. (L. Bruznik.)

Mercsina, falu Oraviczától nyugatra a Karas közelében, Vrány, Brostyán, Greovac és Varadia közt. Régi multja kétséges, még az 1690—1700. évi Marsigli féle helység jegyzéke sem említi, mely pedig Jam, Szuboticza és más szomszéd helységeket felsorol. Valószínű, hogy a XV. században említett *Mirsincz* azonos a mai Mercsinával. Nagylaki János 1421. évben Csáky Miklósnak és Györgynek Vásárhely, *Myrsinch*, Rusolcz stb. falvakat örökségül igéri. A csanádi káptalan 1427. évben Nagymihályi Albert vránai perjelt és fiait *Myrsinch* puszta birtokába igtatja. (Lásd Szentgyörgy.) A Marsigli-féle helységjegyzék *Mercsina* falut a verseczi kerületben sorolja elő. Az 1717 évi összeírás szerint *Mirsina* falu 48 házzal a palankai kerületben feküdt. 1734. ugyan e kerület rakasdiai járásához tartozott. Korabinszky *Merschina*-nak írja. A falu a mult században a kir. kincstár birtoka volt. 1819. évben gróf Bissingen Ferdinand Ernő kapja Jám és Mercsina falut adományul. A telekkönyvi helyszinelés idején gróf Bissingen-Nippenburg Ernő, Nándor, Antal és Miksa irattak be tulajdonosokul. Erre a család tagjai közt osztályozási tárgyalás folyt, melynek következtében gr. Bissingen Antal lett Mercsina egyedüli tulajdonosa.

A helység területe 4556 hold 1461 öl.

Dülőnevek: Bogdanestje. Cserete. Traunics.

Ménés, hajdan falu Krassó megyében, úgy látszik Illadia, Oravicza és a mai Moenisch patak közelében. A nádor Deme-ter mester kevei, és Gergely érdsomlyói várnagynak 1382. évben meghagyja, hogy miután a várallyai királyi jobbágyság Szeri István, Pósa de *Mynees* fiának jobbágyságaitól három ökröt elraboltak, eszközöltessék ki az ilyédi várnagy által, mint a mely várhoz Várallya tartozik, hogy az elrabolt ökrök visszaadassanak. Az illető oklevél felirata így szól: István mesternek, Szeri Pósa fiának. Tehát itt: de Zeer, és de *Mynees* ugyanegy személyre vonatkozik. Minthogy az itt említett Ilyed, Várallya, Érdsomlyó, Krassó megyében fekszik, a várnagyok is e vidékről valók, már ebből sejtethetjük, hogy Ménés is e megyéhez tartozott. Bizonyosságot nyerünk II. Ulászló király 1506. évi leveléből, a melylyel Agyagos és *Menes* falvakat a gersei Pető családnak adományozza, — mindkettőt Krassó megye határában fekvőnek mondván. Az adományt megerősíti 1507. évben. ¹⁾ Porkoláb Mártonné Erzsébet ellentmondott a beigtatásnak, de II. Lajos király 1520. évben Erzsébetet elmarasztalta, és a jószágot Pető Jánosnak és Györgynek oda ítélte. (Lásd Agyagos.) Mindkét falu még akkor is Krassó megyéhez tartozott, mely utóbbi százados álmára készült. A falu hajdani fekvésének nyomára nem vezetnek dülő nevek mint az olykor történik, csak a Moenisch patak tartja fenn nevének emlékét. (Lásd Szörényi bánság története II. 369. l.)

Mihajest, hajdan falu a marsinai kerületben. Tripa Mikla, Békés István jobbágysága *Mihaiest* faluban, 1598. mint szomszéd jelen volt Marsinán, Török István és Bálint beigtatásánál. (L. Marsina.) *Mihalyesd* ma is Hunyad megyében fekszik, Dobrahhoz délre, de nem ezt számították a marsinai kerülethez. Még az 1717. évi összeírásban fordul elő Mihaeste 6 házzal a facseti kerületben. Az 1723. évi térképen már nincs nyoma ez elsorvadt falunak.

Mikcs, hajdan falu tán Krassó megyében. Lőrinc de Mychk fia János 1436. évben erőszakos foglalásokat tesz Sán-

¹⁾ A helynév a Hazai Okmánytár V. köt. 398. lapján *memes*, a 400 lapon *menes*.

dorpatakán. Ez ügyben kijelölt kir. emberek Miklós, László és János de Mykeh. (Lásd Sándorpataka.)

Mikcseháza, máskép Feketető, — tán a Maros bal partján, mert midőn a telegdi Csanád nemzetség 1337. birtokosztályra lépett, a nevezett helység Filepkeve, Szlatina, Perew, Sztanizlóháza máskép Gyertyános faluval, Csanád esztergomi érsek és unokatestvérei osztályrészül kiadatott. (Anjoukori Ok. III. 370.)

Mikefalva, hajdan Szörény megyében. E falut találjuk 1650. évben a kétségtelen fiscalis jószágok lajstromában (Oklevéltár II. 569. sz.) Más forrás nem említi.

Miklósfalva, hajdan birtok Krassó megye szélén. A Himfy család 1389. évben birtokosztályra lépven, *Myklosfalva* és Farkasfalva, a hajdon Himfy Margitnak egerszegi Miklós leányának osztályrészül jutnak (Lásd Egerszeg.) Mindkétben 15 jobbágy lakott.

Mikulest, hajdan falu a mai Krassó megyében. Mátyás király 1470. Igazó, Krivina és *Mikulest* falvakat új adománykép Macskásy Jakabra ruháztatva, őt és fiait az aradi káptalan általa beigtatja. (L. Igazó.)

Mikuzvize, hajdan patak Krassó megyében. 1367. Mikuzvizi fluvius Lizkovízy patakkal Zagorian falunál egyesül. Úgy látszik, a Nera környékén keresendő. A Nera mellett fekvő Bogodincz nevű falu határában van *Mikos* nevű erdőség. Ugyan itt van a Culmia Naidasultui, mely Naidas faluval határos. Ez a falu pedig a Nera melletti Leskovicza faluval érintkezik, melynek nevében a Lizkovízy patak neve hangzik vissza.

Milos, hajdan mezőváros Krassó megyében. Mátyás király 1471. évben oppidum *Mýlos*, annak kerületével és tartozandóságaival együtt Országh Mihálynak és Ongor Jánosnak adományozza. (L. Hodos.) A király 1475. évben ez adományt megújítja és megerősíti. Fekvése ismeretlen.

Milotinócz, hajdan falu Krassó megyében. A csanádi káptalan 1427. Zsigmond király igtatási parancsa folytán, Nagy-mihályi Albert vránai perjelt és fiait Jánost, Lászlót és Györgyöt *Mylotynolch* birtokába igtatja. (Lásd Szentgyörgy.) Az igtatást megerősíti Zsigmond kir. 1428.

Minisest, hajdan falu. Báthory Gábor fejedelem 1612. évben a Tömös megye marsinai kerületében fekvő Kurta, Minisest, Kostely stb. falvakat visszaadományozza Török Katalinnak. (L. Marsina.)

Ily alakban e helynév sehol többé elő nem fordul.

Mirkovatz, falu a jámi járás berlistyei jegyzőségében, Csorda, Jám, Berlistye és Heyerdorf közt, 2¹/₂ órányira Oraviczához nyugotra. Almády István azt írja naplójában, hogy ő urával Tököly Imrével, a kuruc vezérrel Jám felől jöve 1691. november 10-én *Mirkoicz* faluban megszállt, mely lakosokkal bírt, — az az nem volt pusztá. A Marsigli-féle helységjegyzékben még sem találjuk a falu nevét. Az 1717. évi összeírás szerint a palankai kerülethez tartozott, 23 házzal. *Mirkócz*-nak írja Korabinszky, Vályi pedig mai nevén már Krassó megyéhez számítja. Mult századi térképeken az egykori »temesi bántság korából« Markovecz-nek is van írva. A kir. kincstár birtoka volt 1855. évig, a midőn az osztrák-magyar vasutttársaság birtokába ment. Területe 2488 hold.

Mirkovatz neve tán a szerb nyelvből ered, melyben mirkovacs bizonyos vöröses szőlőt jelent. (Rothschwenzel.) A dülőnevek is többnyire a szerb nyelvhez tartoznak. Így Stena, szénaföld. Preca. Dumbrava. Rusnik szénaföld. Visnik patak. Belyat szénaföld. Van továbbá Mosorvane dülő, mely név oláhul földrakásokat jelent, Vena vizér. Lunka. Szelestyucza.

Mirsincz. lásd Mercsina.

Misest, hajdan falu a Bega mellett, Klicsovával nyugotra határos. A Marsigli féle összeírás 1690—1700. évekből *Misest* és Klicsova falut a facseti kerületben sorolja fel. Az 1717. évi összeírás *Misische* néven említi, 6 házzal, mely körülmény már közel levő enyészetére enged következtetni. Még is még az 1723. évi térkép *Missost*, az 1761. évi térkép Mischest alakban tünteti fel. Területe valószínűleg Klicsova határával egyesült.

Mochyr. A bozsuri kerületben, 3 jobbágyal, mely kerület 1514—16. brandenburgi György őrgróf birtoka volt. Ma Krassó megye területén ily nevű helység vagy pusztá nem létezik.

Mochyas, valószínűleg egykor Krassó megyei falu. Zsigmond király 1390. évben Matheum de *Mochias* mint egyik kir,

embert jelöli ki, midőn a csanádi káptalannak meghagyja, hogy Perényi Miklós szörényi bánt Érdsomlyó és tartozékai birtokába igtassa. (Lásd Brezniche.)

Mochkafalva, másképp Peperigh, lásd azt.

Mochkan, lásd Maczkan.

Mogyolicza, hegy a Berzava táján. 1418. cacumen montis *Naghmogyolicza*. (Oktr. I. 285. lap.)

Moyselupak, hajdan praedium Szörény megyében. (Lásd Lupak.)

Moisest, hajdan falu tán Szörény megyében. Bertha Jankul, karánsebesi Fodor Ferenc jobbágya in *Moisest*, 1598. részt vesz, midőn Eördögh György a temesmegyei Körtvélyfalva stb. birtokába igtattatik. Ugyan ő ez évben mint szomszéd jelen van Török Istvánnak monostori beigtatásánál. (Lásd Monostor.) Szintén ezen Fodor Ferencnek Bratha Jankul nevű *Moysest*-i jobbágya 1598. jelen volt, midőn Kálmándy Mihály Alsó-Tergovistye kirtokába vezetett.

Moldest, lásd Maldest.

Ó-Moldova, falu az Al-Duna partján, külön jegyzőséget képez. Böhm Lénárt azt véli, hogy a pápai tizedlajstromban (1333—36.) előforduló Musfolva = a mai Ó-Moldova. (Geschichte von Weisskirchen, második kiadás.) De ez tévedés. (L. Majosfalva.) 1588. évben *Mudava* török szandsákság volt. (Löwenklaw János: Neuer muselmanischer Histori, türkischer Nation, etc. Majnai Frankfurton 1590.) A XVII. század elején itt török bég székel, t. i. a bolgár eredetű Mehemet, ki 1603. évben Brassó mellett, hol Székely Mózes csatát és életét vesz, Radul oláh vajda fogságába esett, a melyből azonban magát pénzzel kiváltotta.¹⁾ Ez időben említettik castellum *Mudovae*. Az 1607. május 20-án Gyulafehérvárra összehívott erdélyi rendek a török császárhoz két követet küldtek: Veres Dávidot és Weiss Mihályt. Utasításuk egyik pontja így szól: »*Mudvát*, Bokcsiát, (nem Boksany, Moldvabánya mint Szilágyi S. írja.) Világosvárt, kik Erdélyhez tartoznak, és annak határában is vagynak, minthogy az azokban lévő vitézek messze pusztítják a földet és a szegénység elfut, ki Erdélybe, ki Magyarországba

¹⁾ Szamosközy III. köt. 220. lap.

ő Hatalmassága adassa vissza minékünk, minthogy *Mudvát* ugyan magunk adtuk volt ki kezünkől, csak, hogy német belé ne szálljon. ¹⁾

Moldova csak igen későn osztotta meg nevét más helységgel, későn különböztették meg Ó- és Új-Moldovát. A Marsigli-féle helységjegyzék elég feltűnően semmiféle Moldovát nem említ, sem a palankai kerületben, sem másutt.

A XVIII. századon át Moldova külön melléknév nélkül Bosnyák falu mellett említették, így az 1734. évi összeírás, mely a kliszurai járásban Moldova falut felsorol, de Bosnyák faluról hallgat, épen úgy Bél Mátyás is az ő kéziratban maradt földrajzi munkájában, melyben Moldováról azt írja, hogy egykor népes oppidum lévén, idővel faluvá süllyedt.

Ó-Moldova a katonai határvidék fennállásakor a szerb-bánsági ezred szerb-poszesenai századához tartozott. Most Krassó vármegye moldovai járásában fekszik. (L. Új-Moldova.)

Területe 6375 hold 934 öl. Lakosainak száma 1750. ház 284.

Új-Moldova, azelőtt Bosnyák. E helyen állt, némely írók szerint a régi *Centum putea*, ²⁾ és az itteni bányák, a fennlevő nyomok tanúsága szerint, már a rómaiak által műveltettek. Ezt bizonyítja többi közt az a körülmény is, hogy az ötvenes évek elején Fülepp Sándor bányatulajdonos e helyen régi, összedőlt bányamenetekben korhadt salakokra, ódon lámpák, és bányász szerszámok mellett talált, mint a római bányamívelés, és ércolvasztás kétségtelen jeleire. Bosnyák régi története ismeretlen. Az 1717. évi összeírásban *Posneazi* (= Bosnyák) 32 házzal a palankai kerületben van elősorolva. Az 1723. évi térkép *Pesnack* az 1761. évi pedig Bosniák néven említi Moldovához éjszakra, és azon jegyzettel: Shmelzhütten. Midőn Bél Mátyás († 1749.) kéziratban maradt földrajzi munkájában Moldovára vonatkozólag azt írja, hogy a Bosma (így) patak mellett is németek kezdik a községet népesíteni, — úgy látszik sejtelve sem volt, hogy az említett telep már a század eleje

¹⁾ Deutsche Fundgruben zur Geschichte Siebenbürgens. Neue Folge, von Eugen Trauschenfels. 199. lap. és Erdélyi Országgyűlési Emlékek V. köt. 337. lap.

²⁾ Ezt mi Torma Károly nyomán Szurdoknál jelöljük ki.

óta Bosnyák néven ismeretes. Az idézett munkájában legalább Bosnyák falut sehol sem említi; de egy közkézen forgó munkájában maga is mondja, hogy Új-Moldova másképp Bosniak bányászatáról nevezetes hely. ¹⁾

Midőn 1773. évben a katonai végvidék újra szerveztetett, a bécsi udvari haditanács kívánsága szerint, az egész Moldovai területet be akarták vonni a katonai végvidék határába. E törekvést nagy nehezen meggyorsította a bányagazgatóság, azt azonban nem akadályozhatta meg, hogy a Duna melletti síkságon levő, a bányákhoz tartozó mezőket, a határvidék kikerekítésére el ne vegyék, a melyekért cserébe adták Új-Moldovának a szomszédos Vranovicz nevű havasi mezőt.

A mai Új-Moldova 1775. évig két helységből állt, és pedig az alant, a baroni völgyben fekvő oláhok lakta Bosniak nevű kamarális helységből, és a fent, a német völgyben fekvő bányatelepből, a melyben többnyire bányászlegények laktak. 1775. évben a két hely egyesítettén, a mai Új-Moldova keletkezett.

Bosnyák falu eredeti lakói oláhok, cigányok és bolgárok voltak, kik Oláhországból nevezetesen Baja de Arama, Okna Sie, Karbmarest és a Muntjén túli vidékről ide származtak. Midőn a bányaipar nagyobb fejlődésnek indult, azokhoz új német gyarmatosok csatlakoztak Karinthia, Krajna, Stajerország és Tirolból; midőn az ércek kibányászása fogyni kezdett, a németek közül sokan Szászka, Oravicza és Dognácskára költözködtek; az oláhok egy része is Szerbiába ment. A németek száma, még a legjobb időben sem multa felül a 800-at. Elköltözködésük legfőbb oka a Széchenyi-féle Duna menti út volt, a Kliszurába, melynek építése a bányamunkásokat magához vonzotta. Szintoly káros befolyást gyakoroltak később az 1848. évi pusztítások; és a vagyoni biztosság hiánya.

Griselini (1780.) megkülönbözteti Ó-Moldovát és Új-Moldovát, értvén az utóbbi alatt Bosniakot. ²⁾ Annak dacára a régi elnevezések még egy ideig fenntarták magukat, kivált az oláhok közt. Korabinszky 1785. évben Moldovát, egyszerű neve

¹⁾ Compendium Hungariae geographicum negyedik kiadás. 256. 261. lap.

²⁾ Griselini: Geschichte des temesvárer Banats I. 294. és II. 86. lap.

alatt a Duna balpartján említi. *Boschniak* faluról pedig, így szól, mint mely szerint Újpalankától $1\frac{3}{4}$ mérföldnyire délre fekszik, az Alibeg hegy közelében, és a hol bányamívelés van gyakorlatban. Pár évvel utóbb (1796.) Vályi András e helységről *Bosmak* (így) név alatt emlékezik, megjegyezvén, hogy Újpalankához mintegy másfél mérföldnyire fekszik, és hogy bányája is van. Ez utóbbi körülménynél fogva Új-Moldova ma *Moldovabánya*-nak neveztetik. De már egy múlt századi, Bécsben Winklernél, a temesi bánság korában megjelent térkép *Banna Moldova* helyet tüntet fel, túl a patakon pedig »Schmelz hütten.« 1778. évben a katolikus plébánia állítatott fel, és ellátást nyert a bányakincstártól; ez építtette 1780. évben a plébánia templomot. Ez 1788. évben pusztítás és tűzvész áldozata lévén, annak rómjaiból épült 1791-ben az új templom, mely 1848. évben ismét feldulatván, romjaiból 1852. évben a mostani kis-templom keletkezett.

Új-Moldova mindig Krassó megyéhez, és nem a katonai határőrvidékhez tartozott. Tulajdonosa a kir. kincstár. 1848. augusztus 22-én reggeli $4\frac{1}{2}$ órakor mintegy 400 főből álló szerb határőr csapat Új-Moldovát megtámadja. Ásboth Lajos honvédalezredes öt óra hosszat tartó csatározásban védi magát s már-már győzelemre jut, midőn túlnyomó erőttől tartva, Szászkára visszahúzódik, mire a szerbek Új-Moldovát felgyújták. Veszteség a magyaroknál 3 halott és 12 sebesült, a szerbeknél összesen 21 ember. A szerbek az egész helységet felgyújtották, kivéven a baroni völgyben elnyúló oláh részt. A pusztítás iszonyú kegyetlenséggel történt. Romba dőlt 170 magánház, 23 bányászati és 8 — még csak 1840. évben épült — kincstári épület; más 28 ház igen megkárosított.

Az osztrák-magyar államvasút-társaság, sok egyéb bányahelyekkel 1855. évben Új-Moldovát is vette meg, melynek területe Padina matje és Karlsdorffal együtt 13,547 hold. Külön Moldovabánya 12,447 hold, 490 öl. Lakosainak száma 3203, ház 664. Új-Moldova a moldovai járás székhelye és hozzá tartoznak: Karlsdorf, Padina matje, Ó-Moldova, Coroini, Szent-Helena, Macsevics, Szerb-Poszesena, Radimna, Oláh-Poszesena, Suska, Belobreszka, Divics, Szakalovac, Bázias, Langenföld, Kussicza és Zlaticza. Temes vármegye Sza-

kalovacz és a következő falvak átkeblezését kívánta és ez értelemben 1883. ápril 11-én tartott közgyűlésen a kérvény felterjesztését határozta el.

Egyházi tekintetben a moldovai bányahely mint fiók az ó-moldovai plébániához tartozott, mely már 1726—1737. fennállott; de 1756. év táján itt állíttatott fel a plébánia, és Ó-Moldova ennek csak fiókját képezi.

Az új-moldovai templom 1777. és 1778. években épült; 1788. évben a törökök által pusztíttatott el; 1791. évben megújíttatott, de 1848. évben a szerb lázadók által felgyújtott és fosztogatott. A kir. kincstár 1852. évben ennek helyreállítását eszközölte. Fekvése 156⁴/₁₀₀ méter magasságu a tengerszín fölött.

Jelentőségét a bányászat történetében más helyen fogjuk ismertetni.

Új-Moldova területén telepítettett Karlsdorf és Padina Matje. Az első a Sztreinyak, a másik Kraku Mészáros táján. (Lásd azokat.)

Új-Moldova határa három főrészt oszlik:

Először, a Kraku Mészáros, erdős, hegyes-völgyes tájék; ebben van az Amalia erdős hegykúp, a hasonló rézbányával. Vranovits rétség. Tiszapotok, regényes völgy. Ogasu szek, száraz völgy. Korhán, a tájék legmagasabb hegykúpja. Moldavicza, erdős magaslat, hasonló völgygyel és patakkal. Gaura hajducsaszka, azaz hajdu barlang, mert egykor itt hajdúk zsiványokra lesben álltak.

A második főhatárrész a Sztreinyak; szintén erdős, hegyes-völgyes tájék. Nevezetesebb helyek itt: Benedikt hegység, Szuvazou nevű rézbányával. Florimund hegység, Marianna nevű rézbányával. Andree hegység, Krenicsan nevű ezüsbányával, melyet Krenicsan nevű bányász fedezett föl. Lilesch, erdős hegység. Silberschacht hegység, hol hajdan ezüsbányák léteztek. Kulme hegyenime. Bregletye, magosan fekvő rét. Runcsa, magas erdős hegy hasonló völgygyel. Kirsele rozs, vörös szikla. Apele Albe, azaz fehérvíz, mert meszes víz folyik itt. Prihot, vadászállás, szép erdei réttel. Baron, cukorsüveg-alaku nagy szikla, hol a múlt században báró Neffzern érceket keresett.

A harmadik tájék a Fontina grosz. Nevezetesebb helyek : Milan, hegyhát, hol hajdan Milan nevű rablót lelőtték. Koman, erdős hegység. Radina völgy, hasonló nevű patakkal, hol hajdan rezet olvasztottak. Fontina grosz, magosan fekvő nagy rétság, szép kilátással Szerbiára.

Monio, falu Bogsánhoz délre, egy emelkedettebb halmon fekszik, alatta a Kis-Berzava folyik. Némelyek állítása szerint XIV. században oláhországi románok szállották meg, de ennek semmi történeti alapja nincs.¹⁾ Még a Marsigli-féle helység-jegyzék sem említi meg Moniót (1690—1700.) Az 1717. évi összeírásban *Muniovo* falu 18 házzal, a verseczi kerülethez számíttatik. Mercy térképén (1723.) *Manio*, Müller térképén *Mania*-nak van írva. A helynév két szótagban Monjo ejtendő-e, vagy három szótagban : Monio, különböznek a nézetek. A török háború idején némely kisebb összeütközések e helység közelében estek. A görög-keletiek 1800. évben épült templomában egy plébánus szolgál ; iskolájuk egy osztályú.

Monio a kir. kincstár birtoka volt, melyet 1855. évben az osztrák-magyar államvasút-társaság szerzett meg. Területe 2368 hold.

Helynevek : Obersia (= határvölgy), szántó és legelő. Magura, szántó és kaszáló. Tilva, legelő. Hegyei éjszakon : Tilva mare ; nyugaton Clomb ; délen Tilva Gajtin ; keleten Moc.

Lakosainak száma a múlt században alig 150, most meghaladja az 500-at.

Monostor, falu a Bega balpartján, Facsethez délnyugotra, Bozsor faluval határos. Zsigmond király 1427. évben az akkor Temes megyében fekvő Twrd, Bosar, *Monostor* és Sugya falvakat, valamint az Arad megyei Zaad és Váradja falvakat Garai Jánosnak és nejének Hedvignek 15,400 forintért elzálogosítja. (Lásd Furdia.) V. László király Pozsonyban 1453. január 30-án kelt levelével Hunyadi Jánosnak a Temes megyében fekvő Sugya, *Monostor*, Bosar és Zsupan nevű oláh kerületeket adományozza. Somi János temesi főispán egy 1495. évi ítélt levelében oppidum *Vizes-Monostor* Temes me-

¹⁾ Csanádegyházmegyei Adattár II. 144. lap. szintén magáévá teszi ez állítást.

gyében fekvőnek mondatik. Valószínű, hogy a Bega melletti Monostort érti.

A XVI. század elején Monostor és Marzsina várai rendszeren egy és ugyanazon várnagy keze alatt voltak, ki azokat Corvin János özvegye, Beatrix hűségében őrizte. Midőn Beatrix György brandenburgi őrgrófhhoz nőül ment, a kinevezés mindkettő által történt, mindkettőnek hűséget fogadtak a várnagyok. Ezek személyeiről és működéséről a Marzsina cikk mond többet. (Lásd azt.) A monostori várnagyok 1504—1513. évig azonosok voltak a marzsinaival. Voltak itt al-castellanusok is. Ezekről Folthi László azt írja, hogy azon esetre, ha ő meghalna, kötelességük, hogy egyik közülök a várat híven őrizze, társa pedig siessen a brandenburgi őrgróf után, és a hol azt megtalálja, tőle parancsot kérjen, kinek akarja, hogy a vár és annak hadi szerei átadassanak. Különös, hogy Folthi reversálisában az is ki van mondva, hogy a brandenburgi határgróf anyai kísérettel léphet a várakba, a mennyivel tetszik.¹⁾ Midőn a monostori kerület Corvin Jánostól brandenburgi őrgrófra szállt, abban következő helységek léteztek: oppidum Monostor 31 jobbágygyal, továbbá Balesth, Remete, Toplicza, Topla, Ohaba, Zohodol, Prodanest, Tihomerest, Dubest, Othmarest, Zarnost, Wyse és Padurány. (Lásd ezeket külön cikkeik alatt.) Későbbi időben, mint látni fogjuk, a kerület helységei számosabbak.

A monostori kerület ez idő tájban Temes vármegyének megtagadta az engedelmességet, miért is az 1519. évi 32. törv.-cikk *Monostor*, Ságya és Morsina Temes megyéhez tartozó kerületeket (nem mondja districtus valachales) ahhoz visszakebleztetni rendeli, mert ezek jelenleg sem Erdélynek, sem Magyarországnak szolgálnak (qui in praesens nec Transilvaniae, nec Hungariae deserviunt), és e kerületek lakosai legnagyobb kárára és veszedelmére vannak az országnak. Zápolyai János király 1536. évben, az ő hűségére visszatérő enyingi Török Bálintnak, a hátszegi kerületben fekvő hunyadi várat, valamint a monostori és morsinai kastélyt adományozza, utódjái számára is. Török Bálint ezentúl örök hűséget fogadott.

¹⁾ Krassói Oklevéltár I. 368. sz.

Petrovics Péter temesi gróf, midőn 1551. Frater György ellen fegyvert fogott, Török János várait, Monostort és Marzsínát fegyveres erővel bevette. (Lásd Marzsina.) Báthory Zsigmond 1597. évben enyingi Török István Hunyad megyei főispánnak a Hunyad megyében fekvő marzsínai és monostori területet adományozza. Az utóbbihoz tartozott akkor: oppidum *Monostor*, továbbá Remete, Vzesty, Bunya, Vladany, Vizesul, Szkradina, Padurány, Otthye, Oczekul, Serniesty, Dubesty, Topla, Toplicza, Izvaricza, Pomostieny, Leukusest, Alsó-Jersnik, Felső-Jersnik, Sugdia, Zternik, Cladova, Vozonie, Alsó-Ohaba, Thalmadia, Oláh-Ohaba, Zohodol, Prodanest, Thilomerest, Ulycha (= Olcze vagy Ulicza), Faluhely és Othmarasty falvak. Az igtatási parancs szól 1597. május 24-éről. Az igtatási köldötttség csak 1598. június 4-én jelent meg Monostoron, hogy Török Istvánt és Bálintot ezen mezőváros és tartozandóságai birtokába vezesse. Szomszéd tanuk megjelentek Facetről, Lugosról, Karánsebesről, Magyar-Endrőd, Roskest, Antalest, Bidirest, Grozest, Klicsova, Szuszany, Mojsest, Nev rincse, Velchest és Körtvélyfalva helységekből. Negyednapra reá némely ellentmondások fordultak elő a beigtatás ellen.

Az erdélyi rendek 1607. évben elrendelték, hogy Vajda Istvánnak Temes megyében fekvő monostori várának fentartására fordított költségeit, a tulajdonos, Török István térítse meg. Erről az említett évben tartott enyedi országgyűlés 3-dik cikke következőleg szól:

»Miérthogy Monostornak Tömös vármegyében lévőnek török kezében esése országunknak nyilván való romlására és veszedelmére lenne, sőt eddig is lehetett volna, ha Vajda István maga költségén népet tartván benne, nem oltalmazta volna: végeztük azért, hogy ha Török István uram építeni és reá gondot viselni nem akarna, tehát az jövődő gyűlésig maradjon Vajda István kezénél, bírja, építse és ha Török István uram el akar tőle szakadni, ekkor refundálja Vajda Istvánnak eddig való költségít, és váltsa meg tőle; ha meg nem akarja váltani, örökben maradjon Vajda Istvánnak.«¹⁾ Báthory Gábor fejedelem 1612. évben a Temes megyében fekvő Marsínát

¹⁾ Szilágyi Sándor: Erdélyi országgyűlési Emlékek. V. köt. 549. 1.

és Monostort, a hozzá tartozó falvakkal együtt visszaadományozza Török Katalinnak, minthogy ezeket Bocskay István a német párthoz szító Török Istvántól elkobozta és Bethlen Gábornak adományozta. (Lásd több részletet Marsina alatt.) Azon alkalommal, midőn Bethlen Gábor a törököknek általa átadandó Lippát elfoglalta, úgymint 1616. évben, a monostori várat is foglalta el. (Lásd Facset.) A már említett Török István 1617. évben elősorolt birtokai közül a monostori kastélyt (castellum Monostor), valamint Remete, Bunya, Vladany, Padurány, Otthye, Oczekul, Szkragina (de mely akkor a bozsuri kerületben feküdt), Dubesty, Topla, Alsó- és Felső-Jersnik, Zternik, Kladova, Vozonie (másutt Urzonie), a két Ohaba, Thalmadia (Telmage), Prodanest, Thilomerest (Tyhemeresty = Temerest) és Othmaresty praediumot Bethlen Gábornak elzálogosítja. Ezek mind Temes vármegyéhez tartoztak az említett időben.

Bethlen Gábor fejedelem 1620. évben, midőn *Monostor* oppidum és a hozzá tartozó birtokok, Török István magtalan halála következtében a fiscus kezére jutottak, azokat ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. Monostor további sorsa a XVII. század végeig ismeretlen és valószínűleg Facsetével állt szoros kapcsolatban. A Marsigli-féle jegyzékben 1690—1700. évekből *Monostour* a facseti kerületben fordul elő. Az 1717. évi összeírás *Monestor*-t szintén e kerületben 20 házzal említi. Krassó vármegye újra szervezése alkalmával, 1779. évben, Monostor a bulcsi járáshoz csatoltatott. Ez évben épült itt az ó-hitűek temploma.

Monostor ma csak falu, tulajdonosa a kir. kincstár, területe 1207 hold, 740 öl. Lakosainak száma alig éri föl az öt százat.

Dűlőnevek: Dumbrava, Kaparlo, erdők. Prunyi szirbilor. La Immala szántóföldek. Rittu kaszáló.

A Béga jobb partján, attól mintegy 80 ölnyi távolságban, lehet az egykori monostori várad nyomait felismerni. Egy kerekalakú sánc, mely még mai napig 4 láb mélységű és 4 öl szélességű. Ma szántóföldek vannak rajta. A sánc árkaiban a legnagyobb eső után sem marad víz. A nép vélekedése szerint ez azért van, mert a föld alatt pincék vagy kripták léteznek.

A hagyomány azt állítja, hogy a monostori várat a törökök a Dumbrava dombról lődözték össze.

A monostori romokat, az oláhok Monastire nevezik. Különös, hogy épen Monostornak létezéséről e helyen a történet nem tud semmit.

Monyorodia, hajdan falu 7 jobbággyal, Bozsúr falu tartozandósága. Brandenburgi György örgróf birtoka 1514—16. években. Az adólerovásban *Monyorowdia* falu csak négy jobbággya neveztetik. E falun kívül Monyoros nevű birtoka is volt az örgrófnak.

Monyoros, hajdan falu. Krassó vármegye 1418. évi levelében: Tamás mester de Monyoros, királyi jobbágy neveztetik. Ettől külön falu lehetett az, mely György brandenburgi örgróf birtokai közt 1514—16. évben *Monyorosd* néven fordul elő, és melyben 18 jobbággya lakott. (Lásd Monyorodia.)

Morava, másképp Somling. (Lásd Mező-Somlyó.)

Moravicza, bányahely Bogsánhoz délre, Monio mellett. Németül Eisenstein, oláhul: Okna de fer; szlávul: zseleznya okna. Újabb időben a helyneveket összekötve, a telepet *Oravicza-Eisenstein*-nak nevezik. A Marsigli-féle helységjegyzék 1690—1700. évből már Moraviczát elősorolja a bogsáni kerületben. Az 1717. és 1734. évi összeírások, az 1723. és 1761. évi térképek nem ismerik Moraviczát; róla hallgatnak Korabinszky és Vályi mult századi földrajzi írók, sőt Fényes Elek is az újabb korban; mely utóbbi eset minden esetre mulasztás, mert Schediusnak már sokkal korábban megjelent térképe Moraviczát nem ezen ugyan, hanem Okna de fier, és *Neudörfl* néven említi.

A községi organumok saját közlésük szerint Moravicza 1809. évben alapítatott volna a vasérczek kiaknázására, a melyek itt csaknem kimeríthetlen mennyiségben találtnak, és Bogsánban és Resiczán olvasztatnak. E közléstől eltérő nézetet vall egy régi bányász, ki 1857. évben megjelent munkájában ¹⁾ azt írja, hogy mintegy 10 évvel azelőtt — tehát közvetlenül a forradalom előtt — Oravicza területének egy része

¹⁾ Konstantiny János: Denkschrift über die banater Bergwerke. Temesvár 1857. év. 72. lap.

Steyerdorf, Dognácska területének egy része pedig *Eisenstein* számára kihalatott bányászati célokra. Ugyan ő írja, ¹⁾ hogy Dognácska 2541, annak fiókja Eisenstein pedig 607 lakossal bír. Lakosainak száma most meghaladja a 800-at, kik többnyire ó-hitűek. A községnek csak 1858. év óta van saját, választott bírāja.

Néhány kertet kivéve, az egész határ erdőségből állt. Területe 4667 hold.

Moravicza 1855. évben az osztrák-magyar államvasutársaság birtokába került, és a resiczai jószágigazgatóság alá tartozik. Moravicza egyházi tekintetben a dognácskai plébániának fiókja.

A helységeen keresztül folyik a Moravicza patak, mely a helység határában fakad, és sok fekete bogyó bokron keresztül hatol. A fekete bogyó oláh neve: mure; ez magyarázza a helynevet.

Temes megyében van Moravicza mezőváros Vatina, Gaj és Sztamora közt: kamarai Moravice Fiume vármegyében. Ugyan ott Brod-Moravice.

A tárgyalt krassói bányatelepet *Montan-Moraviczá*-nak is nevezik. Temploma 328⁶ méternyi magasságban fekszik a tengerszín fölött.

Morencz, hajdan falu, mely Szákul, Tinkovával és Mutnikkal volt határos, a karánsebesi kerületben. A XV. században még nincs nyoma. 1549. évben Almafai ²⁾ Sándor István és fia Péter *Morencz*, Csernota stb. a karánsebesi kerületben levő részirtokainak elzálogosított felére a kiváltási jogot Tyukvai Péterre és Csépfy Boldizsárra ruházza. E közlés Morencz falunak már korábbi létezésére mutat. Petrovics Péter 1555. évben Farkas György elkobzott részjóságait Almafa, Mutnok, Csernota, Morencz stb. faluban Hagymásy Kristofornak hagyományozza. Isabella királyné 1559. évben parancsolja, hogy a Mutnok és Farkas nemes családok földjei Szák, Mutnok és Morencz faluban egymástól elkülönítessenek. (Lásd Szákul.) Rokzanda asszony, Farkas Péter leánya, néhai Zeiko felesége,

¹⁾ I. m. 74. lapján.

²⁾ Almafa a mai Mörl Karánsebes mellett.

valami csekély jószágot bírt Szák és *Morency* faluban, Szörény vármegye karánsebesi kerületében; mely jószágokat Rokzanda anyja, t. i. Farkas Péterné idegen kézből váltott ki magának. Rokzanda asszony 1581. évben e birtokait Mutnoky Farkasnak 25 forintért zálogosította el oly formán, hogy e földeket csak az ő fiai vagy leányai válthassák ki, — de senki az atyafiai közül. Báthory Zsigmond vajda 1584. évi levele szerint a mutnoki nemesek egyezkedésre lépnek Kárány mezőváros lakosaival, az utóbbiak által Alsó- és *Felső-Muthnok* másképp *Morencz* nevű, és Szörény vármegye karánsebesi kerületében fekvő falvakban jogtalanul használt földek iránt. Ugyan ez évben a Gámán és Macsovay családbeliek tiltakoznak, nehogy Báthory István és Zsigmond, Zgribest, Mutnok és *Morencz* részirtokait Mutnoky Ferenc és Mihály után valakinek adományozhassa. Simon Erzsébet, Mutnoky Ferenc özvegye 1585. évben úgy egyezkedett meg rokonaival, hogy a meddig ő él, korlátlan tulajdonosnéja maradjon férje birtokainak, a rokonok csak halála után örökölhetvén.

Arról pedig, a mit Erzsébet maga szerzett, tetszése szerint kíván végrendeletileg intézkedni. Ily formán említi »az *Morency* malomnak felét, ki vgian ot a Temes vízen vagion Chorcok Ferencel hatvan forinton váltotta megh az eo maga penzen.« Továbbá »myert, hogy az *Morency* malomra az karani felden kellett venni a vizet, azért a feldert, a mëljen a vizet vettek, adot karanj Bosin az atthyafiaknak mas feldet, mëljet kilencz forinton vet volt az eo maga penzen.« Ezekről tehát Erzsébet a kinek akarja szabadon kíván rendelkezni, A rokonokra Erzsébet halála után néző falvak közt van *Morencz*, Ohaba, Csernota stb. Midőn Zágyvay Boldizsár 1585. évben magát Mutnoky Mihály és Ferenc birtokaiba igtatni akarja, Gerlistyei György karánsebesi porkoláb, és az ottani szolgabíró *Morencz*re hívták a szomszédokat; és valóban a beigtatás kettős és többszörös ellenmondásra talált. (L. Mutnok.) Báthory Zsigmond fejedelem 1586. évben meghagyja az erdélyi káptalan requisitorainak, hogy a lugosi Modlina Ferenc fimagzat nélküli halála által megürült Gavosdia, Mutnok, *Morencze*, Ohaba, Csernota stb. falubeli részirtokokba Somlyai Gergelyt, mint fejedelni fiscust igtassák be; a mi meg is történt. *Morencz*

birtokosa Zagyvay, más néven Mutnoky Boldizsár 1589. évben arra kötelezte magát rokonai irányában, hogy a míg az ő pörük Mutnoky Ferenc ellen tart, ő a költségeket előlegezni fogja. 1590. évből ismerünk néhány morenczi jobbágyság nevét egy tanuvallatásból. Ilyenek: Both Péter de Morencz, Mutnoky Ferenc özvegyének szomszéd jobbágysága; Dienes Péter de Morencz, Mutnoky Farkas szomszéd jobbágysága; Borla István de Morencz, Mutnoky Farkas jobbágysága; Mánya de Morencz Mutnoky Mihály jobbágysága; Mikla János, Zagyvay Boldizsár jobbágysága. De ugyan ez alkalommal neveztetik egy nemes Mikla János de *Morova*, Tinkovának szomszédja, kinek Pestjere faluban lakó jobbágysága Bartha Miklós, szintén tanuvallomást tett. Mutnoky Ferenc özvegye Simon Erzsébet 1599. évben végrendeletileg a *Morinchion*, Szákon, Mutnokon, Csernotán, Ruzsinószon, Ohaban, Zgribestyén, és Almafáján levő részjószságairól intézkedik Simon Anna és Mutnoky Farkasné javára. Említi, hogy a morinczi és almafáji malmokat ő építette. Még ugyanez év június havában meghagyja Báthory András bibornok és erdélyi fejedelem Barcsai András lugasi és karánsebesi bánának, hogy Mutnoky Farkast azon javakban oltalmazza, melyeket neki Mutnoky Ferenc hagyományozott. Midőn Zagyvay Miklós magtalanul meghalt, Rákóczy Zsigmond 1607. évben az ő részbirtokait Szörény megyei Almafa, Morencz, Szák, Mutnok, Ohaba és Csernota faluban Déési Mihálynak adományozta. Mutnoky Gábor 1608. évben Berla Radulnak esetlegesen az ő morenczi részjószságát jelöli ki zálogkép. (Lásd Mutnok.) Bethlen Gábor fejedelem 1624. évben Groza Ferencnek új adományt ad Szák, Morencz stb. részbirtokára, mely azelőtt Zagyvay Boldizsár tulajdona volt. Kricsovay Anna 1635. a Szörény vármegyei törvényszék ítélete ellen Szakul, Morencz stb. falvak részbirtoka tárgyában, Rákóczy György fejedelemhez felebbez. Ugyan ő 1639. évben, már mint Groza Ferencné, a hivatalos kiküldötték előtt tagadja, hogy előbbi urától Szák, Morencz, Mutnok stb. faluban, valami részbirtok maradt volna reá. Ugyanez évben karánsebesi Groza Ferenc, Fiáth Zsigmondnak a Szörény megyében fekvő Morencz stb. falu egy részét beírja. 1641. évben Mutnoky János oly egyezségre lépett, mely szerint Morencz stb. részbirtokát Gyurma Györgynek és

Jánosnak, Zgriba Jánosnak és Szilvász Andrásnak átengedi. A következő évben tiltakozik, hogy Mutnoky Mihály magtalan halála után, a fejedelmi fiscus Morencz stb. birtokába igtattas-sék. Rákóczy György parancsából Kún Gábor karánsebesi alispán és Simon György szolgabíró 1643. augusztus 10-én kimennek Morencz faluba, Szgriba másképp Albai János házá-hoz, 500 arany forintban való végrehajtásra. De ő és öcsese Kara Miklós repulsióval éltek, és azért tizenötöd napra tör-vényszék elé idéztettek.

Utoljára említették e falu a Marsigli-féle összeírásban 1690—1700. években a karánsebesi kerületben. Szakul hatá-rában van Morencz nevű dűlő, a mi azt tanúsítja, hogy Mo-rencz falu területe, legalább részben, Szakul területével egyesült. Említették 1585. Horvátországban Marencz falu.

Morgenstern, lásd Vecseháza.

Morova. Azonos lehet Morencz faluval. 1590. évben em-lítették nemes Mikla János, Tinkova szomszédja és Pestere faluban birtokos. (Lásd Morencz.)

Mos, hajdan falu a mai Krassó megyében. Báthory Zsig-mond 1596. a kapriorai uradalomhoz tartozó Buza, Ohabicza, Moss, Gros, Jovanest stb. falut Jósika Istvánnak adományozza. Török István és Bálint 1598. évben, az akkor Hunyad várme-gyéhez tartozó Marsina birtokába igtattatván, mint szomszéd-dok részt vettek a fejedelemnek Mos-ban lakó jobbágyai: Góz Farkas és Sztan, és Mladin Farkas.

Muron. A Muronyi család 1428. évben Szokoláron volt birtokos. (L. Szokolár.)

Mustest, hajdan falu Hunyad megyében, a marsinai ke-rületben, tehát mai Krassó megyei területen. Kossova és Petroza táján feketett. Báthory Zsigmond 1597. évben Mus-test falut Török Istvánnak adományozza. Bethlen Gábor feje-delem 1620. évben Török István halála után Madrest, Mar-deste, Mustest, Maldest, Petroza stb. faluról adományt ad ifj. Bethlen Istvánnak. (Lásd Marsina és Mardest.) Figyelmet érdemel, hogy ma Arad megyében két, csaknem hasonló hang-zásu névvel bíró falu fekszik egymás mellett: Madrisest és Mustetz.

Kis-Mutnik, falu Facsethez délre, Furdia és Dragsinest közt. A néhai Ikus falu 1364. évi határjárásában már említettnek a Muchnapataka és Vehepataka, — alább Veche és Muchnuk — forrásai, és ezekkel Kis-Mutnik táján vagyunk. V. László király 1453. évben Hunyadi Jánosnak a Temes megyei Sugya, Zsupan és Twerd oláh kerületet adományozza. A twerdi kerülethez tartozott: Gladna, Zold, Dragsinest, Mothnok stb. falu. Ezekbe az aradi káptalan Hunyadi beigtatja 1454. évben. Mátyás király 1464. évben temeselyi Désy Péternek és Balothai Miklósnak a Temes megyében fekvő és Thwrdhoz tartozó *Mothnik*, Rumunest, Zold stb. falut adományozza. 1514—16. években György brandenburgi örgróf birja a twerdi kerületet, és benne *Mathnyk* falut 12 jobbágygyal. Báthory Zsigmond fejedelem 1596. évben mutnik, és más, Furdiahoz tartozó, Hunyad megyében fekvő falvakat Jósika Istvánnak adományozza. Jósika bukása után Báthory 1599. évben a Hunyad megyei furdiai kerületben fekvő Dragsinest stb. birtokok tulajdonát Sarmasághy Zsigmondra ruházza át. Az eredeti oklevél a helység nevét kétszer írja Matthiuk-nak Mutnik helyett. Sarmasághy e falut (Mathink) 1607. évben Keresztesy Pálnak adományozza. (Lásd Zsidóvár.) Az 1717. évi összeírás Mutnik falut 10 házzal sorolja fel a facseti kerületben. Korabinszky a falu nevét egyszerűen *Modnik*-nak írja. A forradalom korszakában Malonyai János, Marinyeszko Márk (nőtelen katona), és Marinyeszko Sófia (Desko Athanaz neje) bírták e falut ¹⁾, melyet 1874. évben árverésen vett meg Podhraczký Andor. Az ötvenes esztendőkből, különböztetésül a többi Mutnik nevű falvaktól, Kis-Mutniknak kezdődött neveztetni.

A határban előforduló helynevek: Sztubeu kaszáló. Gyalu-Makku. Gyalu-Szelistye erdőterület. Szorcsanu dülő. Lunka dela Gyal.

Nagy-Mutnik, falu Kavarán, Zgribest, Macsova és Priszaka közt. Szeri Pósa krassói főispán 1352. évben Mutnoki István fiainak, Jugának és Bogdánnak egy Mutnokpataka nevű elhagyatott földet adományoz, ugyan azon szabadságokkal, melyeket a sebesi tartományban a knézek szabad községei

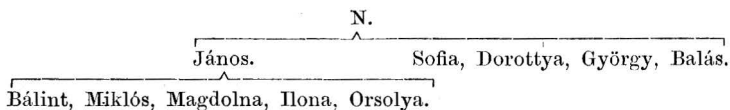
¹⁾ Marinyeszky Marian 1859. évben kiskoru; 1860-ban említve Marinyeszko Vince.

élveznek. A rablás, tolvajlás és gyújtogatás bünténye a sebesi törvényszék elé utasíttatván, a többi vétkek fölött a földesúr ítéltetett. Ezen Muthnokpataka határaitól azt tudjuk, hogy *Mutnok* községnél kezdődtek, az erdön és úton, mely Gamzára vezet, átszálltak, és végre Macskásnál végződtek. Nagy Lajos király 1369. évben Struza, hú oláh fiainak Román és Lászlónak, tovább Dénes és Iván fiainak ¹⁾ új adomány címén két királyi birtokot adományoz, melynek nevét nem írja ki ugyan, hanem csak annyit mond, hogy a két Muthnok patak forrásánál, a káránsebesi kerületben feküdt. E két birtokról azt mondja az adománylevél, hogy azokat Struza az ő kenézsége idején telepítette, benépesítette és egész eddiglen a király nevében (nomine nostro regio....possessas et conservatas) bírta. Erzsébet királyné 1371. és Nagy Lajos királynak Hátszegen 1375. csütörtökön pünkösöd napja előtt kelt leveleikből kitűnik, hogy Radow és Neg oláhok a káráni királyi jobbágynak, a Muthnok folyó innenső partján fekvő erdeit és földeit, melyeket a kárániak a nagy tölgyesek, és Kevespatakig rég ideje óta bírtak, és most is békésen bírnak, önkényesen elfoglalták. Azért Erzsébet királyné a kárániak panaszára előbb István fiának Miklósnak, László opuliai hercegnek és magyarországi nádor Káránban működő tisztségének, — utóbb Lajos király, Magas és László nevű, Káránban lévő tisztségének, szigorúan meghagyják, hogy azon földnek, melyet eddig a káráni királyi jobbágynak használtak, határait kinyomozván és igazítván, nevezett Radow és Neg, és a többi nemeseket ezen erdők és földek használatától eltiltsa, és Kárán városát ezeknek birtokában megoltalmazza. Nagy Lajos király egy Visegrádon 1376-ben kelt levelével Trentul Miklós szörényi bánnak meghagyta, hogy *Muthnok* és Kárán falvak közt a határokat körüljárja és kiigazítsa. E határok iránt t. i. István fia Bogdan, Woynuk fia Radul, és más mutnoki nemesek közt, más részről Kárán lakosai közt, viszály támadt. A bán jelentése szerint a Temes és a *Muthnokpathaka* közt állítottak fel határjelek; aztán a Feketepataknál, mely, úgy látszik, a Mutnok patakból kiszakad, és melytől kelet felé esett a Zlatnuk (Szlatinik) patak. A kárá-

¹⁾ Dénes és Iván szintén Struza fiai.

curia előtt kényszeríteni kívánták Dadai István diákok bizonyos eredeti oklevelek kiadására, melyek Priszaka másképp Gyepű Temes megyei falu birtokára vonatkoznak. Dadai István az eredetieket ki nem adta, de a király azokat átíratban közölte Muthnoki Mihályval és Jánossal, Dadai azt állítván, hogy tartalmuk ötöt is illeti. Ez évben Muthnoki János és Sandrin is neveztetnek mint mutnoki részbirtokosok. — Hagymási Miklós szörényi bán 1515. évben kelt levele szerint Toronyallyai Balás és György, és Muthnoki Péter közt oly egyezség jött létre, hogy mindkét fél a már atyáik által megindított pert érvénytelennek nyilatkoztatván, azt szüntesse meg. Muthnoki Péter pedig Felső-Pokolfalu és Alsó-Pokolfalu nevű birtokainak felét Toronyallyai Balásnak és Györgynek 100 forintért elzálogosítja.

A Toronyallyai család nemzékrendje ez időben következő :

Almafi Sándor István és fia Péter, a karánsebesi kerületben fekvő Almafa, *Mothnyk*, Zák, Morencz, Csernota és praedium Magura részbirtokait hűtlenségért elveszté; ezért Tyukvoi Péterrel és Csépfy Boldizsárral, kiknek e jószágokat Petrovics Péter adományozta, sokáig perlekedtek, míg végre 1549. évben azokkal oly egyezségre léptek, mely szerint ők a kiváltási jogot Mutnik, Zák, Morencz, Csernota és Magura részbirtokainak felére Tyukvai Péterre és Csépfy Boldizsárra ruházzák, minthogy e részbirtokok jelenleg a Tivadar családnál vannak elzálogosítva. Petrovics Péter, Munkácsnak ura, 1555. évben Lugoson kelt levelével, a hűtlenség bűnébe esett Farkas Györgynek elkobzott almafai, száki, mutnoki, csernotai stb. részjószágokat Hagymási Kristofornak adományozza. (Lásd Szákul.) De a család nem egészen és nem sokáig fosztatott meg itteni birtokaitól, mert Izabella királyné 1559. évben azt parancsolja, hogy a Muthnoky és Farkas nemes családok Szák, *Mothnok* és Morencz falvakban levő földjeik egymástól elhatároltassanak. 1584. évben Macsovay Mihályné, Gámán György és mások tiltakoznak, hogy néhai Muthnoki Ferenc és Mihály

niak megengedték a mutnokiaknak, hogy a Temes folyóból a Mutnok patakáig árkot húzhassanak, az árok mellett 20 sing (cubitus) földet útnak hagyván, hogy a malomgátakat fentarthassák. Zsigmond király 1387. évben a fenn nevezett Mutnoki István fiának, Bogdán oláhnak, hű szolgálataiért, az ő kenézségében a Bisztra folyó mellett fekvő Almafa nevű királyi birtokot újból adományozza. Ezen Muthnoki István és fia Bogdan szintén határpörbe keveredtek a kárániakkal. Tárgyát képezte egy földrész, mely odáig terjedt, a hol a Muthnok folyó a Temesbe ömlik. Perényi Miklós szörényi bán 1391. évben összehívta Sebes, Lugas, Kárán és Komjáthi kerület nemesait és kenézeit, és azok egyhangú nyilatkozata alapján, a peres földet a Muthnokiaknak ítélte oda. Ezt az ítéletet a király megerősítette 1392. évben, és pedig Káránban kedden Szt. Háromság napja után kelt levelével, melyben Perényi Miklóst már csak néhai szörényi bánnak Bogdánt pedig Muthnoki kenéznek nevezi. Zsigmond király Temesvárról kelt parancsából az erdélyi káptalan 1394. évben Mutnoki Bogdánt, István fiát beigtatta Macsova, Almafa, Dobrogosta és Muthnok birtokába. Bogdan fiai és rokonai nemsokára Lybanfalva birtokát nyerik adományul. Ruzsinósz falu 1411. évi határjárásban említetik a Muthnokpataka, és a Muthnokfő. Zsigmond király 1412. évben Kárán mezőváros gyarapodására bizonyos erdőket és földeket a Muthnok innenső partján a tölgy erdőig és a Kevespatakáig, a melyek békés használatában már rég idő óta vannak a káráni lakosok, azoknak újlag adományozza. A mutnoki nemesek arról vádoltatván, hogy ők ezen birtokokat bitorolták személyesen jelentek meg a törvényszéknél, és az ellenük emelt vádra azt felelték, hogy az ő birtokaik, és Kárán városának területe rég óta elvannak határolva, és hogy ennél fogva ők semmiféle, Kárán városához tartozó földet sem foglaltak el. Ennek bizonyítására előmutatták Nagy Lajos királynak már idézett 1376. és Zsigmond királynak szintén említett 1392. évi levelét. Így állván a dolog, Losonczy Zsigmond, Orsova, Miháld, Sebes és Zsidóvár castellanusa, 1419. május 30-án Káránban Sebes, Lugos, Kárán és Komjáth kerületek nemesaival és kenézeivel törvényszéket tartván, és a királyi leveleken kívül figyelembe vevén

még azt is, hogy már Trentul János szörényi bán a peres felek közt egyezséget hozott létre, és új határjeleket állított fel, Perényi Miklós szörényi bán pedig a mutnoki nemeseket azon föld birtokába, mely odáig terjed hol a Mutnok patak a Temesbe szakad, valósággal beigtatta, és ezt az igtatást Zsigmond király is helyeselte, — úgy ítélte, hogy az említett terület mindig és régtől a mutnoki nemeseké, és kenézeké volt, és hogy ez ennél fogva most is örökségi joggal és a kijelölt határok közt a mutnokiaknak meghagyandó. A nyertes felek: Balás István fia, László és János Bogdán fiai, Miklós Farkas fia, más Miklós Radul fia, Nege és László Opprissa fiai, és Woja oláh. Zsigmond király, ki e hosszú pör eldöntését Losonczy Zsigmondra bízta, az ő ítéletét 1421. évben megerősítette.

A békesség szelleme azonban még soká nem honosodott meg a két községben, mert már 1424. évben Lőrinc káráni bíró a város nevében újra panaszt emelt, hogy a mutnoki és macskási nemesek őket az erdők használatában zavarják, melyek használati joga őket rég időtől fogva illeti meg.

Minthogy pedig minden erdők használata a kárániaknak meg van engedve, kivéven Bothligete és Záldobos erdőket, melyek a Muthnokiaké, és a Radpataka, mely a Macskásiaké — melyekből tehát a kárániak ki vannak tiltva, — Zsigmond király Ozorai Pipo temesi főispánhoz és a sebesi várnagyhoz azt a rendeletet intézi, hogy a káráni polgárokat és jobbágyokat a Mutnokiak és Macskásiak zaklatásai ellen oltalmazza.

A mutnokiak és kárániak közti viszály történetét eddig összefüggésben adván elő, figyelemmel kell lennünk más eseményekre is, melyek ez időben előfordultak.

Néhai mutnoki Bogdán fiai: István, Farkas, László és János; és többi rokonai: László és Mihály macsovai Apprissa fiai, István és Dénes Juga fiai, Mihály Márk fia, Magas Dömötör fia, Pál és Sínkay Román fiai 1404. évben Koroghy Fülöp temesi és sebesi főispántól a sebesi vár kerületében fekvő Libanfalva másképp Vzestya falut adományozza. A fenebbi Bogdan itt néhai Comes Bogdan de Muthnuk nevezte-tik. Muthnoki Farkas, István és László mint alperesek 1411. évben kedvező ítéletet nyernek Ozorai Pipotul a sebesi kerületben fekvő Mészfalvára nézve, melynek békés birtokában

már 32 év óta találhatnánk. A Muthnokiak itt, és Zsigmond király megerősítő levelében ismételve oláhoknak neveztetnek. A csanádi káptalan 1412. évben bizonyítja, hogy Dénes, Péter, Pál és Stan de Gyepő, ezen Gyepő (ma Priszaka) nevű, Temes-megye karánsebesi kerületében fekvő falujuk felét, Mutnoki Farkasnak, Bogdan de Mwthnwk fiának, többi rokonaik nevében is örökségi joggal adományozták és bevallották. Zsigmond király 1428. évben rendelvén, hogy a Macskásiak Ruzsinósz, Leurdis és Toplicza birtokába vezettessenek, mint kijelölt kir. ember neveztetik Balás, Mutnoki István fia. Mutnoki Farkas fiai utóbb Oloság és Dragomérfalva birtokát kapják adományul. (Lásd Olloság.) 1440. Mutnoki Dénes kir. ember. Hunyadi János erdélyi vajda és temesi főispán Hunyadban 1445. évben törvényszéket tartott, mely alkalommal Macskási Iván, Dénes fia, Ulászló király új adománya alapján igényt emelt Gyepő birtokára; azonban a Muthnokiak Albert királynak szintén új adománylevelét mutatván elő, és ezt Hunyadi fontosabbnak találván, a Gyepő nevű falut Muthnoki Bogdánnak, és Muthnoki Farkas fiainak: Mihálynak, Lászlónak és Imrének, — továbbá Gyepői Staán fiainak: Péternek, Sandrinnak és Istvánnak; Fülöp fiainak Jánosnak és Istvánnak, végre Dénes fiának Istvánnak ítéli oda Macskási Iván ellen. (Lásd Gyepő.) 1451. évben Muthnok Dénes, Hunyadi János által valamely statutióra kijelölt. kir. ember. Ugyan ő 1452. mint tanu jelent meg Karánsebes tartozandóságaiból (az az Muthnok akkor a karánsebesi oláh kerülethez tartozott) és arról tett bizonyosságot, hogy Csornai Mihály, Drankovárát Albert király adományából kapta. Ugyanakkor említetik egy Muthnoki János. Az aradi káptalan előtt 1467. megjelenő Örményesi Lado, Mihály fia egy részről Muthnoki Zayk László, István szörényi bán, és Sandrin más részről azt vallották, hogy ők jószágait egyesítették, és azokra nézve úgy egyezkedtek, hogy a mely fél magtalan meghalna, annak birtokait a túlélő rész örökölje. A Muthnokiak ide tartozó falvai ezek: Mothnok, Malomfalu, Osestyá, Szederjes, Magura, Radulencz, Csernota, Almafa és egy kötorony, mind a karánsebesi kerületben. Erről a káptalan kiváltásos levelet adott ki. 1496. évben Muthnoki Mihály mester, és néhai Dénes fia János, nevezett Mihály testvére a királyi

részbirtokai Zgribest, Mutnok, Ohaba, Csernota stb. falvakban eladományoztassanak. Ugyan ez évben egyezsége lépnek a Mutnokiak Kárány várossal, a kárániaiak által Alsó- és *Felső-Mothnok*, másképp Morencz-nek nevezett falvak területén elfoglalt földekre nézve. Vitélő Mutnoki Ferenc és Mihály magtalanul meghalván, 1585. évben Zagyvai Boldizsár, másképp Muthnoki, és atyafiai: Muthnoki Péter és György, Groza Farkas és más Farkas, Péter, Miklós, János, és Mihály, Muthnoki Farkas, Zeyko ¹⁾ Sándor és Lajos, — a Szák, Morencz, Mutnok, Ohaba, Csernota, Belest, Szederjes, Zgribest, Nalác, Szlanapatak, Ozestia, Pusztatelek, Szederjes, Magura, és Almafa határában levő részbirtokokba való beigtatást szorgalmazták. De ez ellen Simon Erzsébet, néhai Muthnoki Ferenc özvegye erőiesen tiltakozott. Tiltakozott karánsebesi Bratovan László is Muthnoki Mihály hugai képében, úgymint Szarazani Minka Ferencné, és Katrina Borza Péterné képében; végre ellentmondott másnap reá, Muthnoki Farkas is. A felek közt 1585. évben egyezés jött létre, mely szerint, a míg Erzsébet asszony él, ő teljes, háborítlan birtokában maradjon Muthnoki Ferenc jószágainak és tartozékainak; hozzáadván azt a kikötést, hogy Erzsébet saját szerzeményeiről végrendeletileg tetszése szerint intézkedhessék. Báthory Zsigmond vajda 1586. évben meghagyta az erdélyi káptalan requisitorainak, hogy miután lugosi Modlina Ferenc férfi sarjadék nélkül meghalt, az így megürült részbirtokokba, a Szörény megyei karánsebesi kerületben fekvő Gavosdia, Mothnok, Morencz, Ohaba, Csernota, Zgribest stb. területén, igtassák be Somlyay Gergelyt a fejedelmi jószágok igazgatóját a fiscus nevében.

Farkas Péter és Miklós mutnoki birtokosok 1589. egyezsége lépnek Zagyvai Boldizsárral, a Muthnoki Farkas elleni pör költségeinek előlegezésére nézve.

Laktak Mutnokon 1590. évben Lya Péter, Balota Mihály, Busor Péter, Busor Lőrinc, Farkas Mihály nemesek, — kétségtelenül szintén bizonyos részek tulajdonosai.

Báthory Zsigmond vajda 1593. évben meghagyja az erdélyi káptalan requisitorainak, hogy Muthnoki Farkasnak a

¹⁾ Más oklevélben : Orbo Zeyko.

Macskás, Mutnok, Zgribest stb. birtokára vonatkozó oklevelek másolatait adják ki. 1599. évben Muthnoki Ferencnek fentemlített özvegye, Simon Erzsébet, végrendeletileg intézkedik *Mattnikon* levő részbirtokairól. (Lásd Morencz.)

Az 1603. évi összeírás szerint Zagyvai Boldizsár *Mottnok* faluban egy porta után adózott. Midőn Zagyvay Miklós magtalan meghalt, Rákóczy Zsigmond 1607. évben az ő részbirtokait Almafa, Szák, Mottnok, Ohaba és Csernota faluban Déési Mihály diáknak, kⁱ a fejedelemnek Lugoson hűséges szolgálatot tett, adományozza. Muthnoki Gábor 1608. évben maga és anyja Simon Anna, néhai Muthnoki Farkasné képében Berla Radulnak négy pusztá telket *Matnok* falván Szörény vármegye karánsebesi tartományában elzálogosít. ¹⁾ Ugyan ő már azelőtt Tivadar László és Laczug Ferenc ispánsága idejében hat telket zálogosított el 70 forintért 40 esztendőre oly formán, hogy azokat Berla Radultól vagy maradékitól előbb senki ki ne válthassa; ha pedig Muthnoki Gábor vagy maradéki őt a mutnoki jószágban meg nem oltalmazná, ez esetben Berla Radul Szakulra, Morenczre, vagy Gábor más jószágára mehessen, hogy hasonló értékű földeket foglalhasson. A négy telket most szintén 40 esztendőre adja zálogba, — mind a tíz telket együtt 117 forintért. Zagyvai Miklós özvegye, Kricsovay Annucza 1609. évben, néhai ura 16 forintnyi adósságáért két telket ²⁾ kötött le Mutnokon a kiváltás idejéig Kricsovay Ferencnek, ki azokat megint Berla Radulnak bevallotta. Bethlen Gábor fejedelem 1624. évben Groza Ferencnek új adományt ad *Matnok* azon részbirtokára, mely azelőtt Zagyvai Boldizsár tulajdona volt. (Lásd Szakul.) Kricsovay Anna 1635. évben Rákóczy György fejedelemhez intéz felfolyamodást a Szörény vármegyei törvényszék ítélete ellen, Szakul, Morencz, *Motnok* stb. részbirtoka ügyében. Ugyan csak Kricsovay Anna, Groza Ferencné 1639. évben tagadja, hogy előbbi urától, Zagyvai Miklóstól valami részbirtok rámaradt volna Morencz, Motnok, Csernota stb. falu határában. Ugyan ez évben karánsebesi Groza Ferenc Fiáth Zsigmondnak a Szörény megyei Szakul,

¹⁾ A jobbágyok, kiknek telkeit elzálogosította Muthnoki Gábor, névszerint elősoroltatnak. Oklevéltár II. 518. szám.

²⁾ Márton Olarul és Miklós Gyula telkeit. (Okltr II. 523. sz.)

Morencz, Belyen, *Mothnok*, Ohaba, Csernota és Almafa részjóságait beírja, a gyulafehérvári káptalan előtt.

1641. évben Muthnoki János a Groza Ferenc után maradt részjóságot Gyurma Györgynek és Jánosnak stb. engedi át; 1642. évben azonban az erdélyi káptalan előtt tiltakozik, hogy a fejedelmi fiscus Muthnoki Mihály magtalan halála következtében *Mottnok*, stb. birtokába igttatassék, Pecsvárad János és Veres István ügyészi képviselők személyében. Ezen ellenmondásért Virginás István a fejedelem ügyésze Muthnoki Jánost a fejedelmi curiára idézte, hogy tiltakozását igazolja. De a kolosvári országgyűlésen, mely ez évben tartatott, és melyen a fiscus fennebbi beigtatása tárgyalás alá lett volna veendő, átvizsgálandó, és felette ítélet hozandó, ez az ügy elő nem fordult, a fiscus azt ismeretlen okból elő nem hozta, és így Muthnoki János, noha kész és képes lett volna magát igazolni, szándokától elejtetett, hozzá kérdés sem intéztetett. Muthnoki János ezen elhanyagolás és eljárás ellen is tiltakozott, valamint Pestere és Macsova falvakra nézve is, melyekre a fiscus Muthnoki Bogdan magtalan halála után, szintén tulajdoni jogot vett igénybe. A Muthnoki Mihály magszakadása által megürült részbirtokok ezek: Almafa, Motnok, Belin, Morencz, Zlanapatak, Ohaba, Szák, Csernota falvak, valamint Ozestia, Szederjes, Nalác, Magura praediumok Szörény megyében. A tiltakozás történt dec 18-án. Ezen tiltakozási bizonyítványt Rákóczy György parancsára 1646. az erdélyi káptalan a sekrestyében kikereste és átiratban újra kiadta.

A Marsigli-féle helységek jegyzéke 1690—1700. évekből nem említi Nagy-Mutnikot, hanem csak Mutnik-Ohaba falut a karánsebesi kerületben; az 1717. évi összeírás azonban *Mut-nik* falut (értsd Nagy-Mutnikot) 31 házzal sorolja fel. Krassó vármegye újra alakulása idején, 1779. Nagy-Mutnik, annak karánsebesi járásához tartozott. I. Ferenc király, Bécsben 1806. június 6-án kelt adománylevelével a falut Branovacskey Jánosnak, az ogulini határőrezredbeli ezredesnek 18,720 frt és 37 krért adományozta, a mint az már néhai atyjának, Branovacskey Mihálynak még életében meg volt ígérve. Branovacskey Jánost — ki 1808. évben vezérőrnagy, utóbb temesvári dandárnok és ideiglenes hadi kormányzó, — zsarnoksága miatt

1817. évben saját jobbágysai verték agyon. Tőle örökölte a jószágot Kosztics Mihály, ettől az ő özvegye Vaszilievits Anna; kitől azt a kir. kincstár 1866. évben, a meliorátiók árának megtérítése mellett visszavette. A kincstár, melyre a nagymutnoki birtok Branovcsy Mihály, illetőleg János után szállt, azt 1868. évben Branovacsy Andrásnak engedte át, testvérei György, Vazul és János meghatalmazása alapján, és azon feltétel mellett, hogy a nevezett testvérek a birtok utáni földterhermentesítési járulékról lemondjanak és bizonyos határnápig a beruházási költségek fejében 17,239 forintot fizessezenek.

Branovacsy András és neje Rozália jogosítva voltak, a jószágot gyermekeikre hagyományozni; de a tulajdonjog mégis csak Andrásra és Rozáliára volt irva. Ők Nikolics J. D. temesvári kereskedőtől 42.000 frtnyi kölcsönt vettek fel, megengedvén neki az előjegyzést. Branovacsyék a pénzt megszerezvén, Nikolitsot kielégítették és a temesvári takarékpénztár adósaivá lettek, mely a pénzt kölcsönözte. De nem tevén eleget köteleységüknek, a takarékpénztár 1868. évben végrehajtás útján a jószágot megvette. 1871. évben Branovacsy Email (András és Rozalia fia) igénykeresetet támasztott Rozalia ellen. A temesvári takarékpénztár 1878. év végén a jószágot Koronghy Henriknek adta el.

A falu dombos helyen fekszik; magosan elterülő szorgalmi földje szilvásokkal és gyümölcsös kertekkel van beültetve. A régi lakosok a Szelistye dombon telepedtek le, honnan a török háborúk után mostani helyükre költöztettek át, a Mutnicsel patak mellé, mert nagyon szétszórta laktak.

Mutnik szláv nyelven remetét jelent. Szántóföldek nevei: Pagina. Szelistye. Lunka. Hensu. Belenin.

Nagy-Mutnik területe 3451. hold, 519 öl. Lakosságának száma mintegy 1200.

Mutnik pusztája van Turóc megyében Alsó-Stubnya mellett. A bosniai Unna parthoz éjszaknyugoti irányban fekszik Mutnik város.

Nacza, hajdan falu. A Macskásiak 1448. évben a Selye nevű havasért Rakoviczai Györgynek Negrilla nevű jobbágysággal perlekedtek, utóbb mind két fél az ügyet nyolc tagu választott bíróság elé hozta; ezen bírák egyike Nicolaus de *Nacza*.

Azt hiszem, hogy ezen Nacza a Macskásiak birtokainak környékén, — tehát Karánsebes vidékén feküdt. A karánsebesi kerület nemes közönsége 1456. nyílt levelet ad ki, négy nemes férfi pecsétje alatt, ezek közt Nicolaus de *Norocza*. Ez ugyan egy személy a fenebbi Miklóssal de a helynév két félekép levén írva az idézett oklevelekben, kérdés, melyik a helyes névalak.

Nadrág, bányahely Zsidovárhoz éjszak-keletre a Padjes és Kornet patak összefolyásánál. A csanádi káptalannak 1364. évi jelentése szerint a Toplafő és Bosárfő folyók mellett két új határjel állítatott fel, melyek Fel-Ikus falut elválasztják *Nodrag* nevű királyi birtoktól, és omori László, Gál fiának birtokától.

Hunfalvy János szerint a Nadrág patak, a Vervu Fontinilor dél-nyugoti oldalán ered, elsőben nyugotra, aztán éjszak-nyugotra tart, Krivina mellett a Padjes hegy nyugoti oldaláról lefolyó Kernejcsa patakkal egyesül, azután délre fordulván a zsidovári és más csermelyekkel növekedik, s végre nyugotra kanyarodván Kricsovánál a Temesbe ömlik.

A Nadrág patak vidéke e szerint elég távol esik Gladnától, melyről tudjuk, hogy a fenebbi Fel-Ikus faluval határos volt; még is, miután Nadrág bányahely területe ma is éjszakaról Gladnával határos, alig kételkedhetni, hogy az 1364. évben említett Nodrag nevű királyi birtok a mai Nadrággal azonos. Ezzel azonban nincs monda, hogy a régi és a mai Nadrág fekvése megegyező.

A mai Nadrág vidékéről szól világosan Isabella királyné 1548. évben, midőn Petrovics Péter temesi főispánnak és az alsó részek főkapitányának több Arad és Temes megyei birtokokon kívül, a Szörény megyében fekvő Zsidovár, *Nadrág* és Sidimir területén bizonyos részbirtokokat adományoz, a melyekbe őt az aradi káptalan beigtatta; az igtatásnál jelen voltak Mona István és Mátyás de Borzows, Sulyai János de Krivina, Hungar Ferenc de Kricsova, Macskásy Péter de Tinkova, és más szomszéd birtokosok; a királyné egyuttal Haraszti Ferencet megfosztja Csálya vár és tartozékai, Tergovistye, Zsidovár várainak, Nadrág és Sidimir részbirtokától, mert mint hamis

¹⁾ Krassói Oklevéltár I. 109. lap.

pénz verője hűtlenségbe esett, és birtokos társa, borsai Csorba Ferenc fimagzat nélkül meghalván, az utóbbinak jószágrésze is a királyné rendelkezése alá került.

A Fiáth család levéltárában levő egyik oklevelében a helység *Alsó-Nagyragh*-nak van írva. Báthory Zsigmond fejedelem 1590. február 8-án Jósika Istvánnak és örököseinek, esetlegesen az ő testvéreinek adományozza Zsidovár várát és Zsidovár oppidumot, Sidimirfalva, Szederjes és *Nadragh* falvakat, Szörény vármegye karánsebesi kerületében. A statutio csak az utóbbi kettőben ment végbe ellentmondás nélkül. (L. Zsidóvár.) Báthory András fejedelem 1599. szeptember 1-én Sarvasággy Zsigmondnak Zsidovárt adományozza, a hozzá tartozó Nadrágh, Sidomir és Szederjes faluval. Sarvasággy Zs. 1607. évben Zsidovár várát, és városát, *Nadragh*, Sidomir és Szederjes faluval Szörény megyében Keresztesy Pálnak zálogosította el. A XVIII. század elején báró Jósika Mózes özvegye folyamodik Mária Teréziához, hogy fiának Dánielnek Zsidovárt és a környék falvait, ezek közt Krivinát, melynek hajdani neve Nadrág, adományozza. Ma Krivina és Nadrág két külön helység.

A régi Nadrág helység teljesen elpusztult, híre is elveszett, úgy hogy mai nap a mostani telepet elsőnek tekintik, mely a hassonnevű patak mellett keletkezett.

A zsidovári erdőségek nevei: Dimbu cu fer (= vasas domb) és Fatza aurar (= arany arc) azt gyanítják, hogy itt már régi korban bányamívelés volt gyakorlatban, és az ismeretes érctelepek emlékezete e nevekben maradt fenn. Legújabb időben is egy kavicsszakadványban tiszta arany találtatott, egy út építése alkalmával, mely Nadrágnak valeamarei határán át vezetett, melyből Trunz igazgató egy kis ércpéldányt mutatott elő. Később azonban Trunz nem ismerte fel többé a lelhet, és a kutatások csak kénkovandra vezettek, melyben nyoma sem volt az aranynak, és így az aranyat tartalmazó kvarcz újra felfedezése későbbi időre marad. Bizonyos, hogy csak 1845. évben történtek itt az első érckutatások, mire aztán a sikert ígérő érces helyek fölkeresése (Einmuthung) következett. Vállalkozók voltak egy bécsi tőkepénzesek társasága, kik itt vasgyárt alapítottak, »Zsidovári vasgyár« cég alatt, melynek

igazgatósága Nadrágon székel. A nadrági vashuták többnyire 1846. évben épültek, a mely évben a nadrági területet a bányatársulat megvette a zsidovári közbirtokosságtól. Az első telepedők leginkább morva vasgyári munkások, szénégetők és iparosok voltak, kiket a társulat leküldött, és elhelyezett, később még egy tót, egy oláh, sőt cigány gyarmat is keletkezett; ezenkívül a nemzetiségek sajátságos vegyülete, de a számával felülkerekedő lakosság a német volt. Az első telepedők száma 200-ra ment, 1866. év elején 1082-re emelkedtek. 1873. évben 1453 lakója volt a bányahelynek.

1848. évig itt csak katolikus imaház állott fenn, és egy kápolna a görög-nemegyesültek számára. Azonban 1848. évben a bányatársulat egy kis katolikus templomot építtetett, és egy plébánust rendszerezített; kinek egyúttal kötelessége volt, hogy az ifjúságot az elemi tárgyakban oktassa. Csak 1858. évben alapítatott katolikus jellegű valóságos iskola, és alkalmazást nyert egy tanító.

A vasgyár telepítése előtt a nadrági terület sűrű őserdő volt, és a vidék egészségi tekintetben nem jó hírnek örvendett az itt uralkodó posványosági — és váltólázak miatt. De mind ez már jobbra fordult.

A hatvanas években nagyon gyakoriak voltak az erdő-égések, melyeket gonosz emberek okoztak. Az egy 1865. évben több mint 2000 holdnyi erdőségek pusztitattak el gyújtogatás által Nadrág és Krivina területén.

A bányamunkások számára létezik 1848. óta társpengztár, a szegények és munkaképtelenek segélyezésére. Kapcsolatban van ezzel a kórház; az abban ápolást nyerők költségeinek felét részint a bányatársulat, részint a társpengztár fedezi.

Zsidovárról kiindulva a Temes völgy elhagyásával, és az innen csaknem derékszögben elhajló Nadrág völgyben fölfelé haladván, két órai távolságban elérhető Nadrág. Haladás közben, mindinkább mélyebbé válnak a völgyek bevágásai, a melyek alján, a sok, tiszta vizű hegyi csermelyekből táplálkozó Nadrág folyik. A legmélyebb ilyen bevágás a Valea mare, ezentul következik a legjelentékenyebb magaslat a Dialu porkului. (= disznóhalom.) Innét legelőször lehet átpillantást nyerni, az alant 70 ölnyi mélységben fekvő nadrági völgyre, és

abban a vasgyár olvasztóira, hengerművekre, a fausztatókra, és az ipartelep csinos házaira és kertjeire. A környék legmagasabb hegye a 4374 lábnyi Pagyes, melyről a legfenszégesebb kilátás van Facset vidékére, kelet felé az erdélyi hegyekre Déva és Nagyrág táján, dél felé Karánsebesig, nyugot és éjszak felé Lugosra, és a temesi tartomány legnagyobb részére. Említendő még a Kornyet és Iswodje völgye.

Fényes Eleknek 1851. évben megjelent geographiai szótára Nadrágról még nem emlékezik, noha már 5—6 esztendő óta fennállt. Tengerszín feletti fekvése mintegy 2100 láb. Területe, mely a zsidovári határból kihalásztatott, 13937 hold, 1058 öl; többnyire erdőség.

1866. évben a zsidovári vasgyár-társulat összes vagyona ellen csőd hirdettetett, helyette alakult a nadrági vasgyári társulat, melynek nevére iratott át 1872. évben az egész jószág, és azt most is bírja.

Nagoje, lásd Magojafalva.

Nagypatak, lásd Valeamare.

Nalác, hajdan birtok, vagy telek Szörény megye karánsebesi kerületében. Faluvá, úgy látszik, soha sem fejlődött. Muthnoki Ferenc özvegye Simon Erzsébet 1585. évben ezen, és más telkek, és falvakra nézve egyezsége lépett az örökségre vágyó rokonokkal. Ez alkalommal Nalacz, Magura, Zgribest, Szederjes telkeknek íratnak, a többi birtokok falvaknak. Ez évben Naláci János de Nalacz karánsebesi nemes volt. Hasonlóképp 1585. évben tiltakoznak Brathovan László és Muthnoki Farkas, hogy Zaggyai Boldizsár magát Szederjes, Zgribest *Nalaczteleke*, Almafa és más Muthnoki Mihály és Ferenc-féle részjószágok birtokába igtassa. Báthory Zsigmond Muthnoki Farkas kérelmére 1593. évben rendeli, hogy annak a Szákfalu, Macskás, Zgribest, *Nalacztelek* stb. birtokokra vonatkozó oklevelek másolatai az erdélyi káptalani levéltárból kiadassanak. Muthnoki János 1642. évben tiltakozik, hogy a fejedelmi fiscus Muthnoki Mihály és Bogdan fimagzat nélküli halála következtében magát Szederjes, Nalacz stb. birtokába beigtassa.

Rákóczy György fejedelem még 1646. évben Nalacz stb. jószágok birtoklása iránt ítéletet hozott a fejedelmi fiscus ellen. (Lásd többet Ohaba Mutnik alatt.)

Nem lehet ugyan kimutatni, hogy a ma Erdélyben élő báró és nemes Naláczy család akár innen származott, akár itt birtokolt volna. De az utóbbi legalább nagyon valószínű. Naláczy János, kinek apját Miklóst Nagy Iván (Magyarország családai VIII. 97. lap) a legrégibb ismert Naláczynak nevez, mint láttuk, karánsebesi nemes volt; és itt Krassóban birtokoltak, sőt magas hivatalt viseltek a Barcsayak is, kikkel a Naláczyak rokonsági viszonyban álltak. ¹⁾

Naláczy területe melyik Krassó megyei falu határába olvadt, nem tudjuk, — a dülőnevek nem tartották fenn emléket. Mind a mellett Naláczy fekvését Zgribest vidékére tehetjük.

Nandrest, hajdan falu a marsinai kerületben. Egykor a Hunyadik birtoka lehetett, mert 1514—16. évben György brandenburgi ögróf *Nandresth* falut birja 6 jobbággyal. Midőn Báthory Zsigmond 1597. évben Nandrest falut Török Istvánnak adományozza, a birtok Hunyad vármegyéhez tartozott; de Báthory Gábor 1612. évben azt, mint praediumot Török Katalinnak visszaadományozván, *Nandrost* (másutt Nandorst) a marsinai várhoz Temes megyében számíttatott.

Még 1766. évben említetik Nandrisk völgy Homosdia és Kossovicza közt. Ma Kossova falu határában van Valea Nandreasea, legelő erdőben. Az elenyészett falu fekvését ezek nyomán a dobrai szoros vidékére tehetjük.

Nádas, falu Fehértemplom és Szászka közt, a Nera folyó mellett. Egykor Szörény vármegyéhez tartozott, valószínűleg 1688. év óta, miként Zsittin, Cservena Cserko, Kussics stb. falvak, melyek ugyanezen oklevélben említetnek. A Marsigli-féle jegyzék 1690—1700. *Najdos* falut a palankai kerületben sorolja fel. Nádas 1699. évben a kir. fiscus birtoka. Az 1717. évi összeírás szintén e kerületben helyezi el, 72 házzal. Az 1723. évi térkép *Nadasch* helységet a Kliszurában, az 1778. évi térkép az oláh-illir határhoz tartozó kerületében tünteti fel; 1743. évben Nadass néven említetik, sőt még Vályi András is *Nádast* (1799. évben) bánátsági falunak írja, Újpalankához egy mérföldnyire. Bizonyos tehát, hogy a mai Naidasch vagy Naj-

¹⁾ Sajnos, hogy néhai Makrai László képviselő úr fáradságai a Naláczy család okleveleinek megszerzésére eredményre nem vezettek.

dos a régi Nádasnak elferdítése. Még Korabinszky is Nádasch-nak írja a helynevet. Egykor az illir-bánsági határőrezredhez tartozott, ma Krassó megye jámi járásában fekszik.

A történeti események nyomtalanul haladtak el e falu mellett.

Negrilest, hajdan falu a marsinai kerületben. Egykor a Hunyadi család birtoka volt, és ennek révén birta György brandenburgi örgróf is 1514—16. évben. Akkor 8 jobbágyselkei léteztek benne. Báthory Zsigmond 1597. mint Hunyad megyei falut adományozza Török Istvánnak, Báthory Gábor pedig 1612. mint Temes megyei praediumot visszaadományozza Török Katalinnak. Török István magtalan halála után Bethlen Gábor e birtokot ifjabb Bethlen Istvánnak adományozza.

Balosest falu területén van ma Negrila nevű dűlő (halom, szántó, mező, liget), Kostej határában folyik a Negrilest patak, ugyan ott van hasonnevű dűlő.

Nemesest, falu Krassó megye éjszak-keleti részeiben, Marsina, Zorány, Kostej és az erdélyi határ közt. Nagymihályi Albert vránai perjel és fiai János, László és György 1427. évben *Nempche* puszta birtokába vezettetnek. Előbb már Jánky János birtoka volt. A király megerősíti e beigtatást 1428. évben. 1548. évben Bozváry János a Temes megyében fekvő *Nemesest* és más Facset vidéki falvakat az ő leányának hagyományozza. Báthory Zsigmond 1597. a Hunyad megye marsinai kerületében fekvő *Nemesest* falut Török István hunyadmegyei főispánnak adományozza. A beigtatás napján 1598. június 2-án Bozváry Miklós a maga, és dési Pan János nevében Marsinán a beigtatásnak *Nemesesth* és egyéb falvakra nézve ellentmondott. Különben Török Istvánnak nemesesti jobbágya Moldován János jelen van Jósika István statutiojánál Magyar-Szádon. Bethlen Gábor 1620. évben Török István halála után Nemesest falut ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. Nemesest a Marsigli-féle jegyzetben (1690—1700.) nem fordult elő, de említi az 1717. évi összeírás *Nemiste* néven 10 házzal a facseti kerületben.

Határa 1167 hold, 581 öl, tulajdonosa a kir. kincstár. Helynevek: Fontina la gradena spinanzului, kút egészséges

ivó vízzel. La Juci, kaszáló. Zabran erdő. Valea Kosini, Pojana Rosia. Gyalu tirseli. Doszu. Valea jemini. Valea tieului. Valea scurta, vízforrások.

Nenchtelek, hajdan falu Krassó megyében. Nagylaki János 1421. kölcsönös örökségi szerződés alapján oda igéri Csáky Miklósnak és Györgynek. (L. Szentgyörgy.)

Nendraz, vagy **N a d r a z** hajdan falu a Karas folyó mellett. Említetik 1382. évben, midőn Krassó vármegye Himfy István kérelmére Jánky Miklós fiait egy malom építésétől a Karas folyón eltiltotta. Krassó vármegye 1404. évben Nendrazi András (Andream de Nendraz) kiküldi a Sósdiá faluban történt erőszakos foglalás megvizsgálására. 1435. évben Himfy László Krassó vármegye előtt Nendrazi Lászlót ügyvédjének vallja, ki 1437. évben mint Krassó megyei nemes jelentést tesz a megyének remetei Himfy Frank javára. A Karas partján fekvő Nagy-Tikván falu határában van ma is Culmea Nendrasiu lui, az az Nendras halom, jele, hogy a hajdani Nendras falu Nagy-Tikván határával egyesült. Van továbbá itt Nendres halom, Nandras forrás. Székás falu határában: Dealu Nendresiu lui vagy Nendresiu, Nendras vagy Nandrassel patak, mely Kernyecsa területén ered, és Nagy-Tikvánhoz keletre a Karasba szakad. Kernyecsa határában Nendras völgy. Forotik területen Nandras nevű dűlő.

A XV. század óta a láthatárról letűnt Nendras falu még annyi gyökerét hagyta fenn emlékének.

Neniczevölgye. Ikus egykori Krassó megyei falu 1371. évi határjárásában említetik a *Nenycheuelge* nevű kis völgy.

Neogochfalva, hajdan falu Krassó megyében. Nagylaki János 1421. évben Csáky Miklósnak és Györgynek Mirsincz, *Neogochfalva* stb. falut örökségül igéri. (L. Szentgyörgy.) Fekvésére nézve a forrás nem nyújt tájékozást.

Nergase. Egy 1761. évi térképen e helynév előfordul Krivina és Forasest közt.

Nermet, falu, éjszakra Krassó városhoz. Nem találjuk emléket a XVIII. század előtt, az 1717. évi összeírás sem ismeri, az 1723. és 1761. évi térképek *Nermy* néven tüntetik fel. Korabinszky szerint Nermet a verseczi kerületben feküdt. Vályi, ki Krassó megye újra alakítása után ír, *Nermed* falut

az utóbbi megyéhez számítja, rác falunak írja, és a királyi kamara birtokának. 1855. évben az osztrák-magyar vasut-társaság szerezte meg.

Területe 1998 hold; rajta hatszáznál több krassován nemzetiségű lakos. A határon átfolyik a Nermet patak. A legmagasabb hegy a Mekekeu, és utána a Kika. Említendő még a Korlatovicza, Krassó város határánál, és Jazbinc, a Nermet forrásánál.

Neudorf, hajdan falu az alsó Dunánál, Moldovához délkeletre, Alibeg és Szent-Helena falu közt. Korabinszky és Lipszky nem tudnak e faluról, csak Schedius térképén fordul elő.

Nevrincsa, falu Klicsova, Perul, Valealunga és Szudrias közt. Olykor *Lewrinche*-nek, az az Lőrincze-nek iratott. Már 1480. évben említetik Cherbych István de *Newrynche* kijelölt kir. ember Haraszi Ferenc beigtatására a lugosi kerület némely birtokaiba; 1494. évben Fodor Ferenc de *Newrencha* Haraszi Ferenc familiárisa, a kinek nevében ellentmondott Pongrácz Mátyás beigtatásának Bánkfalva birtokába. Fodor Ferenc és a Vajda család közt Domasina birtokáért pör folyván, ennek folyamában, 1539. évben Gergely diák Sebes vármegyéből mint tanu szerepel. Ugyan ez alkalommal és minőségben Trypo és Mihály Stója de Nebrenche (alább: de *Lewrinche*) nevezett Gergely diák jobbágjai Zalankemeni Gergely diák (ugyan az, kit eddig neveztünk) magtalan halála után Isabella királyné Nevrincsát Torma Dénesnek adományozta, ki Lippáról való volt, és a kinek II. János király 1569. évben *Neunenchy*e (értsd Nevrincsa), és mindkét Volkfalva egész részirtokaira új adományt ad, minthogy a háborus időben a nevezett, Szörény megye karánsebesi kerületében fekvő jószágokra vonatkozó okleveleket elvesztette. Báthory István vajda levele szerint, karánsebesi Fodor Mihály 1573. évben az ő részirtokát *Newrinchy*e és Welchesd falvakban 65 forintért eladja Balásfy Mihály diáknak, lippai számvevőnek; de a beigtatásnak ellentmondott Modlina Menyhért Fodor Mihály nevében, és Désy János, valamint néhai Torma Dénes özvegye. Miről a karánsebesi várnagyok Lugosról kelt levelükkel jelentést tesznek a vajdának. 1598. évben pünkösöd másod napján

Jancsa Márton, Miza Márton és Bukur Sebul, Fodor Ferencnek Nev rinczében lakó jobbágyai részt vesznek azon beigtatásban, mely Eördogh Györggyel végbe ment Körtvélyfalva, Barafalva és Goncsiesdfalva Temes megyei helységeekben. Ugyan e jobbágyok jelen vannak, midőn Török István a monostori kerület birtokába vezettetik, valamint Temes megyei Alsó-Tergovistye faluban, Kálmándy Mihálynak ottani statutiója alkalmával. A Marsigli-féle jegyzék 1690—1700. évekről Nev rincsát a lippai lunkaság falvai sorában említi. Az 1717. évi összeírásban Neurinza falut a karánsebesi kerületben találjuk 14 házzal. Neverincze alakban említi az 1723. évi térkép is. Bél Mátyásnál: Niverincze. Az 1734. évi összeírásban Nev rinza a lugosi járásban. A görög-keleti plébánia itt 1777. évben alakult.

A helység a kir. kincstár birtoka; a Szárazpatak hasítja át. Helynevek: Gonsesti, a régi Goncsiesdfalva névemléke; Livezi, Szelistye. Völgyek: Balte Vojezsi, Pojana Sebi.

Nexefalva, hajdan falu Temes megye határai közelében. Már 1369. évben, tehát a bolgár háboru után Nagy Lajos király Himfy Benedek bánt azon jószágokkal jutalmazza, melyeket Nexe fiaitól, János, László és Péter hűtlen oláhoktól Temes megyében elvett. Imre fia Nexe, a kövesdi várhoz tartozó kenéz, arról vádoltatott, hogy Nexefalván a Himfyektől négy ökröt, és egy megrakott buzás-szekeret elvett. A vizsgálat Krassó vármegye által indíttatott, és az eredményről ez adott ki bizonyítványt, ennél fogva Nexefalva ezen megye határában feküdt.

Nezde, hajdan falu. 1358. évben László, Miklós fia de Nezde, királyi ember Székás völgy statutiójában. (Krass. Okl. 37.). Vajjon Nezde Krassó megyei birtok-e? több adat hiányában el nem dönthető, de Székásvölgy fekvésénél fogva valószínű.

Nezebér, hajdan két ily falu Krassó megyében. 1471. Szőnyes, mindkét *Nezebeer*, Péterfalva stb. mint Hodos, (I. azt.) melynek sorsában osztozkodott.

Nikolincz, falu Fehértemplomhoz éjszak-keletre, Krusicza, Kusics, Vranycuz és Russova közt, a Vicsnik patak mellett. A Marsigli-féle helységjegyzék 1690—1700. évről *Nikolinacz* falut a palankai kerületben említi, ugyan ott az 1717. évi össze-

írás *Nikolinzi* néven 74 házzal. A XVIII. század térképei (1723. 1761. 1778.) Mikolinz, Mikotinz, Mikolinze nevet használnak. A helységben 1779. évben alapítottott görög-keleti plébánia, melynek már Fényes Elek idején (1851.) itt 2620 híve volt, de ezek száma 1880. évben csak 1140.

E népes helység történetéről nem tudunk semmit. Területe 3014 hold 1100 öl. Tulajdonosa a kir. kincstár. A helység mellett van a 200 holdra terjedő Laczova nevű erdő. Helynevek: Krakulu Stanciloru (= a Stancsu család lába), La Culme (= a csucskhoz), Valea satului, = helység patakja, Meriste (= tarlóföld), Smidagurdaly (= bokros hely), Cheia (= kulcs), Valea Tovi, Valea Gergi (azaz Tovi és Gergi völgye).

Van Alibunár mellett Nagy-Nikolincz nevű falu, mely a katonai végvidék felosztása után Temes vármegyéhez csatoltatott.

Niristhe, hajdan falu Szörény megyében. Báthory Zsigmond fejedelem 1597. évben *Alsó-Nyristhe* falunak felét, valamint Felső-Nyristhe és Dobrolova praedium felét karánsebesi Tivadar László, Miklós, Jánosnak és Péternek adományozza. (Lásd Kladova.) 1598. évben Tivadar László és Miklós jobbagyai *Nerestye* faluból: Dikul Bala és Kerekes János részt vesznek midőn Barcsay András Krassó és Goruja birtokába vezetetik. A Niristhe név a Nyaraztya pataktól vehette elnevezését, és a helynév a XVI. században csak ferdítve hangoztatja vissza a patak régi nevét.

Novak, hajdan falu, ismeretlen fekvéssel. László nádor és opuliai herceg 1370. évben a Krassó megyével tartott nádori közgyűlésen bizonyos Wolp, Ztyrw fiát, a Novak faluban lakó kir. jobbagyot tolvajlásért elítéli.

Nyaraztya, hajdan patak Székás és Krassó vidékén, Székás 1358. évi határjárásában előfordul a Nyaraztya folyó, és annak forrása (caput Nyarazty); egy 1363. évi oklevél pedig Székás területén említi a *Niarastyafő* patakot. (Lásd Székás.) Nem tévesztendő össze a Nyárág folyóval. (Lásd Niristhe.)

Nyárág, hajdan folyó Krassó megyében. Szécsy Miklós országbíró 1358. évi levele szerint a Kövespatak a *Nyaragh*-ba szakad. (Krassói Okl. I. 33. lap.) 1363. évben Lukács, Nyárági

(de Nyarag) Miklós fia, kir. ember, midőn a Himfyak Kövespatak, Székás, Vaja stb. birtokába vezettetnek. *Nyragh* 1367. évben Zagurian falu egyik határa. Az eredeti oklevél kétszer ekkép írja a folyó nevét; de egy szintén 1367. évi határjáró eredeti jelentésében *Nyragh* névalak fordul elő. Melyik folyó lappang ma e név alatt? valószínűleg a mai *Nera*. (Lásd Kövesd, Mikuz vize, Liszkovize, Zagorian.)

Nyék vagy **Nyéktelek**, hajdan falu Gertenyeshez délkeletre. *Neuegteluk* (= Nyéktelek.) 1343. évben az érsomlyói vár tulajdona volt, de ezt akkor Lukács, Rajk fia bitrolta. 1370. évben említették Csepe András de Nyeg, — a Gyertyánosi családból. Dobozi Dánfy Demeter panaszára, hogy gyertyánosi Csép András fiai Jakab, András és Miklós az ő Nyék és Gyertyános faluban levő részbirtokait, melyeket ő négy évvel azelőtt Csép Lászlótól zálogba vett, el akarják foglalni, Krassó vármegye vizsgálatot rendel és ennek eredményéről 1405. október 17-én jelentést tesz a királynak. Gyertyánosi Csép Jakab, András és Miklós arról vádolták Wadachi Bologdyt és fiát Imrét, hogy a vádlók Nyék és Csokal nevű falvaikban lakó jobbágyainak nyájait már több ízben elhajtották és megtartották, miért is ezen helységek már nagyobbára elpusztultak. Zsigmond király ennél fogva 1414. az aradi káptalannak meghagyta, hogy a sérelmet vizsgálja meg; a káptalan a panaszt igazoltnak találta. 1426. évben a tituli káptalan jelenti a királynak, hogy a Csép András és fiai Mihály, István, és György, és az utóbbinak fia Péter által Gyertyános és Nyék faluban elfoglalt részbirtokok Krassó megyében, Csép Jakab özvegyének és leánya Anka, valamint remetei Himfy Imre (István fia) örökségi jogu birtokait képezik.

Oczekul, hajdan falu a monostori kerületben. Báthory Zsigmond 1597. évben Török Istvánnak többi közt Padurány Otthye, *Oczekul*, Dubest, Topla stb. falvakat adományozza. Török István és Bálint 1598. évben e falvak birtokába igttattnak. Bethlen Gábor 1620. évben, Török István magtalan halála után, *Oczekul* birtokot ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. (L. Marsina és Monostor.) Az 1717. összeírásban *Ozkech* a facseti kerületben, 10 házzal. Az 1723. térkép *Ocsik* néven Dubesthez keletre. És ez a falu utolsó nyoma.) (V. ö. Othie és Uliczo.)

Ohaba, ma falu Hunyad megyében, Krassó vármegye szélén, keletre Kossoviczához határos, a dobrai országút mellett. Egykor a marsinai kerülethez, tehát Krassó vármegyéhez tartozott. Midőn Török István 1598. Marsina birtokába igttatitak, jelen vannak az erdélyi fejedelem jobbágyai Ohabáról: Presbiter (azaz Pap vagy Popa) Mihály és Radomir László mint szomszédok. Ohaba már akkor a marsinai kerülethez tartozott. Báthory Gábor fejedelem 1612. Török Katalinnak visszadományozza Ohaba, Urszu, Beluzest stb. praediumokat, melyekről a fejedelem akkor azt mondja, hogy Temes vármegye marsinai kerületében fekszenek. (Lásd Marsina.)

Ohaba. Margai Jakab egykor szörényi várnagy Sisman Sandrintól 1470. bizonyos követelése fejében biztosítékot nyert ennek Bozyas, *Ohaba* és Felső-Borzas nevű részbirtokaiban. De a jószágokra Sisman rokona Törzsök Márton szintén jogot tartván, ő Margai Jakab követelését kifizette; a kiváltás idejeig megtartván a jószágokat. (Lásd Berzavos és Borzas.) Kétséges, hogy melyik Ohaba értendő itt.

Csév-Ohaba, hajdan falu a lugosi kerületben. Az aradi káptalan I. Ulászló király parancsára 1442. évben gamzai Turcsin Miklóst és Kornethi Mihályt a lugosi kerület falvainak: Berzews, *Chewhaba* és Ohabicza részbirtokába igttatja. Annak fonalán, hogy a Temes mellett, Szákuhoz éjszakra egykor Berzős falu és 1589. Szakul határában Ohabicza nevű hely feküdt, azt kell feltenni, hogy Chewhaba is (melyet véleményem szerint Szabó Károly nem helyesen Cseh-Ohabára értelmez) ide közel eshetett.

Ohaba lunga vagy Ohaba rumunyaszká, (azaz Hosszú-Ohaba vagy Oláh-Ohaba) falu Radmanest, Ohaba szerbaszka, Dubest és Jersnik közt. Bánfy Miklósnak Arad megyében fekvő birtokai közt elősoroltatnak 1477. évben: Kékes, Kizdia, Ohaba (az eredetiben kétszer *Ohaha*), Kövesd, Bruznik, és Lapusnik falvak. Az erdélyi káptalan 1479. több marosmelléki falvak közt, melyekbe Bánfy Miklóst és Jakabot beigtatja, Ohaba falut is említ; azonban Garai Jobb 1479. és Mátyás király 1483. évi levelei, melyek a Bánfiak által szerzett minden jószágokat megnevezik, ily nevű birtokról nem

tesznek említést. ¹⁾ Brandenburgi György örgróf birtokai közt a monostori kerületben előfordul Padurány, Dubest, Tihomereſt, Prodanest, Ohaba; az utóbbi 7 jobbágygyal. Királynéi embernek nevezetik 1548. Bésán János de Ohaba. Báthory Zsigmond fejedelem 1597. január 5-én karánsebesi Tivadar László, Miklós, Péternek és Jánosnak a Szörény megyében fekvő Kladova, Gruin, *Ohaba*, Othe, Izwarecz, Bikenes és Kenes falvakat adományozza Temes megyében. Még eddig mindig csak egy Ohabáról volt szó Kladova vidékén. De a nevezett fejedelem már ugyan ez év május 24-én Kladova, Temereſt, Alsó-Ohaba, *Oláh-Ohaba*, Prodanest stb. falut enyingi Török Istvánnak adományozza; e jószágok pedig akkor Hunyad vármegye monostori kerületében feküdtek. Nincs okunk habozni, az itt említett Oláh-Ohabát a mai Ohaba lungával azonosítani. De nincs feljegyzés arról, hogy mikép esett el a Tivadar család oly rövid idő alatt Ohaba birtokától. Török István és Bálint beigtatása 1598-ban történt a nevezett jószágokba. Báthory Gábor fejedelem 1612. évben a Temes megye monostori kerületében fekvő *Ohaba*, Alsó-Ohaba, Dubest, Temereſt, Prodanest stb. praedialis birtokot visszaadományozza Török Katalinnak. (Lásd Monostor.) Ugyan e falvakat elzalogosítja Török István 1617. Bethlen Gábornak. Elnevezés és fekvés azonos, mint 1612. évben, és miután Ohaba és Oláh-Ohaba egy, — Alsó-Ohaba pedig más falut képezett, az utóbbi alatt a mai Ohaba szerbaszkrét kell érteni.

Bethlen Gábor 1620. évben Alsó-Ohaba, Thalmadia *Oláh-Ohaba*, Prodanest stb. falvakat Török István halála után ifj. Bethlen Istvánnak adományozza.

Különös, hogy a Bolognában talált Marsigli-féle jegyzékben 1690—1700. évről a facseti kerületben Dubest, Jersnik és Kladova mellett Ohabicza helységet említ, mely ott nincs, de Ohabát nem. Az 1717. évi összeírás Kladova vidékén két *Hoaba* falut említ, egyet 10 házzal a facseti, mászt a lippai kerületben 11 házzal; csak egy Ohabát az 1734. évi összeírás; de az 1723. évi térképen két Ohaba fordul elő, minden melléknév nélkül, Dubest és Jersnik mellett; hasonlókép határosnak mutatja fel az 1761. évi térkép a két Ohaba falut.

¹⁾ Krassói Oklevéltár I. 338. szám.

Korabinszky a »Bánságban« két Ohabát ismer csak, egyike az, mely éjszak-nyugati irányban fekszik, a másik a Bisztra patak mellett. E szerint Korabinszky a Facsethez nyugotra eső Ohaba rumunyaszka falut ismerte, de nem Ohaba szerbaszkát. Így említi Vályi is csak előbbi; mintha megint összeolvadtak volna, mint voltak egységesek — úgy látszik — a régi korban. Schedius, Görög stb. csak egy Ohabát tüntetnek fel. I. Ferenc király 1810. évben Pausz József újvidéki lakosnak és örököseinek *Ohaba-lunga*, máskép *Ohaba-Rumunyaszka* falut adományozza.¹⁾ A jószágot 1859. évben közösen bírja Pausz István és neje Simsó Erzsébet, ki 1861-ben özvegy lett. Ezekről örökölték 1865. évben gyermekei: Gizella, János, Emilia. Továbbá Pausz István, Vingán lakó testvére Ferdinánd, kinek leányát Emiliát Kralitz Béla vette el. Ferdinánd örökösei Kralitz Béláné és Pausz Malvina egyenlő részben. Kralitz Béláné halála után örökölték 1878. évben Kralitz Malvin és Alma.

Területe 2186 hold, 342 öl. Lakossága mintegy 500.

Helynevek: Rakitta. Gyalu krutselui. A helység nevét némelyek Ohaba-Lunkának ejtik, mert a Lunkaság közelében fekszik; azonban a két szomszéd Ohaba nemzetiségi melléknévvel van megkülönböztetve. Fényes Elek Ohaba-Lunga és Ohaba-Rumunyeszt falut két külön községnek tartja és két cikkben tárgyalja.²⁾

Ohaba-Mutnik, falu Zorlencz, Zaguzsen, Zsuppa és Ruzsinosz közt. Több más Ohaba nevű falu lévén az országban, ez a falu jelzőül a Mutnik nevet kapta, mert Nagy-Mutnik faluhoz délre fekszik. Hasonlókép Ohaba-Bisztra a mellette folyó Bisztrától kapta melléknévét; Cserese-Temes és Cserese-Bisztra szintén fekvésüknél fogva. Fel lehetne ugyan tenni, hogy miután a Muthnoki család oly sok ideig birta Ohaba falut, a helynévhez a birtokló család neve ragadt a megkülönböztetés érdekéből, miként ez Bátorkeszi, Bethlen-Össi és számos más helységgel történt. De épen azon idő alatt, a melyben a Muthnokiak Ohabát birták, Ohaba minden melléknév nélkül használtatott a falu elnevezésére.

¹⁾ Krassó megyei jegyzőkönyv.

²⁾ Már Lipszky repertoriuma a falu azonosságát jegyezte meg.

Kinisy Pál egy 1485. évi ítélőlevele szerint Bizerei Miklós, mint ki a Rakoviczay Lászlót illető, a karánsebesi kerületben fekvő Rakovicza, *két Ohaba* (utrasque Ohaba), Jasz, Vaar stb. nevű jöszágokat bitorolja, azokból kivettetik. A két Ohaba alatt Ohaba-Mutnik és Ohaba-Bisztra értendő. Több századon át a falu melléknév nélkül csak Ohaba-nak neveztetik, jele, hogy ez a falu fő elnevezése és valóban ma is gyakran csak ez az egyszerű név van használatban. Macsovay Mihályné és Gámán György 1584. évben tiltakoznak, nehogy néhai Muthnoki Ferenc és Mihály részjöszágai Mutnok, *Ohaba*, Morencz, Zgribest stb. faluban eladományoztassanak. (Lásd Száku.) Muthnoki Ferenc özvegye, Simon Erzsébet is tiltakozott az ellen, hogy némely Muthnokiak néhai férje jözágaiba akartak beigtattatni. Ezekkel 1585. oly egyezkedés jött létre, melynek értelmében a rokonok Erzsébet halála után, Morencz, *Ohaba*, Zák, Csernota stb. faluban fognak örökölni. (Lásd Szák.) De midőn ez évben Zagyvai Boldizsár magát *Ohaba* és más Muthnoki Ferenc és Mihály-féle jöszágok birtokába beigtatni akarta, ennek Brathovan László Muthnoki Mihály hugainak képében és Muthnoki Farkas maga képében ellentmondott. (Lásd Mutnok.) Báthory Zsigmond fejedelem 1586. évben lugosi Modlina Ferenc fimagzat nélküli halála következtében, annak részirtokait Lugoson, valamint Gavosdia, Mutnok, Morencz, *Ohaba*, Csernota stb. faluban megürültnek találván, meghagyja az erdélyi káptalan requisitorainak, hogy azokba Somlyai Gergelyt, a fejedelmi jöszágok igazgatóját beigtassák. Laczuga Márton 1591. évben Ilosvay Mártonnak Ohaba praedium felét más telkekkel együtt eladja. (Lásd Dragomirest.) Báthory Zsigmond 1593. meghagyja az erdélyi káptalan requisitorainak, hogy Muthnoki Farkasnak a Macskás, Mutnok, Zgribest, *Ohaba*, Csernota stb. Szörény megye karánsebesi kerületében fekvő falvakra vonatkozó oklevelek másolatját adják ki. 1599. Muthnoki Ferenc özvegye, Simon Erzsébet, végrendeletileg intézkedik Morencz, Szák, Mutnik, *Ohaba* faluról Simon Anna, Mutnoki Farkasné javára. (Lásd Morencz.) A karánsebesi kerület 1603. évi portalis összeírása szerint Muthnoki Mihálynak és Jánosnak Ohaba faluban egy-egy portája volt. Zagyvai Miklós magtalan halála után, Rákóczy

Zsigmond fejedelem 1607. az Almafa, Morencz, Szák, Mutnik, *Ohaba* és Csernota faluban levő részjószágoakat Dész Mihály diáknak adományozza, kivált Lugoson tanusított hű szolgálataiért. Bethlen Gábor fejedelem 1624. Groza, másképp Farkassi Ferencnek új adományt ad Szák, Morencz, Mutnok, *Ohaba* stb. részbirtokaira, melyeket Zagyvai Boldizsár birt azelőtt. (Lásd Szák.) A fejedelem 1628. évben Gámán Margitnak és Sárának ad új adományt Kalova, Obresia, Mál, Glimboka stb. praediumok részbirtokára. A beigtatásra kiküldetett Tóth Ilyés jobbagya Pezkar Jankul, és Fodor Mihály özvegye Peczko, mindketten Ohabáról. Kricsovay Anna, monokfalvai Zagyvai Miklósné 1635. évben Rákóczy György fejedelemhez folyamodik, Szörény vármegye ítélete ellen Szakul, Morencz, Mutnok, *Ohaba*, Zgribest és Almafa részbirtoka ügyében. Nevezett Anna utóbb Groza Ferenchez ment feleségül, és 1639. évben a törvényes kiküldöttek előtt tagadá, hogy előbbi urától, t. i. Zagyvai Miklóstól, *Ohaba*, Csernota stb. faluban valami rész-birtokok maradtak volna reá. Groza Ferenc pedig ugyan ez évben Fiáth Zsigmondnak *Ohaba*, Csernota, Almafa stb. részeit beírja. Muthnoki János 1641. a Groza Ferenc után örökölt ohabai részjószágot egyezség által átengedi Gyurma Györgynek és Jánosnak, és Szilvász Andrásnak. Ez évben I. Rákóczy György fejedelem Szörény vármegyéhez parancsot intéz az iránt, hogy a Pogonicz, *Ohaba*, Danilesd, Apadia és Igazó falvakra vonatkozó okleveleket Laczugh Miklós számára szerezzze meg. A következő (1642.) évben, december 18-án, a már nevezett Muthnoki János tiltakozik, hogy a fejedelmi fiscus magát *Ohaba* stb. birtokába beigtathassa. (Lásd Szakul és Mutnik.) Ez ügyben I. Rákóczy György fejedelem 1646. évben bíraskodott, és törvényszéke elé voltak idézve Muthnoki János, morenczi Farkas János és Farkas Borbála, karánsebesi Maczesdi István mint tiltakozók, és mert váradi Virginás István a fejedelmi fiscus azt vélte, hogy a birtokos családban magszakadás következett be, maga részére a beigtatást kívánta Almafa, Mothnok, Belen, Morencz, *Ohaba*, Zak, Csernota, Ozestia, Szederjes, Nalác, Magura és Zlavapatak falvakban és praediumokban. Azonban a tiltakozók előmutatták Báthory Zsigmond fejedelem 1594. évi levelét, melyből kitűnt, hogy ő is a

helységeket elkoboztatta azon hiedelemben, hogy magszakadás által a jószágok megürültek, még is jobb meggyőződésre jutván, a tiltakozók elődjeinek, mint igaz örökösöknek, a jószágokat visszabocsátá. Ennek következtében Rákóczy György is a vádlottakat, avagy tiltakozókat valódi örökösöknek elismervén, a fejedelmi fiscust itéletileg elutasítá. 1647. évben Laczugh Miklós egyezségre lép Pogonicz, Ohaba stb. falvakra nézve.

A tizenhetedik század felé egy karánsebesi bég ráfogta az ohabai lakosokra, hogy tolvajlásra adják magukat; de jó hírlket védelmezték az erdélyi magyarok. ¹⁾

A Marsigli-féle jegyzék 1690 – 1700. évben *Mutnik-Ohaba* falut a karánsebesi kerületben említi; hasonlókép említettik 1699. évben *Mutnyik-Ohaba* Szörény vármegyében, mint Dobner Albert birtoka. Ezek az első példák, hogy a helység jelző melléknévvel fordul elő, ámbár a mai szokástól eltérő renddel. E faluból hallgattattak ki tanuk Macskási Péter, az utolsó szörényi főispán tevékenysége ügyében.

Az 1717. évi összeírás *Hoaba* falut 30, *Mutnik* falut 31 házzal sorolja fel a karánsebesi kerületben. Az 1723. és 1761. évi térképen is egyszerűen *Ohaba* néven találjuk, Ruzsinosz alatt pedig egy ma ismeretlen *Alt-Ohaba* nevű falu van feltüntetve. Ez utóbbi még az 1761. térképen is. Temploma, mely Szent-Miklósról van címezve, 1791. évben épült, és akkor plébánia is alapíttatott.

Ohaba-Mutnik a múlt században még a kir. kincstár birtoka volt, ilyennek találja azt még Vályi András geographiai szótára.

Még a forradalom előtt birják e falut Petrovics Tivadar és neje kulpini Stratimirovics Angelina közösen. Végrehajtási árverés útján vette meg 1862. évben szredistyei Lazarevits Vazul; ettől vették meg 1869. évben Sulyok Mór és neje Schmidt Ilka. Sulyok Mór 1878. évben meghalálózván, az ő része is átszállt özvegyére, a ki azt most is birja.

A régi helység a Timpu és Bulgan hegyek közt terült el, hol most is a temető nyoma látható. A török háborúk ideje alatt a lakosság az erdőbe húzta meg magát; a törökök kiüze-

¹⁾ Pesty : A szörényi bánság története II. 176. l.

tése után az Opar Ohebi patak mellett telepedett le, mely a Maguri hegységben ered, és a falu területét átszeli.

A határban előforduló dülőnevek: Laczkan, régentén faluhely, melyen a házhelyek nyomai még felismerhetők.¹⁾ Szalcsa, hasonlóképp egykor faluhely, hol a helybeli hagyomány vélekedése szerint régen iskola és paplak is állott. Sulu és Nyagu, azelőtt tanyák. Frenku, parasztföldek, Frenku patak. Ohaba vagy Ohabi árok. Romanitza, legelő.

A helység területe 4347 hold, 162 öl, mintegy 900 lakossal.

Oláh nyelven Ohabnik azt jelenti: földtulajdon, szabad jószág; törökül Ohaba = völgy. Ez a helynév nem csak Magyarországon, de Románia több vidékén is fordul elő.

Ohaba-szerbaszka, falu Bruznik, Szpata, Jersnik, Dubest és Ohaba lunga közt. A helység első keletkezéséről az Ohaba lunga alatti előadás ad felvilágosítást. Az 1717. évi összeírás *Hoaba* néven 11 házzal a lippai kerületben sorolja fel. Mint neve mutatja, szerbek alapították, vagy lakták, de ma a szerb nyelvnek kevés nyoma van a községben. A községet még a forradalom idején bírta a kir. kincstár. Utóbb Mocsonyi György, András és Antal szerezték meg, most Antal annak egyedüli birtokosa.

Helynevek: Voksincz, két holdas kaszáló, Lubelnik, Bucšina legelő, Szkromnik szántó. A Zabálcz felé vezető kocsitűt mellett van a Szatu batrin (= ó-falu) nevű dülő, és ebben egy hely, melyet a nép török temetőnek tart.

Van itt görög-keleti plébánia, mely 1779. évben alapított, templommal, és egy osztályu iskola.

A helység területe 5065 hold, 500 öl. Lakossága mintegy ezer lélek.

Ohabicza, falu Apadia, Delinyest és Ruza közt. Egykor a Bizerei család birtoka. Bizerei Miklós kir. testőr 1433. saját nagybátyját, Ladot hűtlenségről vádolá a király előtt, ki azért Lado jószágait: Bizere, Kalova, Szlatina, Laczkan, Danilest, Apadia, *Ohabicza* stb. Redvicz Miklós keresztes lovag kezelésére bízta. De miután később Lado ártatlansága kisült, a király

¹⁾ Lásd Laczkan e kötet első részének 309. lapján.

1439. a jószágokat, ezek közt Ohabiczát is Lado fiának visszaadatta. Bizerei Péter és Miklós 1447. az aradi káptalan előtt egyezsége lépnek, mely szerint a Temes m. sebesi kerületében fekvő Szlatina és *Ohabycha*, Bizerei Péternek, Péter fiának maradt. A következő évben a hasonló fekvésű Apadia, *Ohabicza* és egy másik Ohabicza stb. birtokosztály következtében Bizerei Lászlónak Lado fiának, és Péternek Péter fiának adatott ki. A Bizerieiek azonban sokat perlekedtek a nagy jószág-tömeg fölött, és azért 1475. új osztály történt a csanádi káptalan előtt, mely szerint Bizere, Glimboka, Szlatina, *Ohabicza*, Apadia stb. két része Bizerei Miklós és örököseinek, harmadik része pedig Bizerei Lászlónak és örököseinek engedtetett át, minden pör pedig megszűntnek nyilatkoztatott. Ily pör megszüntető nyilatkozat 1495. évben is fordult elő, a midőn bizerei Gámán György és fiai, valamint Bizerei János, László fia kölcsönös örökösödési szerződésre léptek, ha egyik részen a fiutód meghalna. *Ohabycha* is képezte az egyezés tárgyat. Ez évben Bizerei János a karánsebesi és borzafői kerületben fekvő Bizere, Kalova, Glimboka, Mél, Szlatina, *Ohabycha*, Apadia stb. részbirtokait Gámán Györgynek elzálogosítja. II. János király 1561. az ő kancellárjának Csáky Mihálynak részjószágokat adományoz Apadia, Kalova, *Ohabycha* stb. faluban Temes megye karánsebesi kerületében; de 1563. november 19-én e jószágokat Csákytól elveszi, és azokat Gámán Péternek és Ferencnek, mint örökösöknek odaitéli. Ugyan akkor rendeli, hogy özvegy Bizerei Péterné felszólíttassék Vercserova, Glimboka, Szlatina, *Ohabicza*, Apadia stb. visszaadására a Bizerei János után öröklő rokonok kezéhez. Gámán Ferenc, György és Mihály 1580. évben *Ohabicza*, Obresia, Glimboka, Kalova stb. birtokában vannak, és ezekre új adományt akarnak szerezni Báthory Kristóftól, de Csiklan Pálné, és fia János ez ellen tiltakoznak. (Lásd Bizere, a Szörényi bánság története II. kötetében.)

Az 1717. évi összeírás nem említi Ohabiczát. Az 1723. és 1761. térképeken szintén nincs kitüntetve. Tán e korszakban nem létezett. Korabinszky (1785.) csak annyit mond róla, hogy fél mérföldnyire fekszik Karánsebestől.

A falu a múlt században, és a jelen század elején a kir. kincstár birtoka volt; 1827. évben Manuzi János birtokába

jött, a kitől Manziarly Aristid szerezte meg 1845. évben.¹⁾ Iskolája épült 1809. évben, plébániája alapítotott 1802-ben. Temploma Szent-Györgyről van címezve.

Dülönevek: Ponoare. Gyalu Mazor. Biresti. Kolnik. Gyalu cseului (a hársfáktól). Gyalu Tonta, (állítólag egy pásztor neve után). Bonosz. Valcele, vagy Valiceie. Telva. Gyalu Logi.

A határban folyik a Poganis patak, mely Ohabicz, Apadia, Delinyest, és Tirnova környékén, nem messze a Temes forrásaitól eredő csermelyekből támad.

A falu határa 1989 hold 1195 öl. Lakosainak száma mintegy 350.

Ohabicz, hajdan falu Krassó megyének Temes megye felé eső észak-nyugoti vidékén. I. Ulászló király 1440. Ország Mihálynak és Jánosnak Solymos várát és tartozandóságát adományozza: ezek közt Bruznik, Leukusest, Lapusnik, Radmanyest, *Ohabyca*, Bunya st. A Marsigli-féle jegyzék az 1690—1700-ben létező délvidéki falvakról Jersnik és Kladova közt *Ohabicz* falut említ.

Ohabicz, hajdan falu a lugosi kerületben. I. Ulászló király igtatási parancsa folytán az aradi káptalan 1442. évben gamzai Turcsin Miklóst, és Kornethi Mihályt, Berzews, Chewohaba és Ohabicz részbirtokaiba igtatja. (L. Csév-Ohaba.)

Valkay Miklós és Gáspár 1544. évben 11 faluban levő részbirtokait a karánsebesi kerületben, ezek közt Zorlencz, Szilha, *Hoobyca*, Glod stb. a Simon családnak eladja. Petrovics Péter a Ferdinand párti Farkas György elkobzott részjóságait a karánsebesi kerületben, úgymint Radulencz, *Ohabiczia*, Magura praediumokban, Mutnok, Csernota stb. faluban Hagymásy Kristofornak adományozza. 1589. évben karánsebesi Muthnoki Ferencné a bán előtt azt panaszolja, hogy Muthnoki Farkas Zakos (így, Szák vagy Szakul helyett) falu határánál egy Ohabicz nevű területet elfoglalt, kérvén annak visszaadatását. Ennél fogva Ohabicz falu Szakul közelében fekkent. Báthory Zsigmond 1591. idősb és ifj. Simon Jánosnak, és Simon Péternek új adományt ad a Szörény vármegye

¹⁾ Fényes Elek még 1851. évben írja, hogy tulajdonosa a Manussi család.

karánsebesi kerületében fekvő Nagy-Zorlencz, Gamza nevű falvak, Pokolpataka, Zilha, *Ohabicza* stb. praediumok rész-birtokára.

Ohabicza, hajdan falu, mely a kapriorai uradalomhoz tartozott. Báthory Zsigmond 1596. évben Jósika Istvánnak adományozta, és Bulza, Mos, Gross és Jovanest faluval együtt említi, — ennél fogva e falu Krassó vármegye éjszak-keleti szélén feküdt.

Okruglicza, hajdan falu az Al-Dunánál, a mai Báziáshoz keletre. A Marsigli-féle helységi jegyzék (1690—1700.), mely Szlivovacz falut említ, Okrugliczáról hallgat, — így tehát létezésének adatait csak a XVIII. században nyomozhatjuk. Az 1717. évi összeírás *Okraviza* falut Szakalovacz és Szlivovacz falu közt 24 házzal a palankai kerületben említi. A Mercy-féle térképen 1723. év táján: *Okkroliza*, Müller térképén *Ogrugliza*. Az 1734. évi összeírás idején *Okruglizu* az illadiai járásban feküdt. Bél Mátyás kéziratban maradt munkájában az *Okrlice* névalakot használja. Az 1761. évi térkép *Okrugliza*, Korabinszky lexikona *Ogruglicza* néven említi, t. i. O betű alatt. Még Vályi András geographiai szótára is Ogrulicza-nak írja. Annyi adat nem enged kétséget a helynévre nézve, és el kell vetnünk azt a véleményt, mintha Gruglicza lett volna a falu neve.¹⁾

Lipszky és Schedius e falut már nem ismerik, mikor pusztult el, nem tudjuk.

1753. évben 8 határvidéki század alakíttatott, székhelyük volt Franyova, Nagy-Kikinda, Mokrin, Melencze, Idvor, Botos, Potok és *Oruglicza* (így), az utóbbi kettő kivált az Almás és az itteni bányászat védelmére szolgált a rabló bandák ellen.

¹⁾ Böhm Lénárt: Weisskirchen története, második kiadás, 85. lapján hibáztat engem, hogy én a helynevet egy korábbi munkámban következetesen Orugliczának írom, noha a hagyomány, és a fehértemplomi plébánia anyakönyve szerint »Gruglicz«-nak nevezték, és maga Griselin mellékletül kiadott térképe *O-Gruglicza* nevet jegyez fel. — A hagyományra való hivatkozás itt annyit ér, mintha mondanók, hogy a Gruin és Kostély közelébe eső Szapáryfalvát nem így hívják, hanem Czipár-nak, mert a nép így ferdítette el a nevet. Különben Árva vármegyében van Okruglicza nevű hegy, és ez mutatja, hogy a rokonnév az alsó Duna táján nem összetétel az Ó- és Gruglicza nevekből.

Ez időben tehát Oruglicza, Potok és Rebenberg legénységgel szállattak meg, és katonai lábra állítottak. Az okruciczai a legkisebb század volt, és csak 231 főből állt.¹⁾

Olloság, falu Honoris, Ebendorf, Gavosdia, Szkeus és Viszák közt. Gúthi Ország János kúnok bírása 1437. évben megint egerszegi Himfy Miklóst, hogy Bagaméri György vagyonát, ki Himfy M. Barlefalva nevű birtokáról a terragium lefizetése után az *ollosági* kenéz birtokára átköltözött, nevezett kenéznek adja ki. Az aradi káptalan 1439. bizonságlevele szerint Ollosági Mihály, Kozma fia, többi rokonai nevében is, rokonsági és testvéri vonzalomból, melylyel Bogdán és Mihály, Muthnoki Farkas fiai iránt viseltetik, *Olohsagh* és Dragomér-falva (ma Dragomírest) helységek felét örökösödési joggal adományozza, 200 arany forintnyi bírságot róván arra, ki az adományosokat e birtokokban zaklatni akarná. E jóságok akkor néptelenek voltak, és a lugasi kerületben (in tenutis oppidi Lugas) feküdvén, a zsidovári várhoz tartoztak. A következő (1440.) évben a csanádi esküdt bíró Kiss András a csanádi káptalan előtt megjelenvén, nevezett Muthnoki Farkas fiai: Bogdán és Mihály, úgy Olohsági Mihály, Kozma fiának (Cosme de Orsagh) nevében is, tiltakozik néhai Albert király és özvegye Erzsébet királyné ellen, hogy *Orsagh* és Dragomér-falva birtokát (in provincia et pertinenciis oppidi Lugas) zynfalvi Zyn Fülöpnek adományozhassák, avagy hogy az utóbbi magát azokba beigtassa, és jövedelmeit húzza, minthogy e jóságok Muthnoki Bogdán és Mihály, valamint Olohsági Mihály jogszerű tulajdonát képezik. Az erdélyi káptalan requisitorai 1593. évben Gulia Györgyöt de *Olasag* mint *Olasag* praedium birtokosát említi; de birtoklásának kora nincs közelebb kijelölve. Báthory Zsigmond fejedelem 1596. a Szörény megye karánsebesi kerületében fekvő *Olahsagh* birtokot Jósika Istvánnak, és esetlegesen testvéreinek: Miklós, Ferenc, Györgynek, Lászlónak és Farkasnak adományozza. Az erdélyi diéta 1650. megállapítván a vita kérdését nem képező fiscalis jóságok lajstromát, abba *Oláhságot* is felvette.

A Marsigli-féle összeírás (1690—1700.) említi Szkeus,

¹⁾ Pesty Frigyes: A szörényi bánság története I. 421. 422. lap.

Dragomirest, Viszák és más szomszéd falvakat, de Olloságot nem. Az 1717. évi összeírás *Holoschak* néven 22 házzal a karánsebesi kerületben sorolja fel. A mult századi térképek (például 1723. és 1761.) Alt- és Neu-Oloschag falut tüntetnek fel. Korabinszky azonban csak *Olloscha* faluról szól. Miskey Pál krassó-megyei főszolgabíró 1783. a megyének jelentést tesz Lugoshely és Olloság elpusztult telkeinek benépesítéséről. Vályi szerint Olloság a mult században a kir. kincstár birtoka volt. E század elején Lovrencsics Ignác bírja, és Piacsek Mihály még csak 1810. évben kapja azt Herendjest faluval együtt adományul. Piacsek Pál 1864. évben eladta azt gróf Festetics Gyulának, ez pedig 1870. évben Todoroszku Pálnak és Floare Constantinnak.

Területe 3625 hold 140 öl, mintegy 800 lakossal.

Helynevek: Ollosesell, erdő. Rovina, erdő. Kasztavini és Lunka erdők. Muharile, szép szántóföldek. Oblase, Sesuka szántóföldek. Kukin, kaszáló és szántóföldek. Ogasu Zsurki, kaszálók.

Omor, hajdan falu a Karas bal partján, Grebenáczczal szemben, Duplajhoz délre. Létezésének első nyomát csak a XVII. század végén találjuk, és pedig Marsigli jegyzetében, ki 1690—1700. évben Omort a palankai kerületben említi; az 1717. évi összeírásból tudjuk, hogy akkor Duplajnak ugyan e kerületben 30, Omornak 20 háza volt. A mult századbéli térképek (1723. 1761. 1779. Korabinszky és mások) mind a Karas bal partján tüntetik fel. Különös, hogy geographiai szótáraikban Korabinszky csak a Karas melletti, Vályi csak a Berzava melletti Omort említi. Ez lehetett a kor, a melyben e falu elenyészett. De dacára, hogy a falu nyoma már rég eltűnt, ez mint létező a legújabb időben is felemlítve volt azon rendeletekben, melyekben a volt határvidékből Temes megyéhez csatolt községek elősorolva voltak.¹⁾

Omor, falu a Berzava mellett, Temes megyében, Szentgyörggyel határos. Története a XIV. század elejétől kezdve ismeretes, és eredetileg Krassó vármegye határában feküdt. Az Omori és Himfy család birtokviszonyai képezik gyakran a

¹⁾ Ormós Zsigmond: Temesvári Értesítő. V. köt. 67. lap.

községi történet tárgyát. A Marsigli-féle jegyzék 1690—1700. évről a bokcsai kerületben Szentgyörgy, *Omer* és Opatica falut sorolja elő. Az 1717. évi összeírás *Omor*-t a csakovai kerülethez számítja 60 házzal.

Opath, hajdan falu a Maros bal partja közelében. I. Ulászló király 1440. Országh Mihálynak és Jánosnak adományozza. Mátyás király 1477. évben megerősíti Bánfy Miklóst arad megyei jószágaiban; ezek közt említetik *Ovapachy*, — mely Vapathy alakban is fordul elő. Mind e névalak ugyan egy falura vonatkozik, melynek közelebbi fekvése azonban ismeretlen. Még is Lapusnik és Leukusest táján sejtethő.

Oláh-Oravicza, falu először említetik 1780. évben az első úrbéri rendezés alkalmával. Még az 1778. évi térképen csak egy *Oriwiza* fordul elő; sőt még Korabinszky (1785.) csak egy Oraviczáról szól, míg Vályi András (1799.) már kettőt különböztet meg. E helység utóbb *Cameral-Oravicza*-nak is nevezett mert a kir. kincstár birtoka volt. Van görög-keleti plébániája 1789. év óta. A helység 1855. évben az osztrák-magyar vasúttársaság birtokába ment át. Területe 2764 hold. (Lásd Oraviczabánya.)

Dülönevek: Korkán (= havasi sus). Dumbrava, szép erdő, és kövecses szántóföld, Rakasdia mellett. Boruga patak, szántó és kaszáló, határos Rakitova községgel. Kotirloni, egy Kotirla család bírta. Rambu, hasonló nevű család most is bírja. Priszaka, kis cserfákkal beültetett kövecses hegy. Padina fundu, mély láp. Ora, vizér a Dumbrava és Gruniu hegy közt, Tán ez is az Oravicza helynév fejtegetésénél tekintetbe jöhet. Kulmia, magasabb fekvésű, nedves szántóföld. Dialu Ripi, szőlőhegy. Rovina legelő. Gabrovia nedves szántóföld Brostyán és Rakasdia határánál. Unghia. (= köröm) szántóföld, neve kicsinységét jelenti. Lunka vizenyős legelő. Vezurini (= mezei patkány). La doua Ogasia (= két vizér) szántó, melyen át két vizér folyik, a honnan nevét kapta.

Utca nevek: Csikva, Frentzon, Agapie, Boske, Buzonyu, Pinoda, Zsivan, Demonilor, Sulta.

A gör. keleti templom magassága 202²/₃ méter a tengerszín fölött.

Oraviczabánya, Krassó vármegye főbányavárosa. *Német Oravicza*, vagy *Montan-Oraviczának* is neveztetett. A helynév kétségtelenül szláv, a melyet szintűgy a »hora« (hegy) mint az »ohra« (dió) szótól lehet származtatni. Vannak, kik itt a római Centum puteat, majd, a Caput bubalit keresik, de Torma Károly itt nem ismer római coloniát. A bányamívelés itt már őskorban folyt. Foglalkoztak vele magyarok és törökök, tán mindezeknél korábban szlávok és rómaiak, miről azonban történeti evidenciát nyújtó adat nincs. Sőt a város nevét sem ismerik régibb történeteink. Még az 1673. évi adólajstromban nem fordul elő Oravicza neve. (Delejtű 1859. év 41 szám.) Bolognában létezik a Marsigli-féle jegyzék 1690—1700. évből, mely *Oraviczát* a palankai kerületben tünteti fel. Már 1703. évben, tehát még a törökök végleges elűzése előtt, küldött a kormány ide 13 tirolit Brunner Mátyás vezetése alatt, hogy a bányászati állapotokat vizsgálják meg, báró Falkenstein csanádi püspök pedig egy lelkészt adott melléjük, ki nekik misét olvasott egy fagerendás házban.¹⁾ Csak Temesvár visszafoglalása után lehetett a bányamíveléshez rendesen hozzá fogni, és 1717. évben ez megtörtént a törökök által elhagyott bányák újra mívelésével.²⁾ Ugyan ez évben, a palankai kerületben fekvő *Oravicza*, (melynek hassonnevű társa e vidéken még nem volt) 77 házzal van említve az összeírásban.

Ez időben még 105 tirolai bányamunkás szállítatott ide, kiket már szomolnoki bányászok előztek meg; 1718. évben bányanagyot és erdőmestert alkalmaztak és ugyan ez évben kezdték a róm.-kath. templom építését, mely 1722. évben fejeztetett be.

A cs. kir. főbányahivatal 1723. évben állíttatott fel, és mint ilyen, vagy később bánsági bányaigazgatóság cím alatt, folytonosan, alig említésre méltó kis megszakadással működött 1856. évig. E hatóság levéltára már 1711. évben veszi kezdetét.

¹⁾ A csanádi pöspökmegyei tiszti névtár szerint Oraviczán 1703. évben alapíttatott a rom. kath. plébánia a bányakincstár költségén.

²⁾ A szétszórtan talált bányász szerek, a sok helyen emelkedő magas halmok bizonyíták, hogy a törökök idején is itt élénk, habár sokszor félbe szakított bányamívelés folyt.

Már 1736. évben létezett itt iskola és bányaalegénységi társpénztár.

Az újra kitört török háború alkalmával, Oravicza 1738. június 4-én oláh bandák által megtámadtatott és a német lakosság bátor ellentállása dacára felperzseltetett és kizsákmányoltatott. A róm.-kath. templomot kirabolták, egyházi könyveit elégették. A helység védelmében Maier erdőispán (Waldschaffer) agyonlővetett, fejét az oláhok a törököknek szolgálták ki.

A belgrádi békekötés után, 1739. a bányamívelés ismét munkába vétetett, a Szent-Kereszt felemeltetéséről címzett templom a kincstár költségén újra helyreállíttatott. Bachmann Bertalan plébános 1740. évben újra kezdte az anyakönyvek vezetését és ugyan ez év november 18-án a Szeraficus szent Ferenc nevű hutát is beszentelé.

Az érbeváltás mindig nagyobb mértékben történvén, 1746. július 2-án két új olvasztópest gyújtatott meg, ugyan ez év július 14-én pedig a csiklovi rézhámor alapköve rakatott le.

Az Oravicza és Csiklova közti út melletti Szentháromsági kápolnát 1751. évben építették.

A második olvasztó 1777. évben épült és gróf Mérey kamarai elnök tiszteletére neveztetett el.

A görög-keletiek temploma 1781—1784. évek közt épült szabad adakozások segélyével pénzben, építési anyagban, és önkéntes munka felajánlásában, és 1784. évben Popovits Vince karánsebes-verseczi görög püspök által szenteltetett föl. Tornya azonban csak 1805. évben építtetett hozzá. Az építés idején a görög vallású község 340 egyénből állt, kik 85 házban laktak. Az eredeti építkezéshez a bánya- és erdőszeti személyzet 452, a kereskedők 2052 forinttal járultak hozzá.

Egy más előadás szerint e templomot bizonyos Hadschia Miklós Dimitriu saját vagyonából építette volna, ki 1760. évben Kastoriából Macedoniában bevándorolt, a templom fenntartására egy majorságot rendelt, és Jerusalemből hozott templomi díszleteket és szereket ajándékozott.¹⁾ Általában állítják, hogy a görög lakossággal bíró bányahelyek templomai-

¹⁾ Konstantiny : Denkschrift über die banater Bergwerke 86. lap

kat többnyire azon görögöknek köszönik, kik a múlt század második felében Macedoniából bevándoroltak. Az oraviczai gör. n. e. plébánia fiókja Kossovicza (Rogoz), mely a bányahely határrészét képezi.

Az 1741. évi egyházi visitatio azt jelenti, hogy a róm. kath. templom és plébániai épület Oraviczán és Dognácskán roskadozó állapotban vannak, azért mielőbb kijavítandók. A püspök ajánlja, hogy Oraviczán plébánusi helyettes neveztesék, ki főleg a bányamunkások lelki szükségletéről gondoskodik. Az 1766. évi egyházi visitatióról azt jelenti a püspök, hogy *Oraviz*, Dognácska, Bogsan és Szászka bányahelyeken, az illető plébánosok természetmennyi illendőség helyett 50 frtnyi általánt kapnak.

Az új török háború kitöréseig 1788. a bányamívelés előhaladásban volt, de az ellenség közeledtére a főbányahivatal és a német miveltségű lakosok legnagyobb része futásnak indult. A békekötés után a bányák újra mívelése fokozott módon folytattatott.

1790. évben az ezüstnek a vörösrézből való kiválasztására a Born-féle foncsorítási módot alkalmazták; 1793. évben a bányamívelés földmértanilag, 1798—1801. években földismeretileg vétetett fel.

1793. évben a német elemi iskola mellett latin 4 osztályú algymnasium állíttatott fel, két, az állam által fizetett tanítóval; — csak 1854. évig állott fenn.

A bányatársaság 1803. évben munkásainak élelmezésére gabonaalapot hozott létre; 1809. évben pedig, midőn a franciák elleni háború miatt, a katonaság e vidékről is kivonatott, bányai védcsapatot.

A bankópénznek értékeszállítása (1811—1812.), az éhség 1815—16. években az oraviczai bányaiparnak érzékeny veszteséget okozott, annál is inkább, mert egyúttal az eddigi jelentékeny kincstári segélyezések, a pénzszükség következtében igen szűk mértékre szorítottak.

1817. évben I. Ferenc király és neje Carolina Augusta látogatták meg Oraviczát és pedig október elején.

1846. évben a Steyerdorfra vezető út készült el, és mun-

kába vétetett az oravicza-báziási vasút, mely 1757. évben el is készült.

A kormány, mely a törökök kiűzetése után a bányaművelést Oraviczán felkarolta, utóbb a bányákat és hutákat a bányatársulatoknak engedte át; 1854.¹⁾ évben az állam ezeket ismét visszavásárolta; minél fogva a hutakezelést beszüntették, és az itteni érceket jobb vegyítés érdekében a szászokai ércekkel Szászokán olvasztották.

A forradalmi évek (1848—49.) nem lényegesen zavarták az itteni bányaviszonyokat, csak az oravicza-báziási vasút kiépítését akadályozták. Veszélyben a város csak akkor volt, midőn Ivackovics György 1849. évben az oláhokat arra izgatta,²⁾ hogy Oraviczát gyújtsák fel, — de azok, meggondolván, hogy e bányahely nekik élelmi foglalkozást nyújt, a tanácsot nem követték.

Még a forradalom után volt Oravicza a bánsági bányászkerületnek, az igazgatóságnak és a kerületi bányatörvényszék székhelye. Ezek alatt álltak a dognácskai, moldvai, szászokai, rézbányai (Biharban), bányahivatalok és helyettes törvényszékek; továbbá a ruszkbergi törvényszék és vashámorok, valamint a bogsáni és resiczai olvasztóházak. Ide tartozott a gladnai vashányaművelés és a resiczai törvényszék is.

A Jassenova-Oraviczai vasút megnyitott 1856. november 1-én.

A bányakincstár 1855. évben a »bánsági« nyolc bányakerületet az osztrák-magyar vasúttársaságnak adta el, és így Oraviczabánya is került az utóbbinak birtokába.

Az általános bányaeérdekek vezetésére áll fenn itt a pénzügyminiszternek alárendelt bányakapitányság; a jelenlegi bányakapitány Pap Áron.

Oraviczabánya területe 7918 hold, a miből 5839 hold erdőség.

Az oraviczai igazgatósági kerülethez tartozik mindkét

¹⁾ Így Wessely erdőfőfelügyelő jegyzetei. — A temesvári kereskedelmi kamara 1853—56. évekről szóló jelentése szerint a visszavétel 1851. történt.

²⁾ Krassó megyei főispán lett 1871. évben, és mint ilyen halt meg 1876.

Oravicza, Agadics, Brostyán, Csiklovabánya, Majdan, Rakitova és Csudanovecz.

Oraviczabánya szűk völgyben fekszik, és azért csaknem egyetlen, de igen hosszú utcából áll, mely Anina irányában emelkedik. A predeti fensík talpán ered az Oravicza patak, mely a város területét keletről nyugotra átfutja. E patak Greovác mellett Lissava patakkal egyesül, mely Varadiánál a Karasba folyik.

A határ Oláh-Oravicza és Oraviczabánya közt 225⁹/ méter magasságu a tengerszín fölött. A kis tó zsilip-gátja 271⁸/, a nagy tóé 300²/ méter, a Lup-on levő kereszt 649⁴/ méter magasságú.

A Kossovicza nevű határrészben lévő 10 házból álló majorság a városhoz tartozik. A Cornu Tilfa a rézérc lelhelye.

A múlt század végén Románia nyugoti hegysegeiből számos oláh vándorolt be a krassói bányahelyekbe, kik saját maguk bufanok-nak nevezték magukat, ¹⁾ megkülönböztetésül a benszülött oláhoktól, kiknek neve fratutii (kicsinyítő szó — fratei, testvérkém). A macedói származásu kereskedők, kik olykor bányatulajdonosok voltak, a bányamívelésnek is adtak lendületet.

Osziak, hajdan úgy látszik Forotik táján. A Jerszeg vidékén és a Berzava mentén birtokos Himfy család, némely tagjai de *Ozioag*, mások de Remete, de Döbrente, de Egerszeg melléknévvvel élt. A pápai tizedlajstromban (1332—1337. év) megnevezett *Oyczevsagi* falu az aradi főesperességben feküdt, és azért azt az itt tárgyalt faluval nem lehet azonosítani. Kont Miklós nádor 1360. évben közgyűlést tartván Gatal mellett a Himfyakat *Ozyag*, Bokrand stb. falura való jogaik igazolására szólítja fel. (L. Deakolcz.) Az *Ozyag*-ban lakó Lőrinc, Heym fia (ki Rach fia volt), azt panaszolja a krassói alispánnál, hogy a krassófi alvárnagy két szolgája György és Vybar neveztet Lőrinc három jobbágját, midőn ezek a mezősomlyói vásárról hazatérni akartak, Lőrincnek *Ozioag* nevű birtokának határában rabló módra megtámadták, Raduszló jobbágyot megölték,

¹⁾ Czaranne névvel is éltek, a tiera (a latin terra) avagy tiera romanescă névtől.

Nekcsét és Salamont pedig megsebesítették. Ez iránt a krassói alispán és szolgabírák 1364. évben vizsgálatot rendelnek el. Még 1363. december havában jelentek meg *Ozyag* faluban a nádor, és az aradi káptalan emberei, és Lőrincet Heym fiát megidézték Domokos, gyuluezi Iván fia ellen Szőrend, Ozyag, Egres stb. birtoka tárgyában. A nádor a következő évben halasztást engedélyezett a feleknek. Zsigmond király 1404. évben a hűtlen Azyoaghi Miklós, János és Benedek Krassó megyei birtokait (Szent-László, Félégyház, Aracs, Szentmiklós stb.) Maróthi Jánosnak adományozza. Keresztesi Sáfár Simon 1428-ban szolgájának, Hensch Lászlónak Dubrulfalva praediumban, *Ozyagpathaka* és más *Ozyagh* praediumban levő részbirtokait, melyek az Ozyagh pathaka mentén Krassó, megyében fekszenek, örök időre adományozza. Az aradi káptalan 1488. évi bizonyító levele szerint báakai Szőlősy Gergely összes részbirtokait Palogd, Temes megyei, — és Vissald, Boldor és *Azwagh* Krassó megyei faluban 50 arany forintért Dóczy Imrének elzálogosítja. Forotik falu határában van *Oszeak* patak, mely csak esővíz levezetésére szolgál; ugyan itt van *Oszeak* nevű dűlő is. Ezért, és mert Forotik nem távol a Himfy család egykori birtokaitól fekszik, Osziak fekvését Forotik közelébe helyezem.

Osztrovo, falu a Maros közelében Bakamező és Vörösmart közt, Birkishez nyugotra. Báthory Zsigmond 1596. Jósika Istvánnak az akkor Arad megyében fekvő Bules, Bakamező, *Osztorow*, Birkis és Veresmart falut adományozza. (L. Szigetfő.) Az 1717. évi összeírás, mely Bakamezőt, Vörösmartot, Birkist a lippai kerületben elősorolja, Osztrovról hallgat. De az 1723. évi térkép, közvetlenül a Maros bal partján tünteti fel Osztrovot. Meg is maradt a régi fekvésének emléke mai napig, mert a falu a múlt században vízáradási veszély miatt tétetett át mai helyére. Korabinszky a helynevet *Osztrau*-nak írja. Görögkeleti temploma létezik 1779. óta; a plébánus látta el a tanítói tisztelet is. Mostani iskolája 1840. évben nagyobbított. A falu tulajdososa a kir. kincstár. Határa 1848. hold.

Helynevek: Ungiu de josu, szántó. Czeliap, szántó Bules felé. Csisigu, szántó és rét. Valea Talmadie, mely egy eltűnt helység itteni létezésére emlékeztet. Dimpu corbului, erdő.

Dimpu Gomili, és Dimpu Csoka, erdők. Szatu batrin, szántó és rét. E név igazolja, hogy a község hajdan e dűlőben feküdt.

Osztrov, hely a Temes folyó közelében Zsidovár határában. Egy, a Temesből kiszakadt vizér által keletkezett, melyen elhagyatott malom állt. Karánsebesi Vajda Bonifác 1590. évben tiltakozott, hogy Jósika István e malom birtokába igattassék. (Lásd Zsidovár.)

Othie, hajdan falu a monostori kerületben. Midőn V. László király 1453. évben a Temes megyei Sugya kerületet Hunyadi Jánosnak adományozta, két, egymástól semmi melléknév által megkülönböztetett *Otheefalva* említettik; az aradi káptalan 1454. évben teljesítette a beigtatást. Az egész sugdiai kerület 1514—16. évben brandenburgi György határgrof tulajdona lévén, ebben *Othe* falu 5 jobbággyal fordul elő. Báthory Zsigmond 1597. évben a törököktől visszafoglalt *Othe* Temes megyei falut visszaadja a Thivadar családnak; de nem sokára, még ugyan ez évben *Oththe* falut, Oczekul, Leukusest, Paduran, Topla stb. faluval együtt enyingi Török Istvánnak adományozza, ki 1598. itt beigtattatván, azt 1617. évben Bethlen Gábornak elzálogosítja, — mely alkalommal nevét *Oticze*-nak írja. Bethlen Gábor 1620. évben, Török István halála után, a monostorkerületi *Othie* birtokát ifj. Bethlen Istvánnak adományozza.

A fenebbi adatokból kitetszik, hogy Olcze, avagy Ocze-kul falu különbözik Oththe falutól, különben Báthory Zsigmond 1597. évi adománylevele nem nevezte volna azokat egykoruan és egymás mellett. (Lásd Monostor.)

Othie 1597. január elején Temes vármegyéhez tartozott, Báthory Zsigmond adománylevele szerint; ugyan ő május 24-én Hunyad vármegyéhez számítja. (Oklevéltár II. 489. és 591. szám.)

V. Ö. Oczekul, és Uliczo.

Othmarest, hajdan falu a monostori kerületben. Majd Hunyad, majd Temes vármegyéhez tartozott. Brandenburgi György örgróf 1514-ben a monostori kerülettel, együtt bírja Othmarest falut 5 jobbággyal. Báthory Zsigmond 1597. a Hunyad megyei *Othmarasty* falut enyingi Török Istvánnak adományozza, mely az 1598. beigtatás alkalmával *Ottmaresty*-

nek neveztetik. Báthory Gábor 1612. évben a monostori kerületben Temes megyében fekvő *Otmorest* praedialis birtokot Török Katalinnak visszaadományozza; 1617. évben ugyancsak Török István elzalogosítja a Temes megyei *Uthmaresti* praediumot, Dubest, Topla stb. faluval együtt Bethlen Gábornak, ki azt 1620. évben ifj. Bethlen Istvánnak adományozta. Akkor Othmarasthi-nak írja.

Ozestia, hajdan pusztá Szörény vármegye karánsebesi kerületében, a mai Ohaba-Mutnik közelében. Mutnoki László, István szörényi bán, és Sandrin 1467. kölcsönös örökösödési szerződésre lépnek, a melybe *Osesthya*, Szederjes, Magura stb. falu birtokát is foglalják.¹⁾ Valkay Miklós és Gáspár 1544. évben eladják Zorlencz, Magura, *Ozyej* stb. a karánsebesi kerületben fekvő falvakat 600 frért, a karánsebesi Simon családnak, nevezetesen Simon György és Miklós fiainak. 1581. évben *Ozestia* már csak telek (czarina) Szák és Morencz közt, Rokszaanda asszony birtokában. Simon Erzsébet, Mutnoki Ferenc özvegye, férje után több falvakat és telkeket örökölt, az utóbbiak közt *Ozestia*, Puszatelek, Szederjes, Nálác, Szgribest stb. Erzsébet, a rokonokkal 1585. évben kötött egyezség értelmében meghagyatik azok birtokában élte fogytáig. Mutnoki János 1642. évben az erdélyi káptalan előtt tiltakozott az ellen, hogy a fejedelmi fiscus Mutnoki Mihály magtalan halála címén magát *Ozestia*, Szederjes, Nálác és Magura praediumok birtokába igtassa.

Ettől különbözött Uzesty, mely hajdan a monostori kerületben fektült. (Lásd Ohaba-Mutnik.)

A Simon család 1591. új adományt nyert birtokaira, de ez alkalommal *Ozestia* nem említettik, hanem Fratest, melyről az 1544. évi eladásnál nem volt szó. (Lásd Fratest.)

Ökörpatak, ma Valeaboul falu Karánsebeshez éjszaknyugotra, más különben Zsupa, Ruzsinosz, Ruzs, Ohabicza és Delinyest faluval határos. A római Caput bubali-t némelyek már nevénel fogva Valeaboul területén keresik; de Torma Károly azt a határos Delinyest határába utasítja. A magyar korszakban még a XV. század is hallgat e helységről, noha ez

¹⁾ Lásd a Szörényi bánság Oklevéltára I. 80. lap.

Macskással volt határos, melynek szomszédfalvai igen gyakran említettnek. Mutnoki Mihály özvegye, Moses Borbála 1585. évben egyezkedésre lép rokonaival, a Szörény vármegye, karánsebesi tartományában fekvő *Ekerpatakra* nézve. (Lásd Szák.) 1586. évben egyezés szerint Pathaki Katalin örökösének engedi át a falut. Megjegyzendő különben, hogy Katalin az ő részbirtokait *Eokeörpathak* és Ruzs faluban már előbb bizonyos összegért Laczugh Lászlónak elzálogosította volt, ez azonban a keze alatt lévő zálogos telkeket minden fizetés nélkül visszabocsátotta, a miért 1591. évben Katalin rokonai Laczughnak Karánsebes területén többféle házakat, kerteket, kaszálókát és malomrészt adományoztak és engedtek át.¹⁾

Báthory Zsigmond vajda 1588. évben rendeli, hogy Karánsebes város határai Ruzs, Eokeorpatak, Macskás és Supa felé kiigazíttassanak és megújíttassanak. A karánsebesi kerület 1603. összeírása szerint Eokerpatak faluban Moises Péter, Moises Miklós, Jósika Mátyás és Laczugh Miklós egy-egy portáról adóztak.

A XVII. század végén, a magyar helynév már tünedezőben van. Egy 1673. évi török adókimutatás rendeli, hogy *Valjeabul* 20 aszpert fizessen minden háztól, a midőn Lugos csak 24 aszpert fizetett minden ház után. A Bolognában talált Marsigli-féle jegyzék *Vallyebouluj* falut a karánsebesi kerületben sorolja fel. *Valaboul* 1699. évben Szörény vármegyéhez tartozik. Még a XVIII. század elején *Valleboi* a jentékenyebb falvak egyike, az 1717. évi összeírás azt 60 házzal jegyezvén fel. A helynév Korabinszkynél *Waliapul*.

A helység 1803. évben, a Bácskából Suplya községből ideköltözött Mihajlovics Márk nyerte 27,000 forintért adományul, nemesítéssel, és a suplaiszki előnévvel,²⁾ oly kötelezettség mellett, hogy a Ruzs felé a dombokon szétszórtan lakó jobbágyokat, az akkor napirenden levő sok rablások meggátolására, és az Oravicza-Bogsántól Karánsebesre vezető út biztonságának érdekében, az allodialis földeket átvágó, úgynevezett koz-

¹⁾ Pesty : A szörényi bánság története II. 244. 245. lap.

²⁾ A család utóbb a Suplaiszky praedicatumot családnévül vette fel. Nagy Iván írja, hogy Suplaiszky Mihajlyevics Márk 1791. évben II. Leopold királytól nyerte címeres levelét.

lári út szélére telepítse le, a hol rendezett községnek öszpontosítása találtatott szükségesnek. A munkát megkezdte 1811. évben az adományosnak fia János, és befejezte 1838. évben, a kiküldött urbéri törvényszék hitelesítése mellett. Suplaiszky János meghalt 1849. évben; utána örökölte özvegy Suplaiszky Ilona; 1878. évben adásvevés címén átment Bősz Hedvig (ez a férfi neve) és neje Bősz, előbb férjezett Suplaiszky Ilona birtokába; kik most is birják.

Görög-keleti plébániája 1791. évben alakult, temploma 1811. évben a községi rendezéskor; azóta van anyakönyve is.

A határt a Macskás patak futja át; hagyomány szerint ez választotta el Ökörpataka és Macskás falut.

Dülőnevek: Macskás, legelő. Pagina, kert. Gaunusch kert. Porkaretz, erdő. Seszt (= lapály). Ruzsel. Prevalye. Cserna, hegy. Blagova, dülő. Mutnik és Toplicza patakok. A szláv helynevek ily gyakori előfordulta bizonyítja, hogy nem az oláhok voltak e tájék ősi lakosai.

Területe 5177. hold 1003 öl, ebből 3196²¹⁷ nemesi birtok, az urbéri földből pedig 284 hold mint üres telkek szintén a nemes birtokos kezében van.

A lakosok száma megközelíti a 800-at.

Öthalom, hajdan falu Krassó vármegye felső részeiben, Petraschko de *Ewthalmi* 1493. kir. ember, midőn deugelegi Pongrácz Mátyás a Temes megyei Bankfalvába volt igtatandó. 1510. év táján Öthalmi (de *Ewthalmom*) István egyike a szereplő nemeseknek, midőn Lugas vára brandenburgi György határgrófra szállt. Lehet, hogy a Szende család Magura nevű birtokával azonos, mert Jósika Farkas 1640. évben óvást tett az ellen, hogy az ő Magura, máskép *Eöthalom* nevű birtokában lakó jobbágya, Murcsan Ferenc nemesítettett.

Pachach, (tán Patacs) hajdan falu Krassó megyében. Himfy István 1408. évben Krassó vármegyénél az ő György nevű kenéztét, ki *Pachach* nevű birtokában örökös kenéziatussal volt felruházva, bevádolja, hogy az ő engedélye nélkül maga mellé kenéztársat fogadott.

Padina-Matje, falu a moldovai járásban a Moldovicza hegy déli oldalán, Új-Moldova felé. Másképp Karbunár-nak nevezetik, úgy mint a Szászka közelébe eső Kohldorf, mert

lakosai szénégetők. Az új moldovai határban telepítetett, az úgynevezett Krakú Mészáros táján.

A mult század vége felé a Radimnavölgyben, és különösen annak Vidra Saka nevű kitágulásában azon török és oláh szénégetők és szénfuvarosok egy része megtelepedett, melyek azelőtt csak nyári munkára jöttek át Oláhországból. Ezek az úgynevezett radimnai olvasztó számára dolgoztak, szenet égettek, és cserfát hoztak oda. Az erdők munkájuk alatt csakhamar pusztultak, és ennél fogva zavarba jöttek az olvasztó további fenttarthatására nézve. Akkor az oraviczabányai bányaigazgatóság azt határozta, hogy az olvasztóhuta Szászkára tétessék át.

Ugyanakkor Moldvabányán is mindinkább nagyobb lett a szénszükséglet, a mi arra vezetett, hogy Radimna és Vidra lakói beljebb az őserdőbe szálitassanak át. E célra a keleti erdőségben a lehetőleg legjobban védett, teknő alakú helyet választottak, a mely aztán Padina Matje nevet nyert. A gyarmat házai 1804. évben a moldovai bányamű költségén építettek, és minden előkészület történt, a lakók átköltöztetésére. Azonban ezek nem voltak megelégedve e tervvel, és az átköltöztetésnek ellenszegültek. Bachinger akkori erdőispán ugyan fejük fölött leromboltatta házaik tetejét Radimnán és Vidrán: de még ez által is csak egy kis részt vitt reá az átköltöztetésre, a többség inkább Alibegre vonult, és ott új otthonnt szerzett magának. Az itteni oláhság még most is szidja Bachinger emlékét, és azon emberét, ki Padina Matjén az első ház cölöpét beverte. Ez elégedetlenségnek van is alapja, mert a gyarmatosok azelőtt jobb legelővel, jobb éghajlattal birtak, jobb vízzel éltek, házaik pedig a közlekedési uton terültek el.

A helybeli templom, hitvány deszkabódéhoz hasonló, bizonyos Petko Simon haszonbérő által építtetett 1818. évben valamely pomana (halotti tor) következtében; nem sokkal jobb az iskolai épület, melyet a község vásárolt meg, tanítót is alkalmazván benne. Az utóbbi előbb a kir. kinestártól nyert fizetést, most pedig az osztrák-magyar vasutttársaságtól kap havonként 10 forintot.

Az isteni tiszteletet itt a moldovai gör. n. e. segédlelkész végzi minden vásár- és ünnepnapon, a miért havonként 8 forintot vesz.

Erdészettörténeti szempontból említésre méltó, hogy csakhamar a gyarmat megalapítása után erdőégés keletkezett, mely Karlsdorftól kezdve a Radimna vidéken át, a radimnai katonai őrhelyig terjedt, és mely okozhatta, hogy e vidéken oly sok, legszabálytalanabb alaku erdei mezőségek találhatók.

A helységet 1855. évben az osztrák-magyar vasutttársaság vette meg, és most Új-Moldovával, és Karlsdorffal együtt saját igazgatósági kerületet képez. Külön határa nem lévén, Padina Matje területe be van számítva Moldovabánya határába. Az 1873. évi helynévtár szerint áll a gyarmat 89 házból és 468 lakosból.

A helynév jelentése: Mátyásvölgy. A helynévtár Kohldorfnak is írja. Schedius térképén a gyarmat nincs kitüntetve; elődje Lipszky sem ismeri, hanem csak a Bogsán melletti Kohldorf falut.

Egy Padina praedium különben létezik, a volt némethánsági ezred kerületében.

Padurány, falu Jersnik, Topla, Poversina és Bikis falu közt, a facseti járásban. A helynév az oláh padura = erdő szótól ered. György brandenburgi örgróf 1514—16. években a monostori kerületet birja, és abban Padurány falut 10 jobbágygal. Báthory Zsigmond 1597. a Hunyad megyei monostori kerületben fekvő Padurány falut Török Istvánnak adományozza és ugyancsak 1597. évben Kalis Demeter itteni bíró Török István részén Jósika Istvánnak Maros menti birtokaiba törént beigtatásánál jelen van. Maga Török István és Bálint csak 1598-ban statuáltattak Padurányban. Báthory Gábor 1612. évben a Temes megye monostori kerületében fekvő praedialis birtokot (melynek neve az eredetiben hibásan majd Kadurany, majd Kaderani) Török Katalinnak visszaadományozza. Mint Temes megyei pusztát Bethlen Gábor 1617-ben zálogba veszi, és 1620. évben ifjabb Bethlen Istvánnak adományozza. Ennyit tudunk a falu régi koráról. A Marsigli-féle jegyzékben nem fordul elő a falu, — de az 1717. évi összeírás 10 házzal említi Padurány néven. A falu első lakosai (értvén az új korban) állítólag cigányok voltak; bizonyos, hogy most is rendkívül sok cigány lakja a falut. Birja a kir. kincstár.

Temploma van 1757. év óta. A falu határa 2016 hold és 1036 öl.

Padushavasa, hajdan falu Ikus közelében, melyhez tartozott. Nagy Lajos király 1365. Karaph oláhnak és testvéreinek adományozza. (L. Ikus.)

Paraz, hajdan falu Krassó megyében. A krassói főesperességben feküdt, úgy mint Somlyó, Illadia, Denta, Bay, Haram, Szentgyörgy stb. Az itteni pap Lőrinc (de villa Paraz) a pápai tizedlajstrom szerint 5 banalist fizetett tizedként. Péter, a csanádi püspök helyettese 1405. évben. pörhalsztást engedélyez azon ügyben, mely gyertyánosi Csép Jakab és György de *Porazfalva* közt fennforgott. A Paraz és Porazfalva helységet azonosnak tartom, és fekvését a Berzava és Karas közt sejtem, a megye nyugoti részén. Böhm Lénárt minden ok nélkül azt véli, hogy Paraz a mai Bellobreszka; a krassói főesperesség fennebbi leírása, és a Csépi család jogviszonya e faluhoz ily feltevést kizárnak. Párácznak ejtették-e a helynevet, bizonytalan.

Parlagpataka, hajdan patak Krassó megyében. 1368. rivulus *parlagpataka* Ikus falu határjárásában. (Lásd Ikus.)

Partas, hajdan falu. A csanádi káptalan 1401. évben azt jelentette Zsigmond királynak, hogy a király emberével együtt Krassó vármegyében vizsgálatot tett, melyből kitűnt, hogy Miklós krassói alispán, Partasi Miklós, Simon fia és Szigethy János, Miklós fia, remetei Himfy István mester ellen hivatalosan eljárta, de hogy hivatalos vizsgálatuk eredményét Himfy Istvánnal közölni nem akarták, a miért is a káptalan és az ezzel eljáró királyi ember Miklós alispánt Majusfalván, Miklóst, Simon fiát *Partason*, Jánost Miklós fiát Szigethen, t. i. saját birtokaikban, felkeresvén őket, a király elé megidézték. Alig egy hónappal később kelt az országbíró egy levele, melyben a fent említett Miklós de *Partas* és Szigeti Miklós Krassó megyei szolgabíráknak neveztetnek. 1406. évben említetik Fodor János de *Partas* mint kijelölt kir. ember, egy Egerszegen történt hatalmaskodás megvizsgálására. Gyertyánosi Csép Jakab 1415. Partasi Pált (de Parthas) az aradi káptalan előtt ügyvédjének vallja; 1418. évben Partasi András kir. ember, mi-

dőn Remetei István Benke Pétert bevádolja, hogy Krassó megyei Bácsövissze falujából kilenc ökröt elhajtott.

Ez adatokból kiviláglik ugyan, hogy Krassó megyében hajdan Partas helység létezett, de hol fekvése nehezen állapítható meg. Nem sokat nyerünk, ha a megye nyugoti részeiben jelölhetjük ki. (Lásd Adorjánfalva és Berkez cikket.)

Patak. A szörény megyei Valeamare a Bisztra folyó mellett Szavoj és Vaiszlova közt fekvő falunak eredeti magyar neve: Nagypatak. Ennek megfelelő nevű falu volt *Kis-Patak*, mely egykor Karánsebes és Ruzsinosz táján feküdt. Ezt a két falut együtt értették tán történetforrásaink, midőn *mindkét Patak* faluról szólnak. Így történt 1444. évben, midőn I. Ulászló király Bizerei Miklósnak és a Patakiaknak új adományt ad a karánsebesi kerületben fekvő *mindkét Patak* birtokára. A dolog topografiai része azonban korántsem bizonyos, mert említetik Szavoj faluval együtt Felső-Patak is; az is bizonyos, hogy Karánsebes területén Patak nevű, a város tulajdonát képező falu létezett. Macskásy Jakab zsidóvári várnagy 1470. körül a sebesi kerületben fekvő Macskás, Teus, Tinkova, Perle, *Kys-patak*, Ruzsinosz stb. részbirtokait 300 arany forintért elzálogosítja. (Lásd Zsidóvár, Macskás.) Moses Borbála, Mutnoki Mihály özvegye 1585-ben rokonaival egyezkedik a Szörény vármegye karánsebesi tartományában fekvő *mindkét Patak*, Kuskia, Ulmul stb. telkekre nézve. (Lásd Szákul.) Laczugh László egy hosszú pörnek egyezség által véget vetvén, 1586. évben *mindkét Pathak* Lozna, Ökörpatak (Valiaboul) stb. faluban levő részbirtokait Pathaki Katalin örököseinek engedí át. (Lásd Ruzs.)

A falu végpusztulásra valószínűleg a XVII. század elején került, midőn Karánsebest oly sok viszontagság érte.

Patak, lásd Potok.

Patkova, lásd Rakitova.

Patrik, hajdan két ily nevű falu Krassó megyében. Nagylaki János 1421. évben két *Patrygh* stb. falut Csáky Miklósnak és Györgynek örökségül igéri. (Lásd Szentgyörgy.) 1428. évben *Patrikfalva*. A csanádi káptalan 1427. évben Nagymihályi Albert vránai perjelt és fiait *Patrikfalva* birtokába

igtatja. (Lásd Szentgyörgy.) Az igtatást megerősíti a király 1428. évben.

Paulest, lásd Pavlovecz.

Paun, hajdan telek Szörény megye Karánsebes tartományában. 1585. egyezkedés tárgya Moses Borbála és rokonai közt. (Lásd Szákul.)

Pavlovecz, hajdan falu a megye éjszak-nyugoti részén Radmanest körül. I. Ulászló király 1440. Ország Mihálynak és Jánosnak Solymos várát és tartozandóságait adományozza; ezek közt *Paulovcz*, Bruznik, Lökösfalva, Lapusnik stb. Bánfy Miklósnak 1477. évben előszámlált aradmegyei birtokai közt előfordul Bruznik, *Paulovcze* stb. Báthory András bíbornok és fejedelem 1599. szeptember 3-án meghagyja Barcsai András lugosi és karánsebesi bánnak, hogy noha ő legközelebb több, Busor és Ferde kerületben fekvő falut Sarماسághy Zsigmondnak adományozott, még is Szuszány, Zsupán és *Paulest* falut Balotha Mihálynak, és Török Jakab unokája, Ferencnek kezére bocsássa, mert azok jogairól meggyőződött. Ugyan ez év december 16-án Mihály havasalföldi vajda, Balotha Mihálynak és Török Ferencnek a Temes megyei *Paulest* falut oly módon adományozza, mint Szuszány falut. (Lásd azt.) A Marsigli-féle helységi jegyzék a lippai kerületben újonnan felállított helységek sorában említi Bruznik, Radmanest, *Pavlovecz*, Dobrest, Szpata stb. helységet is, és csak az összeállításból következtethető, hogy Pavlovecz a mai Krassó megye területén, nem pedig Temes megyében feküdt 1690—1700. táján. Neve többé elő nem kerül. Még az 1717. évi összeírásban előfordul a lippai kerületben *Pauloffzi* falu, de már csak 6 házzal. A helység szláv névalakja Pavlovecz, az oláh névalak Paulest.

Pavlovecz és Paylovezi falu több van a drávántúli horvát vidéken.

Paznad, hajdan falu Krassó megyében. Az aradi káptalan 1400. évben jelentést tesz a királynak, hogy előbb vizsgálatot tartván Krassó megyében, és igaznak találván Himfy Istvánnak a Rafnába történt berontás iránti panaszát, — Gotthaly Lászlót, és sógorát Pétert Paznad faluban felkeresték, mindegyiket saját birtokrészében, és őket törvény elé idézték. Az itt említett László más oklevélben így neveztetik: Ladislaus

filius Paznad de Gataly (az az: László, gatalyi Paznad fia.)¹⁾ Tehát a személynévből helynév lett, és a falut tán László apja, Paznad, telepítette.

Prantaza, hajdan falu, majd Hunyad, majd Temes megyében, de mai krassói területen. Brandenburgi György örgrót marsinai birtokai közt 1514—16. említetik *Prantaza* 2 jobbagygyal. Báthory Zsigmond 1597. évben Török István hunyadmegyei főispánnak adományozta, — ugyan ez oklevélben *Preiithaza*-nak is iratik. Midőn ez évben Jósika István Kapriora birtokába igtattatik, mint tanu jelen volt Dusa Miklós jobbagy *Preutasa* faluból. Báthory Gábor 1612. évben Drantassa praediumot visszaadományozza Török Katalinnak; az igtatási jelentés másolatában a helynév: Prantaessa. Bethlen Gábor fejedelem 1620-ban, Török István halála után, *Prenchhaza* birtokot ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. (Lásd Marsina.)

Peperig, másképp *M o c s k a f a l v a*, hajdan falu, mely a bozsuri kerületben feküdt, és 1514—16. Brandenburgi György birtokaihoz tartozott. E faluban négy jobbagya volt, közülök háromnak a neve fel van jegyezve. Walkay Miklós és Menyhar Gáspár 1544. évben a komiáthi, bozsuri és karánsebesi kerületben fekvő jószágaikat, karánsebesi Simon György és Miklós fiaira ruházzák. Ezek közt *Peperigh* más néven Mochkafalva a komiáti kerületben.²⁾ Birna falu határában van Peperiga nevű uradalmi erdő, és e név az eltűnt falu fekvésére utal.

Perde, hajdan falu. Az aradi káptalan 1347. évi levele szerint, Himfy Pál fiai, Bodur fiának, Miklósnak *Perdeve* birtok iránt támasztott igényei ellen óvást tesznek.³⁾ Zsigmond király 1388. évben Miklóst, Lőrinc fiát de *Perede*, és szintén peredei Györgyöt, Balás fiát mint királyi embereket jelöli ki, hogy a Himfyek részéről, Himfy Miklós özvegyét illető hozományos kielégítésben közbenjárjanak. Remetei Himfy István, Péter fia, 1399. évben a csanádi káptalan előtt maga és fiai, és egerszegi Himfy Miklós fiai: Benedek és Hym nevében

¹⁾ Krassói Oklevéltár I. 148. és 150. sz.

²⁾ Krassói Oklevéltár II. 398. sz. Csanád egyházmegyei Adattár III. 301. lap.

³⁾ Gr. Dessewffy Oklevéltára 252. lap.

tiltakozik Macedoniai András, Miklós és Simon ellen, kik a Himfyek *Perdew* nevű birtokát és tartozandóságait bitorolják, használják és elfoglalva tartják. Krassó vármegye 1404. évben remetei Himfy Istvánnak tiltakozó levelet ad Perdei Bertalan ellen, Kerestafalva jogtalan elfoglalása ügyében. Egy év nélkül, de a XV. század elején Vasváron, kedden, vízkereszt nyolcada után kelt levélben, Perdei János Péter fia, és Perdei Miklós Jakab fia, szarvasteleki Vasd Lászlót kéri, hogy *Perde* nevű birtokaikat és tartozandóságait Krassó megyében pártfogása és őrizete alá vegye, és a pusztákat művelje meg barátságuk tekintetéből. A fennebbi Peredei (de Peredew) Bertalan fia Miklós 1414. évben egyik kijelölt kir. ember Balogdy Vadach ellen, ki a Gyertyánosiak (Gertenyes) nyájaait fosztogatta. Perdei István 1439. évben krassói alispán.

Az eltűnt falu valószínűleg azon vidéken feküdt, a hol a Berzava folyó Krassó vármegye területét elhagyván, Temes megye határát átlépi.

Perkoszova, lásd Berkez.

Perliszke, hajdan falu Krassó megyében. *Perlyzke* 1378. évben 8 parasztházból állt, és Vaja területén feküdt, nem meszze a Karas folyótól. (L. Vaja.)

Perlő, vagy *Perlo*, hajdan falu, mely Zsidóvárral volt határos. I. Ulászló király 1440. évben megerősíti a Macskásyokat Macskás, Tinkova, *Perlo*, Ruzsinosz stb. birtokában. *Perlew* harmadrészének birtokosai 1447. évben voltak Macskásy Sorban, László és Demeter. Ezt bizonyítja 1456. a karánsebesi kerület nemessége is. Mátyás király 1464. május 8-án Macskásy Román fiainak: Jakab és Tamásnak a lugasi kertületben fekvő *Perlo* praediumot, valamint Sidimirpataka, Dragotinst és Tinko praediumokat a benne rejlő királyi jogokkal együtt adományozza. A király ez adományt nem nevezi nova donationak (új adománynak,) noha megemlíti, hogy az adományosok e pusztákat már rég időtül fogva bírták, és bírják jelenleg is. A nevezett Macskásyokat az aradi káptalan beigattatta május 24-én. Macskásy Jakab 1470. körül zsidóvári várnagy *Perle*, Macskás, Tinkova stb. falvakat 300 arany forintért elzálogosítja Macskási Imrének. Ugyan ő (Jakab) 1478. évben a Muthnoki Mihálynál, Macskásy Zakár leányának kiválthatá-

sára elzálogosítva volt macskási, csutai, tövisi, tinkovai és *perlői* részbirtokokat Muthnoki Mihály özvegyétől visszaváltja. Ugyan ez évben (1478.) Erzsébet, dengelegi Pongrácz János erdélyi vajda özvegye, Diód várából kelt levelével eltiltja Várallya bírának és községnek ¹⁾ eddigi eljárásukat, mely szerint tekintetbe nem vették azt, hogy nemes Macskásy Jakab, az ő zsidovári várnagyának *Perlew* nevű, a lugosi kerületben fekvő birtoka, külön határral bírt a zsidovári Váralyától. Miután azt a lugosi kerület nemessége esküvel is megerősítette, meghagyta a váralyai községnek, hogy a *perlew* lakosokat jogaikban védelmezze. 1590. évben egyezség jött létre, mely szerint Duma János és István Tinkova stb. falu Perlő (Perew) és Dobrogoszt praedium részbirtokában meghagyatnak Macskásy Farkas és Mihály által. (Lásd Macskás és Tinkova.) Lugasi Vlád Jánosnak 1602. évben történt beigtatásánál Drinova és Sztojest birtokába, mint szomszéd jelen van *Pereo* faluból Magyar Zsuzsanna, Cherbicze András özvegye. A két utóbbi adat a *Pereo* helynév alakot használja ugyan, de azért ezek még sem a Maros vidéki *Perro* falura vonatkoznak.

Perro, hajdan falu Arad megyének Maros balparti részeiben, melyek most Krassó megyéhez tartoznak. 1337. évben *Perew* falu Filepkeve tartozandósága volt, és a telegdi Csanád nemzetségnek ez évben létrehozott birtokosztálya alkalmával, Szlatina stb. faluval együtt Csanád esztergomi érsek, és testvérei fiainak jutott osztályrészül. ²⁾ 1539. és 1540. években illyei Dienessy Péter gyermekei az Arad megyei Szlatina, *Perreo*, Szelcsova, Filepkeve stb. birtokába igttattnak. Báthory Zsigmond fejedelem 1592. évben Jósika Istvánnak Arad megyében nagy jószágokat adományoz *Perro*, Posogha, Szelcsova, Filepkeve, Baltha, Szpin és Szlatina faluban. ³⁾ A fejedelem 1595. évben Jósikát megerősíti e birtokokban. Midőn 1597. Jósika több Marosmelléki jószágok birtokába vezettetik, *Perreo* faluból, mely akkor Marsina tartozéka volt, jelen van Farkas Tamás. Utolsó hírünk e faluról az, midőn Bethlen Gábor 1622. évben új adományt ad Kenderessi Farkasnak

¹⁾ Communitas suburbii castri nostri Sydowar Warallya vocati.

²⁾ Anjoukori Okmánytár III. 370. lap.

³⁾ Krassói Oklevéltár II. 474. szám.

Perro, Filepkeve, Posoga, Szelesova stb. részbirtokáról. A falu fekvése tehát biztosan Posoga és Szelesova táján jelölhető ki.

Persafalva, hajdan falu Temesmegye azon területén, mely ma Krassó vármegyéhez tartozik. Bozvári János 1548. évben részbirtokait Temes megyében, Facset vidékén, ezek közt *Persafalwa*, Supanest, Belusfalva stb. birtokot leányának hagyományozza. A helynév később *Persest*-re változott. Sebessy Péter 1598-ban, saját és Sebessy Boldizsár, és többi rokonai nevében tiltakozik Török István és Bálint statutiója ellen, a marsinai kerületben fekvő Kosava, *Persest* és Forasest birtokába. Báthory Gábor fejedelem 1612. évben visszaadományozza Török Katalinnak a marsinai kerületben Temes megyében fekvő Belusest, Ungh, *Perzest* stb. praediumokat. (L. Marsina, Bordzest, Bozvár.)

Perul, falu a Bega mellett, Tergovist, Gruin, Balincz és Nevrincsa falu közt. Marsigli jegyzékében, és az 1717. évi összeírásban Perul neve nem fordul elő. Csak az 1723. évi térképen találjuk meg először. A visszafoglalás óta Perul mindig a kir. kincstár birtoka volt. Plébániája van 1779. óta, temploma Sz. Mária születéséről van címezve. A község, mely Krassó megyének újra szervezése idején a bulcsi járáshoz csatoltatott, 1848. évben pecsétet kapott ily körirással: »Krassó vármegye *Pörel* k. k. helység pecsétje.« E pecsétet ma is használják, de a helynévnek nincs alapja és jogosultsága. A falu határa 2130 hold 819 öl.

A helynév valószínűleg a Peru (oláhu = körtve) szótól származik.

Pervenbelszeg (Peruenbeelzeek) Lásd Belszeg.

Pestere, falu a Temes jobb partján, Karánsebeshez éjszakra, Macsova és Istvánhegy közt. Egykor a kalovai Gámán család birtoka. 1577. évben Gámán György felesége Katalin, Berta Gáspár leánya közt egy, — másrészről Berta Gáspár fiai Miklós és Ferenc közt, Macsova, *Pestere*, Obresia stb. részbirtokaira nézve egyezség jött létre. 1580. évben Bartha (igy) György de *Pestere* mint szomszéd részt vesz Gámán György, Ferenc és Miklós statutiójában Kalova stb. birtokába. Azon egyezségben, mely 1584. évben a Mutnokiak és Kárán lakosai közt létrejött, mint közbenjáró nevezetik Michael de

Pesthjere. Báthory Zsigmond fejedelem 1585. azt rendeli, hogy Macsovai Miklós részbirtokainak: Macsova, *Pestire*, és Obresia falu eladása alkalmával, Gámán Györgynek elsősege legyen a vételben. Ugyan ezen évben pör támadt a fent említett 1577. évi egyezség meg nem tartásáért. *Alsó- és Felső-Pestere* rész-birtokát Bartakovics Gáspárné Baranyai Anna elzálogosítja. (Lásd Macsova.) 1590. évben Barta Péter de *Pestere*, Barta Miklós özvegyének jobbágya, azt mondja magáról, hogy Tinkova határánál lakik. Barta István és György de *Pestere*, Gámán György jobbágyai, Bartha Miklós de *Pestere*, Mikla János jobbágya. A falu viszonyait 1593. és 1594. években már másutt előadtam. (Lásd Macsova.) Kalovai Gámán György 1603. évben zálogjog címén Macsova, *Pestere* és Alsó-Obresia rész-birtokába igttatattik. Mutnoki János 1642. évben tiltakozik, hogy a fejedelmi fiscus a Szörény megyei Macsova, *Pestere*, stb. birtokába igttatassék. E tiltakozás december 19-én történt; a fejedelem igttatási parancsa már március 6-án kelt, de csak Mutnoki Bogdán magvaszakadtáról szól, Mihályról nem tesz említést. Az igttatásra hivatott személyek március 13-án *Pestere*-ben gyülekeztek, mint az uradalom főhelyén (tanquam scilicet caput et principium alterius possessionis Macsova). Az igttatási parancs Mutnoki Bogdánt azért emeli ki, mert a beigtatást csak *Pestere*, Macsova, Felső- és Alsó-Obresia faluban és praediumban rendeli el, jele, hogy csak ezekben maradtak birtokok Bogdán halála után. A beigtatásnak *Pestere* és Macsovára nézve azonnal ellent mondott Gyurma György, felesége Gámán Margit nevében, és Mutnoki János; másnap még Veres Gergely, Kún Gábor és Lázár Ferenc. Barcsay Ákos országfeladása óta (1658.) *Pestere* nem említették többé; csak 1673. évben éled fel újra emléke, midőn Ozman aga a helységet házankint 11 aszpernyi adóval meg-
rótta. A Szörény megyei *Pestere* 1699. évben Macskásy Péter és Gyurma Gábor birtoka.

A Bolognában talált Marsigli-féle jegyzék (1690—1700.) *Pester* falut a karánsebesi kerületben sorolja fel, az 1717. évi összeírás ugyanitt, *Pestera* néven 40 házzal. 1779. évben az újra alakított Krassó vármegye karánsebesi járásához csatoltatott.

A falut, a múlt század óta a kir. kincstár bírta. 1857. év táján Theodor György birja Verseczen, ki azt 1863. évben báró Rodics (szül. Theodor) Agathának, Joannovits (szül. Theodor) Theodorának és Theodor Katalinnak engedte át örökségképen. E családból való báró Rajasich Sándor, karloviczi lakos. Elhunyt neje: Theodor Szultana, ki ovadéki igényt tartott a birtokra.

A nemzedéki tábla következő:

Pestyerei Theodor ¹⁾ György		
Agatha	Theodora	Katinka
(b. Rodich Gábor tábornaszernagy, dalmatai helytartó.)	(b. Joannovits István altábornagy, dalmatai helytartó, 1884.)	(gróf Geldern N. porosz őrnagy.)

Említettnek még Theodor Constantin és fia György. Ezeket, valamint Szultanát nem tudjuk elhelyezni a nemzedéki táblán.

A határban előforduló helynevek: Valia Tyinkuluj in Kopács, Jeruga patak. Szinova rét. Vertopi gyümölcsös és szőlő. Kornu mare és mik. Zina patak. Edera, magaslat és forrás. Panicisce, Copacele, Kornet, Szelistye, Dumbrava, Balce, Guranics, Zavoj, Codrisiora dülők. Egyik helyen a Holt-Temes.

A község neve szláv eredetű, jelentése annyi, mint barlang. Van *Pestera* nevű falu Bulgariában, a Rhodope hegység táján. De van Pestere, vagy mint többen ejtik Pestyere nevű falu Bihar, Hunyad, Fogaras és a volt Zaránd (*Pestera*) vármegyében is.

A Krassó megyei falu határa 2685 hold, 640 öl. Plébániája van 1791. év óta, a görög-keletiek számára, kiknek száma 1880-ban 701 volt.

Pestes, hajdan falu Arad megyében, a mai Krassó megye területén. Midőn a telegdi Csanád nemzetség 1337. ismételve birtokosztályra lépett, Csanád esztergomi érsek Filepkeve, Szlatina, Perew stb. falut; Dénes mester és testvérei pedig *Pestews*, Kapriora, Boncsó stb. falvakat kapják osztályrészul,

¹⁾ Nem Theodory, sem mint Fényes Elek írja: Theodorff.

Pestes fekvésére nézve eligazít az osztálylevél azon kifejezése, hogy Osanád érsek egy Iltheuthow nevű halastavat kapott, mely Pesteshez éjszakra feküdt. Az Iltheuthow név a mai Arad megyei Iltyó nevében ismerhető fel, a Maroson túl, csaknem Kaprora irányában. — Báthory Zsigmond 1596. évben Jósika Istvánnak Kaprora, *Felső- és Alsó-Pestes*, Harmadia, Gros, Bata, Valeamare stb. falvakat adományozza. Rákóczy Zsigmond 1607. június 28-án zalankemeni Rácz Lászlónak és Györgynek, az ő lippai tisztjeinek, a kapriorai kerületben fekvő Alsó- és Felső-Pestes nevű falut adományozza, melyet azelőtt Nagy Pál lippai nemes ember bírt, ki magtalanul meghalt, — ezenkívül Kanos falut Nagyvidéke kerületében. Az 1717. évi összeírás *Bischdischell* falut 5 házzal a lippai kerületben sorolja fel. Az 1723. évi térképen *Pestisel* falut Kaprora és Bulza közt találjuk.

Kaprora határában van ma is Pestis hegyi patak. Valia Pestisuluj, völgy és dűlő.

Van továbbá Hunyad megyében is Alsó- és Felső-Pestes.

Peszér, hajdan falu. Krassó vármegye 1396. évben, megbízottja Peszéri László (Ladislaus de *Peseri*) által megidéztteti Himfy Istvánt az omori plébánus ellen. A megye 1400. évben azon hatalmaskodás megvizsgálására, melyet Zalai Péter Rafnán Himfy István birtokán elkövetett (. . .) pan Mihályt de *Pezeri*, és Gyalmári Miklóst, Simon fiát küldi ki. A krassói alispán és szolgabírák nevezett Himfy Istvánt 1407. évben feloldottnak nyilatkoztatják Peszéri Domokos ellen viselt pörében. Peszéri (de *Pezeri*) Benedek és Jakab 1408. évben kijelölt királyi emberek, midőn a gyertyánosi Csép család néhány tagja a Berzava folyót ~~rendes~~ medréből eltérítette. Peszéri (de *Pezeri*) Domokos 1409. kijelölt kir. ember dobozi Dánfy Deme-ter ellen a gyertyánosi Csép család ügyében. 1414. évben ugyancsak Domokos és Peszéri (de *Pezer*) Benedek kijelölt kir. emberek, midőn a gyertyánosi Csépiek panaszolták, hogy Wadachi Imre és apja, a Krassó megyei Nyék és Csokal falvak jobbágyainak nyájait rabolják. Peszéri László 1416. évben Krassó vármegye megbízásából vizsgálatra megy Remetei Himfy István bizonyos hatalmaskodása tárgyában. Ugyancsak Peszéri és Domokos (de *Pwzer*) 1418. kir. emberek, midőn

Himfy István Benke Pétert vádolja, hogy Bács tövisse Krassó megyei faluból kilenc ökröt elhajtott. Peszéri Domokos 1422. évben is nyer megbízást a megyétől. 1429. évben rudai Csanádi Benedek maga és testvérei nevében nővérének Dorottyának, Budai Janko nejének, a Krassó megyei Diakolcz és *Pezeer* falu negyedének felét leánynegyedként kiadja. (L. Ruda.)

Peszér falu létezett egykor Bács megyében, melynek neve mint puszta fenmaradt Zenta és Mohol közt. Van Peszér falu Bars és Peszér puszta Pest megyében.

Petrilova, falu Fehértemplomhoz keletre, Oraviczához délre, fekszik Potok és Rebenberg közt. Legrégibb említését az 1717. évi összeírásban találjuk, mely e falut Pensilova néven, 26 házzal a palankai kerületben elősorolja. Az 1723. évi térkép *Peteryla* néven tünteti fel; ebből kitetszik Bél Mátyás hibája, ki kéziratban maradt földrajzában azt állítja, hogy Petrilova 1724. év augusztus havában telepítetett volna meg. Az 1761. évi térkép szintén már Petrilovának nevezi, Korabinszky pedig *Petrilo*-nak írja. Görög-keleti temploma van 1794. óta. A falu birtokosa már a múlt század óta a kir. kincstár. A jámi járáshoz, és csukicsi jegyzőséghez tartozik. Határa 2526 hold, 1198 öl.

A helységet az oláhok Petrilanak nevezik, mely név a Piatra, azaz szikla szótól származik. A helység pecsétje lovas embert ábrázol, ki ostorral kezében, vad kecskéket űz sziklákön át. A pecsét magyar körirata: »Petrillova helység pecsétje.« A határban előforduló topografiai nevek keveset jelentenek: Dealu = hegy; Ritu = rét. La Siu. Ogasiu lu szlatinei = szlatinai árok. Ogasiu lu Corovle, = gymgymos árok. A Corovle név szláv szó.

A falu 174 házból és közel ezer lakosból áll.

Petrosicza, eső- és hóolvadásokból eredő patak, Boldur területén, — a Csernabara-ba folyik. Ily nevű dűlő is van Boldur és Hodos faluban.

Petrosnicza, ma Szörény vármegyei falu, de minthogy egykor Krassó vármegyéhez tartozott, itt meg kell emlékezni róla. Midőn Vályi András az ő földrajzi munkáját írta, Petrosnicza a kir. kamara birtoka volt, és Krassó vármegyéhez tartozott, mely azonban a falut 1783. évben a megalakult

katonai végvidéknek, 13 más faluval átengedni kénytelenítette. Régibb sorsát már ismertettem más helyen. (L. Pesty: A szörényi bánság története II. 445—446. lap.) Ozman aga 1673. évben a helység lakóitól házanként 14 aszpert szedett be adó fejében. A katonai végvidék feloszlásával Petrosnicza nem Krassó, hanem Szörény megyéhez csatoltatott vissza.

Petrovacz, lásd Greovacz.

Petroza, falu Marzsínához keletre Kossova, Kurtja és Krivina közt. Brandenburgi György őrgróf 1514—16. évben a marsinai kerületet bírja, és abban Petrozát 15 jobbágygyal. Báthory Zsigmond 1597. a Hunyad megye marsinai kerületében fekvő Kurtya, Petroza stb. falut enyingi Török Istvánnak adományozza, ki, azt 1617. Bethlen Gábornak elzálogosítja, — akkor *Bijetroza* Temes megyei praedium volt. Báthory Gábor 1612. évben a Temes megyei Petroza praediumot Török Katalinnak adományozza; midőn pedig Török István meghalt, Bethlen Gábor 1620. a falut ifj. Bethlen Istvánnak adományozza.

A Marsigli-féle jegyzék 1690—1700. nem említi Petrozát, noha szomszéd falvait: Kurtyát, Marzsínát, Kosovát, Brazovát hallgatással nem mellőzi. Az 1717. évi összeírás *Petrovaz* néven említi 15 házzal a facseti kerületben.

A mult században a kir. kincstár birtoka volt; 1819. évben Trattner Mátyás pesti nyomdatulajdonos a helységre kir. adományt nyert, maga és fia János Tamás, és rokona Károly, mérnökkari kapitány, és spalatoí parancsnok számára. Újabb időben a Gyika család szerezte meg, mely azt határozatlan jutalékrészekben bírja. Bírják nevezetesen Gyika Tivadar (neje Emmanuel Alexandrina), Gyika Szilárd (neje Jakabffy Berta), Gyika György (neje Limmer Luiza), Gyika István és Belizar; az utóbbi név 1866. évben Bélára igazított ki a telekkönyvben. Gyika Tivadar része 1866. évben fiára, Ivánra iratott; Gyika György részét 1871. évben fiai Imre és Lajos örökölték. Szilárd részét pedig 1880-ban fia Árpád.

Görög-keleti temploma van 1779. év óta (ad S. Parascavam.)

Petroza területe 10023 hold; a falu áll 124 házból 657 lakossal. (1873. évben.)

Dülök: Slavesty, erdős hegy, egy hajdani falu nevét tartja fenn, mely itt feküdt. Gyalu Cserkuluj. Gurguleu, erdős hegy. Gyalu Baleszk, erdős, sziklás hegy. Szodolu, völgy erdős hegyek közt. Cserbicsa, vagy Cserbicse, sziklás bokros hegy. Komora, sziklás erdős hegy. Mucsia Stauriloru. Zbegu, sziklás terméketlen hegyek. Vinye, legelő. Podeu, sziklás hegy. Padina lui Angyal, erdős magas hegy.

Petroza, ma Vecseháza. Lásd azt.

Plesesth, hajdan falu a marsinai területben egy jobbágyfal, mint György brandenburgi örgróf birtoka említve 1514—16. (Oktr. I. 504. lap.)

Pleskócz, hajdan falu Krassó megyében. Nagylaki János 1421. évben örökségi szerződésben *Pleskoch* stb. falut Csáky Miklósnak és Györgynek igéri. A csanádi káptalan 1427. Nagymihályi Albert vránai perjelt és fiait Pleskolcz birtokába igtatja. (L. Sz. György.) Az igtatást megerősíté Zsigmond kir. 1428-ban (lásd *Prekoch*.)

Prebul, falu Ezeres, Valiadény, Nagy-Zorlencz és Dezeit közt. Története a XVI. században kezdődik. Gámán György felesége Katalin, Berta Gáspár leánya 1577. évben egyezsége lépett Berta Gáspár fiaival Miklóssal és Ferenczel Macsova, Pestere, Obresia, *Brebul* stb. részjóságokra nézve, oly formán, hogy ezek 4 év múlva Gámán Katalin birtokába bocsátassanak. E feltétel meg nem tartatván, 1585. évben pör keletkezett. (Lásd Macsova.) Fentes Péter özvegye Simon Anna, ki Hunyad megyei Totesd faluban lakott, 1624. évben a Szörény vármegyei karánsebesi területben, a Poganis folyó közelében fekvő *Brebul* határában levő minden részjóságát ötven forintért elzálogosítja Fiáth Zsigmondnak. Minthogy azonban a jóság akkor pusztá volt, ki köttetett, hogy ha Fiáth Zsigmond vagy maradéki a jóságba valamit beépítenének vagy jobbág্যokat oda szállítának, Fiáth Zs. a jóságot csak akkor tartozzék visszaadni, ha Simon Anna az építkezéseket megváltja, és a jobbág্যok díját megtéríti. A karánsebesi bán 1628. évben azt jelentette a fejedelemnek, hogy a mult esztendőben nevezett Simon Anna asszony, t. i. Fentes Péterné *Brebul* faluban levő részjóságát, melyet Gámán Margittal Mohácsi Istvánnéval osztatlanul birt, 29 forintért elzálogosította, a nélkül, hogy

Margitot vele megkínálta volna. Gámán Margit három ízben megkínálta pénzzel Simon Annát a törvényszék előtt; de ez fel nem vette, és annak dacára a jószágot karánsebesi Fiáth Zsigmondnak elzálogosította; ki ide jobbágyokat telepített, és ez által pörnek alapját vetette, mely a fejedelem színe elé került. Ugyan ez évben (1628.) zálogosította el Gámán Margit Kalova, Obresia, Glimboka, Vercserova, *Brebul* stb. faluban levő részbirtokait, férjének Mohácsi Istvánnak 600 forintért. Vanul Ferenc a szörényi ispánok előtt 1632. évben azt vallja, hogy az ő szülei és rokonai, valami brebuli részjószágokat, mely 110 forintért Karánsebesen lakó Thoma Lászlónál és fiánál Györgynél elzálogosítva volt, az elmúlt esztendőben kiváltották. Most viszonyai őt újra kényszerítik, hogy a jószágot 165 forintért Fiáth Zsigmondnak zálogba vesse. I. Rákóczy György 1637. több karánsebesi nemesnek meghagyja, hogy miután Peligrad Adviga, Peligrad János leánya, és a Vercserovában lakó nem-nemes Dallya Mátyás neje bizonyos feltételek alatt az ő prebuli jószág részét Tivadar Gergelynek örök időre átengedte, Tivadar Gergelyt Prebul e részébe igtassák be. A beigtatás ellen tiltakozott Macskási Miklós, felesége Gámán Sára képeiben, valamint Kún Gábor és Fiáth Zsigmond. Az igtatás még is végbe ment Valiadény, Valia Kaluluj, Igazó, Apadia, Nagy-Zorlencz és Szkejus falubeli jobbágyok, mint szomszédok jelenlétében. Prebul faluból részt vettek: Roska Pál, Krassovanul Miklós, Fiáth Zsigmond jobbágyai; Kraczun Cziklovan, Olasz Jakab jobbágya; Mathia János, Peknale Péter, Gámán Mara asszony, Török János özvegyének jobbágyai; s Mikla Ferenc, Simon István jobbágya. Kiténik ez adatokból, hogy Prebul határának sok részbirtokosa volt. Ezek sorát még 1640. évi adatokból lehet kiegészíteni. Így Bobul Mihály Fiáth Zsigmondnak falubírája volt, Pekurár ¹⁾ Mihály annak egy más jobbágya. Dragul Beka, Tivadar Gergely jobbágya volt a Poganis folyó közelében Prebulon.

Ez évben (1640.) Fiáth Zsigmond harmincados tiltakozott Tivadar Gergely beigtatása ellen, ki t. i. tavaly, midőn az erdélyi fejedelem Fiáth Zsigmondot Tatárországba akarta

¹⁾ Prebulon 1846. évben Pekurar Demeter volt gör. keleti plébános.

küldeni, és ki ennél fogva urának dolgaiban távol volt, magát Szejkul, Breton (más helyen Birton) és Peligrad részekbe beigtatta. I. Rákóczy Györgynek egy 1640. január 16-án kelt parancsából kivesszük, hogy Tivadar Gergely egy Dallya Mátyás nevű jobbágyát felszabadította, mert ennek felesége Peligrad Adviga nemes családból származó leány volt. Adviga az ő prebuli részbirtokait csere útján Tivadar Gergely kezére juttatta, kinek e miatt Fiáth Zsigmond harmincadossal póre támadt; de a felek kiegyezkedtek, és osztályra léptek, kikötvén azt, hogy a szerződést meg nem tartó fél 500 arany forintra ítéltessek a szerződést megtartó fél javára. Tivadar Gergely a szerződést majdnem minden pontjában megszegte, és azért I. Rákóczy György meghagyta Szörény vármegyének, hogy Tivadar Gergelynek bár hol, nevezetesen *Brebul*, Vercserova és Borlova nevű birtokain levő vagyonából a kötpénzt megvegyék. Ennek teljesítéséről, és Tivadar Gergelynek e miatti tiltakozásáról a vármegye jelentést tett február 22-én Kún Gábor, testvére István nevében is 1640. évben. *Brebul*-on hét jobbágytelket ad cserébe Tivadar Gergelynek és nejének Kasztruez Annának, és ugyan annak a következő évben még 110 magyar forintot ígér fizetni, és egy ezüst poharat ajándékozni. Ellenben Tivadar Gergely az ő részbirtokát Zlakua, Szörény megyei faluban átengedi Kún Gábornak. A cserébe adott hét telek közül kettő Gámán Rész-nek neveztetik, és Kún Gábor magát 100 magyar forint bírságra kötelezi, ha Tivadar Gergely annak birtokában nem védelmezi. A többi öt pusztá telek Paligrad Rész-nek neveztetett. ¹⁾

Macskásy Miklósné Gámán Sára 1641. évben a Szörény vármegye Pogonits vidékén, *Brebul* faluban levő részjóságát, — úgymint a Birtaiak részét, melyet Mohácsi Istvánnal együtt eddig árvaival birtak, azaz annak fele részét Tivadar Gergelynek vallja örökül. A jobbágyok felosztására nézve is egyezkednek. Tivadar Gergely viszont a teusi hegyen bizonyos szőlőket vall örökbe Gámán Sárának. Tivadar Gergely 1647. december 1-én a fejedelemtől Prebulra nézve kedvező ítéletet eszközölt ki Fiáth Boldizsár, Lajos, Ferenc, János és Izsák ellen; de ez

¹⁾ A kolosmonostori convent levéltárából.

csakhamar visszavonatott és Szörény vármegye meg ugyan e hónapban parancsot vett, hogy az ítélet végrehajtását gátolja meg. 1654. évben Tivadar Gergely özvegye Kasztrucz Anna és Fiáth Zsigmond fiai: Gábor, Lajos és Boldizsár közt Floka László karánsebesi al-bán, és több szörénymegyei hivatalnok előtt, az apáik által viselt pörök megszüntetésére oly egyezség jött létre, mely szerint minden föld, melyet Prebul területén néhai Tivadar Gergely, és Fiáth Zsigmond birtak, a szerzeményes úgy, mint az ősi föld, további perlekedések kikerülése végett, összesítessék, azután két részre osztassék. Beleértetik itt Székás helység is, mely — úgy látszik — Prebul határában feküdt, a stejkuli részen kívül. Egyik felét tehát özvegy Tivadar Gergelyné és gyermekei, másikat Fiáth Zsigmond fiai nyerik. Az egyezség megtartására a felek magukat ezer arany kötpénzzel kötelezték. Szörény vármegyének karánsebesi hivatalos küldöttjei 1655. évben *Brebul* faluban megjelentek és ott felkért tanuk közbejárásával a stejkuli rész határát megállapították és leirták. E határok következők: a Körtvély völgye, avagy Matka veli Peruluj; a Lo völgyének régi réve; a falu ere vagy vena szatuluj, mely a Pogoniczba vezet; a Stejkul völgye, mely Rozoré nevű helynél a Sztremba érrel egyesül; és a Czelha nevű völgy, mely a Pogoniczba szakad. Ezt a stejkuli részt Tivadar Gábor és Miklós átengedték Fiáth Gábor, Lajos és Boldizsárnak. 1699. évben Prebult a kir. fiscus birta.

A Marsigli-féle jegyzék 1690—1700. évekből *Brebul* falut a karánsebesi kerületben sorolja fel; ugyanott az 1717. évi összeírás Prebult 82 házzal. Temploma Krisztus mennybe-meneteléről van címezve, és 1791. épült. Krassó megye új feléledése idején (1779.) Prebul a lugosi járáshoz csatoltatott.

Prebul ma is a kir. kincstár birtoka. Határa 5725 hold, 1130 öl. A marmarosmegyei Bréb, vagy Brebu falu nyelvészetileg ide tartozik.

(Lásd Pogancs.)

Prekoch, hajdan falu Krassó megyében. Nagylaki János 1421. Bozŷas, *Prekoch*, Igrici, Jaam stb. falut Osáky Miklósnak és Györgynek örökségül igéri. A csanádi káptalan 1427. Nagymihályi Albert vránai perjelt és fiait *Prekolcz* birtokába igtatja. (Lásd Szent-György.) v. ö. Pleskolch, mely Prekolcz-

czal *együtt* említettik; tehát két külön falú. A fenebbi igtatást megerősíti a király 1428-ban.

Prekolfalva, hajdan falú, Izgar mellett. Midőn 1389. évben a Himfy család Egerszegh és Izgár faluban birtokosztályra lépett, Himfy Istvánnak, Péter fiának többi közt oly puszták földet jutottak osztályrészül, melyek Prekolfalva oldalán feküdtek, rajta Nexa kenéz alatt öt jobbágy tartózkodott a Vermes patak irányában.

Péterfalva, hajdan mezőváros Krassó megyében. Mátyás király 1471. opidum *Petherfalva* és a Kozmafalva, Galanfalva, Varasfalva, Hovalfalva, Zidanicza, Nezebér, Végh és Ács nevű, Krassó megyében fekvő birtokokat Ország Mihálynak és Ongor Jánosnak adományozza, (L. Hodos.)

Pigrics. Ily nevű Krassó megyei falut mutat ki Korabinszky Bogsán és Dognácska közt — a temesi térképen. Valószínűleg a mai Binis falut érti.

Pribilfiamiklósfalva, hajdan falú, a Berzava mellett. A Himfy család 1389. országbírói ítélet folytán az egerszegi uradalmat felosztván, *Pribifjamyelosfalvát*, az ott lakó 24 jobbágygal és a Borzva folyón levő malommal Himfy Basil, Miklós fiának birtokába ment. Krassó és Temes megye érintkező határainál feküdt. Az ily fajta helynevek származását egy korábbi alkalommal magyaráztam. (Lásd Pesty: A helynevek és a történelem 33. 34. lapján.)

Priboj, hajdan falú Krassó megyében. A csanádi káptalan 1427. évben Nagymihályi Albert vránai perjelt és fiait *Priboy* és *Kyspriboy* birtokába igtatja. Az igtatást a király megerősíti 1428-ban. (L. Szentgyörgy.) Himfy Miklós panasolja 1437. ápril 27. Krassó megye előtt, hogy Lászlónak, a vránai perjel fiának Priboyban lakó jobbágya, Stankó faluban lakó Mikula nevű jobbágyát és holmiját elhurczolta. A megye ez év július 20-án kelt memorialéja szerint Kilian, Himfy Miklós tisztje, e jobbágyot Priboyban visszakövetelte, de őt ki nem adták. Himfy Frank familiarisa Károlyi Mátyás 1437. évben urának egy megszöktetett jobbágyát *Priboyban* a prépostnál megtalálta, a kit ő Tygván Péter jelenlétében visszakövetelt. A jobbágyot kiadták ugyan, hanem holmiját (omnia bona sua) erővel visszatartották.

A falú közelebbi fekvése ki nem jelölhető. Pecseneszka közelében, hol a Belareka a Csernába szakad — ismeretes a priboji nagy híd.

Prybrathmagyla, hajdan hegy Székaspaták területén 1358, Krassó megyében. (L. Székás) Székáspatak 1363. évi határjárásában: *Peterlabratmagalaia* határhely. Ugyanitt *Petermagala* határhely.

Priszaka, régen *Gyepő* falú a Temes balpartján, Nagy Mutnik, Ohaba Mutnik és Zaguseu közt. Priszaka vagy Prezsaka nevű falvak vannak Bihar, Sopron (Priszika=Peresznye) megyében, a szluni határőrezredben (Priszjeka) és Hunyad megyében hegy. Leukusest falú határában van Priszaka nevű erdős dűlő, Oláh Oravicán pedig ily nevű Kavicsos hegy. Klopodia temesi falú határában Priszaka dűlő. Közelebb érdekel bennünket a Cserna melletti Priszaka határfő állomás Mehadiához keletre. (Lásd: Szörényi bánság II. 457. l.) A Gyepű helynév sem ismeretlen, mert ily nevű pusztá és falú előfordul Vas, Zala és Veszprém megyében. Kisebb topográfiai tárgyakra alkalmazva, Arad és Heves megyében. A gyepű szót már II. András használja (1228) a bors monostori conventet pártoló kiváltságlevelében.¹⁾ A szó jelentése valamely várnak külső bekerítése, gyepvel kirakott árokhányás.²⁾ E helynévnek valószínűleg valami vonatkozása volt az elég közel eső karánsebesi várra, mert más vár e tájon nem létezett. Figyelmet érdemel, hogy hazánk más vidékén is találkozunk a Priszaka név a Gyepű névvel, mint synonymal. Így Bihar megyében 1607. évben, Prezaka másképp *Gyapjú pataka* falunak nevezetik, mely utóbbi név bizonyosan csak a Gyepű elferdítése.³⁾ A falú legelőször csak a XV. században lép a történeti látkörbe. A csanádi káptalan 1412. évben kiváltság alakú levélben bizonyítja, hogy Gyepűi (de Gyepw) Dénes, Péter, Pál és Sztan, többi rokonaik nevében is, a Temes vár-

¹⁾ Ne populi ipsorum compellantur ire ad incidendas indagines, id est Gepü. (Fejér III. 2. k. 191. lap.)

²⁾ A halmágyi vár gyepűiről a XIII. század elejéről lásd Pesty: Az eltűnt régi vármegyék II. köt. 126., 127. lap. A szó magyarázatát adja Szabó Károly: Székely Oklevéltár I. 2., 3. lap.

³⁾ Liber Regius IV. köt. 85. lap.

megye karánsebesi kerületében fekvő *Gyepew* nevű birtokuk felét Mutnoki Farkasnak, Bogdán fiának, az ő sokféle és megbecsülhetetlen segítségeért és támaszáért, fiaik számára is adományozták és bevallák; 200 forintnyi birságot kötven ki azon félre, ki ezen megállapodást meg nem tartaná. Az adományozók családfája ez oklevél szerint, és részint egy 1438 évi oklevél adatai szerint következő:

Iván	Dees	Fülöp	N.
Dénes.	Péter	Pál. András. János.	Sztan
			Péter. Sandrin. Jankus.

Az adományozók e jószágról azt mondják, hogy ez őket a királytól nyert örökös keneziatus címen illeti meg.

A káptalani levelet Albert király 1439-évben átírja és megerősíti Szegeden kelt levelével. Az aradi káptalanak 1443. évi bizonyítványa szerint Gyepői Sztan fia Péter, sebesi kerületbeli oláh, maga és testvérei Sándor és Jankus, továbbá Fülöp fia János és a többi testvérbátyák (patrueles) nevében egy részről, más részről Mutnoki Farkas fia Bogdán, maga és testvére Mihály, valamint Miklós fiai Lachko és Imre nevében azt vallották, hogy Sztan fia Péter, Mutnoki Bogdán sokféle jótéteményeiért, annak és említett rokonainak a sebesi kerületben fekvő *Gepew* harmad részét, tartozandóságaival együtt, adományozza, 100 arany forintnyi birság lekötése mellett. Ez által egyszersmind a csanádi káptalan előtt 1412-ben bevallott kötetést megváltottatta. Hunyadi János erdélyi vajda és temesi főispán 1445. július 17-én Hunyad városában törvényszéket tartván, Macskásy Iván, Dénes fia ez alkalommal *Gyepew*-re való jogát I. Ulászló királynak egy levelével kívánta igazolni, mely által a falu neki, fiainak és testvéreinek hű szolgálatokért új adománykép adományoztatott, a mint hogy a falut jelenleg is birják. Ez ellen feltámadtak a Mutnokiak, kimutatván, hogy a falunak felét királyi új adományból örökös keneziatus címen birják Albert királytól; ki Gyepő falunak másik felét Gyepői Sztan, Fülöp és Dénes fiainak adományozta. Hunyadi János ez ügyben így ítélte: hogy Macskásy Istvánnak e birtokra semmi joga, és Albert király adománya döntőbb I. Ulászló király levelénél; azért *Gyepew*

falút három részre ítélte osztandónak, úgy hogy a falu egyik harmada Mutnoki Bogdánt, és Mutnoki Farkas fiait: Mihályt, Lászlót és Imrét illesse, — a másik két részt pedig Gyepői Sztan fiainak: Péternek, Sandrin és Jánosnak; Fülöp fiainak Jánosnak és Istvánnak; végre Dénes fiának Istvánnak örök időre adományozta.

A Gyepőiek nemzedékrendje ez időben így áll:

Sztan	Fülöp	Dénes
Péter. Sandrin. János.	János. István.	István.

Zápolyai István nádor 1496. évben meghagyja a budai káptalannak, hogy rudinci Országh Mihályt és Miklóst, Mutnoki Jánost, Dénes fiát, és mutnoki Farkas Mihály fiait Istvánt és Pétert *Gyepő* másképp *Prizaka* falú birtokának felébe, mint jogszerű tulajdonukba igtassa be. A Prizaka név itt először fordul elő. A Mutnokiak nemzedékrendje ez időben következő:

Rudinci Országh Miklós.	
(Mutnoki Anna, Mutnoki Bogdán János leánya.)	
N.	
Mutnoki Bogdán János.	mutnoki Farkas Mihály
Dénes.	István. Péter.
János.	

Petrovics Péter temesi főispán 1548. évben rendeli, hogy *Pryzaka* és Kárán város (oppidum) közt a határok kiigazításának. Ha ez adat szerint Prizaka határos volt Karánsebes-sel, akkor Gyepű nevében (mely itt glaciis értelemben vétetett) semmi helytelenség nincs.

II. János király 1561. évben Petrovics Péternek idézett 1548. évi levelét átírja és megerősíti, de ez alkalommal hibásan azt állítja, hogy *Pryzaka* Szörény megyében a miháldi kerületben fekszik. ¹⁾ 1582. évben említetik Nyakazó Tamás de *Pryzaka* nemes. Nyakazó István de *Praezaka* 1598. ellentmond, hogy Barcsay András némely, Krassó város környékén

¹⁾ Sajátságos hiba, midőn Petrovics Péter 1548. évi leveléből kétségtelenül kitűnik, hogy ő a Prizaka és Karánsebes közti határokat leírja, és hogy a Miháldiához keletre eső Prizakáról szó sem lehet.

fekvő puszták birtokába igttattassék. Gerlistyei János 1599. évben Karánsebes vármegyének ispánja, a vármegyénél (districtus) panaszt emel Nyakazó Tamás ellen. Gerlistyei Jánosnak t. i. Priszakán malma volt, melyre ő a Temesből szakasztotta a vizet. E vizen és csapáson Nyakazó Tamás malma is állt, kinek halála után a malom fiára Istváura szállt. Ezen vízesapást és malomgátakat, igaz, »hogy a Tömös vizének gonosz árja gyakran elmosta,« de Nyakazó Tamással ketten ismét megépítették sok költséggel, fáradsággal és munkával. Megis egyeztek egymással, hogy a malomgátakat közös erővel ismét felépítik, ha felbomlanak. Nevezett időben a Tömös ismét teljesen elmosta a malomgátakat, és iszappal töltötte el. Nyakozó István ekkor nem akart hozzájárulni az újra építéshez, úgy, hogy Gerlistyei János a munkát egészen maga elvégezte; megidézette azonban Nyakazó Istvánt a karánsebesi kerület élé, mely e tárgyban azt ítélte, hogy ha Nyakazó Gerlistyei Jánost a költségekre nézve ki nem elégíti, tiltva legyen neki a csapáson alól malmát újra felépíteni.

Az 1603. évi összeírásban Gerlistyei János 2. Nyakazó Tamás 1 portával van megróva. Nyakazó István 1604. évben az ő priszakai udvarházát, szántó és kaszáló földével, erdeivel és hasznaival 90 forintért zálogba vetette Karánsebesben lakó Gerlistyei Lászlónak és feleségének Tóth Magdolnának oly formán, hogy e jószágot hét esztendeig birhassák, ezek leteltével azonban kiváltható legyen. Miután pedig Priszaka faluban levő telkei puszták, és azokon egyetlen jobbágy sem tartózkodik, kijelenti, hogy ha Gerlistyei László a telkekre jobbágyokat telepítene, azokat a mondott határidő múlva más jószárokra viheti át, Gerlistyei László annak idején csak a pusztai telkeket tartozván visszaadni. I. Rákóczy György fejedelem 1635. évben *Priszaka* részbirtokát, mely azelőtt karánsebesi Gerlistyei László tulajdona volt, és midőn ez fimagzat nélkül meghalt, a leányágra került, ez utóbbit 200 császári tallérért megvevén, most Jósika Ferencnek és nejének: Gerlistyei Annának, Gerlistyei Katalin leányának Magdolnának, és Peka Katalinnak új adománykép adományozta. A török korszak idején Priszaka csak 1673. évben említettik, midőn Ozman aga itt minden házra egy aszpernyi adót vetett ki.

A Bolognába talált Marsigli-féle jegyzék 1690—1700 Priszaka falut a karánsebesi kerületben sorolja elő; ugyan ott az 1717. évi összeírás Prischuk néven 40 házzal. A XVIII. század végén Korabinszky és Vályi egyaránt Prisoszká-ra fordítik a falú nevét. Birta még akkor a kir. kincstár Priszakát. Szent Péter és Pálról címzett temploma épült 1791. évben. A kincstár állítólag e falut Dobressevitsnek katonái, Andreevitsnek másnemű érdemeiért adta e század elején. Bizonyos, hogy 1813. évben Andreevits Axentie, a királyhoz felterjesztést tett, kérvén, hogy Dobressevits Miklós kapitány Priszaka helységnek vele való felosztására kényszeríttessék.¹⁾ Dobressevits mint őrnagy meghalálozván, és csak egyetlen leányt Lilát, férjezett Dániel N.-t hagyván hátra, Priszakát nádori adomány által zsenai Markovits József kapta adományul; most fia Gyula bírja, szülei, nevezett Markovics József cs. k. udvari tanácsos. és neje Török Clementina után. Nevére 1869. iratott telekkönyvileg. A jószágrészt terjedelme 139 hold. A jószág másik felét (131) hold) Mocsonyi Péter, András, Antal, György és Katalin végrehajtás útján szereztek; de azt még 1864. év végén foeni Mocsonyi Antal váltotta magához. A telekkönyvi teherlapon előfordulnak 1869. évben Balta Julia, báró Mattencloít Natalia, Markovics Vilma és özvegy Markovics Clementina.

A régi Priszaka a nyugoti hegy tövében állt egykor, és csak a törökök kiűzetése után épült mostani helyén. A helységen keresztül folyik a Macskás patak; a Temes jobb partja itt néhutt 10—15 ölyi magas.

Dűlőnevek: Lunka és Zavoj. A Bisztra völgyben fekvő Szavoj falú nem bir vonatkozással e dűlőre. Nyugot felé számos gyümölcskert díszlik.

A község határa 2091 hold 1392 öl.

Pobor, hajdan falú Karánsebes vidékén. Ladislaus de Pobor neveztetik 1485. mint kir. ember azon törvényes vizsgálatban, melynek folytán Kinisy Pál több falut a karánsebesi kerületben Rakoviczai Lászlónak oda ítelt. Vajjon melyik megye határában feküdt, adatok hiányában meg nem határozható. Szörény megyében létezett Pobora család, mely a Ma-

¹⁾ Krassó vármegye jegyzőkönyvei.

esovai, a Berta, a Fiáth és Peyka családdal volt rokonságban. Családfáját közlöttem. (A szörényi bánság története I. 473. l.)

Podversa, hajdan falú, melyet Zsigmond király 1427. évben Lethkas, Belszeg, Mercsina, Szentgyörgy stb. faluval Nagymihályi Albert vránai perjelnek adományozott, a kit a esanádi káptalan 1428. ezekbe beigtatott. Nagymihályi Sándrin és testvére Gábor 1550. évben tiltakoznak, hogy I. Ferdinánd király a nevezett jószágokat Martinuzzi Györgynek, és Petrovics Péternek adományozhassa, vagy hogy azok a jószágokba beülhessenek. (Lásd Szent-György.) Podversa akkor az Igon folyó mellett Temes megyében feküdt. De az adományozott jószágok nagyobb része elpusztult, vagy más név alatt lapang; az Igon folyó is ma ismeretlen. — Podversa fekvését tehát általában csak a Karas folyó és Szentgyörgy közé helyezhetjük; a mi ki nem zárja, hogy Temes vármegye határába eshetett.

Említetik 1528. évben Posega megyében castellum Pod-versa. (Lásd Poversina.)

Pogancs, hajdan falu és vidék a Poganis folyó forrásainál. Zsigmond király megjutalmazni akarván vaizlovai Oláh László, Péter fiának hű szolgálatait, annak 1397 évben a káráni kerületben fekvő, és Kárán városához tartozó *Poganch* királyi birtokot adományozza, vele együtt rokonainak is, úgymint Lászlónak, bisztrai Pető fiának, és nevezett László fiainak, valamint Laczk-nak, Kragol fiának. Midőn 1411. évben Ruzsinosz határai leiratnak, említetik a *Pogancz*-ra vezető út. Az aradi káptalannak 1448. évi bizonyító levele szerint a Bizerei család oly egyezségre lépett, melynek értelmében, Bizerei László Lado fia, és Péter, Péter fia a Temes megye karánsebesi kerületében fekvő Apadia, Ohabicza *Poganchfer*, Szlajna stb. falvakat kapják. Itt Poganchfő azonos mint a Pogancs falú. Egy 1624. évi oklevél szerint Brebul falú Szörény vármegye karánsebesi kerületében *Pogancs* vidékén fekszik. Egy 1640. évi oklevél szabatosabban mondja, hogy Brebul falú, a közönségesen *Pogonicz*-nak nevezett területen, Szörény megyében feküdt. I. Rákóczy György 1641. évben karánsebesi Laczugh Miklós azon kérelmére, miszerint a néhai Laczugh Péter özvegyénél, Lázár Dorottyánál levő adomány, — igtatási, —

és erről való igttatási jelentést tevő, *Pogonicz* Ohaba, Danilest (ma Delinyest,) Apadia és Igazó falvak birtokára vonatkozó oklevelek neki jogainak megóvására kiadassanak, — meghagyja Szörény vármegyének, hogy ezen okleveleket Lázár Dorottytól Laczugh Miklós részére elkérje, mit ha tenni vonakodnék, idézze Dorotttyát a fejedelmi táblára. Lázár Dorottya a vármegye küldöttjeinek csak annyit mondott: »hogy ő esztendeigh, és 3 napigh nem tartozik senkinek semmiről semmi választ adni,« — minél fogva tizenötöd napra a fejedelmi táblára idéztetett.

A vármegye az e tárgyban magyar nyelven írt jelentésében »az *Pogonicz*, Ohaba, Danilest, Apagya és Igazó nevű falukról való leveleket« említ, »mely falúk¹⁾ ezen Szörény vármegyében *Pogonicz vidékén* vannak.« A miből kitűnik, hogy Pogonicz falu volt, mely egy hasonló nevű vidéken feküdt, mint Brebul, Ohaba, Delinyest stb. Szintén 1641. évben Gámán Sára, és Tivadar Gergely oly jószágcsereben, egyeztek meg: »Gámán Sára, Macskásy Miklósné adja és vallja Zörin vármegyében *Pogonits vidékén* Brebul nevű faluban levő portió részjószágát« úgy mint a Birtaiak részének hasonfelét, melyet ezek Mohácsi István árvájával, Mohácsi Istókkal egyenlőképen birtak, örökben adja Tivadar Gergelynek és maradékinak; azonfelül egy Kelnicsan Jakab nevű jobbágyot, kit neki Poma Gáspár végrendeletileg hagyott. Az örökös jobbágyok közül a hasonfelét neki engedi át. Ebből kitetszik, hogy Poganics falú Ruzsinosz és Prebul táján terült el. Miként az 1647. évben, Macskásy Miklós, Kún Gábor, Jósika Ferenc és Gyurma Mihály karánsebesi nemesek által kiadott levél bizonyítja, az 1641. évben említett öt falura nézve az érdekelt felek közt megállapodás jött létre: és pedig egy részről Laczugh Miklós közt; más részről Domsa Gergely, Laczugh Annók most Magyar Miklósné, Laczugh Madina néhai Nagy, máskép Halász Albertné, és karánsebesi Simon Péter közt. Ennek értelmében az utóbbi csoport Laczugh Miklósnak három jobbágyot adott földestül, gyermekestül, marhástül, és egy szénarétet Igazó faluban. Végre 200 magyar forint fizetésére is kötelezte magát.

¹⁾ Rákóczy latin levelében: possessiones.

Ez az egyezség is szól a *Pogonicz vidékén* fekvő falvakról. Még egy 1654. évi egyezség is említi a Brebuli jószágot, mely Karánsebes vármegyében *Pogonys vidékén* fekszik; de ezentul a Pogancs falu és vidék neve elvész a Pogányos forrásainál.

Belovár vármegyében van Nagy és Kis Poganacz falú.

Poganyest, falú Lugoshoz éjszakkeletre, Szarazan, Birna, Zsureszt, és Hezeres közt. Régen *Pogányfalva* volt neve. V. László király 1453. évben a Temes megyei Sugya, Zsupan, és Thewrd oláh kerületet Hunyadi Jánosnak adományozta; a zsupáni kerülethez tartozott Klicsova, *Paganfalva* stb., a melyekbe 1454. az aradi káptalan Hunyadit beigtatta. Brandenburgi György örgróf 1514—16. évben a bosuri kerületet birja, melyben *Paganesth* feküdt 5 jobbágygyal. Zápolyai János király 1529 évben a Hunyad megyében fekvő Kaperlo, *Poganesd*, Facset stb. falut Vajda Györgynek és Miklósnak adományozza. Midőn Báthory Zsigmond 1596. Jósika Istvánnak *Pogonest* falut adományozza, ezt Bosurhoz, és azzal együtt Hunyad megyéhez számítja. Ugyan e fejedelem 1598. új adományt ad Vajda János, Miklós, Mihálynak és Györgynek a Hunyad megyében fekvő Poganesd, Facset, Baja és Kaperlo birtokára. Az említett Vajdáék nevezett (1598.) évben Zákán Gábor, az erdélyi káptalan requisitorát (ki Temes megyében ez időben sok statutiót végzett), a Temesmegyében fekvő *Poganesst*, Kaperlo, Baja és Facset falvak, és Lewdin praedium negyed birtokára nézve osztályos atyafinak ismerik el, és fogadják. E bevallást Báthory András bibornok és erdélyi fejedelem 1599. átírja és a nevezett birtokokban rejlő királyi jogot Zákán Gábornak adományozza. Bethlen Gábor 1617. évben *Poganiezthi* Temes megyei praediumot Török Istvántól zálogba veszi.

A Marsigli-féle jegyzék 1690—1700. évekről *Pogonis* falut a facseti kerületben említi; oda számítja az 1717. évi összeírás is *Bogonese* néven 30 házzal.

A mult században *Pogunest* a kir. kincstár birtoka volt. 1834. évben Joannovits Ilyés címeres levelet, és adományt nyert Poganestre; fia András mint özvegy ember, 1860. a falú harmad részét Joannovits Bazilra és Mihályra íratta, kinek nemzedéki helyét nem ismerjük. András részét örökölte

1876. évben Joannovics Tódor, ennek jutalékát örökölte 1877. évben Joannovics Vazul pancsovai lakos, ki tán azonos András testvérével.

Helynevek: Bya, vagy Búja szántóföldek és kaszálók, de esővizet felfogó árok is. Birnyicska, egy része szántóföld, két része gödrös, Kejusu, fele szántóföld, fele gödrös. Zseminya, olyan mint Birnyicska. Marzsina nagy dűlő, melynek fele kaszáló, a többi gödrös, és hasznavehetetlen föld. Gurguleu, fele szántóföld, fele erdő. Ornyicza dűlő, szép szilvással, szőlővel, erdővel. Murzselu, szép erdő, melyben sok tövis nő. Beke, szántóföldek. Cserbanye, részint erdő, részint gödrös föld.

Van Hunyad vármegyében is, a dévai járásban Poganesd falú.

A krassói Poganest területe 1463 hold 1191 öl. Temploma a Szent Lélekről van címezve.

(Lásd Pogancs, és Pogonis.)

Poganis folyó, a Groposzú észak-nyugoti oldalán, Krassó megyében, Ohabicza, Apadia, Delinyest és Tirnova környékén, nem messze a Temes forrásaitól eredő csermelyekből támad, és Krassó és Temes megyék területét, — nevezetesen Valiadény, Prebul, Nagy Zorlencz, Dezest, Furluk Valeamare, Valeapaj, Vermes, Jerszeg. Kádár, Duboz, Blazsova, Berény, Nagy Sztamora és Iklođa határát átfutván, — miután Jerszeg alatt két ágra szakadt, azok egyike Unipnál, a másik Újlaknál a Temesbe szakad. A magyar forrásokban Paganch, Pogancz, Pogonis, Bogonisch, Bugoncs stb. alakban is fordul elő.

E folyónál verte meg Szent László király 1092. évben az országba törő kúnokat, és seregüket megsemmisíté; a nagy győzelem emlékére a folyót Pogányos-nak nevezte, az itt elhult sok pogányról. De krónikáink ezen egyhangú állítását elfogadván, még is kérdenünk kell, hogy a kún csata előtt, mily neve volt a Pogányos folyónak. ? ¹⁾

¹⁾ A Chronicon monacense azt írja e csatáról: Cuni plurima preda ex partibus transilvanis sunt patiti, quos insequens, circa fluvium Temes impetum fecit in castra eorum, et contrivit omnes, uno desumpto. Rex deo gracias agens, nominavit fluvium Paganti, propter paganos, et hodie ita vocatur. (Florían Mátyás: Historiae Hungaricae fontes domestici, III.

Némely tudósok a Bubalus folyót azonosítják a Poganis folyóval. De hogy azt hígyjük, előbb be kellene bizonyítani, hogy a peutingeri térképen és a ravennai Névtelen Cosmographiájában előforduló Bubalus, vagy Bugalus *helynév*, folyóvízre is volt értve.¹⁾ Ha ez eddig nem történt is, még is figyelmet érdemel az a körülmény, hogy a Bubalus név e vidéken ma sem ismeretlen. Torma Károly a római kori Caput bubali-t, Delinyest és Valeaboul határára teszi, az utóbbi helység neve pedig a magyar korszakban Ökörpatak volt. Ez még mindig nem annyi, mint Caput Bubali, azaz Ökörfej. De az aradi káptalan egy 1448. évi oklevele szerint épen itt feküdt a Pogancsfő nevű falú, mely csak onnan kaphatta nevét, mert a Poganis, avagy Pogancs patak forrásainál feküdt; a miből tán következtetni szabad, hogy a Caput Bubali nem azt jelenti: Ökörfej, hanem oly telepet, mely a Bubalus folyó fejenél, az az forrásánál fekszik. — Nem akarok azon feltevésben tévelyegni, hogy a Bugalus névalak Bугanusra is változhatott, — mert erre adatunk nincs, — mely esetben a Bугanus és Poganis vagy Bogonis név azonossága alig volna kétséges; a Szent László csatájáról elmondott, és a Poganis folyóra vonatkozó elbeszélés nem volna egyéb, mint a helynevekből leszármaztatott történet, a milyenek írásával Anonymusunk nagy mesterségre vitte fel dolgát.

E folyótul vette fel nevét egy vidék, és egy falú a folyó forrásainál, és melléknevét a Remete-Poganest falú. A Lugoshoz éjszakkéltre fekvő Poganest, a Poganis folyótól a Temes által elválasztatik, és kivált az előbbenitől jó távol fekszik. Kérdés, hogyan jutott e helység nevéhez? Bizonyos, hogy Sz. László kún csatája nem a hegyes vidéken történhetett,

239. lap.) Hasonlóképp írja Turóczy: nominavitque fluvium *Pagani* [jegyzetben: Paganti], propter paganos, usque in praesentem diem. Hoc audientes Cuni, valde contristati sunt. (Libro II. Cap. LVII.) Bonfin e patakat a Temes folyóval téveszti össze, midőn azt írja, hogy a Temesis amnis in hodiernum usque diem, a clara infidelium caede, Paganus cognominatus est. (Decad. II. Liber. IV.). A temes mindig megtartá nevét, és azért sem Szalay László, sem Horváth Mihály nem elég szabatosan fejezik ki magukat, midőn írják, hogy Sz. László a Temes folyónál csapott össze a kúnokkal.

¹⁾ Ortway Tivadar: Magyarország régi vízrajza I. 157. lap.

hol a Poganis ered, sem Poganest falú mellett, mely elég félre esik a Temestől, és mely fekvésénél fogva nem alkalmas jelenkenyebb csata színhelyéül, de Remete Poganest mellett sem, mely a folyótól csak melléknevét vette, és különben szűk völgyben fekszik, hanem inkább a megye azon táján, hol a Poganis és Temesvölgye kitágul.

A csanádi káptalan Nagy Lajos király parancsára 1369. évben Egerszeg (ma Jerszeg) falú határait leírja, és azt mondja, hogy a Medvispataka a *Paganch* folyóba ömlik, a Poganch folyót átlépven, éjszakfelé a Dobaz (ma Duboz) faluba érünk. Éjszak felé haladván, határjelek léteznek, melyektől délre Egerszeg, nyugotra Dobaz esik. E határvonal közé esik a *Holthpaganch* patak. Ugyan e határjáró levél szerint az Aranyos pataka és az Eruság pataka is a Poganch folyóba szakad. Egerszeg faluban 1389. évben a Himfy család osztályra lépven, ez alkalommal Himfy István, Péter fia a *Paganch* folyón három malmot kapott. Midőn 1559. évben Apadia és Laczkan határai leiratnak, ezek közt előfordul a *Poganych* vize.

Pojen falú Petroza és Forasest közt, Krassó vármegye keleti szélén. Egykor a Hunyadiak birhatták, mert Brandenburgi György 1514—16. a marsinai kerületet birja, melyben *Pleyen* (értsd Pojen) előfordul hét jobbággyal. Báthory Zsigmond az 1596. évben Hunyad vármegyében fekvő *Poyen* és Lunka falvakat, másokkal, melyek Furdiahoz tartoztak, Jósika Istvánnak adományozta. Báthory András fejedelem 1599. a Hunyad megye furdiai kerületében fekvő Hauzest, Rumunyst, *Poyeni* stb. egész falvak birtokát Sarmasággy Zsigmondnak adományozza, ki 1607. évben *Poyeni*, Zsold, Rumunyst stb. falut nevezett megyében Keresztesy Pálnak zálogosítja el, Bethlen Gábor 1617. évben az akkor Temes megyében fekvő *Poeni*, Tomest stb. falut zálogba veszi Török Istvántól. (Lásd Marsina.) A helységet nem említi a Marsigli-féle jegyzék 1690—1700. évben, sem az 1717. évi összeírás. A térképek még csak a XVIII. század végén tüntetik fel a falut, melyről még Korbinszky *Bojin*, vagy *Pom* néven emlékezik, míg igen jól tudja, hogy Bihar megyében két Pojen falu létezik; Vályi Pojent mint a kir. kincstár birtokát ismeri. 1836. évben Draskovics József nyert címeres levelet, és adományt Pojen falura, mely

halála után fiára Antalra szállt; a ki azt az ötvenes években egyedül bírta. Azonban 1861. évben a tulajdonjog következő közbirtokosokra jegyeztetett be.

Draskovics István, János, Károly, Antal, Alajos, Malvina, Anna (férjezett Pacherné), Francisca (férjezett Meisznerné), Rosalia (férj. Schönwiesnerné), Karolina (férj. Kökényesyné), Josefa (férj. Lendvayné), — egyenlő tizenketted részben. Továbbá: Krebsz Mihály, Lajos, Ferdinand, és Emilia, mint Krebsz Erzsébet, született Draskovicsné örökösei közösen egy tizenketted részben. Krebsz Emilia (férj. Veszeloovszky) birtokrésze, négy egyenlő részben 1873. évben Veszeloovszky Gyulára, Veszeloovszky Vidorkára (férj. Kellner), Veszeloovszky Józsefre, és Erzsébetre, továbbá Krebsz Mihály, és Krebsz Rákosy Nándor tulajdonára iratott. A Krebsz Emilia után nevezett örökösök tulajdona szintén még 1873. évben Dr. Mayer Gotthilf Károly, és Fürth Lajos tulajdonára iratott. Dr. Mayer G. K. részét 1874. megvette Goldschmid Salamon Benedek mainzi kereskedő 15,000 forintért. Az eddig leírt birtok összesen tesz 4725 holdat. — Pojen másik felét (4723 hold) bírja Bogdanovits Vilibald és Bogdanovits Virgil, mindegyik fele részben. Bogdanovits Vilibaldné született Sztojanovits Leopoldina tulajdonjoga a birtokra 1882. évben kebeleztetett. Elválván férjétől, lett Von der Osten Károly felesége, és lakik Nürnbergben.

Temploma (ad S. Parascevam) a mult század végén épült.

Helynevek: Sopot, patak sziklás, erdős hegyek közt. Valya Kanyanului, patak. Priszaka, tisztás magas, sziklás, őserdős hegyen. Zeteronye, magas, sziklás hegy őserdővel. Csücsera igen magas hegy őserdőben Erdély határán. Kremenya, magas sziklás hegy, szántóföldekkel. Ezt az 1761. évi térkép, a Bega jobb partján kitünteti. Forasest faluval átellenében. Sioka Braciszlavului, magas sziklás hegy, őserdővel. Koszteasza, Sukuleje, Fatza Zsipeului, és Dempu Szeletropului, ugyan az, Erdély határán. Gyalú Cserni, magas hegy őserdővel. Braciszlav, tisztás őserdőben. Fraszena nagy tisztás őserdőben. Kurmatura lupului, magas sziklás őserdős hegy. Sioka lui Szemeun. Sioka Kernituri, Sioka korholului, sziklás, magas

hegyek. Fatza Büsi, nagy barlang magas őserdős hegyen. Budza kosului, a Ruszka hegyláncról a községbe őserdőn át vezető út. Budza mutului sziklás hegy, Piatra Kurpenului, igen magas sziklacsúcs. Fatza lui David, sziklás, őserdős hegy. Sioka Bajezatului, tisztás. Lunka larga, kaszázó mély völgyben. Valya Urszoniloru. Vervu Hirigyelului. Doszu Pátki. Rupturi. Ezen kívül még számos erdőnév.

Pojenicza hajdan falú Szörény megyében, Lupak körül. Kún Dániel 1598. Nyakazó János, István és Ferenc, valamint Országgh Borbála, Peyka Miklós nejének nevében ellentmond Barcsay András beigtatásának Sterkovecz, Moyselupak, *Pojenicza* stb. praediumok birtokába. (Lásd Lupak.) Más alkalommal nem említették.

Pojenicza falú létezik most az egykori Kővár vidéken.

Más szörény-megyei Pojanicza feküdt Örményes körül. (Lásd: a szörényi bánság története II. 459. l.)

Pokolpatak hajdan falú Facset és Marzsina vidékén, Balosest felé. Bozvári János 1548. évben az akkor Temes megyében fekvő Nemesest, Marsina, Zsupanest, Kossova, Belusfalva, *Pokolpatak*, Forasest stb. falut leányának Dorottyanak 900 forintért beiratkozta. (Lásd Bozvár.)

Pokolpatak hajdan praedium, Szörény vármegye karánsebesi kerületében. Valkay Miklós és Gáspár 1544. évben, 11 faluban levő részbirtokait, e kerületben, ezek közt Gamza, *Pokolpathaka* stb. 600 forintért eladja a Simon családnak. Báthory Zsigmond fejedelem 1591. évben idősb és ifj. Simon Jánosnak és Péternek új adományt ad a Nagy Zorlencz és Gamza nevű falvakban, *Pokolpathaka*, Zelha, Dragobratfalva, Ohabicza, Glod, Maczkan, és Fratest praediumokban levő részbirtokaira. A praedium tehát Zorlencz és Ohabicza közt feketett. (Lásd Gamza.)

Szörény és Temes megyében létezett Pokolfalú is. Az előbbi a mai Rüen.

Pomostiény hajdan falú, mely majd Hunyad, majd Temes megyéhez számított, de mai Krassó megyei területen feküdt. V. László király 1453. évben Hunyadi Jánosnak a sugyai kerületben Temes megyében fekvő *Pomesthienfalva* falut adományozza, kit 1454. évben az aradi káptalan itt beigtat.

Hunyadi után Brandenburgi György örgróf birta a sugdiai kerületet, és ebben 1514—16. évben *Pomostheny* falut öt jobbaggyal. Báthory Zsigmond 1597. a Hunyad megye monostori kerületében fekvő *Pomostiény*, Leukusest stb. falut enyingi Török Istvánnak adományozza, (Lásd Monostor.) Török István és Bálint 1598. itteni birtokukba vezettettek. Báthory Gábor fejedelem 1612. évben a monostori kerületben Temesmegyében fekvő *Pomosteny* nevű praediális birtokot Török Katalinnak visszaadományozza, Török István halála után, Bethlen Gábor 1620. évben *Pomostiény* falut ifjabb Bethlen Istvánnak adományozza. Ezentúl elvész a falú nyoma.

Delinyest falú határában van Vena Pomostului nevű dűlő, Oláh-Resiczán Lunka Pomostului nevű dűlő. E helynevek távol esnek az egykori Pomostény falutól.

Popest, 1548. évben nyílt mező Karánsebes és Priszaka közt.

Posoga falu a Maros közelében Szelcsova és Kaprora közt, Erdély szélén. Bebek István országbíró 1366. évi ítélete alapján Telegdy Tamás, Lőrinc fia, és Mindszenty Lőrinc, János fia közt birtok-osztály jött létre. Ez osztály alkalmával több, a Maros mentén fekvő helységek közt neveztetik *Posga* birtok, mely két részre osztatván, fele részét Telegdy Tamás, másik felét Mindszenty Lőrinc kapta. Az osztály tartalmát átírta a nagyváradi káptalan. Telegdy Lőrinc, János fia 1455. évben az Arad megyei Filepkeve, és a hozzá tartozó Szacsova, Szlatina, *Posoga*, Hidegfa, Gyozan, Ivánfalva, Sándorfalva, és Budafalva helységet 250 arany forintért eladja Illyei Jánosnak, János fiának, ki Dénes fia volt. (Lásd Filepkeve.) II. Ulászló király 1508. évben új adományt ad Telegdy Istvánnak az Arad megyében fekvő Szelcsova, Filepkeve, Hasznos, *Posga*, Hidegfa, Baltha stb. falvakra, egyuttal számos Bihar és Csanád megyei birtokokra is.

Pozsoga az egész XVI. században, mint aradmegyei helység említettik, nevezetesen 1539. 1540. 1592—1597. években, Báthory Zsigmond 1592. évben, Jósika Istvánnak Branyicska várát Hunyad megyében, és nagy részbirtokokat Perro, *Posogha*, Szelcsova, Filepkeve, Baltha, Szpin és Szlatina faluban adományoz; a fejedelem 1595. évben Jósikát e birtokok-

ban megerősíti. 1597. évben Jósika posogai jobbágya Pál Jovan. Bethlen Gábor fejedelem 1622. évben némethi-i Kenderesi Farkas harmincadosnak új adományt ad az Arad és Hunyad megyében fekvő részbirtokairól, miután birtokigazoló oklevelei, melyeket Déván tartogatott, villámcsapás következtében elégték. Mint Arad megyei birtokok említettnek ez alkalommal Filepkeve, hol Kenderessi benépesített jobbágytelket birt. Nagy Péter és István Péter telkeit, mely utobbié azelőtt puszta lévén, azt Csuha György szállta meg. Ugyanitt birt Kenderessi még két puszta telket; azonkívül Szpin-ban 3, Perroban 5, *Posegában* 1, Baltában 3, és Szelcsovában 3 telket.

A Marsigli-féle helységjegyzék 1690—1700. *Posogo* falut a tótváradiai kerületben, az 1717. évi összeírás *Boscheka* néven 46 házzal a lippai kerületben. Korabinszky: *Boschoqa*-nak írja.

Posoga határa 4060 hold és 766 öl, mely a kir. kincstár birtoka.

Szántói dülők: La Prund. La Sideaska. La Gardu Tiirini. La Balta. La Vertope. Erdők és hegycsúcsok: Kramanariu. Paru Oltianului. Japane cu Japanese. Barlang: gaura scrofi.

Poszesena vagy Pozsezsena, vagy Pozazin falú az alsó Dunánál, mely 1717. évben a palankai kerületben feküdt 10 házzal. A katonai végvidék alakításakor az Oláh-illirbánsági zászlóalj, utóbb a illirbánsági határőrezred területéhez csatoltatott. Ez időben két részre vált, és lett Oláh-Poszesena, és Szerb-Poszesena. Régen *Buthoczin*-nak irták, és ily néven említi várát már Oláh Miklós a XVI. század elején Haram és Szent László közt. Marsigli (dunai műve II. köt. első részének p. II.) ki Posisie-nek írja, megjegyzi, hogy itt kitűnő római négyszögű erődnek romjai léteznek. Miután ő az erődöt csak a Dunáról láthatta, terjedelmét nem mérhette föl. Böhm Lénárt az itt talált római régiségek leírását adja a Temesvári Értesítőben VI. folyam 66. 67. lapjain. Ő vizsgálta meg a romokat is, azért ezek ismertetésében őt követjük. A négyszögű torony hasonlít a Drenkovánál levőhöz, csak hogy ennél valamivel terjedelmesebb, és ma már csak mintegy 16 méter hosszú és 8 méter magas, tömör, de igen rozoga kőfala áll

fenn, melyet a nép »*Zidini*«-nak (kőfalnak) nevez. E torony-nak bizonyos része a helység feletti dombon feküdt; és így a vár elég terjedelmes lehetett, kivált ha a szétszórta építési anyag tanuságát is igénybe vesszük. A római maradványokat felhasználták a középkorban szintén erősítési célokra, és így alakult Buthoczin vára. A Rómer által említett római fogadalmi kőlap a poszesenai templom külső falába van illesztve. Poszasin mellett vívtak a magyarok 1476. évben győztes csatát Mihalogli testvérek, Ali és Iszkender ellen. A belzavarok alatt e vár mindinkább hanyatlásnak indult, úgy, hogy midőn a törökök utóbb (1552.) itt hatalmuk alapját megvetették, ezek a roncsolt állapotban lévő várat egészen enyészetnek engedték át.

E helység irányában, a szerb földön, létezik *Török Pozazin*, a hol 1460. évben Szilágyi Mihály és Lábatlani Gergely török fogságba estek.

Potok falú a Nera folyó mellett, Szokolár, Makovistye, és Szlatina közt, Szászkabányához éjszakeletre. Légrégibb emléke 1367. évre visz, a midőn *Pathaky* királyi birtok, és Zagurian faluval határos volt. Thallóczy Frank szörényi bán 1437. évben megint remetei Himfy Imre özvegyét, hogy a Mihály és Dunko jobbágyoktól elvett gabonát azoknak adassa vissza. A bán ezen jobbágyokat úgy említi: »*Pathak*-ra való, egykori jobbágyaink, kik most császári jobbágyok Csiglóbányán.« azaz Potokról Csiklovára költöztek. Mátyás király 1464. évben rendeli, hogy a Vrányiak Csiklova, és más az ilyédi kerületben fekvő falvak birtokába vezettessenek; királyi emberül kiküldi többi közt Pataki (de patak) Jánost. Az aradi káptalan a teljesített igtatásról tevén jelentést, mint jelen volt szomszédot nevezí Pribinipathak-i Jánost. Királyi ember minőségében jelen volt Maro de Pathak. (Lásd Csiklova.)

Az Illadiához délre eső várat, melynek romjai nem távol innen láthatók, sokan a közel fekvő Potokhoz számítják. A környékbeli oláhok ma is Csetatje ungurulu-j-nak, (magyar város) nevezik e romokat. De a történeti források semmit sem tudnak potoki, hanem csak illadiai várról. (Lásd Szokolár és Illadia.) Potok barbár pénzeknek nevezetes lelhelye, és az itt talált érmeke Böhm Lénárt érdekesen irta le. (Lásd a délma-

gyarországi tört. társulat Értesítője IV: 18. 19. lap.) A várom alatt elmenő út neve: *drumu ungureszku*, azaz magyar út. Más topografiai nevek: *Plesiva*, keletre fekvő magas hegy. Erdők: *doszu Pei*, hegyhát. Ezen erdőben létezik a híres »*Ochi beului*«, mely a pizstránggal gazdag szép Bée folyónak forrása. *Doszu lui Damian*, erdő, mely hagyomány szerint egy rabló rejtékhelye volt. *Cornet. Peste Beé*. Az 1690—1700. évi összeírásban *Szokolar, Potok, Szaszka, Szlatina* stb. a palánkai kerületben fordul elő. Ugyan abban tünteti fel az 1717. évi összeírás 32 házzal. A XVIII. század óta mindig a kir. kincstár birtoka volt. Területe 5726 hold, 1040 öl.

Potok, hajdan falú, a Krassó folyó partján. Lásd *Vaja*. **Potokul**, lásd *Szpenzuracz*.

Poverzsina falú, *Facseth*hez közel éjszakra, egy dombon fekszik. A helynevet *Korabinszky* és *Vályi Povorsinának* írják. *Marsigli*, és az 1717. évi összeírás nem említik e falut, az 1723. évi térkép sem ismeri, de az 1761. évi térkép *Boverschina* néven tünteti fel. *Temploma Mihály* és *Gábor* arkangyalokról címezve, 1779. évben épült. A falú mindig a kir. kincstár birtoka volt. Területe 2329 hold.

Dülőnevek: *Lunka. Grunecza. Zsurmonya. Szimziaska. Ruzáska. Stonyásza*, veres, agyagos föld. *Jericza*, bokros, berkes legelő. *Povija* erdő, melyben őzek, rókák és vaddisznók vannak. Ez erdőben egy patak folyik, mely esős időben kiárad.

A *Zágráb* vármegyében fekvő *Podverh* vagy *Podorh*, és a *Posega* megyei *Podverszko* falú, a *Krassó* megyei helynevet is magyarázzák.

Plopol hajdan rév *Szörény* megyében, úgy látszik a *Poganis* folyón, minthogy 1559. *Apadia* és *Laczkan* határjárásában említetik. (L. *Laczkan*.)

Prodanest hajdan falú majd *Temes*, majd *Hunyad* megyében, a mai *Krassó* megye határában. V. *László* király 1453. évben *Hunyadi János*nak a *Temes* megyei *Sugya*, *Zsupán* és *Twerd* oláh kerületeket adományozza; a *twerdi* kerülethez tartozott *Gladna, Prodanfalva, Zold, Dragsinest*, stb. Az aradi káptalan *Hunyadit* beigtatta 1454. évben. *Mátyás* király 1464. évben *temeselyi Dész Péter*nek és *Balóthai Miklós*nak a *Temes*

megyében fekvő Zold, *Prodanesth*, Gladna, Rumunest stb. falut adományozza. A Hunyadi család után a twerdi kerület Brandenburgi Györgyre származott, ki azt 1514—16. években birta; abban az említett Prodanesth 25 jobbágygyal fordul elő. De ugyan e számadás egy más Prodanesth falut a monostori kerületben említ 7 jobbágygyal. Báthory Zsigmond 1596. évben az akkor Hunyad megyében fekvő Prodeniest, Dragsinest, Birna stb. falut Jósika Istvánnak adományozza. Ugyan ez a fejedelem 1597. május 24-én a Hunyad megye monostori kerületében fekvő Prodaniest falut enyingi Török Istvánnak adja birtokul, ki itt a következő évben bevezettetik. Báthory András fejedelem pedig 1599. évben a furdiai kerületben Hunyad megyében fekvő Prodanest, Zsupunest stb. falut Sarmasághy Zsigmondra ruházza. (Lásd Furdia, Zsidóvár.) Ezt a falut Sarmasághy Zs. 1607. évben, Keresztesy Pálnak zálogosította el. Báthory Gábor 1612. évben Török Katalinnak visszaadományozza Pradunest praedialis birtokot, mely most megint Temes megye monostori kerületéhez számíttatott. Bethlen Gábor fejedelem 1617. évben e pusztát Török Istvántól veszi zálogba, — Prodoniesthy néven akkor ismét két birtok különböztetik meg, az egyik a monostori kastélyhoz, a másik Furdiahoz tartozott. Az előbbit Bethlen Gábor 1620. évben, Török István halála után, ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. Ezen túl egyik Prodanest, másiknak emléke is elhangzik.

Valamint a Krassó megyei Prodanest egykor Prodanfalvának neveztetett, úgy van ma is Közép-Szolnok megyében Prodanest falú, melynek másik neve Prodanfalva.

Pud . . . aspataka, folyó Székas területén 1358. A név csonka. (L. Székás.)

Puri hajdan falú a mai facseti kerületben Mutnik és Dragsinest közt. V. László király 1453. Hunyadi Jánosnak Sugya, Zsupan, és Twerd Temes megyei oláh kerületeket adományozza, mely utóbbi kerülethez tartozott Gladna, Zold, Dragsinest, *Puryl* stb. Hunyadit 1454. évben az aradi káptalan igtatta be; mint beszercei örökös gróf 1455. évben ő *Felső és Alsó Pury* falut Pantha de Pury nevű embernek, hű szolgálatai tekintetéből mint szabad községet örökösödési joggal adományozza. Mátyás király 1464. évben temeselyi Dész Péter-

nek és Balotha Miklósnak Thwrd falut, és a hozzá tartozó Zold, Gladna, Rumunest, *Puri*, *Felső puri*, Dragsinest stb. Temes megyei falvakat adományozza, meghagyván a beigtatást az aradi káptalannak. Báthory Zsigmond 1596. évben a Hunyad megyében fekvő és Furdíához tartozó *Pury* stb. birtokot Jósika Istvánnak adományozza. Bethlen Gábor 1617. évben zálogba veszi Török Istvántól, és így az utóbbi főúr többi jószágainak sorsára juthatott, noha erről semmi feljegyzés nem maradt fenn. A Marsigli-féle összeírás (1690—1700) e faluról hallgat, de az 1717. évi összeírásban *Bure* 8 házzal van kimutatva; feltünteteti ezt még a Mercy alatt készült térkép (1723—25.) sőt egy 1761. évi térkép is Szentkláraynál Puri néven Bukovetz és Dragsinest mellett.

Pusztatelek hajdan telek Szörény vármegye Karánsebesi kerületében. Ezen telek, és más falvak éltfogytáig megtartása iránt özvegy Mutnoki Ferencné Erzsébet egyezkedik a rokonokkal. (L. Mutnok.)

Rachkfalva, hajdan falú Krassó vagy Temes megyében. A Himfy család 1389. birtokosztályra lépven, a Remetéhez tartozó *Rachkfalva*, 14 jobbágygyal együtt Himfy Istvánnak, Péter fiának osztályrészül jutott. (L. Egerszeg.)

Radfalva. Lásd Radmanest.

Radafalva hol feküdt, Temes vagy Krassó vármegyében-e? bizonytalan. A Himfy család 1389. évben országbírói ítélet következtében birtokosztályra lépett, mely alkalommal Radafalva, az ott lakó 15 jobbágygyal Himfy Margitnak, Miklós hajadon leányának hagyatott. (Lásd Egerszeg.) Ettől különbözönek tartom a hajdani Temes megyei Radéfalfát. — Radafalva van Vas megyében is, Nagy- és Kis-Rada Zala megyében.

Radpataka, hajdan erdő Karánsebes vidékén, 1424 *Radpataka* erdő Mutnok területén, a Macskásiak tulajdona. Hasonlókép 1464. és 1531. évben ismét mint a Macskásiak tulajdona, melyből a Kárániak ki vannak zárva. (Lásd Mutnok.) Már a XIII. században említetik a Rádvölgy Somogy megyében. Rad falut a szerémi főesperességben említ a pápai tizedlajstrom. Rad és Rád puszták vannak Zemplén, Nógrád, Szabolcs, Zala és Baranya megyében.

Radimna, falú, közel a Dunához, Szuszka és Belobreszka mellett. A Marsigli-féle összeírás (1690—1700.) a porecsai kerületbeli falvak közt említi ezeket: Belobreszka, *Radimír*, Mudova stb. Az utóbbiak kétségtelenül, a mai Radimna és Moldova. Az 1707. évi összeírás *Radigna* néven 33 házzal a palánkai kerületben sorolja fel, de a Mercy korabeli (1723.) térkép a Kliszurához csatolja. 1743. évben Radimna és Suska együtt képeztek adóközséget, és mint ilyen fizetett akkor 308 frt 48 krt. Korabinszky is említi a Clissurában. Schedius térképén keletre ide a Radimnaer Schmelze, Kohldorf alatt. (L. Radumlya) Lipszkyknél Radimna, falú az oláh-illir ezredben; de később az illirbánsági ezred felállításakor annak poszesionai századához kapcsoltatott. Már a múlt század végén a bánya-kincstár birtoka volt, 1855-ben az osztrák-magyar vasútársaság tulajdonába ment át.

A gradiskai ezredben van Radina erdő.

Radmanest, falú Krassó megye éjszak-nyugoti szélén, Szpata mellett. Régi neve Rádfalva, később Radmanócz és Radmanovecz. I. Ulászló király Ország Mihálynak és Jánosnak Solymos várát és tartozandóságait adományozza, ezek közt Leukusest, Szpata, Lapusnik, *Radmanocz* stb. falut. Akkor Arad megyéhez tartozott. Az aradi káptalan V. László király 1453. évi adománya folytán Hunyadi Jánost 1454. évben a Temes megyei suggyai oláh kerületbe igtatja, a melyhez tartozott Leukusfalva, *Radfalva* stb. Ismét Arad megyéhez tartozott 1477. évben, midőn *Radamanovecz*, Lapusnik, Szpata stb. mint Bánffy Miklós birtokai említettnek. A XVI. században a faluról semmi említés. Rákóczy Zsigmond fejedelem 1607. június 28-án Száva erdélyi oláh püspöknek Bruznik, *Radmanoczit*, és Melytkochia egész praediumokat adományozza, melyek eddig a lippai várhoz Arad megyében tartoztak. A Marsigli-féle helységjegyzékben *Radmanovecz* mint a lippai vidék új falvainak egyike fordul elő. Az 1717. évi összeírásban *Radmanovsci* 22 házzal a lippai kerületben említettik, ugyan e kerületben tünteti fel az 1723. évi térkép, Radmoniest néven. Fényes Elek szerint, az ötvenes évek elején, a Halász nemzetiség volt e helység földes ura, most a kir. kincstár birtoka.

Szántó, és dülő nevek: Bilili kaszáló, és szántó. Preszka,

Dibocz, Szatu batrin, Szuszek, Dolnipolnyi, Ovasu, Kolibele, Tribezsde, Csotu, Koruba, Dularka, Sztanovetz, Trisztika, Virru, Sztrencs-barra, gyümöcskertek, erdők és kaszálók. Dibocsácsa, szántó és erdő.

Radomerfalva, hajdan falú Krassó megyében. Nagylaki János 1421. Csáky Miklósnak és Györgynek Patrik, *Radomerfalva* stb. falvakat örökségül igéri. A csanádi káptalan 1427. Nagymihályi Albert vránai perjelt és fiait *Radamerfalva* birtokába igtatja, (lásd Szentgyörgy.) A király 1428-ban megerősíti a Radamerfalva birtokába való igtatást. A Berzava vidékén feküdt.

Radumlya, hajdan falú, és kir. birtok, mely a Nera táján feküdt, minthogy 1367. évben Zagurian faluval határosnak mondatik, mely pedig Potok határával érintkezett. Névalakja Radamlia, Rodomlia, Radumlya, Rudumlia változatban fordul elő. László nádor és opuliai herceg 1370. évben a Krassó megyében tartott nádori gyűlésen Himfy Benedek és Péter mesterek Bratiszló és Bucha nevű jobbágyságait Radumlya faluból, mint a közbiztosság elleni bűnösöket elítéli. Ezentúl semmi hire a falunak. (Lásd Bajla, Zagorian.)

Rafna, falú Bogsánhoz éjszak-nyugotra, Temes vármegye határán Zsidovin és Barboza közt. Himfy Péter 1364. évben azt panaszolta a krassói alispán előtt, hogy Péter, Mihály fia, midőn még kövesdi bíró volt, az ő felső Rafna (az oklevélben superior Kauna) nevű falujában pusztított, és egy lovat elvitt. Midőn a csanádi káptalan 1369. évben a Temes megyében fekvő Egerszeg (ma Jerszeg) határait leírja, azt mondja, hogy ahhoz délre fekszik Rauna, azaz Rafna, mely, úgy látszik, szintén Himfy Benedek birtoka volt, mint Egerszeg. Zsigmond király 1400. október 10-én megahagyja Krassó vármegyének, hogy Himfy István azon panaszát, mely szerint gathalyi László, Paznad fia, és Zalai Péter az ő nővérének fia, Rafna nevű jószágáról két jobbágyot, úgymint Dragulfiadunka és testvérét erővel elhurcolták, vizsgálja meg. Egy más 1400. november 13-án kelt jelentésben a kérdéses jobbágy egyszerűen Domkának neveztetik, világos tehát, hogy a Dragulfiadunka személynév mikép keletkezett. A helység itt is, mint másutt, *Rauna*-nek neveztetik. Az idézett napon Krassó megye egyedül

csak Zalai Péter erőszakoskodásáról tesz jelentést, ki Himfy István jobbágyát Domkát, a maga birtokára, úgy látszik Samára hurcolta. A két oklevélben említett jobbágyrablás azon egy napon történt, tehát ugyanazon egy ténnyel van dolgunk. A hatalmaskodás megvizsgálására mint kir. emberek kijelöltettek: Sama, Chechteleke, Wayanmezeje, Csorna, Sarud, Bench, Helemba, és Majusfalváról való birtokosok. E falvak tehát Krassó megyében Rafna körül fekhettek. A káptalan a panaszt alaposnak találta (1401.) Később is fordult elő hasonló hatalmaskodás, midőn t. i. Brath egresi kenéz 1418. évben remetei Himfy Istvánnak egy *Ravna* falubeli jobbágyát éjjel saját birtokára szöktette. Báthory Zsigmond fejedelem 1597. évben rendeli, hogy Barcsai András Bokcsa vár, és a Szörény vármegyében fekvő Gertenyes, Rauna, Fűzes, és Komoristye birtokába igttatassék, — de a beigtatásnak ellentmondott karánsebesi Tóth Miklós, neje Rakoviczai Anna nevében.

A XVII. század végén még mindig *Ravna*-nak írják e falú nevét, és a Marsigli-féle jegyzék (1690—1700) azt a bokcsai kerületben sorolja fel. Az 1717. évi összeírás Bogsánt és *Rabna* helységét a verseczi kerületben említi, az előbbi 82, Rafnát 92 lakossal. A verseczi kerületben tünteti fel az 1723. évi térkép is.

A görög keleti vallásuak számára itt 1770. évben templom épült.

A mult század végén folyt török háborúk a lakosságot elszélesztették, a mely csak is a béke helyreállítása után tért vissza. A falú 1797. év előtt egymástól távol eső, és egyes hal-mok s magaslatokra épített házaiból állott, és csak akkor rendezték összefüggő egészszé. Régen a falú Gyalu Sztan és Golo-nie közt terült el. A Gyalu Petri síkján csekély rom-maradványok tesznek tanúságot a multról, — ezeket a nép Gropa Katanilor-nak nevezi.

Rafna közelében látható a Versecz felől erre huzódó s itt a hegyek közt eltűnő római út, mely körül sok római régiség, nevezetesen 1851-ben mintegy 120 darab ezüst s néhány római arany pénz találtatott Traján, Diocletian, Gordian, és Geta császárok körirataival. E pénzek most a bécsi muzeumban

láthatók. Ormós Zsigmond temesi főispánnak is van e vidékről becses pénzgyűjteménye.

Nem ezen leletekre támaszkodva, hanem nyavalyás romai-zálásából merítve állítja Maniu Bazil, hogy Rafna a római colonia Ramnensis, és a Liviusnál említett tribus Ramnensis emléket tartja fenn, onnan is vette nevét.

Ez irodalmi szédelgést már Hunfalvy Pál (A rumun nyelv 126., 127. lap) szállította le kellő értékére, részünkről még hozzáadjuk, hogy Rafna neve régi történetforrásokban Ravna, Rawna, Ramna stb. alakban fordul elő, és nagyon valószínű, hogy Ramna, csak a Rayna hibás olvasása és leírása. Rafna területén soha nem találtak emléket Ramna felirással. Karánsebes mellett is létezett egykor falú, melynek neve Rawna, Ramna, Rauna, Ramnapatak stb. közt ingadozott. A név a szláv nyelvsaládhhoz tartozik, valamint Rafnik és Rovina, Colonia Ramnensis tehát Krassó megye területén nem létezett; de igen is a »Legio Quarta Flaviana« tanyászott itt, mely emléket a helynevekben nem hagyott.

A helység területén a Berzava folyik, melybe a Smida hegységben eredő Vuna Rafni, és Vuna Vernjiku patakok a falú nyugoti végen történt egyesülésük után ömlenek. Ezenkívül említendő még a Blokeu vizér, az Izvoru vernikului, az Izvoru in Anin forrás. Rafna 1855. évig a kir. kincstár birtoka volt, mely akkor az osztrák-magyar vasutttársaság kezébe ment. Határának területe 8954 hold. Az erdőségek területe 2405⁶⁰⁰ hold.

A környékbeli hegyek nevei: Gyalu Parvului, Gyalu Rafni, Gyalu Petri, és Gyalu Palisony.

Dűlők: Cseusu mare és mik, Dumbrava, Pojen, Stoikone, Hibor Garestye, Anin, Szelistye.

Erdők: Dumbrava, Pojen, Stoikone, Siklen, vagy Faczia Csiklen.

Kaszálók; Hibor Garestye, Anyin.

Czarku Imperatiescu = császári kerítés. E hely régen sánccal volt bekerítve, a hová az apró marhát, u. m. juhokat, bárányokat, kecskéket, melytől tizedet szoktak venni, behajtották. Ide hozták a méheket is e célból.

Rafnik. falú Krassó megyében. Dognácskához délre, Krassovához éj-nyugotra. A Marsigli-jegyzék (1690—1700) *Ravník* falut a verseczi kerületben említi, ugyanott az 1723 évi térkép Raffnek néven. Az 1817. évi összeírás e falut nem ismeri. A királyi kincstár birtoka, melyet 1855. évben az osztrák-magyar vasut-társaság szerzett meg. A falú területe 2132 hold. Az 1761. évi térképen Refnek. Korabinszkynél *Rafnek*.

Helynevek; Braian, völgy. Jelen, Sfogyia, Salimbreg, Velicsea strona.

Gladesi, halmok.

Rafnik, patak. Gyelug, patak, Goruja és Gerlistyén át a Karasba folyik.

Cantariu, halom.

Rafnik szlávul = árkos.

Raka. Ily nevű Temes megyei pusztát zálogba adott enyingi Török István, több más, a monostori kerületben fekvő pusztákkal Bethlen Gábornak 1617. évben. (Győri tört. és régészeti füzetek II. 382. lap.) De minthogy ily nevű pusztá a monostori vár történetében soha többé elő nem fordul, hajlandó vagyok a Raka nevet olvasási hibának tekinteni; vagy Rakoch faluval azonosítani, mely 1597. évben Lippa várához tartozott, és a honnan Thoma Sifko jobbágy Jósika István, tótváradiai statutiójában részt vett. (Lásd Monostor.)

Rakasdia, falú Oraviczához egy órányira délnyugotra. Marsigli helységjegyzékében 1690—1700. évben *Rakastia* falut a palánkai kerületben találjuk; 1699. évben Szörény megyéhez tartozott és a királyi fiscus birtoka volt. Bél Mátyás *Rakastie*-nek csak nevét említi. Az 1717. évi összeírás szerint Rakustia 125 házból állt, midőn maga Palánkán csak 37 ház létezett. Korabinszky és Vályi Rakasztia-nak írják a helynevet; a falut, Krassó megye újra szervezete előtt mindnyájan az új palánkai kerületbe helyezik. Korabinszky szerint Rakasdián bányászat is volt gyakorlatban. Területe 6719 hold; birtokosa a kir. kincstár volt 1855. évig, a midőn az osztrák-magyar vasut-társaság tulajdonába ment át.

Rakitta, falu Leukusest és Facset közt, a Bega csatorna mellett. V. László király 1453. Hunyadi Jánosnak a Temes megyei Sugya, Zsupan és Thewrd oláh kerületeket adomá-

nyozza. A beigtatást teljesítették 1454. évben Fejéregyházi János kir. ember, és az aradi káptalan embere Pankotai Demeter. A sugyai kerülethez tartozott akkor Kladova, Gruin, *Rekethyew*, azaz Rakita stb. Haraszi Ferenc szörényi bán és aradi főispán 1518. évben a Temes megyei *Rekethés* jószágot más falvakkal együtt 25,000 forintért bevallja lévő Cseh Zsigmondnak és nejének: Haraszi Katalinnak, valamint Paksy Mihálynak és nejének Haraszi Annának. A Marsigli-jegyzék 1690 — 1700 évben a falut *Rekita* néven a facseti kerületben sorolja elő, az 1717. évi összeírás Rukida-nak írja, mely 30 házból állt. Korabinszkynél: Ragita. Mindig a kir. kincstár birtoka volt, most is az birja. Területe 4632 hold 128 öl. Dülönevek: Kotyácza, Gyalu, Antalest erdőrészek. Az utóbbi egy hajdani Antalest nevű falutól. Gosztest, Szelistye, Rovina szántóföldek: Garestye, Petris kaszálók. Valea negra, Furdgyeny patakok.

Az oláhok a falut Rekityenek nevezik, és e név közelebb esik a magyar Reketyéshez. Különben régén a rakottya és rekettye ugyanazon értelemben használtatott. Így Vas megye 1328. évi levelében előfordúl a Rakottyaabokor Kőrös mellett. A Rakita, Rakitje, Rakitnica, Rakitovec stb. helynevek Horvátországban is gyakoriak.

Rakitova, falú Oraviczához éjszaknyugotra. Legrégibb tudomásunk e faluról csak a XVII. század végén veszi kezdetét, a midőn a Marsigli jegyzék *Rakitova* falut a palánkai kerületben említi. Az 1717. évi összeírásból tudjuk, hogy *Rakidova* akkor 50 házból állt. Bél Mátyás kéziratban maradt földrajzában *Patkova* nevű helységet említ Oravicza és Tikvan közt, mely nagy szőlő- és buzatermő népes falú volt a Csuzina hegy tövében. Vályi András szerint is Patkova elegyes falú Temes megyében a Csuzina hegy alatt; a falú határai és borai jók. De Patkova hibás olvasás Rakitova helyett, és Korabinszky nem ismer Patkovát, hanem Ragittovát. A falú a kir. kincstár tulajdona volt, 1855-évben az osztrák-magyarvasúttársaság birtokává lett. Területe 2438 hold.

Rárósziget, hajdan falú Krassó megyében. Nagylaki János 1421. évben örökségi szerződéssel Csáky Miklósnak és Györgynek Belszeg, *Raroszykgeth*, Dupolcz stb. falvakat igéri,

Zsigmond király 1427. *Rarozygeth*, Belszeg, Kisded stb. falvakat Nagymihályi Albert vránai perjelnek adományozza. Nagymihályi Sandrin és Gábor 1550. évben tiltakozik, hogy Fráter György és Petrovics Péter itt birtokjogot szerezzen. (Lásd Szentgyörgy.) Úgy látszik, hogy itt a Zichyfalvához éjszakra eső Rareus vagy Ráros puszta értendő, minthogy Szentgyörgy és Bioszeg e vidéken találhatnak.

Rekicze, hajdan falú a szörényi bánság komjáthi-i kerületében. Kalugyereni Bogdán fia, nemes Gabre, felhívja 1503. évben Remetei Mártát, Tamás leányát, mint szomszédnőt, hogy zálogba fogadja a komjáthi-i kerületben fekvő Magojest, *Reky-cze*, és Sztremtura falvait. Úgy látszik, hogy Mártha nem élt szomszédsági jogával, mert Gabre e jószágokat 1505. évben bízerei Gámán Györgynek és rokonainak zálogosította el 300 arany forintért. Báthory Zsigmond fejedelem 1591. idősb karánsebesi Simon Jánosnak és Simon Péternek új adományt ad *Rekettie* nevű egész birtokára, továbbá Nagy Zorlencz, Gamza falú, és több praediumok részbirtokára, — Szörény megye karánsebesi kerületében. *Rekita* falú kenéze 1699. évben tanúvallo mást tesz Macskási Péter főispán javára. A kijelölt vidéken ma ily nevű helység nem létezik.

Remete vagy *Remete lunga* falú Facsethez nyugotra Kladova, Jersnik és Bikis közt. Korabinszkyknél és Vályinál Remeti, Görög és Schedius térképén egyszerűen Remete, Hatseknél *Remete lunga*, így a hivatalos Helynévtár is. Lipszky Krassó megyében, két Remete falut ismer, melléknévvel egyiket sem különböztet meg. Olykor a hivatalos közegek is *Remete-lunka* névvel élnek, mintha Remete a Lunkaságban feküdne. Egykor a Hunyadiak birtoka lehetett, mert Remete 1514—16 években 7 jobbágygyal Brandenburi György jószágaihoz tartozott, a monostori kerületben. Báthory Zsigmond 1597. évben az akkor Hunyad megye monostori kerületében fekvő *Remethe* falut enyingi Török Istvánnak adományozza, ki 1598. évben testvérével Bálinttal itt beigtattatott. Midőn Báthory Gábor 1612. évben *Remethe* praedialis birtokot Török Katalinnak adományozta, *Remethe* és a monostori kerület Temes megyéhez tartozott. Így volt ez 1617 évben, midőn Bethlen Gábor Remetét zálogba veszi Török Istvántól. A nevezett

fejedelem 1620. évben Remetét ifj. Bethlen Istvánnak adományozza (lásd Monostor.) A Marsigli-féle jegyzék 1690–1700 Remetét a facseti kerületben sorolja elő. Az 1717. évi összeírás szerint Remeta 15 házból állt. A falú határa 1392 hold 874 öl. Birtokosa a kir. kincstár. Dülőnevek: Gyalu Rakita, Czarina de la Valye, Izvaricza, Lunka, Gyalu moşului. Izlás erdő. Kocsacza szántó.

Remete, a Poganis patak mellett, Duleo és Valeamare közelében fekszik, azért *Remete-Poganes*-nek is neveztetik. Himfy Benedek 1343. évben a krassói alispánnál panaszolkodik, hogy Braian sósdiai kenéz, és két fia az ő remetei jobbágyaitól 94 disznót elhajtottak. A következő évben Remete ismét mint Himfy Benedek jószága említettik, az alkalommal, midőn egyik jobbágyát kifosztogatták. Nagy Lajos király 1369. Heem (azaz Himfy) Benedek bolgárországi bánnak, és testvéreinek Remete és Egerszeg (ma Jerszeg) Temes megyei falvakban a pallosjogot engedélyezi. Ugyan ez évben leírja a csanádi káptalan Egerszeg határait, a mely leírás szerint az Aranyospatak, és. Remethee falú három főhatárjele szolgáltak a komiáthi kerületben a területek elkülönítésére. (Lásd Egerszeg.) Bárány Ágoston nem tudta magát elhatározni, hogy melyik Remetét tekintse a Himfyek birtokául, a mai Könighof falut-e, Temes megyében, melynek egykori neve Remete volt, vagy a Poganis melletti Remetét. A fennebbi határjárás minden kétséget eloszlat. Az Aranyos patak nevét a mai Arenis hegy Valeamare mellett tartja fenn. A gyertyánosi Csép és a Himfy szomszéd családok több nemzedéken át viszályban voltak egymással. Így Csép István is 1377. évben a mai Gerstenyes felől Remetére betört, és onnan Himfy István szénáját, egy jobbágyával együtt, Gyertyánosra elvitte. A kövesdi várnagy Szöröcsöki Pál is 1381. márczius 10-én Himfy István remetei birtokára rontott, és ott egyik jobbágyát kifosztogatta. Az alispán ezen hatalmaskodásról már márczius 16-án állított ki bizonyítványt, kapván időközben kiküldött emberétől jelentést a dolog valóságáról. Zsigmond király 1387. november 14-én meghagyja az aradi káptalannak, vizsgálja meg remetei Himfy István panaszát, mely szerint gyertyánosi Csép András fiai: László, Pascha, János és Balgar a jelen évben Himfy

szénáját Remetén lekaszálták és elhordták, Sztojan nevű remetei jobbágya egy ökrét, sasdi jobbágynak csordáját pedig elhajtották. Továbbá, hogy Lőrinc nevű jobbágyát elverték és megsebesítették, és a Borza folyót rendes medréből más irányba vezették. A káptalan jelentést tett, hogy a panasz alapos. Remetéhez 1389. évben még Rachkfalva, és Drasanfalva tartoztak, melyek ma ismeretlenek. Krassó vármegye 1404. ápril 26-án Himfy Istvánt és ermeni Heemet, a gyertyánosi András fiai elleni pörükben választott bíróság elé utasítja. Még ez ügy nem volt elintézve, midőn Himfy István az országbíróat keresi fel panaszával, hogy gyertyánosi Csép Jakab több szolgáljával együtt, Himfynek jobbágyait a remetei erdőből nyilazásokkal kiűzte. Az egerszegi Himfyek 1424. évben maguk bízták választott bírakra birtok- és hatalmaskodási pöreik és viszályaik eldöntését; a bírák Remetén csakugyan összeültek. Egy Egerszegben Szt. György napján, de év nélkül kelt levelével, döbrentei Himfy Imre, Anyos Mihály temesi főispánt arra kéri barátságosan, engedné meg remetei Himfy Imre (ez tehát más személy hasonló családnéven de különböző praedicatummal) özvegyének Annának, hogy Beldrére négy szekér búzát küldbessen vámmentesen eladásra, mert ennek árából *Remethén* az elpusztult templomot akarja újra felépíteni. Gabre, kalugyereni nemes 1503. évben, néhai remetei (Himfy) Tamás leányát Márhát felhívja mint szomszédnőt, hogy a komiáthi-i kerületben fekvő szörény megyei Kalugyeren Magojest, Reكية és Sztremtura falvakat zálogba fogadja. Dragna György karánsebesi várnagy 1584. évben, neje Sara és Fiáth László özvegye Magdolna, valamint Miksa János nevében osztályos atyafiait Tóth Miklóst és Gáspárt, a karánsebesi kerületben fekvő Dezest, Valeamare és Remethe nevű ősi birtokaik eladásától vagy elzálogosításától eltiltja. A XVII. század végén Marsigli Remete, Szkeus, Dragomirest, Szgribest falut a karánsebesi kerületben sorolja fel, holott akkor Duleo, Furlug, Valeapaj, Jerszeg stb. a lugosi kerülethez tartozott. Herceg Metternich 1815. évben Dragomirest, Remete, Szkeus, és Szgribest falut kapja adományul, de 1817. évben azokat visszaadja a kir. kincstárnak. Az ötvenes évek elején, azaz a forradalom után, a Sebastiani család birta.

Később Pattyánszky György tulajdona lett, kitől Pattyánszky Gyula örökölte. Ettől árverés útján vette 1876. évben a bécsi cs. kir. szabadalm. általános osztrák földhitelintézet. Ez 1879. évi február havában eladta Kerner Augusztának, de ez sem tartá meg, hanem október havában eladta Adler Salamon Márk bécsi zsidónak 36,000 forintért, ki a birtokot 1883. évben egy pesti zsidónak Glauber Fülöpnek, és nejének Taub Annának 70,000 forintért eladta. Ez utóbbi, vétel előtt a birtokot nem látván, és tapasztalván, hogy értékét mennyivel túlfizette, csaknem elmeháborodásba esett.

Területe 2310 hold 1573 öl.

Remete a Poganis folyó egy szűk völgyében fekszik, és azért fel nem tehető, hogy Szent László itt verte volna meg a kúnokat. (Lásd Poganis.)

A falú határában kis váracs maradványai láthatók.

Oláh Resicza, falú, hol a Domán patak a Berzavába szakad. Csak a XVII. század említ legelőször Resitza nevű helységet Krassó megyében, és ez alatt a mai Oláh Resitza, vagy Kameralis Resitzát kell érteni, mely melléknevét csak akkor kapta, midőn mellette egy másik Resitza, a mai Resiczabánya keletkezett. Eredetileg magyar telep lehetett, mert Resiczabányától félórányira, a Berzaviczán át vezető gyalogösvény mellett alapfalak láthatók, melyeket az oláhok valami magyar templomtól származtatnak, és azért beszerika unguraskának nevezik. Egy 1673. évi török adókiivetés szerint a Krassó megyei falvak közt Reszinitza minden ház után 1 aszpert tartozott fizetni. Itt kétségtelenül Resicza értendő. Marsigli jegyzéke szerint 1690—1700 években *Resicza* a bogsáni kerülethez tartozott, az 1771 évi összeírás *Retsiza* falut 62 házzal a verseczi kerülethez számítja, 1734. évben a verseczi közigazgatási kerület krassovai járásában feküdt. A törökök 1738. évben András, krassovai kuézt főknézzé nevezik ki, még Gerlistye, Goruja, Csudanovecz, Zsuzsova, Székas, *Reschitza* és Doman falú kenézei fölött. Krassó megye 1779. évben történt újra alakításakor Oláh Resicza a lugosi járáshoz osztatott be.

Az itteni görög keleti hittiek temploma épült 1780. évben. A görög katolikus plébánia felállítottatott 1839. évben. Területe 4045 hold; tulajdonosa 1855. évig a kir. kincstár volt,

azóta az osztrák-magyar vasúttársaság. Resiczabányától csak egy szűk utca választja el.

Helynevek: Kamenik hegy (szerb szó = köves), Golu (= üres) sziklás hegy, Kokostyer, Berzsavicza, Budmik, Iriglovecz, Arsicza hegy magaslato. Stirnik, erdő. Arsicza Soacsa határrész, Okolistia szorgalmi föld. Csora (= varju), Facza, Beliago, Valeamare, Bogdan, Lunka Pomostului dülők. Van itt Csoka cu cseri, vagy Gaura puskata nevű barlang, csépegő kővel, és egy kisebbszerű tóval.

A Berzava folyón kívül, van itt Reusitza patak; jelentése = hideg víz. Ez adta a helységnek nevét. Az oláhok is, a szlávok is maguknak vitatják e nevet. Az első esetben a hely-név *Recitia*-nak volna irandó.

Resicza helynevek vannak a Balkán félszigeten is.

Német Resicza vagy *Resicza* bánya gyár- és bánya-hely. Mária Terézia idejében és pedig 1757. évben 20—30 oláh család telepített ide Oláh-Resiczából, és e kis gyarmattal kezdődik a mai Resiczabánya története. Az említett telepedők közül még ma is élnek a Zsianu, Pocreanu, Baltezanu, és Tismanariu stb. oláh családok. A gyarmat népessége csakhamar szaporodott Bogsánból, főleg Felső-Ausztria, Stajersország, és Ausee vidékéről jövő lakosokkal. Feladatuk volt, hogy a bogsáni olvasztó számára az itteni nagy erdőségekben szemet készítsenek.

A gazdag tartalmú vasérc, a rengeteg erdőség, a Berzava patak vizereje könnyen ébresztették azt a kívánságot, hogy e helyen vasgyár felállíttassék, azért már 1767. évben előleges kutatások és felmérések történtek Delius Kristóf Traugott, oraviczai bányaigazgatósági másodülnök által egy vízi csatorna létesítésére. Ezek után az oraviczai királyi bányaigazgatóság, a melynek elnöke akkor gróf Clary volt Temesvárott, továbbá reichensteini Müller Ferenc főbányamester, és Redange dognácskai bányamester 1769. évben azt a javaslatot terjesztették föl, hogy Resicza oláh falú mellett olvasztó huta és vaspörölymű építtessék.

Az e javaslat következtében keletkezett helység a mai Resiczabánya, — következőleg minden adat, mely korábbi időben Resiczát említ, nem Resiczabányára, hanem Oláh-Resi-

czára vonatkozik. Az 1778. évi térképen csak egy Resicza van kitüntetve, Korabinszky is az ő 1786. megjelent munkájában csak egy Resiczáról szól, azonban Vályi András 1799-ben Oláh Repsicza, és Német Repsicza (így) falut külön említi.

A két olvasztó oly gyorsan készült, hogy azt 1771. év július 1-én a krassói szerzetház egyik tagja már beszentelhetette, az olvasztást július 3-án megindíthatták.

A gyártelep lakossága akkor 300 lélekre mehetett.

A vasmű megindításának emlékére öntött vasból ma is meglevő emléktábla állítatott fel, következő felirással:

IVSSV
AVGVSTAE THERESIAE
CVRANTE
MILLERO ATQVE REDANCIO
EXSVREXERAT FVRNVS ISTE.

Griselini Ferenc, a »temesi bánság« mult századi monographusa, 1775. évben Resiczát látogatta meg, és kedvező leírást ad az itteni vasgyár működéséről, hol szerinte a moraviczai vasércet olvasztják, és golyókat, bombákat, granátokat, kályhákat öntöttek, kályhákat, katlanokat és ásókat készítettek; ¹⁾ acélt is termeltek.

Az itteni róm. kath. plébánia 1776. évben állítatott fel, templomának építése megindult 1777. évben.

A lakosok szaporodásával 1847. évben a régi templom helyén újat kezdtek építeni, az építést azonban zavarták az 1848—49-ki események.

A görög keletiek plébániája 1800. állítatott fel, temploma épült 1818-ban a kincstár költségén. 1854. évben a román templom építése fejeztetett be.

A szép fejlődésnek indult vasműtelep fenmaradása lényeges biztosítékot nyert 1780-ban az által, hogy a kir. kincstár a közel eső erdőségeket és földeket a kincstári jószágok tömegétől elkülönítván, a resiczai bányaipar rendelkezésére bocsátá. Így került Oláh-Resicza, Franzdorf, és a Komora nevű hegyi praedium a gyártelep rendelkezése alá.

¹⁾ Griselini : Temeswarer Banat II. 84. lap.

A törökök 1788. évben a Dunán átkelvé, Magyarországon déli részeibe hatoltak, és állítólag a félóránnyira ide eső Czerova faluig nyomultak, de Resiczát nem érintették.

1790-ik évben a fausztatást kezdték a Berzaván, de 1806. évben azt egyelőre abban hagyták. 1793. évben a bogsáni és resiczai vasművek 20 ezer darab 24 és 36 fontos ágyugolyókat szállítottak Nápolyba. 1830. évben először volt a vasgyár eladásra ajánlgatva. De eredmény nélkül. 1845. évben Layer Mihály udvari tanácsos Bécsből jött ide, és Gränzenstein Gusztávval az egész hegyvonalt Mehadiától, Bogsánig és Resiczáig átkutatta, és akkor tervezte a resiczai nagy vasgyárak építését.

A Domán mellett talált kőszén felhasználását csak 1846. évben kezdték, midőn Resicza csaknem rögtön rohamos fejlődésnek indult; akkor bővítették ki a gépműhelyt is.

1847. évben a most álló katholikus templomot kezdték építeni, és Resiczát a Felső-Magyarországból betelepített tótokkal szaporították meg az elégtelenné vált munkáskezet.

A szabadságharc idején Resiczabánya idegen származású lakossága híven ragaszkodott az alkotmányos magyar ministeriumhoz, azért ellenfeleinek bosszúját hívta ki maga ellen. Resicza csak kevés magyar nemzetőr védelme alatt állt; 1848. december 24-én a császáriak, oláh felkelők által erdei ösvényeken vezettetve rácsaptak a helységre, ezt elpusztíták és 143 házat felégettek, mely alkalommal a pörölyöző két raktár és valamennyi iroda, levéltáraikkal együtt a lángok martaléka lett.

Ezen csapást csak nehezen heverte ki a bányahely, és a pusztulásnak nyomain közel tíz évig még fennmaradtak.

A magyar kormány által megkezdett ágyúgyártást, a császáriak utóbb újra felvették, és azt 1851. és 1852. években működésbe helyezték. Ezen években épült az új plébániai lak- és az elemi tanoda is.

Korszakalkotó volt Resiczára nézve, hogy 1855. év jan. elsejével eladás által az osztrák-magyar vasutttársaság tulajdonába ment. Minden gyármű bővítettett, új olvasztók és öntőművek épültek a legjobb rendszer szerint, a Bessemer acélgyártás rendeztetett be, gőzfűrészt állítatott fel (később leégett).

Szekulra a másfél mérföldnyi vicinális vasutat kiépítették, míg Domán felé az 1853-ban megindított Ferenc József altárnát. Moravicza felé az ipari vasutat vették munkába. A resiczabogsáni vasút 1873. év táján Vojtek-ig hosszabbított, mi által Resiczabánya a nagy vasúti vonalba bevételre, és gyártmányait a monarchia minden piacára elküldheti.

Resicza 1871. július 3-án fennállásának első évszázadát ünnepelte.

Az itteni gyártelep Európában az elsőrangúak közé tartozik, gyártmányai a londoni (1862.), párisi (1867), bécsi (1873.) világtárlatokon, valamint a hazában és a monarchia főbb helyein rendezett kiállításokon mindig a legfőbb kitüntésekben részesültek. Az egész ipartelep mintaszerű berendezését és nagyszerű termelő képességét a statisztikusok 1878. évi, és az angol vasiparosok (Iron and Stael) 1882. évi kirándulása alkalmával is elismerőleg kiemelték.

Mind az csak úgy volt lehetséges, hogy az osztrák-magyar vasúttársaság semmi költséget nem kimélt, hogy a vasgyártást a legmagasabb tőkélyre emelje, és mert sok szellemi tőke is állt rendelkezésére.

A bányászattal összekötött itteni gyárpar bővebb leírását a monographia azon részére kell fentartanom, mely a bányáiparral különösen foglalkozik.

Resiczabányán van az osztrák-magyar vasúttársaság összes vas- és acélművek, az erdőségek és jószágok főigazgatósága, melynek alá vannak rendelve a társaságnak minden a bányáiparhoz tartozó hivatalai.

Az itteni lakosság a forradalom után új gyarmatosokkal szaporodott, minthogy 1850. évben 100 család Cseh- és Moravorországból, 1857. évben 72 család Csehországból hozatott ide. A szaporodás azért roppant arányban nőtt. Így 1846. évben Resiczabányán még csak 700 lakos lévén, ezek száma 1849. évig 2772-re; 1858. évig 4650-re emelkedett. Az 1881. évi népszámlálás szerint 7915 lakója volt, a kik közül magyar anyanyelvű csak 447, írni-olvasni tudó 3645.

A lakosok származásra nézve többnyire németek, vallásra nézve túlsúlyal bír a római katolika.

A község területe 10,325 hold. A magaslatok nevei ezek: Pojana Groszi, a kuptorei határon, 817 méter; Tilfa piatra reu alb, jobbra a franzdorfi út mellett, 794 méter; Kremenis, a kuptorei határon, 592 méter; Pojana Kozia, a nagy Liskov származásánál, 692 méter; Csoka Balan, a két Liskov árok közt, 709 méter.

Resicza leírását adták Brosteanu P. ily cím alatt: Das Eisen- und Stahlwerk Resitza. Megjelent 1877. külön füzetben. Továbbá Téglás Gábor magyarul e címen: A Szemenik és környéke, a magyar földrajzi társaság által kiadott »Földrajzi közlemények« XI. kötetében. Igen becses hivatalos leírás jelent meg 1859. évben könyomatban.

Récs, hajdan falu, mely 1373. évben Barla faluval említetik. (Lásd azt.)

Ribischova, hajdan falu az Al-Dunánál, Báziással keletre határos. E hely előfordul az 1761. térképen Szentkláraynál, továbbá Korabinszky atlaszában a temesmegyei térképen, s a Schedius-féle térképen. De, hallgat róla Korabinszky az ő földrajzi szótárában, így Vályi, Lipszky, Görög és mások. Divics faluval azonosnak tartanók, de Schedius mind a kettőt tünteti fel. Legbiztosabb bizonyítéka földrajzi külön egyediségének az, hogy a szerbbánsági határőrezred fennállásakor Divics határában, a vracsevgaji században még *Ribischevo* nevű katonai őrállomás létezett. — ez örökölte az egykori falu nevét.

Rikitsch, hajdan falu 3 házzal a facseti kerületben, az 1717. évi összeírás szerint, mely Bikis falut 10 házzal említi, tehát ezzel össze nem téveszthető; mégis Bikis és Rakita közelében fekkent.

Rogosan, hajdan falu Dragsinest közelében. Felváltva Hunyad és Temes megyéhez tartozott. Egykor a Hunyadiak birták. Midőn György brandenburgi őgróf, mint Marsina rész-birtokosa, oláhendrédi Tivadart, Anusa Pétert és másokat perlette, mert csordájából több ökröt elhajtottak, Perényi Imre nádor 1511. évben az aradi káptalant bizta meg a történt hatalmaskodás megvizsgálására, a maga részéről pedig Nagy Mihályt, Rogosánból küldte oda e célra. Báthory Zsigmond 1597. évben a marsinai kerületben Hunyad megyé-

ben fekvő Rugosan falut Török Istvánnak adományozza, a kinek itteni (Rogozan) birája, Vraga Sztojka, ez évben résztvett, midőn Jósika István marosmelléki jószágainak birtokába vezetettetett. Báthory Gábor fejedelem 1612. évben az akkor Temes megyéhez és a marsinai várhoz tartozó *Rogosan* praediumot visszaadományozza Török Katalinnak; szintén Temes megyei helység volt 1617. évben, midőn Bethlen Gábor azt zálogba veszi Török István Hunyad megyei főispántól. Bethlen Gábor 1620. évben, Török István magtalan halála után, *Rugesana* birtokot ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. Ezen túl semmi említés sem történik e jószágról. A mai Dragsinest falu határában van ma is Rogoszanu (= sásos) nevű dűlő, mely az egykori falu fekvésére nézve tájékoztat. (Lásd Marsina.)

Rogosanpatak, csermely, Rugusnapataka névalakban legelőször 1364. évben említettik Ikus falu határjárásában, és pedig mint Zaad falu egyik határa. Ismét 1368. évben is, szintén Ikus falu határjárásában említettik Rogosnapataka, avagy másik nevén *Sasuspatak*. E magyarázat után nincs kétség, hogy e patak az egykori Rogosan falu területét szelDELTE, és annak nevet adott. (Lásd Ikus.) A patak ma e néven ismeretlen.

Rogoz, máskép Kossovicza, határrész Oravicza területén. Az itteni munkástelep egyházilag az oraviczai g. n. e. plébánia fiókját képezi.

Rogoz, hajdan falu. A Marsigli-féle 1690—1800. évi összeírás a karánsebesi kerületben Suppa, Zaguzsen, *Rogoz*, Rovina, Kavarán stb. falvakat említi. Ennél többet nem is mondhatni Rogozról, melynek neve alatt azonban a mai Ruzsinosz gyanítható. (Lásd azt.)

Roskest, hajdan falu. Török István 1598. évben a monostori kerület birtokába igtattatván, mint szomszédok résztvettek *Roskest*-ban lakó jobbágysai: Fech Lázár, Voska Mihály és Bothus Márton. (Lásd Monostor és Okl. II. 219. l.) A jelenkor múltjáról és eltűnéséről mit sem tud.

Rovina, hajdan falu. Említettik a Marsigli-féle 1690—1700. évi összeírásban a karánsebesi kerületben Zaguzsen, Kavarán, Suppa stb. faluval. A következő kor forrásaiban már semmi nyoma.

Rumunjest, falu Kurtya, Goizest, Tomest és Branyest közt. Mátyás király 1464. évben Gladna, *Romanesth*, Dragsinest stb. Temes megyei falvakat temeselyi Dész Péternek és Balothai Miklósnak adományozza. György brandenburgi határgróf birtokai közt 1514—16. években előfordul két *Romanesth*, egyik a marsinai kerületben 19 jobbágygyal, a másik a twerdi (furdiai) kerületben 3 jobbágygyal; az utolsóhoz tartozott Dragsinest és Hauzest. (Oklevéltár I. 504. lap.) Hogy két hasonló nevű, egymás közelében fekvő falut meg kell különböztetni, kitűnik más adatokból is. Ugyanis Báthory Zsigmond 1596. december 23-án a furdiai kerületben Hunyad megyében fekvő Szarazan, Zold, Gladna, Hauzest, *Rumunest* stb. falut Jósika Istvánnak, — ugyan ez év december 31-én a Temes megye marsinai kerületben fekvő *Romoniest* és Homosdia falut Keresztesi Pálnak az ő lugasi familiárisának adományozza. Ezen utóbbi falvak azelőtt a törökök által Lippa várához foglaltattak, de most Báthory Zs. Lippát visszahódítván, a fejedelem adományozási jogára estek. Érdekes, hogy Keresztesi Pál a másik, t. i. a furdiai kerületben fekvő Romaniest falu birtokába is jött, minthogy Sarvasághy Zsigmond, kinek Báthory András fejedelem 1599. évben a furdiai kerületben fekvő *Romonest*, Hauzest, Pojen stb. falvakat adományozta, ezeket 1607. évben Keresztesi Pálnak elzálogosítá. Bethlen Gábor 1617. évben *Rumuniesthi* praediumot, t. i. azt, mely Temes megye furdiai kerületében feküdt, Török István hunyadi főispántól zálogba veszi. A marsinai Rumunestről nincs többé szó, és így vagy elpusztult, vagy összeolvadt a mai Rumunesttel. A Marsigli-féle jegyzék 1690—1700. évben nem sorolja fel Rumunyestet, de az 1717. évi összeírás a facseti kerületben 6 házzal emlegeti, Rumunesche néven.

Rumunjest a múlt században a kir. kincstár birtoka volt. 1833. február 21-én Fábry János nyert reá királyi adományt, ki 1858. október 15-én meghalván, a birtokot családjára hagyta, mely azt most is birja. Területe 2651 hold.

Helynevek: Dumbrava, bokros legelő. Ornitz, szántóföld. Ruscus, erdős hegy. Magura, magas erdős hegy, Berszanu, erdős hegy. Kukuleu, erdős, sziklás hegy. Tranik, szántóföld. Kremenye, erdős hegy. Tejus, bokros legelő hegyen. Fatza

joni, őserdős sziklás hegy. Stirsi, hegy szilvásokkal. Puju de Urszu, magas, sziklás, erdős hegy.

A Rumunest név valószínűleg a Román keresztnévből alakult, a milyen a Macskási család őseinél is előfordul. Rumunest tehát annyit jelent, mint Románfalva. Hajdan Temes megye keleti határain is Románfalva nevű község terült el. Van Oláhországban is Rumunyst a Schil folyó mellett.

Russova, vagy némelyek szerint *Ruszova*, Berlistye és Nikolincz közt, a Vicsnik patak mellett. Nagylaki János 1421. évben Csáky Miklósnak és Györgynek Strefzalva, *Rusolch*, Mirsinch stb. örökségkép igéri. Zsigmond király 1427. évben Nagymihályi Albert, vránai perjelnek, a Krassó megyében a Krassó folyó mentén fekvő Vásárhely, Jaam és *Rusolch* falvakat adományozza; a hová őt a csanádi káptalan beigtatta. 1550. évben Nagymihályi Sandrin és Gábor tiltakoznak az ellen, hogy Petrovics Péter és Fráter György *Rusocz* és a többi nevezett falvak birtokába lépjenek. (Lásd Szent-György.) Ez a *Rusolch* a mai Russova, mely a Karas és Vicsnik folyó közt fekszik; a fekvési bizonyítékon kívül nyelvi okokból is, mert *Rusolcz* = *Rusócz*, = *Rusowecz*, *Rusovecz*, *Russova*. Báthory Gábor fejedelem 1611. évben az akkor Temes megyében fekvő Berlistye és *Rusova* falvakat az ő vitézeinek Rác Jankónak és Mártonnak adományozza. A Marsigli-féle jegyzékben nem találjuk *Rusova* nevét (1690—1700.), pedig ugyanott Jam előfordul. Az 1717. évi összeírás sem említi. Csak a Szentkláray által közzétett 1723. évi térkép tünteti föl *Rusovát*, és pedig kettőt egymás mellett, a verseczi kerületben. Ez évben a rácok közé németek telepítették ide. Krassó megye újra szervezése idején *Rusova* az oraviczai járáshoz csatoltatott. Korabinszky, noha későbben írt, *Ruschova*-t még az úpalankai kerülethez számítja. Az ő térképén azonban Alt- és Neu-Rusovát helyesen Krassó megye határába helyezi. Vályi csak egy *Ruszová*-ról szól, melyet Batrin *Ruszovának* (Ó-Rusova) nevez. Fényes Elek Ó-Russova és Új-Russova falut különböztet meg. Mind a két helyen az anyakönyvek megvannak 1794. év óta. Ó-Russova területe 1455 hold, Új-Russova 1591. hold (avagy a vasúti társaság adatai szerint 1694. illetőleg 1486 hold). A két

falu 1855. évben az osztrák-magyar vasúttársaság tulajdonába ment át.

Ruzs, falu Karánsebeshez délnyugotra, Apadia és Delinyest mellett. 1585. évben Moses Borbála, Mutnoki Mihály özvegye rokonaival a Szörény vármegye karánsebesi tartományában fekvő *Rucz* falura nézve egyezsége lépett. A következő évben más egyezség jő létre, mely szerint Laczug László a *Ruggy*, Ökörpatak, Ulmul, Gsugaztrul, Alsó- és Felső-Zavoy, Kuskya, mindkét Patak, Lozna faluban, és a Tussy szőlőhegyben fekvő, Pathaki Katalin által neki elzálogosított részbirtokokat, a magvaszakadt Katalin atyafiainak pénz nélkül kezeibe bocsátja; ellenben Laczug Lászlónak adassék a Katalin után maradt arany és ezüst és egyéb ingó-bíngó marha, a lábas marha; végre adassanak neki Karánsebesben némely házak, kertek, rétek, malmok stb. Báthory Zsigmond 1591. évben ezt az egyezséget helybenhagyja, mire Katalin rokonai az említett javakat Laczug Lászlónak átadták. Az 1603. évi összeírásban csak Mikandáné említetik mint itteni birtokos, és ez csak egy portáról fizet adót.

Hagyomány szerint a Macskási család birta Ruzs falut is (Báthory Zsigm. 1588. évi levelében *Rwchz*-nak írva), de erről semmi okleveles bizonyítékot nem találtam. A család kastélyát gyanítják a Varnitza és Csetacsel dombokon, hol azonban semmi romok nem látszanak. — A Macskás patak Ruzs területén ered.

A Marsigli-féle jegyzékben említett *Rucsi* falu a mai Ruzs (nem Rüen, mint másutt mondva volt), a karánsebesi kerületben feküdt; ott sorolja fel az 1717. évi összeírás is *Ruscha* néven 70 házzal, a mi az akkori időben jelentékenyebb falura vall.

A múlt században a kir. kincstár volt birtokosa. 1803. évben Petrovics Tivadar és Mihály nyertek nemességet, és egyúttal királyi adományt Ruzs birtokára.

A forradalom után nevezett Mihály leánya Sónia, és férje Nikolits Sándor voltak Ruzs birtokosai, de 1859. évben a rokonok perrel megtámadták, a melyet ezek, t. i. II. Petrovics Tivadar fiai: Milos, Vazul, Iván és Mihály 1867. évben meg is nyerték, és így Ruzs tulajdonosai lettek. Ezek 1873. évben a

birtok harmad részét eladták Prepeliczay Gyulának, ki azt azonban II. Tivadar fiának ismét visszabocsátotta rövid idő múlva. Ruzs másik két harmada Petrovics Tivadar nejének, Angelina tulajdona. Ez 1865. évben tulajdonát árverésen eladta szredistyei Lazarevics Vazulnak, ki azt 1869. évben szintén eladta a már nevezett Petrovics Milos, Iván, Mihály és Vazulnak.

A falu határa 3938 hold, 549 öl. A község 450 házból áll.

Említendő a Vallisora, egy mély völgyben tekervényesen csergedező, és rákokkal bővelkedő patak. A helybeli görög plébánia régi, az anyakönyvek 1791. évben veszik kezdetüket.

Ruzsinósz, falu Karánsebeshez éjszaknyugatra, Ohaba Mutnik és Valeaboul közt. A falut birták 1411. évben Macskási Dénes, András, Farkas, Koszta és Iván, Macskási Mihály fiai; valamint más Macskási Mihály fia László. Ezek kérelmére Zsigmond király ez évben meghagyta az aradi káptalan-nak, hogy a sebesi kerületben fekvő *Rugyinolecz*, Toplicza, Leordis és Tinkova határait járja be, és a hol szükséges, igazítsa ki, a mi megtörtént. A király később tekintetbe véve, hogy kettő a Macskásiak közül, t. i. Roman Koszta fia és Mihály Farkas fia, a galambóczi táborozás alatt (1428. ápril és május havában), midőn a király seregét a Dunán átszállítani akarták, a törökök által megölettek, a Macskásiaknak új adományt ad a sebesi kerületben, a két Muthnok forrásánál fekvő Rugsinotz és Leurdis faluról, valamint az e két falu területén épült Toplicza faluról, megjegyezvén, hogy e falvakat az adományozottak szülei *Nagy Lajos királytól kapták adományul*, és azóta annak békés birtokában van a család mai napig. A beigtatást 1429. évben az aradi káptalan teljesítette, és azt megerősítette a király 1431. évben. I. Ulászló király 1440. évben megerősíti a Macskásiakat Macskás, Tinkova, Perlo, *Ruginocz* stb. birtokában. 1447. évben Macskási Sorban, Demeter és László említettnek mint Roginosz, Toplicza stb. harmad részének birtokosai. Macskási Jakab, zsidovári várnagy, 1470. körül Macskás, Tinkova, Csuta, *Ruginocz*, Toplicza, Leurgiz stb. részbirtokait 300 arany forintért elzálogosítja. Izabella királyné 1559. évben rendeli, hogy Macskási István

és Anna, Macskási Péter özvegyének birtokai a karánsebesi kerületben, nevezetesen Macskás, Tinkova, Zagusen és *Rwgy-noz* határaik szerint elkülöníttessenek. 1569. évben Bachuli Dorottya 51 forintért Tinkova, Zagusen, Macskás és *Rwchinos* faluban levő részbirtokait Duma Jánosnak és Istvánnak elzálogosítja. E példa ismétlődött, mert 1571. évben Macskási Péter és Miklós Zagusen, Macskás és Ruzsinosz faluban levő földjeiket Miksa Miklósnak és Jánosnak, — 1572. évben pedig Macskási Péter és Mihály Delar, Macskás, *Rugsinocz*-ban levő részbirtokait Tóth Miklósnak és Gáspárnak adják zálogba. Báthory Zsigmond vajda 1584. évben rendeli, hogy Cziklan János és a Macskásiak (Péter, Mihály és Orsolya) részbirtokai *Ruginocz*, Zagusen, Tinkova, Delar és Macskás faluban újra felosztassanak, és egymástól elkülöníttessenek. 1590. évben egyezkedés jött létre Duma János és István közt egy, Macskási Farkas, Péter és Mihály közt másfelől, mely szerint nevezett Dumáék Tinkova, *Rugsinolecz*, Zagusen stb. birtokában hagyatnak. Simon Erzsébet, Mutnoki Ferenc özvegye, 1599. évi végrendeletében Ruzsinószon levő jegyajándékát Simon Annának hagyományozza. Tinkovai Ágoston és Gáspár 1600. évben a Tinkova, Delar, Zagusen, Rugsinocz és Toplicza faluban levő részjószágaikat 600 arany forintban beiratkozzák Tóth Miklósnak, kinek ugyanezen falvakban a magtalan meghalt Macskási Péter és Mihály, a maguk részbirtokát végrendeletileg hagyományozzák. (Lásd Tinkova, Macskás, Leurdis, Morencz.) A karánsebesi kerület 1603. évi összeírása szerint *Ruginosz*-ban Tinkovai Gáspár 1, Macskási Farkas 1, Tinkovai János $\frac{1}{4}$ portáról adózott. Macskási Miklós 1642. évben 600 forinton kiváltani akarja *Rugsinocz*, Dombrovicza, Macskás stb. részbirtokait, melyeket 1572. november 14-én Tóth Miklósnak és Gáspárnak hasonló összegért elzálogosított. — A Marsigli-féle jegyzék (1690—1700.) nem sorolja fel Ruzsinosz falut, de igenis az 1717. évi összeírás Kosinosch ferditett névalakban és 18 házzal. Különben gyaníthatólag a Marsigli jegyzékben előforduló Rogoz, szintén csak a Ruzsinosz elferdítése. Az 1723. évi térképen két Ruzsinosz van feltüntetve egymás mellett. De a különválás soká nem tarthatott. A múlt században a kir. kincstár volt a falu birtokosa, később a Petro-

vics család szerzett reá adományt, melynek kezében ugyanazon sorson ment keresztül, mint Ohaba Mutnik. A család most is bírja. Területe 2545 hold, 883 öl.

A helység Gyalu Kremen és Bencza erdős hegységek közt fekszik.

Ruzsinosa, hajdan falú Zsupunest és Rumunest táján. Báthory Zsigmond 1596. évben a Furdiahoz tartozó, és Hunyad megyében fekvő *Ruginos* stb. falut Jósika Istvánnak adományozza, kinek bukása után a fejedelem 1598. december 10-én az akkor Temes megyében fekvő Szurdok és Ruchynoz falvakat, Kerlie és Szpin másképp Tövis praediumokat szurdoki Bosury Farkas, Gáspár, Jánosnak, és Péternek adományozza. A statutio végbement 1599. február 4-én, de mindjárt az első napon harmadiai Pokol László Szurdok és Ruchinoz egyes területeire, az úgynevezett »Pokol rész«-re nézve ellentmondott. A második napon Gyerbecchi György maga és apja Gáspár nevében *Ruchynoz* felére nézve ellentmondott. Mint szomszédok részt vettek a beigtatásban többi közt Trippa György és István, — botinesdi Sztanko András özvegye pedig ellentmondott a szurdoki malomra nézve. Ez adatok bennünket tájékoztat, hogy az itt említett Ruzsinosz falut Furdia, Bozsúr, Kis Szurdok és Botinest táján kell keresni.

Bethlen Gábor 1617. évben a furdiai kertületben Temes megyében fekvő *Ruczinosa*, Rumunyst stb. praediumot, Török István hunyad megyei főispántól zálogba veszi. A praedium talán más időben részt vett Török István jószágainak sorsában. (Lásd Furdia, Marsina, Monostor.) Zsupunest falú határában van *Ruginosa* nevű dűlő, mely legelő és erdőből áll, — ez mutatja az említett praedium egykori fekvését. Van Botyest falú határában is Ruzsinosa szántóföld, de ez távolabb fekvésén, nem azonosítható Török István említett birtokával.

Saka, hajdan falú Krassó megyében Pozsoga alatt. Még a Mercy-féle, és egy 1761. évi térképen ott fordul elő. Bél Mátyás kézirata, Posoga és Zám közt *Sakczera* néven említi. Már nem létezett többé Krassó megye újra alakítása idején.

Salhausen, hajdan falú Russova, Krusitzá, és Szuboticza közt. El falvak az 1717. évi összeírásban már felsoroltatnak, de Saalhausen még nem; jele, hogy még akkor nem volt

megtelepítve. Bél Mátyás kézirata szerint csakugyan 1724. évben kezdtek benépesíteni, és a németek régi hazájuk valamely vidékének emlékére nevezték el. A helység neve a Mercy alatt (1723—1725.) készült térképen előfordul, de még 1761. évben, és Müller térképen is; elenyészett akkor, midőn a »temesi bánság« három vármegyére osztatott fel. Böhm Lénárt szerint 1734. évben a falunak 198 lakosa volt.

Sarmaspataka, hajdan patak Temes- vagy Krassó megyében. Egerszeg Temes megyei falú 1369. évi határjárásában caput rivuli *Sarmaspathakafeu* mint határhely. (L. Jerszeg.)

Sarud, hajdan falú Gattaja és Rafna táján, valószínűleg Krassó megye határában. 1400. évben Jakab de *Sarud* kijelölt kir. ember, midőn Himfy István egy rafnai jobbágya elvitetett. Ugyan ő kijelölt kir. ember 1404. évben, midőn a Gyertyánosiak Himfy Sasd (Sosdia nevű birtokában hatalmaskodtak. 1405. évben Temes vármegyénél pört nyert Himfy István ellen; 1406. megint kir. embernek van kijelölve egy Himfy Heem ellen. Egerszegen elkövetett erőszakoskodás ügyében; 1409. évben szintily minőségben emlittetik a dobozi Dánfy Demeter elleni vizsgálatban. Ugyan ő, és Fodor János 1410. évben kijelölt kir. emberek a Sasdon történt hatalmaskodás tárgyában. A királyi rendelet Sarud és Sama falut együtt említi, tehát két külön falut kell érteni.

Sarud azonban nem emlittetik többé, és így tán már a XV. században pusztult el.

Standincz, hajdan falú Arad megyében. I. Ulászló király 1440. Országh Mihálynak és Jánosnak adományozza, mint Solymos tartozandóságát. Ma Krassó megyei terület.

Stanko, hajdan falú Krassó megyében. 1437. Himfy Miklós birtoka. Ottani jobbágya Mikula három forint adót (dacias) fizetett. — kit egy priboji kenéz, holmijával együtt lefoglalt és elvitt. (L. Priboj.)

Ság, hajdan tán Krassó megyei falú. 1362. évben Sagi László (Ladislaus de Sag) Krassó vármegyének küldöttje Főtelek faluban végzett ügyében. 1387. évben Joannes de *Saagh* királyi ember Krassó és Temes megyében végzendő dolgokban. (Oklevéltár I. 48. és 175. lap.)

Sándorfalva, hajdan falú Arad megyében. Telegdy Lőrinc 1455. évben Filepkevét és a hozzá tartozó Posoga, Szelesova, *Sándorfalva*, Budafalva stb. aradmegyei falvakat 250 arany forintért elzálogosítja. (L. Posoga.)

Sándorpataka, hajdan falú Krassó megyében. Zsigmond király 1436. megyahagyja Krassó vármegyének, vizsgálja meg meg a Mychki János, Lőrinc fia elleni panaszt, mely szerint Sándorpataka területén szőlőket, szántókat, erdőket, kaszállókat, — és pedig a falú déli részén erőszakosan elfoglalt, és a maga Wrocz nevű birtokához csatolt. A vádlók, és Sándorpataka birtokosai egyszersmind ezek: Hethey Imre és Pelbart István fiai; Bajtonyi László, István fia, és Kragolfalvai László és Miklós, Miklós fiai. Kitűnik ebből, hogy Sándorpataka és Wrocz falú határos volt, tehát Szokolár és Illadia táján feküdt.

Sárga, hajdan falú, úgy látszik Zsidóvár vagy Tinkova táján. Midőn 1464. Macskásy Jakab és Perloi Tamás Perlő, Sidimirpataka, Dragotenest, és Tinko praediumokba lett beigtatandó, mint szomszéd neveztetik Oprisa de Sarga. Az orodi káptalan egy 1487. évi okmányában említetik a lugasi kerületben fekvő Topsafalva, melynek felét, birta Topsa Pál, másik felét Sárga Bálint és Miklós. Vajjon ezen családnév össze függ-e a fenebbi helynévvel?

Sásospatak, másképp *Rogosanpatak*. (L. az utóbbi nevet.)

Sátorus, hajdan valami vidéknek neve Krassó megyében. A Himfyek birtokosztálya alkalmával említve possessio Januskenezfalva in Satorus existens. (Oklt. I. 189. lap) azaz: a Sátorosban fekvő Jánoskenézfalva.

Selle, hajdan falú a Maros táján. Arad megyei Zadya várának tartozéka volt, melyet Garai Job 1479-ben Bánfy Miklósnak és Jakabnak eladott. (Lásd Czella.) Az eladást 1483. évben Mátyás király megerősítette. Selle nem azonos Czella faluval, mert 1596. évben mindkettő együtt emlittetik.

Serked, hajdan falú. 1452. évben Fodor Péter de *Serked* a lugosi oláh kerületből mint tanú bizonyítja, hogy Albert király a Csornaiaknak Dranko várát adományozta. Mátyás királynak 1469. évi Karlyafalva és Thewfalú Temes megyei

falvakról szóló új adományozásban előfordul György de *Serkech* királyi ember, és itteni birtokos vagy mint az aradi káptalan igtatási jelentésében írja: Sugár György de Serked. Ugyan e király 1479. évben Haraszti Ferenc szörényi bánnak a lugasi területben Temes megyében fekvő *Serged*, Kulduest, Butyin, Zela, Benedekest, Hezeres, és két Binis falut adományozza. A csanádi káptalanhoz 1480-ban intézett igtatási parancsban: Serked. Eddig mindig possessio, birtoknak nevezetett; de 1488. évben praedium Serked, midőn t. i. Haraszti Ferenc, Haraszti Gergelyt, Imre fiát, birtokjogainak részesévé teszi. A nevezett Haraszti Ferenc aradi főispán 1510. évben leányát Annát, Paksi Mihálynét, és Katalint, Léway Zsigmondnét Zalha (ma Szilha) várában, továbbá Hosszupatka (ma Valealunga), Felső és Alsó Bines, Megyeres (ma Hezeres), Serked stb. faluban a lugosi területben fiúsítja. 1560. évben Pásztói János és ghimesi Forgách János Serked és más a lugosi területben fekvő Haraszti féle jószágokért perlekednek. Lugos városának 1570. évi kiadványában a város területén a Serked nevű hegyfokon levő szőlők, és a Serkeod nevű szántóföldek említetnek. Már nem ismerik mint lakott helyet. Az erdélyi diéta 1650. évben *Serge* praediumot, továbbá Szilha, Bényes stb. falut kétségtelen fiscalis jószágoknak nyilatkoztatja. Ezentúl semmi hire. Ez adatok bizonyítják, hogy Serked hajdan a lugasi területen feküdt.

Serpest, hajdan falú a Temes és Béga közt. Báthory Zsigmond 1596-ban Jósika Istvánnak a Bosurhoz tartozó, akkor Hunyad megyében fekvő Zsupan, Szurdok, Poganyest, Serpest stb. falvakat adományozza.

Sesaagh, hajdan Krassó megyében, két ilyen nevű puszta. A csanádi káptalan 1427. évben Nagymihályi Albert vránai perjelt és fiait mindkét *Sesaagh* puszta birtokába igtatja. (L. Szt. György.) Az igtatást a király 1428. évben megerősíté.

Steepkfalva, hajdan falú tán Krassó megyében 1343. *Steepkfolva* mint Érsomlyó várának birtoka, de akkor Lukács, Rájk fia bitorolta. (L. Ér Somlyó.)

Steyerdorf, újabb időben Stajerlak, nagy bányahely 12 mérföldnyire Temesvárhoz és 7 mérföldnyire Orsovához. 3 órányira Oraviczához. Azon terület, melyen ma *Steyerdorf*

Anina fekszik, 1773. évben még az oraviczai bányakincstár csak nem áthatlan erdősége volt, mely emberek által csak legritkább esetekben kerestetett föl.

Midőn az Oravicza környékén levő erdők előre láthatólag az olvasztók szükségletének csak meghatározott ideig fognak megfelelni, és a robotkényszer bajai mindinkább érezhetők voltak, a bányakincstár elhatározta, hogy az őserdők belsején favágókat fog telepíteni. E célból a stajorországi születésű Kastel Péter, oraviczai számtisztet hazájába küldte, hogy ott favágókat szerződtessen e vidékre. Kiküldetése sikerrel járt, mert 34 családot fogadott Ischl és a gmundeni tó vidékén, és azokat dunai hajókon hozta Orsovára, a honnan azok 1773. június 24-én érkeztek meg rendeltetésük helyére. Az új telepedők lakhelyüket *Steirerdorf*-nak nevezték el, melyből később »Steierdorf« lett.

Ezen első telepedők a Gaiswinkler, Schmaranzer, Rahner, Lichtnauer, Zanziger, Moser, Zierler, Denz, Stocker, Schönnner, Berger és Brandstätter családokból álltak többnyire, és utódjaik még ma is erősen vannak képviselve a lakosságban.

A következő 1774. évben ismét újabb családokat hoztak Németországból, a Rajna melletti Schladingból, kik különösen a szénégetésben birtak ügyességgel. Ezeknek utódjai a Bido, Korneth, Lakas, Maldith, Rettenbacher és Schmidtberger családok néven ismeretesek. Ily módon a lakosság az első esztendőben 300 emberre szaporodott fel. És feladatuk nem könnyű volt, mert az áthatlan őserdőben sem út, sem gyalogösvény nem létezett, és a medvék, farkasok és hiúzok közelségé a lakályosságnak nem szolgált előnyére. A mostani plébániai ház közelében egy óriási régi bükfa állt, a mely lefűrészelttén, megmaradt törzse első oltárul szolgált, a melyen az oravicziai segédlelkész, Sommer Ferenc, az első szent misét olvasta. Ezen bük körül irtották legelőször az erdőt, és emelkedtek az első faházak. Már 1774. augusztus 10-én ide költözött Kinater Angelus ferencrendi szerzetes, mint plébánosi helyettes, és azt 1816. évi december 10-ig hasonló minőségben különféle lelkészek váltották fel. E napon jelent meg Juhász András mint

első valóságos plébánus, ki 1856. ápril 21-én történt haláláig ezen lelkeszi hivatalában működött.

Az első rendes építkezések 1786. évben vétettek munkába, úgymint a most is fennálló róm. kath. plébániai lak, az orvos háza, és a rom. kath. templom, mely utóbbi 1787. december 19-én szenteltetett be.

A szorgalmas gyarmat fejlődését a törökök betörése zavarta meg 1788. évben; a lakosok rémülten futottak el munkásságuk színhelyéről, és hat hétig Dognácskán kerestek menedéket. Ezen idő alatt fáradtsággal emelt házaikat, valamint Oraviczán is, az oláhok elpusztították és kipredálták.

Hammer Mátyás, idevaló lakos, 1790. évben véletlenül a kőszént fedezte fel; és ez által hatalmas iparos fejlődésnek adott lökést. Magánosok a kutatást 1792. évben folytatták, mi által a kőszéntelep tömege és jelessége felfedeztetvén, a kincstár elhatározta, hogy a kőszénbányászatot maga vegye művelés alá. A steierdorfi favágó- és szénégető telep így bányahelylyé emelkedett.

A gyarmatosok földjüknek csak haszonélvezői, és nem tulajdonosai lévén azt az 1809. évi rendeletet, hogy Steyerdorf az ország védelmére egy fél századból álló bánya-őrséget állítson, nagy tehernek tekintették; — ez a fél század 1817. évben, midőn I. Ferenc király Oraviczán járt, a felség engedelmével fel is oszlattatott. Hasonló részvétlenség a közügyek iránt okozhatta, hogy az 1848—49. évi nemzeti nagy mozgalom Steyerdorf hegyzúgait és magaslatait nem érintette.

Nagy és pedig üdvös fordulat állt be, midőn a bányakincstár a krassói bányahelyeket az osztrák-magyar vasúttársaságnak eladta, mely eladás által Steyerdorf is az utóbbinak birtokába jött, a mi 1855. január 1-én történt. Ez időben a a gyarmatosok haszonélvezetűl birt földjeik örökös tulajdonosaivá lettek. Következés volt egy községi képviselet alakítása, a községi vagyonnak elkülönítése az egykori földesuri vagyontól, a rendőri jogok gyakorlása, a községi adók kivetése, és beszedése, az ujoncozási ügy kezelése, — mind erre, és a hivatalos levelezések elvégzésére pedig egy jegyzői hivatal felállítása. Megtörténvén ez irányban már 1860. évben a vármec-

gyénél kellő lépések, a község 1861 év végén Schilde Constantint választotta első jegyzőjéül.

A község már a század elején, mostoha gazdasági viszonyok miatt látott egyes családokat elköltözködni. Így távozott 1801-ben hat család Temes megyei Bukoveczre, 1804. évben nyolc család Karánsebesre; 1819. évben husz család Königsnadra Bogsán mellett; 1826. évben 14 család Ruszkabányára Hofmann bányatulajdonos szolgálatába. De a közsénbányászat mind nagyobb kifejlődése, és az új kornak átalakító vívmányai Steyerdorf lakosságát annyira emelték, hogy 1880.

Steyerdorf	5239
Anina	2997
	8236

számba ment, és így Lugos után a legnépesebb községet képezi a megyében.

A steyerdorfi új rom. kath. templom építése 1872. év végén készült el, és azt 1873. évben Bonnáz Sándor csanádi püspök szentháromság vasárnapján szentelte föl. Az ünnepélyen, jelen volt Schlauch Lőrinc szatmári püspök is.

Az evangelicus egyház bánsági senioratusa, tekintetbe véve, hogy Temes, Krassó és Torontál megyében, és a volt határőrvidéken a protestánsok apró csoportokban vannak szétszórva, arra határozta el magát, hogy utazó prédikátort nevez ki. E terv 1858. évben a liebdingi senioratusi conventben tárgyalatott is, de eredmény nélkül, mert a kellő pénz nem állt rendelkezésre. Midőn Székács József superintendens 1862. évben egyházi visitatióját tartotta, az említett tervet felkarolta, és a Gusztáv Adolf együlethez fordulván, az utazó prédikatori állomást megalapította, kinek székhelye Versecz volt; a második prédikátor az ő székhelyét Steyerdorfra tette át. Az ő közbejárására épült Steyerdorfon az evangelicus templom, iskola és plébániai épülettel 9000 forintnyi költséggel, melyhez a vasuti társaság 2000 forinttal hozzájárult, és az építő telket is ajánlódokozta.

Az 1881. évi népszámlálás szerint Steyerdorf (ma Stajerlak) és Anina 9239. lakói közül magyar anyanyelvű csak 206, írni olvasni tud 4132.

A szorgalmas, és az ipari fejlettség magas fokán álló

községet 1884. év végén nagy csapás érte; ugyanis december 11-én a kőszénbánya a Kübeck és Kolonie bányamenetekben kigyuladt, s a fojtó légben 47 ember vesztette életét. Gróf Apponyi György az országgyűlésen december 15-én a kereskedelmi ministert interpellálta; öt vizsgálatra és segélynyújtásra szólítván fel. A katastropha országszerte nagy részvétet keltett.

Steyerdorf-Anina határa összesen 24965 hold.

Anina maga vasgyártelep Steyerdorf határában. Az aninai völgy Steyerdorfhoz éjszakra fekszik, és attól csak egy kis emelkedés választja el.

Az aninai vidéken, a Predet közelében emelkedik a Polom nevű hegymagaslat 796 méternyire. A csudanovecki határnál a Culme negru 661₁ méter magas. Steyerdorf közelében fekszik a Tilfa Purkar 817 méter magas, és a Plesiva mare, 1147 méternyi magas hegycsúcs, hol a határvidék, Steyerdorf és Potok községe összeszőgellenek.

Említésre méltó a Predet nevű fensík, melynek terjedelme 1000 hold, fele kaszáló, fele erdő, — tengerszín fölötti magassága 2170 láb. A Ponormező 500 hold terjedelmű és 1895 lábnyi magasságban fekszik.

Patakok: 1. A Steyerpatak, mely a helység területén a róka-völgyben ered; 2. a Panor patak, a Reitzakna közelében ered; 3. a Minis patak, mely a Rakasdiana és a Panorhegy közt ered, és Bosovicsnál a Nerába szakad; 4. az Anina patak, mely a vasgyárakat vízzel látja el, és Gerlistye és Goruja közt a Karassal egyesül. — Hegymagaslatok a fennebbieken kívül még: Tilfa-Ponor, Tilfa-Sina, Uterisch, Rakasdiana, Preboi, Kirscha, Rosch, Predilkova, Collonovecz. Említendő még a pompás vizű Schumanka forrás, a Plopa nevű csepegőköves barlang, és az Indina nevű fűrészmalom. A Gosna-Golumba vidéke egykor áthatlan hegyzúg volt, melyen csak a Minis patak törhetett keresztül. A Segradia vidékét is, hol a Coroini forrás található, a Minis szegi át. A Csellnik nevű tájon még néhány évvel azelőtt fa-telizítő intézet létezett.

A helység egyik fővezetessége az Anináról Oraviczára vezető vasút, mely roppant nehézséggel mély hegyszakadásokon át 180 ölnyi magasságban épült. Számos csavargásai és 14

alagútja teszik nevezetessé. Hosszasága 4.5 mértföld, avagy 34 kilométer, és 1863. évi ősszel robogott rajta az első mozdony Oraviczáról Aninára.

Midőn 1873. évben a község alapításának százados évfordulóját tartotta, két alkalmi munka jelent meg, mely múltjával és fejlődésével foglalkozik, és pedig: Historischer-, naturhistorischer- und technischer Almanach der Entstehung und Entwicklung der Gemeinde Steyerdorf-Anina von 1773—1873; írta Schilde Constantin. A másik: Geschichte von Steyerdorf-Anina vom Jahre 1773—1873; írta Kracher József. Bőven és alaposan értekezik Stajerlacról és a vidék bányászatáról Téglás Gábor, a magyar földrajzi Közlemények XII. kötetében.

Steyerdorf, lásd Karlsdorf.

Stempeldorf, lásd Mária-Schnce.

Sterkovecz, hajdan falu Arad megyében. Nagylaki János 1421. évben örökösödési szerződésre lép Csáky Miklóssal és Györggyel, *Sterkolch* és más Krassó megyei birtokokra nézve. A csanádi káptalan 1427. évben Nagymihályi Albert, vránai perjelt, *Stredolcz*, *Sterkolcz* és más Krassó megyei falvak birtokába igtatja, a beigtatást megerősíti a király 1428-ban. Ugyanezen 1427. évi igtatási jelentésben és 1428. évi megerősítésben egy Temes megyei Sterkolcs nevű falu is fordul elő.

1477. évben *Stherkovecz*, Lapusnik, Bata stb. Bánfy Miklós birtokai. Ily nevű falu 1598. évben is említetik Szörény megyében. (Lásd Pojenicza). Az előbbi Sterkovecz falú Radmanest, Szpata, Bata, Bruznik stb. környékén feketett.

Stredócz, hajdan falu Krassó megyében. A csanádi káptalan 1427. Nagymihályi Albert, vránai perjelt és fiait *Stredolcz* birtokába igtatja. (Lásd Szentgyörgy.) A *Stredolcz* stb. birtokába igtatást megerősíti a király 1428. évben. I. Ulászló király 1440. évben Országh Mihálynak és Jánosnak Solymos várát és tartozandóságait adományozza, azok közt Kutina, Bruznik, *Stregolcz*, Leukusest stb. (Lásd Vizma.) Akkor Arad megyében feküdt.

Strefalva, hajdan falu Krassó megyében. 1421. Nagylaki János és a Csákyak kölcsönös örökösödési szerződésre lépnek, melynek tárgyai Krassó megyében *Strefalva*, Vásárhely, Rusolch, Stryzfalva stb. (L. Szentgyörgy és Stryzfalva.)

Sidilest, hajdan falu a marsinai kerületben. Sidile Márton, Békés István jobbágya, *Sidilest* faluban 1598. mint szomszéd jelen van Marsinán Török István és Bálint beigtatásánál. E helynév a Sidile személynévből lett.

Sidimirpatak, Sidimirfalva, vagy Sidimir falu, hajdan falu Krassó megyében, Zsidovár közelében. Mátyás király 1464. évben a lugasi kerületben fekvő Perlo és Sidimirpataka praediumot Macskási Jakabnak és Perlói Tamásnak adományozza. Isabella királyné 1548. évben Petrovits Péter temesi főispánnak több Arad és Temes megyei részbirtokon kívül a Szörény megyében fekvő Nadrág és *Zydimir* részbirtokait adományozza; ezek azelőtt Haraszi Ferencz és borsai Csorba Ferenc birtokai lévén, — de az elsőtől hamis pénzverésért elvették, az utóbbi pedig magtalan meghalt. Báthory Zsigmond fejedelem 1590. február 8-án *Sidomerfalvát*, mint Zsidovár tartozékát, Jósika Istvánnak adományozza. A statutio harmadik napján, azaz március 22-én, tinkovai Duma János maga, valamint Duma István és Macskási Farkas nevében, a Sidomerfalvában történendő beigtatásnak ellentmondott, sőt még a statutio tizenötödik napján karánsebesi Tóth Miklós és Gáspár a beigtatásnak szintén ellentmondottak. Jósika István tehát egyelőre Szederjes és Nadrág faluba, és Zsidováros azon részeibe beigtattatott, melyek tiltakozás alá nem estek. De még ugyan ez év május 3-án kiegészített Duma János és Jósika István, olyformán, hogy az utóbbi megmaradjon a Zsidovárhoz tartozó Sidomerfalva birtokában, ellenben ő élte fogytáig megengedi, hogy Duma János sertéseit a Zsidovárhoz tartozó erdőkben makkoltassa. Tóth Miklós és Gáspár a tiltakozást visszavonták. Ez időben Kall Péter, Prucz András, Petink Péter, Symor Miklós, és Román Mihály neveztetnek, mint Jósika sidimiri jobbágjai. Báthory András fejedelem 1599. évben a Zsidovárhoz szolgáló egész *Sidomir* falut, mely akkor Hunyad megyében feküdt, Sarvasággy Zsigmondnak adományozza, ki 1607. évben Zsidovárt, a hasonló nevű faluval, Nadrág, *Sidemir* és Szederjes falut Hunyad megyében Keresztesy Pálnak ezer magyar forintért elzálogosítja. A XVIII. század elején Jósika Mózes alezredes özvegye Mária, fia Dániel számára Mária Teréziától kérte Zsidovár és a környékbeli falvak,

közte Tinkova adományozását, mely utóbbi, a folyamodó véleménye szerint, azonos Sidomerfalvával; de ez téves vélemény, mert Mátyás király 1464. évi adománylevelében Sidimirpataka és Tinko együtt neveztetnek, a mi azt mutatja, hogy két külön faluról van szó. (Lásd Zsidovár, Tergovistye, Perlo.)

Kőrös megyében is létezett 1470. év körül Sidimir nevű falu.

Simonócz, hajdan falu Krassó megyében. Nagylaki János 1421. Csáky Miklósnak és Györgynek örökségül ígéri *Sijmonoch* stb. falut, (I. Szentgyörgy.) Más falu Szimonócz, mely a XVI. században Szörény megyében a miháldi kerület egyik falva volt. (Lásd a szörényi bánság tört. II. 511. l.)

Sinka, talán Csinga v. Csinsca, — patak, mely a Remete Poganyesti határban ered, és az Uleuba szakad. E pataktól kapta nevét Hodos területén egy keskeny völgy és egy dülő.

Sinkova, hajdan falu Szörény megyében. Báthory Zsigmond 1597. a most legközelebb a törököktől visszafoglalt Tirnova, Bratova, *Synkowa* stb., Szörény megye borzafői kerületében fekvő falvakat, — megerősítvén Hunyadi János kormányzó és Mátyás király ide vonatkozó leveleit, — Czerovay Mihálynak és Péternek, és czerovai Pető Mihálynak adományozza. A mai Resicza vidékén fekkhetett.

Sirög. Ily határhely említettik a Karas folyó mellett. 1285. *Syreug*. (L. Karas, és Széplak.)

Sithe, hajdan falu Krassó megyében. Nagylaki János 1421. évben örökségi szerződésben *Sythe* stb. falvakat Csáky Miklósnak és Györgynek ígéri. Zsigmond király 1427. *Sythe*, Gerech, Igricy stb. falvakat Nagymihályi Albert vránai perjelnek adományozza. A beigtatást a csanádi káptalan minden adományozott falvakban teljesítette, Sithe, Garab és a két Igrici kivételével, hol ellenmondás történt. Nagymihályi Sandrin és Gábor tiltakoznak 1550. évben *Sythe*, Gerech, Igricy stb. Fra-ter György és Petrovics Péter javára történendő adományozása ellen. Az Igon folyó mellett feküdt. (Lásd Szent György.)

Smikócz, hajdan falu Temes megyében. Először említetik 1495. évben midőn Gámán György és fiai, valamint Bizerci János jószágaikra nézve egyezsége lépnek, melyek közt *Smykolecz* is fordul elő.

1500. *Mykolcz* a borzaíi területben a szörényi bánságban fekvőnek mondatik, azon hozzáadással, hogy a birtok Gámán Györgyre és fiaira átszállt.

II. János király 1561. évben Apadia, Bolvasnitza, Ohabicza, *Smjkolcz* stb. falubeli részbirtokokat Temes megye karánsebesi kerületében az ő kancellárjának: Csáky Mihálynak adományozza, előbbi birtokosa Bizerei János magtalan meghalván. (Csáky ltár.)

Csak a borzaíi területre való hivatkozás biztosít arról, hogy e falut a mai Krassó megye területén kereshetjük. (Lásd a Bizere cikket, a Szörényi bánság története. II. 20., 21. lap.)

Stryzfalva, hajdan falu Krassó megyében. Nagylaki János 1421. ezt, miként Strefzfalvát Csáky Miklósnak és Györgynek örökségül igéri. (L. Szentgyörgy) Strefzfalvával együtt említetik, tehát két faluról van szó.

Sóhordóút, hajdan országút Krassó megyében. 1368. magna via *Sohordovich*, Ikus falu határjárásában.

Solob. Ily nevű falut említ Bél Mátyás kézirata ily sorban: Ruzs, Valiaboul, Priszaka, Mutnik, *Solob*, Zsena, Zgribest. Vajjon névferdítés-e ez? és mily falut értett alatta az érdemes geographus? bizonytalan.

Solymos, hajdan falu Krassó megyében. *Solumus* követi 1361-ben Ikus sorsát, a mely közelében feküdt. Néha Temes megyéhez számíttatott. (L. Ikus.)

ÉR-Somlyó vagy Érd Somlyó, hajdan vár és falu Krassó megyében. Első említése a XIII. század végére esik. IV. László király e tájon járt, és egy levele kelt *erd sumlio*-ban Szent Gál napján, azaz október 16-án. A levél nem említi a keltezés esztendejét, és így azt csak sejtethetőleg 1290. évre tehetjük, mert ez évben — noha az év elején, — járt Mezősomlyón és Karánsebesen. És miután forrásaink más ÉR-Somlyót nem ismernek, mint a krassóit, erről vélem, hogy a király itt tartózkodott a fennebbi napon.

Miklós mester de *Erd somlow* és de Krassó, és az ő testvérei, Dénes comes fiai 1323. évben Bács megyében fekvő Csireg falujokat, rokonuknak Miklósnak, Tamás fiának adományozzák. Róbert Károly 1335. évi levele szerint, Thouka mester a kalocsai érseknek várnagya és bírāja volt *Ersumlya* és

Krassóffó várában. De nem sokára mint királyi vár tűnik fel Ér-Somlyó. Így Pósa krassói főispán szolgálja Bok Péter 1343. évben az aradi káptalan előtt azt bizonyítá, hogy Lukács, Rajk fia, *Ersomlyó* királyi vár némely birtokait, nevezetesen Steepkfalva, Lukaja, Bikesd, Harasztóut, Brankfalva, Fekete-Izvor, Nevektelek falvakat, hegyeivel, tartózkodásaival, és hasznaival bitorolja, és azokat most is jogtalanul elfoglalva tartja.¹⁾ 1357. és 1358. évben volt Bessenyő János érsomlyói várnagy, ugyan ő azonban 1361. évben comes és castellanus Óváron.

A csanádi káptalan 1363. évben elkülöníti *Ersomlia* határát Bachtövisse határától. László nádor és opuliai herceg 1370. évben Mező-Somlyó mellett nádori közgyűlést tart a tolvajok kiirtására. Az elítéltek közt előfordul Drugan nevű királyi jobbággy az érdsomlyói várhoz tartozó Basta faluból. Ugyan ezen ítélt levél szerint Soma falu is tartozott a nevezett várhoz. Egy 1378. évi adat szerint Vaja falut a Karas folyó választotta el *Ersumplyó* területétől. (L. Barsa, Bács-tövisse, Vaja, Székás.) Demeter mester kevei várnagy és Gergelyérdsomlyói várnagy, mint a nádor által megbízott bírák 1382. évben meghagyják az ilyédi várnagynak, hogy bizonyos három elorzott ökor visszaadását eszközölje ki. A vár itt *Erdsomplia*-nak iratik. Zsigmond király 1386. évben, midőn Losonczy Lászlót és Istvánt Temes és Csanád megyei főispánokká kinevezi, egyuttal Lugas, Sebes, Somlyó és *Ersomlya* várnagyainak, kiket még Garai Miklós nádor kinevezett, meghagyja, hogy e várakat, — melyeknek hol fekvését nem említi, — a nevezett Losonczyaknak adják át, miután azokat nekik tisztségükhez (pro honore) adományozta. A következő évben (1387.) a király Losonczy László érdemeit sorolja elő, melyek közt, hogy a lázadó Horváti és Palisnai párt kezébe került Temesvár, Becse, *Érsomlya*, Sidovár, Sebes, Miháld, Orsova stb. várakat visszafoglalta. Mikor történt ez? nincs feljegyezve. (Lásd: A szörényi bánság története II. 119. 327. 394. lap.) Szintén Zsigmond király 1390. évben Száva Szent Demeterben december 12-én kelt levelével új adományt ad Perényi Miklós szörényi bánnak a Krassó megyében fekvő *Erdsomlio* várról, és a hozzá tartozó

¹⁾ Az oklevelet kiadtam: A szörény-vármegyei hajdani oláh kerületek című értekezésem 51. lapján.

Érdsomlio, Krassófő, Csernócz, Jabolnok, Varadia, és Vizvár falvakról, meghagyván a csanádi káptalannak, hogy őt beigtassa. A beigtatásban, mint királyi ember résztvett Gerebenchi János, László fia, A király 1392. július 12-én újra elismeri Perényi Miklósnak, kivált Rácországban szerzett érdemeit, és kitüntetett vitézségét, de azt is találta egyszersmind, hogy Érsomlyó vára, és annak tartozékai a király czéljaira nézve különösen hasznosak, azért e jószágokat Perényi Miklóstól átveszi, és neki cserében Zemplén megyében Patak kir. várat és a hozzá tartozó Patak és Ujhely oppidumokat, valamint Abauj megyében Szina kir. helységet adományozza. Zsigmond király beismeri, hogy e jószágok nem érnek annyit, mint az érsomlyói, azért igéri Perényinek, hogy őt később bőven fogja kárpótolni.

Benedek mester krassói alispán 1404. évben egyszersmind érdsomlyói várnagy volt. Azon időben fő- és alispánok többnyire valamely vár parancsnokai is voltak. Ozorai Pipó temesi főispán nemes gyertyánosi Csép Jakabnak, az ő érsomlyói várnagyának, 1408. évben meghagyja, hogy a mennyiben Dobraviczai Péter panasza való, mely szerint Szalay Péter Dobravicza területén igazságtalan határjeleket felállított, ezen visszaélést azonnal orvosolja. Benke Miklós alispán és a krassói szolgabírák 1431. ápril 28-án bizonyítják, hogy Dya Dénes, remetei László, Himfy István fiának vajai jobbágya, Novak és Miklós dragalyolczi Márton despota fiai ellen igazságot keresett az érdsomlyai várnagy László, Mihály fiának tisztviselőinél, kik Péternek és Simonnak neveztetnek. Említés történik még ez évben arról, hogy Thalloczy Matkó de Ragusa, krassói, csanádi és kevei főispán, augusztus 5-én Mezősomlyóban kelt levelével *Ér-Somlyó* várnagyainak, kik remetei Himfy Lászlónak egy jobbágját láncra verték, és azt Érsomlyón másképp is megkárosították, oly meghagyást adott, hogy — miután tettüket tagadják, — tizenkét más nemes társukkal együtt, az említett jobbágypedig harmad magával esküt tegyenek le. Krassó vármegye ez év augusztus 16-án bizonyítá, hogy Dya vajai jobbágypedig Fejér Péter érdsomlyai alvárnagy ellen esküvel erősítette azt, hogy ez tőle fegyvert és pénzt elfoglalt. Az érsomlyói várnagyok mikép védekeztek a vád ellen, arról nem értesülünk. I. Ulászló király 1440. december 9-én azt vallja, hogy ő *Ersom-*

lya várat örök jogon ugyan átadta gúti Országh Mihály kincstárnoknak, és Országh Jánosnak, de miután a királynak e várra bizonyos tervei számára szüksége van, Országh Mihály és János Érsomlyót a királynak visszaadták, ki nekik cserében az Arad megyében fekvő Solymos várat adta, elvevén azt beregszói Hagymási László, néhai temesi főispántól, a ki azt zálogjog címén birta. Elvette pedig, mert László fia Solymos várából rabló kirohanásokat tesz, maga László pedig a német és cseh párthoz szít.

György rác despota, és Hunyadi János kormányzó közt 1451. évben oly egyezés jött létre, melylyel György despota hűtlenségi bűn és bectelenség bélyegzése alatt Hunyadiának örök barátságot fogad, — az egyezséget Athanaz szendrői metropolita az okmányra függesztett pecséttel is megerősítette. A barátság megerősítésére a despota Hunyadi János fiának Mátyásnak nőül igéri unokahugát Erzsébetet, Cilley Ulriknak, a despota Katalin nevű leányával nemzett leányát. A házasságra 1453. évi Sz. Miklós napja tüzetett ki, György despota erre magát oly formán kötelezte, hogy ha ezen fogadását nem teljesítené, avagy halála után özvegye, és fiai teljesíteni elmulasztanák, Hunyadi Jánosnak joga legyen Munkács várat Bereg megyében, Kulpin, Száva-Szent-Demeter, Zalankemen, és Zemlint Szerém megyében, Becse és Becsekerekit Torontál megyében, *Érd-Somlyót*, Krassó megyében, Világosvárt Zaránd megyében, Nempti, Szatmár, Asszonypataka városokat Szatmár megyében, Debreczen és Böszörményt Bihar megyében, a szőszegés gyalázatának megtorlásául magának elfoglalni. (L. Pesty: Brankovics György rác despota 36—37. lap.)

A mi *Ér-Somlyó* várát illeti, az 1431. év táján még királyi vár volt, de később az, nem tudni, mily jogcímen, a Hunyadiak birtokába jött. Midőn Hunyadi János 1448. évben Murát zuftánnal szerencsétlenül hadakozott, Brankovics őt Szendrőn elfogatta, és felszabadítása árául tőle *Ér Somlyó* várát és minden ezt, és más birtokait illető leveleit kicsikarta. Ebből kitűnik, hogy *Ér-Somlyó* nem tartozott Brankovics azon birtokai közé, melyek Zsigmond király első adományán alapszanak.

Mily tárgyilagosan köttetett a fenebbi egyezés a magyarok részéről Brankovicssal, tanúsítja az, hogy a despotának

ígérték *Érd-Somlyó* visszaadását, mintha joggal és nem erőszakkal helyezkedett volna annak birtokába.

Brankovics Szilágyi Lászlót, nándorfehérvári kapitányt, Szilágyi Mihály öcsesét, Nándorfehérvár mellett lesbe csalta, és orozva meggyilkoltatta. Szilágyi Mihály e gyalázatos tettért, boszút akart állani, és 1455. év végén a despotára rácsap, azt megsebesíti és fogolylá teszi.

Kiszabadításáért Brankovics György Torontál megyei becesei, és Krassóban *somlyói* uradalmát ajánlotta fel Szilágyinak, — de ez a Mátyással való terveit magasabbra becsülvén a személyes boszunál, a despotát nemcsak váltságdíj nélkül szabadon bocsátá, hanem vele egyezsége is lépett.

Ezen egyezséghez Mátyás király hozzájárult 1458. augusztus 20-án. A király ez alkalommal elismeri, hogy Brankovics György despota és fia Lázár, Szilágyi Mihályt öcsese méltatlan megöletéseért Becse, és a Krassó megyei *Somlyó* várának átengedésével megbékéltették, hogy azonban Szilágyi Mihály a két várat a despotának és fiának visszaadta. A király ennél fogva oly módon hozzájárul az egyezséghez, hogy ha a despota fiai örökös nélkül meghalnak, vagy felségsértést elkövetnének, vagy a galambóci várat a törökök kezére bocsátanák, Szilágyi azonnal fel legyen jogosítva a nevezett két várat és Becskerek városát magának elfoglalni.

Mátyás király fenebbi, Becsére és Somlyóra vonatkozó levelét vingárti Geréb Péter kir. főajtónálló, és testvére, Mátyás 1492. évben Zápolyai István nádor előtt Geréb László erdélyi püspöktől kérték. Ez azonban azt állítván, hogy az eredetire saját magának szüksége van, a kérelmezőknek csak a levél átiratát adta ki.

Ér-Somlyó sorsáról ezentúl nem tudunk semmit, hogy azonban még a XVI. század elején fennállt, bizonyítják a fizetési lajstromok 1504. évből, melyekből kitűnik, hogy az itteni várnagy évenkénti fizetése 100 frtból készpénzben, és ugyanannyi értékből sóban állt.

Ezek után Ér-Somlyó fekvésével foglalkozhatunk, Oláh Miklós az ő Hungariájában azt írja, hogy a Temes és Duna közt elterül a Maxons mező, melynek közepében fekszik az Ér-Somlyó nevű erdős vár, egy másik, a sikságra nyíló vár a

Temesvár felé eső Somlyó. Itt a tapogatódzásnak még tág tere van. Bizonyos csak annyi, hogy az itt említett másik vár, a Krassó megyei történetben szereplő Mező Somlyó.

Enter Mártonnak 1684. Nürnbergben megjelent térképén a Karas folyónál fekszik Tockel falu, ehez keletre *Erso-mello és Metzosemló*, azaz Mezősomlyó, Kreckwitz, a Donau-strom című munkájához, (1686) mellékelt térképén, a Maxons mezők keleti oldalán vannak feltüntetve Mezősomlyó és Ér-Somló, az utóbbi Karánsebeshez délre. Ugyan ezt látjuk Ortelius térképén is.

Azon térképeken, melyek a Bukarestben 1881. évben kiadott Analele Akademiei Romane mellékleteit képezik (Seriá II, Tomulu II), Ersomlyó mindig Mehadia táján van feltüntetve. Nevezetesen:

1. Giacomo Cantelli da Vignola térképén Moldavia és Valachiáról 1686. évről, Ersomló az erdélyi vaskapú és a Zula (Szil) folyó közt fekszik, Mehadiához éjszakra. Az alsó Duna balpartján ki van tüntetve Haron, Butotzin, Szent-László, Pedt, Petice, Zewerin stb. A Duna tulsó oldalán Peticével szemben: Taubenberg. A mai Mehádia Michaldnak van írva.

2. Következik Ukrania vagy terra Cosacorum, továbbá Transilvania, Moldavia és Valachia mappája nürnbergi Homann Jánostól. E térképen Luga, (Lugos)-tól kezdve délkeleti irányban találjuk Karansebes Tumia (Domasnia?) *Ersomelo*, Meadia, Orsova helységeket. Ersomló jobban fekszik keletre mint Tumia és Meadia.

3. A már nevezett Homann Jánostól van egy nagyobb térkép, mely Bessarabiától Bulgariáig minden tartományt foglal magában. E térképen a Temes folyótól kiindulva találjuk Kavaran, Karansebes, (keletre innét Marga) Karassova (innét keletre Tomasna) Mehadia, Alma, Orsova helységeket. *Érsomló* nem fordul elő. Ujpalankához éjszakra van Cervena Stotissa, továbbá Petrovitz. A Duna mellett Drinko, azaz Drenkova.

4. Imperium turcicum című térképen Homann János nem elég pontos. Karansebes inkább éjszakra fekszik itt mint Lugas. Érsomlyót találjuk Erjomelo néven, — Meadia nincs

kitűntetve. De azon tájon említ Torsur helységet, mely hihetőleg Domasnia.

5. Hasius tanár 1744. évi térképén Carte d' Hongrie Karansebes alatt említi Tomasina, Almás, Meadia helységet,—de Ersomlyót nem.

6. Az 1766. évi térkép, mely a Duna országait mutatja, Ersomlyót szintén nem ismeri. Domasnia itt Tornasina néven található. Említi Almást, Orsovát.

Homann Jánosnak Nürnbergben külön kiadott térképén *Ersomollo* Bochia (Bogsán) és Mezősomlyó közt van feltüntetve. Ugyan ő a vaskapú benyílásánál Metzosemlő helységet jegyez fel.

Böhm Lénárt Érsumlyót Bogsán helyén keresi, sőt ezzel azonosítja. (Weizskirchen története, második kiadás 14. lap.)

Mint már fent láttuk, Érsumlyót Vaja falutól a Karas folyó választotta el; azt is tudjuk, hogy a már nem létező Bács-tövisse falu az érsumlyói vár közelében feküdt. Tekintvén a vár tartozandóságait (lásd 1343. és 1390. év alatt,) azt vélem, hogy az érsumlyói vár egykor Varadia vidékén emelkedett föl a síkságra siető Karas partjai mellett.

Az Érd-Somlyó várához tartozó helységek Krassófő cikk alatt soroltatnak elő. (Krassó megye története 1. 265. 266. lap.)

Mező-Somlyó, vár és város Krassó megyében. A XIII. század elején egy hasonló nevű kis megye központja volt. V. István király 1270. évben a szentágostai remetékét, kiknek a Berzava folyón egy malmot ajándékoz, a Comes de *Mező Somlyo* hatósága alól kiveszi; a mi azt mutatja, hogy az említett Comes nem várispán, hanem megyei ispán volt. A névalak itt *Mezeusumlow*. (Knausz: Monumenta Eccles. Strigon. I. 583. lap és Pesty: Az eltűnt régi vármegyék I. 425. lap.) IV. László király 1277. évben Lőrincnek, Lőrinc vajda fiának a Somlyó megyében (in comitatu de Sumplio) fekvő Woya és Keresszeg falukat adományozza. (Dessewffy Oklevéltár 79. lap.) A királynak egy levele *Mező-Sumlo*-ban kelt 1290. év március 15-én, sokáig tartózkodhatott e vidéken, mert ápril végén Karánsebesen találjuk.

1319. évben Simon mester, Mihály fia, Somlyó és Krassó vármegyék főispánjának neveztetik; 1323. évben pedig Dénes Érdsomlyó és Krassó főispánja.

A pápai tizedlajstromban 1332—1337, a krassói főesperesség plébánusai közt előfordul Michael de *Somlow*, ki 12 banalist fizet. Ugyan e lajstromban előfordul Benedek pap, kit Theiner de *Mezew-Somlio* nevez, azonban az eredeti forrás a helynevet nem említi. (Theiner Monumenta I. 564. l.) A csanádi káptalan azt írja 1343. évben, hogy Felső és Alsó Gatal falu *Mezeusomlyó* város (civitas) és a Berzava folyó közt fekszik, — a mi a mai Gatája fekvésére utal. (Lásd Gatal.) Lőrinc mester harami várnagy és Krassó megyei alispán 1364. június 29-én *Mezew-Somliow*-ban kelt levelével vizsgálatot rendel Dorman János krassófi alvárnagy szolgálai által, a Lőrinc Heym fiának három jobbágyán elkövetett rablás és gyilkolásért, midőn ezek a mezősomlyói vásárról hazatérni akartak. Kont Miklós nádor ugyanez év július 22-én *Mezeusomlow* város mellett Krassó vármegye összes nemzetségével és más sorsu és állapotu lakókkal közgyűlést tartott, mely több napon át folyt. A nádor még ötödnapi a megnyitás után ad ki ítéleteket. Nagy Lajos király itt időzött 1366. november 9-én és ez alkalommal a nádor által hatalmaskodásért elítélt szatmármegyei nemesnek, Panyla Lászlónak megkegyelmezett. A Temesvári tört. és rég. Értesítő (II. folyam 133. lap) azt véli, hogy ez Mező Somlyónak legrégibb említése. A csanádi káptalan, midőn 1369. évben Egerszeg (ma Jerszeg) Temes megyei falu határait leírja, megemlíti azt az utat, mely Egerszegről Mező-somlyóra vezet. László nádor opuliai herceg 1370. évben hétéfőn Fülöp és Jakab apostolok napja után Mező-Somlyó közelében Krassó vármegye nemességével közgyűlést tart a tolvajok és rablók kiirtására, (prope Civitatem Mezeusumplyo). Az ott elítélt bűnösök közt előfordul Röth Tamás, Mezősomlyón lakó királyi jobbágy, Sztojan Bratiszló fia, Karalus faluból, mely Mezősomlyóhoz tartozott, és Mekenye mezősomlyói lakos. Himfy Miklós és Péter 1371. évben a csanádi káptalan előtt tiltakoznak, hogy Ivánka, Péter fia, ki Kelemen fia volt, Krassó megyében fekvő bármely részbirtokait valakinek, de kivált Péternek, a mezősomlyói birónak el ne adhassák, el ne

zálogosíthassák, vagy bár mi módon átengedhessék, Garai Miklós nádor 1378. augusztus 30-án közgyűlést tart Krassó vármegye nemességével *Mezousomplou* város mellett. Mezewsomlio polgára (civis) volt 1385. évben István, Benedek fia. Ennek neje volt Bagó, bernálthi Nagy János leánya. Ezen házasság által a Himfyekkel jött rokonságba, (lásd Nagy-Ermen.) Civitas Mezősomlyó 1389. évben határos Ermen faluval, a Himfyek birtokával. Temes vármegye 1409. évben a Dánfy és Gyertyánosi család közt fenforgó pör tárgyalását Mező-Somlyó városba halasztja és hívja meg, mert néhány perlekedő fél a folyók áradása miatt a kitűzött tárgyalási helyen meg nem jelenhetett. Ez év augusztus 19-én Ozorai Pipo Krassó vármegye összes nemességével közgyűlést tart Mező-Somlyó város — civitas — mellett.

Mező-Somlyó, mely eddig többször civitas-nak neveztetett, 1424. évben oppidum-nak jeleztetik. Baranyai Imre temesi alispán 1425. évben megtiltja Mező-Somlyó bírájának és esküdt polgárainak, hogy vámot szedjenek egy hordó borért, melyet felesége hozat az egerszegi jobbágyok által. 1437. évben Mező-Somlyó bírája és esküdtei Himfy Frank egy jobbágyát erővel elköltöztették.

Némelykor Mező-Somlyó *Nagy Somlyó* néven fordul elő. Így Thallóczy Frank szörényi bán 1437. évben felhívja Himfy Miklós és Frank krassói alispánokat, hogy Nagy Somlyó polgárait (Cives et hospites de Somlou maiori) intsék meg a legeltetési és makkoltatási díj megfizetésére, melylyel Horváth István szentlászlói várnagynak tartóznak. Thallóczy levele kelt Nagy Somlyóban november 11-én. 1454. évben Szentmiklósi Pongrácz Jakab Comes Zsidovariensis et de *Sumlow* címet visel, és a Zsidóvárhoz és Lugoshoz tartozó erdőispánságot eladományozza. Hogy az itt említett Sumlow alatt Mező Somlyó értendő, kitetszik onnan, hogy Hunyadi János ez évben Szentmiklósi Pongrácnak némely várak átadásáért Mező Somlyót, Maxondot stb. Temes megyei helységeket cserébe adta. (Lásd Zsidóvár.) Hosszú hallgatás környezi Somlyót, míg a törökök által okozott válságok nevét újra felszínre vetik. A somlyói várda 1552. évben, Temesvár eleste után, miután, sem elegendő helyőrséggel nem birt, s kellően felszerelve nem volt,

szintén a törökök kezébe került. A sok viszontagság egészen el nem törle, mert még az Ortélius által 1665. évben kiadott térképen Mező-Somlyó mint tornyos hely van feltüntetve.

Említésre méltó, hogy Mező Somlyó már a XIV. század közepében szerepel mint Krassó megye törvénykezési helye és hogy idővel mind inkább a megye székhelyévé fejlődött. Olyan-nak kell azt elismernünk az egész XVI. század folyamában.

Bárány Ágoston, midőn Temes vármegye történeti emlékével foglalkozik, Mezősomlyó vára leírását egy pár sorral intézi el, melyből a történet nem sokat nyer. Szerinte csak 1536. évben merül föl a várnak léte először, — holott a már a XIII. században jelentékeny szerepre volt hivatva, sőt csaknem egész ismert története épen az 1536. előtti korra esik. Fekvéséről azt írja Bárány, hogy Omor és Versecz közt egy magányos hegyecske emelkedik, melyet ma az oláh *Sumlics*-nak, vagy mint a Böhöm Lenárt (Temesvarer Banat I. 33. lap) állítja, *Sumiga*-nak nevez. Azt veti hozzá, hogy ennek csucsán villogának hajdan a derék mezősomlyai vár tornyai. A dél-magyarországi tört. és rég. társaság közlönye, a temesvári Értesítő (II. folyam) azt írja, hogy *Nagy Semlak* szomszédságában, egy magányos halmon, Mező-Somló vára fekszik, és bár falait majdnem a földdel egyenlővé tarolták a felette elvonult század viharai, romjai még mindig jelölik azt a várat, mely a megye történetében nem csekély szerepre volt hivatva. A *Sumlics* név alig van használatban, de Nagy Semlak és Kis Semlak falut ma mindenki ismeri Temes megyében; az első *Morava* a másik *Monastir* nevet is visel.

Ortvay Tivadar (Magyarország régi vízrajza I. 146 lap) nem osztja azt a nézetet, hogy a mező-somlyai vár a mai Semlak határában elterült, mert ez a Mező Somlyó a mai Krassó megyében feküdt. De az érdemes tudós nem vette tekintetbe, hogy sok falu, mely ma Temes megye nyugoti szélein fekszik, régi időben még Krassó megyéhez tartozott.

Birda és Sósdiá falut még 1699. évben Szörény megyéhez számították.

Növeli Ortvay kételyeit még azon körülmény is, hogy V. István 1270. évi levele szerint is, a király a szentágostai barátoknak egy, a Berzava mellett fekvő malmot ajándékozott

Mezősomlyón. Ezen helységnek tehát — mondja Ortvay — a Berzava partján kellett léteznie, holott a temesmegyei Nagy Semplak messze esik délre a Berzavától. Még ez sem elegendő ok, hogy a mező-somlyai várat, illetőleg magát Mező-Somlyót ne a semlaki határban keressük, mert a mező-somlyai határ régen igen könnyen a Berzaváig terjedhetett.

Moriczfeld község csak újabb keletű, és határának egy része, mely a Berzaváig terjed, egykor könnyen Mező-Somlyóhoz tartozhatott.

Egyes helységeknek milyen tágas határai voltak olykor a régi időben, erre például szolgálhat Egerszeg (Jerszeg) Nagy Lajos korában.

A felhozott nevek azonosságát bizonyítja egy 1597. évi oklevél, mely Gertenyes, Rafna, Gataja, Omor, Denta, Gaj, Füzes, Binis stb. faluval együtt *Somlyng* falut is említi, melynek másik neve, az oklevél szerint, *Murawa*, (Krassói Oklevéltár II. 193. lap.)

Említettem a csanádi káptalan 1343. évi levelét, mely szerint Gataja a Berzava, és Mező-Somlyó közt fekszik. Egy 1389. évi levél pedig Mező-Somlyót határosnak mondja Ermen faluval, mely azonos a mai German faluval. Tudjuk, hogy Karalus falu Mezősomlyó tartozéka volt, és ennél fogva közel oda fekkhetett; de maga Karalus fekvését nem ismerjük.

Bél Mátyás (Adparatus 31. lap) Érsmlyót a Temes és Duna közé helyezi, a másik *Somlyót* mellék név nélkül említi. Mind ez ugyan nem nyújt matematikai bizonyítékot, de még is a legfőbb valószínűséget arra, hogy Mező Somlyó, — mely a Himfy családot is szomszédjául ismerte, — a mai Semplakkal azonos.

Stier Márton 1683. évben Nürnbergben kiadott térképén Mező-Somlyó keletre esik Érsmlyóhoz, — Bardockhoz (ismeretlen) — tán a Mehadia melletti Bárkánhoz délre. Az ilyen régi térképek térmérete azonban nagyon hibás szokott lenni, mint Érd Somlyó alatt példákkal kimutattam.

A Marsigli-féle helységjegyzék 1690—1700. évből *Semlyng* falut Gataja és Butyin közt a bokcsai kerületben sorolja elő. A névalak tehát közel áll ahhoz, mely az idézett 1597. évi oklevélben előfordul. Azonban az 1717. évi összeírás *Morava*

néven említi a falut, mely akkor 30 házból állt, és a verseczi kerületben feküdt. A *Semlak* név csak a XVIII. század elején jött használatba, és a Mercy alatt kiadott térkép 1723. év táján már ezt a nevet tünteti fel, mely — noha értelmében nincs, — ma is érvényben maradt, és a Somlyó nevet kiszorította.

Ez a Semlak csak a XVIII. század végén került Temes megye határába, midőn ezt a megyét újra szervezték.

Nagy Somlyó, lásd Mező-Somlyó.

Kis Somlyó, hajdan vár. Ozorai Pipo temesi főispán, és a kir. sókamarák grófja 1404. évben meghagyja *Kis Somlyá* nemes várnagyainak és a krassói alispánoknak, hogy gyertyános Csép Jakabot és Miklóst ne gátolják Gyertyánoson (ma Gertenyes) vára építésében. Ebből kitűnik, hogy Kis Somlyó Krassó megyében feküdt. Ma e helyet Kis Semlak-nak nevezük, másképp Monastir.

Sorilla, hajdan falu, mely az 1690—1700. évi összeírás szerint Rakitával stb. együtt a facseti kerületben fekvő. A Szentkláray által közzétett 1723. évi térképen is *Surilla* falut Rakitához éjszakra találjuk. Már az 1761. évi térképen nincs nyoma.

Sósd, vagy Sasd, a mai Sósodia Temes megyében, a Berzava folyó jobb partján. A XIV. és XV. században többnyire Krassó vármegyéhez tartozott. Himfy Benedek 1343. évben a krassói alispán előtt panaszt emelt, hogy Braian sósdiak kenéz 94 disznót elhajtott remetei jobbágyságaitól. A csanádi káptalan bizonyítványa szerint sósdi Heem, fiai András és János a Berzava folyón lévő malmukat 40 forintért elzálogosították sósdi Péternek, Egyed fiának. Ez az egyetlen adat, melyet Bárány Ágoston Sósodia múltjából közöl. Egy 1369. évi határjárás szerint Egerszeg délre határos Sosd faluval, a mely ez évben Temes megyéhez tartozott. Említettük ez évben István, Hench de Sosd fia. Tán itteni birtokostárs a Himfyekkel. Liptói Miklós, Alexi fia, maga és fiai: Gergely és László, és leánya Anna nevében 1377. évben azt panaszolja, hogy Himfy Benedek őket Sosd birtokából kihajtotta; a király ezért vizsgálatot rendel. Himfy István, Péter fia 1387. évben *Sasd* nevű birtokában tartózkodott, midőn Szent Mihály nyolcadára tör-

vény elé idéztetett Benedek bán özvegye ellen. Ugyan ez évben panaszolja Himfy István, hogy gyertyánosi Csép András fiai *Sasd* nevű birtokából a csordát elhajtották és három jobbágyát megsebesítették. A két falu szomszédos volt. Sósdiát és Gertyenes falut ma is csak a Berzava választja el egymástól. Az aradi káptalan 1387. november 14-én jelentést tesz Zsigmond királynak, hogy remetei Himfy István panasa gyertyánosi Csép András fiai ellen teljesen igazolt. Ez utóbbiak ugyanis a Remetén történt hatalmaskodáson kívül *Sósd* faluban a jobbágyok csordáját elhajtották, a Himfyek egy jobbágyát keményen megverték, és a Borza (Berzava) folyót rendes medréből más irány felé elterelték, a Himfyek nagy kárára. Sósdi birtokán (*Sasd*) tartózkodó Himfy István, Péter fia, 1388. kedden Szentkereszt felemelése ünnepe előtt megidéztek Himfy Benedek bán özvegye ellen, birtokigazolók oklevelek ki nem adása végett. Gyertyánosi Csép András fiai 1404. évben remetei Himfy István *Sasdy* nevű birtokára fegyveres kézzel betörték, és a jobbágyság minden gabonáját elvitték és disznait elhajtották. Krassó vármegye, az országbíró megkeresésére október 25-én vizsgálatot rendelt a hatalmaskodók ellen és Himfy István panaszát alaposnak találta. De ily erőszaknak Himfy birtokai gyakran voltak kitéve. 1410. évben Báthai Fülöp és Halimbai Tamás, Imre fia, *Saasd* faluból, szintén e birtokba betörték, Himfy István jobbágynak kisebb-nagyobb barmait elhajtották, és Hera nevű ottani jobbágyát megölték. Zsigmond király azért meghagyta az aradi káptalannak, hogy az ügyet vizsgálja meg. Halimbai Sandrin, a Himfy Lászlóval 1424. évben kötött egyezés szerint, kötelezte magát, hogy a királytana nevű folyónak zsilipjét, és pedig annak *Saasd* felé eső felét jó karban tartani és elzárni fogja. A történet sokáig szeme elől téveszti *Sosd* sorsát, még a Marsigli helységjegyzékben *Sosda* újra előfordul, mint a bokcsai kerület helysége; de 1699. évben Szörény vármegyéhez tartozott. Az 1717. évi összeírásban *Sosdia* száz házzal a csákovai kerületben fordul elő. Csak a század végén került végleg Temes vármegye hatósága alá.

A község területe 9003³³¹ hold, ebből a földesuraságé 4144 hold. Birtokosa újabb időben volt báró Lopresty Árpád.

Srta, hajdan falu a Poganis pataknál Egris (= Ezeres) mellett. (Homann múlt századi térképén.)

Sugya, hajdan kerület és falu Temes megyében, a mai Krassó megye területén. Zsigmond király 1427. évben a néhai temesi főispánnak Garai Jánosnak és nejének Hedvignek a Temes megyében fekvő Twrd (Furdia), Bosar, Monostor és *Swgya* nevű királyi birtokokat, valamint a Zaad és Varadya arad megyei várakat 15,400 arany forinton elzálogosítja. Az oklevélben alább a helynév *Zwgya* alakban ismétlődik. (Országos levéltár N. R. A. 650. csom. 16. sz. Fejér is Tom. X. 6. köt. 867. lap, és utána Bárány: Temes vármegye Emléke, mindkettő hibásan.) V. László király Pozsonyban 1453. január 30-án Hunyadi János besztercei grófnak, és általa fiainak Görgény várát, Torda és Déva várát Hunyad megyében, továbbá a Temes vármegyében fekvő *Swgdya*, Monostor, Bosar és Zsupán nevű oláh kerületeket adományozza, az országgyűlés hozzájárulásával is. Ugyan ez év szeptember 14-én meghagyá a király az aradi káptalannak, hogy Hunyadi Jánost *Suggya*, Supan és Thwerd Temes megyei oláh kerületek birtokába igtassa a királyi adomány alapján. A káptalan a következő (1454.) évben jelenti, hogy az igtatást teljesítette és megjegyzi, hogy a sugyai kerülethez következő falvak tartoztak, úgymint: Lökösfalva (ma Leukusest), Pomostienfalva, Radfalva (Radmanest), Sztarnik, Thamadia, Otheefalva, Alsó-, Felső- és Közép-Jersnik, Kladova, Gruin, Reketyő (Rakita) és Iswarecz. Különös, hogy itt épen Sugya falu nem említettik, mely a kerületnek nevet adott. Meg van az oklevél Telekinél (Hunyadiak kora X. 409—411. lap.), de többféle hibákkal. V. László király 1454. évben Hunyadi János kérelmére az oláh kerületek adományozására vonatkozó múlt évi kir. levelet és a káptalan igtatási jelentését átírja és megerősíti. (Teleki X. 422. lap.) Sugdiai kenéz 1453. évben volt Luca Román. *Sugdya* kerületéhez, mely 1514—16. években Brandenburgi György örgróf birtoka volt, Pomosteny, Radest, Leukusest, *Swgdye* (ebben 11 jobbággy), Sztarnik, Thalmadia, Alsó és Felső-Jersnik és Othe falvak tartoztak. Az 1454. évi állapothoz képest Gruin, Kladova, Rakita és Izvarecz falvak hiányoznak. A jobbággyok közül csak kilencen vannak névszerint felsorolva, mind

oláh nevűek. Báthory Zsigmond fejedelem 1597. évben a Hunyad megye monostori kerületében fekvő *Sugdia* stb. falut enyingi Török Istvánnak adományozza. A következő évben ő és testvére Bálint Sugdia birtokába vezettettek. Török István sok temes-megyei jószágga 1617. elzalogosítottatott; — nincs tudomásunk arról, hogy ez Sugdiával is történt volna. Bethlen Gábor 1620. évben, Török István magtalan halála után, Jersnik, *Sugdia* stb. falut ifj. Bethlen Istvánnak adományozta. (Lásd Marsina.) A XVII. század végén Sugya nevének már semmi nyoma Krassó megye határai közt.

A leleszi conventnek egy 1492. évi határjáró levele szerint Kővár várának területén egy *Sugya-Kápolnak* falu létezett. E körülmény annyiban érdekes jelen tárgyunkra nézve, mert abból megtudjuk, hogyan hangzott azon kerület neve, melyet Hunyadi János V. László király adományából szerzett a mai Krassó határai közt.

Supan, hajdan patak Krassó megyében, (Lásd Zsupán és Székás.)

Supan falu. Lásd Zsupan.

Surán, hajdan falu, úgy látszik Rafna közelében. A krassói alispán küldötte, Zagatagi Benedek, Péter fia 1364. évben azt jelenti, hogy Péter, Mihály fia, volt kövesdi bíró, *Suran* falut tökéletesen megsemmisíté és a házakat szétrombolta. A Himfy család birtoka lehetett. (Lásd Kövesd, a Krassó megyei történet II. köt. 297. lapján.)

A Temes megyei Surjánfalváról más alkalommal.

Ettől különbözik a krassói Zoran és Torontál megyei Surján.

Styuka, lásd Ebendorf.

Szajár-Bő. Korabinszky szerint Scajar-Bő falu, az új-palánkai kerületben fekszik. Másutt sehol nem találtam említését. Hogy ejtették nevét? bizonytalan.

Szaka, hajdan falu Arad megyében. 1540. évben illyei Dienessy Péter gyermekei Szpin, Gyozan, Posoga, Szlatina, Filepkeve, Szelcsova, *Zaka*, Hasznos stb. arad-megyei falvak birtokába vezettetnek. (Lásd Gyozan.)

Az 1723. és 1761. évi térképeken *Saka* Posogához délre fordul elő, a krassó-erdélyi határon.

Szakalovac, falu a Nera patak mellett, Fehértemplomhoz délre. Bél Mátyás kézírata szerint 1722. november hóban szállták meg német gyarmatosok. Bél Szakallovitznak írja, Hatsek térképe Szokollovác, az 1723. térkép Sakallovecz.

1717. évben Szakalovac palánkai kerületben 26 házzal. Az 1743. évi adólajstrom sz. Szakaloviz fizetett 200 forintot.

Korabinszky-nél Schokolovecz. Lakosai új-oláhoknak neveztetnek. Temes vármegye közgyűlése 1883. ápril 11-én kérte, hogy Fehértemplom környékén némely helységek, ezek közt Szakalovac, Temes megyébe átkapcsoltassanak. Egykor a szerb-bánsági határőrezred területéhez tartozott.

E falunak 1734. évben 244 lakosa volt, 1873. év táján 1042. Területe 4276¹⁵⁷ hold.

Szalokfalva, hajdan falu Krassó megyében. Nagylaki János 1421. *Zalokfalva*, Kuzaak, Ligorocz stb. falut örökségül igéri Csáky Miklósnak és Györgynek. (L. Szentgyörgy.)

Szaniszló-Kenézfalva, hajdan falu Krassó megyében. 1389. évben a Himfy család az egerszegi uradalmat országbírói ítélet folytán felosztván, *Zanyslokenezfalva* Himfy Basilnak jutott osztályrészül, nyolc jobbágygyal. (L. Egerszeg.)

Szapanos, hajdan folyó Krassó megyében. 1358. Székáspatak területén Zapanus. (L. azt.) 1363. rivulus sapanus és Székáspatak területén Ketsapanuskuzy határhely. (Azaz: Két Szapanos köze.)

Szarazan, falu Furdia, Poganest, Szécsen, Valealunga és Hezeres közt. Egykor a Hunyadiak birtoka lehetett, mert a bosuri kerület 1514—16. évben Brandenburgi György örgróf birtoka, és abban *Zaraz* falu négy jobbágygyal és *Felső-Zaraz* három jobbágygyal fordul elő. Az adólerovásban a helység *Zarazel* néven említettik. Egy 1585. évi oklevélben Szarazani Minka Ferencné, a mutnoki jószágokban részbirtokosnak neveztetik. Báthory Zsigmond 1596. évben a Hunyad megyéhez tartozó Furdia, Gladna, Zold, Szirb, Kosoniest, *Zarazany* stb. falut Jósika Istvánnak adományozza. (Lásd Furdia.) Báthory András fejedelem 1599. szeptember 1-én a Hunyad vármegye bozsuri kerületében fekvő Szécsán, Botinest, *Zarazany* stb. falut Sarmasághy Zsigmondnak adományozza. A fejedelem még ugyanez év október 31-én halálát találta és legyőzője

Mihály oláh vajda már 1600. január 1-én egy hívét, Borczun György, másképp Pithar karánsebesi embert, kit ő gy.-fehérvári provisorának nevez, jószággal jutalmaz és pedig *Szarazan* faluval, mely Mihály vajda szerint, Busor oppidum tartozékaiban, Tömös megyében fekszik. Mihály vajda megbukván, Sarmasághy Zsigmond 1607. évben Szarazan és a többi 1599. évben adományul nyert falvakat Keresztesy Pálnak elzálogosítja. (Lásd Zsidóvár.)

Az 1717. évi összeírás e falut Saresaing néven 20 házzal a facseti kerületben sorolja fel. A XVIII. század végén még a kir. kincstár birta. A forradalom után a Malenitza családot találjuk e faluban; 1859. évben pör utáni ítélettel özvegy Malenitza Ilona, másképp Juliana, Malenitza Miklós és János, mint tulajdonosok bekebelezettek e jószágra. Özvegy Malenitza Juliana 1861. évben Malenitza János jószág részére örökség címén bekebelezetett.

Juliana e birtokot 1861. évben eladta May Albertnek, Stokinger Mórnak és nejének Ilkának, kiknek tulajdonjoga egyúttal be is jegyeztetett. Malenitza Miklós a maga jutalékát kikapta, erre 1866. évben Malenitza György és Sándor ajándékozás alapján egyenlő részben mint tulajdonosok bekebelezettek; ismételtetett a bekebelezés 1867. évben Malenitza György, Sándor és Mária, férjezett báró Dörnyné részére, özvegy Malenitza Juliana élvezeti jogának fentartása mellett. Nevzett esztendőben Stokinger Ilka és May Albert jutaléka adásvevés útján átment említett Malenitza György, Sándor és Mária tulajdonába. Mind háromnak jutalékát 1871. évben osztályos szerződés alapján Malenitza Péter, János és Miklós szerezték meg.

Szarazan területe 1551²⁰⁰ hold. Lakosa mintegy 600. Helynevek: Obrezsu, szántó és legelő. Muntjen, szántóföld. Rogaza, szántó és legelő. Oblozsáa és Girnyirzik, kősziklás szántóföldek. Szelistye, Lebgyie szántóföldek. Kraku, nagy erdő. Ogarele, erdő és kaszáló. Lazurile, legelő, szántó és erdő. Murcelu, erdő, szántó és szilvás. *Szarazu*, patak, melyet az esővíz táplál; rajta két kis malom. Beszerika batrina (= régi templom), régen községi legelő, most uradalmi szántó és szilvás.

Szarvastelek, hajdan falu, gyaníthatólag Furdia táján. A krassói alispán Csupor Tamás 1382. bizonyítja, hogy szarvasteleki Székely István, Istvánt, Péter bán fiát és Osorna nevű jobbágyát, az utóbbinak letartóztatása miatt, pör alól felmenti, Perde (Furdia) birtokosai: János Péter fia, és Miklós Jakab fia, egy évnélküli, de valószínűleg 1400. évben Vasvárott kelt levelet intéznek szarvasteleki Vasky Lászlóhoz, kérvén őt, hogy említett birtokukat pártfogása alá vegye, oltalmazza és a pusztákat művelje meg. Vasky László tehát Krassó megyében lakott és Szarvastelek közel feketett Furdiahoz. Himfy István, Péter fia, 1404. évben szarvasteleki Vasky Lászlót Krassó vármegyénél eltiltja Kerestafalva elszakításától. Szarvasteleki Vasky János 1453. évben kijelölt kir. ember, midőn Hunyadi János Sugya, Zsupan és Twerd oláh kerületek birtokába volt igtatandó. Később a falu emléke eltűnik.

Szatumik, falu Krassó megyében, Lugos mellett. A Marsigli-jegyzék még nem ismeri. Az 1717. évi összeírás azonban *Satulmuk* falut 30 házzal a karánsebesi kerületben sorolja elő. Az 1723—25. évi térképen: Salamick, az 1761. térképen Satulmik. Korabinszky és Vályi: Satulnik. Azt jelenti, hogy Kisfalu. A múlt század végén a kir. kincstár birtoka volt.

1811. szeptember 11-én a spanyol eredetű gróf Soro János Ferencz altábornagy, 13,400 frtnyi beiratással *Szatumik* falu adományát nyeri. (Liber Donationum Budán.) Nagy Iván szerint az adományba Trautenberg Ferdinánd is be van foglalva. 1848. év május havában Trautenberg Miklós előterjeszti, hogy szatumiki jószágocskája eddig a megye által rendelt gondnokság alatt haszonbérletileg kezeltetett, de most, miután az új törvények következtében minden úri tartozások és szolgálmányok megszűntek, a haszonbérlet is felmondott. Trautenberg azért kérte, hogy a jószágocska átvétele és kezelése neki megengedtéssék. A megye azt megengedte, azonban a birói zár fentartása mellett; azaz: Trautenberg a jószágot sem el nem adhatja, sem meg nem terhelheti. Trautenberg Miklós 1849-ben mint közhonvéd meghalt Paulison.

A forradalom után a Jakabffy, Trautenberg, Asbóth és Borngaesser családok voltak Szatumik közbirtokai. A falu

földjei azonban mindinkább a Pattyánszky család tulajdonába mentek, úgy hogy újabb időben három részre oszlik.

I. Rész. Jakabffy István az ő részjóságát eladta Pattyánszky Mihálynak és nejének báró Forgách Szerafinának. Az állomány 297 hold.

II. Rész. Birtokosa báró Trautenberg Frigyes, lovasági százados a német testőrségnél, ki jóságát 1868-ban eladta Pattyánszky Istvánnak. Ettől 1876. évben árverésen vette meg a bécsi cs. kir. szabadalmazott osztrák földhitelintézet, attól pedig 1879. évben megvették Pattyánszky Olga és Margit, István gyermekei. Az egész állomány 618 hold.

III. Rész. Birtokosa özvegy Pattyánszky Györgyné, ki 1859. évben Viszák, Remete, Poganest és Birna falut is birta. Az egész álladék 859 hold.

Szatumik határa 3214²⁰⁹ hold. Helynevek: Potaraga vagy Potaranga, Kotul, Szetyeszk.

Szkradina, hajdan falu, majd Hunyad, majd Temes megyében, a mai Krassó területén. Báthory Zsigmond 1597. évben a Hunyad megyei monostori kerületben fekvő *Zkradina* falut enyingi Török Istvánnak adományozza. Ugyanez évben Nikola György, *Scradsna* falu birája és Török István jobbagya Magyar Szádon jelen van Jósika István ottani beigtatásán. Maga Török István és Bálint beigtatása Szkradon történt 1598-ban. Török István 1617. évben az akkor Temes megyei busori kerületben fekvő *Szkragina* falut Bethlen Gábornak zálogosítja el; ez utóbbi pedig 1620. évben Török István halála után a falut ifj. Bethlen Istvánnak adományozza.

Szlatina, hajdan falu Arad megyében, a Maros balpartján, mai Krassó megyei területen. Telegdy Lőrinc 1455. évben Posoga, *Zlathana*, Szelcsova stb. arad-megyei falvakat elzalogosítja. (Lásd Posoga.) II. Ulászló király 1508. évben új adományt ad Telegdy Istvánnak az Arad megyében fekvő *Zlathyna*, Szelcsova, Posoga, Baltha stb. falura. Báthory Zsigmond fejedelem 1592. évben az arad-megyei Perro, Posoga, Szelcsova, Filepkeve, Boltha, Szpin és *Zlatina* faluban nagy részbirtokokat adományoz Jósika Istvánnak. A fejedelem 1595. évben megerősíti Jósikát a jóságokban, csak Szlatinát és Szpint

nem említi ez alkalommal. Az 1717. évi összeírás *Sladina* falut Posega és Szelcsova után említi 10 házzal; a mi már közel enyészetére mutat. Ma nem létezik.

Szlatina, hajdan falu Zsidóvár közelében. Midőn Mátyás király 1464. évben az aradi káptalannak meghagyja, hogy Macskási Jakabot és Tamást Perlo, Sidimirpataka stb. birtokába igtassa, királyi embernek kijelöltetik Zlatina-i László; és midőn II. Ulászló király 1493. évben rendelé, hogy dengeli Pongrácz Mátyást Temes megyei Bankfalvába, mely Zsidóvárhoz tartozott, beigtassa, mint kijelölt szomszédok neveztetnek Krivinaí Csula György és *Zlathyna*-i Péter. Brandenburgi György örgróf, ki 1510. évben Zsidóvárt birta, határrendezést eszközölt, melyben Krivináról részt vettek Csula György és Mihály és *Zlathináról* Lado Péter nemesek. (Oklt. I. 377.) Ezen Szlatináról lehetett az a Chykman Mátyás, ki 1542. évben királyi embernek rendeltetett, hogy Bosorán Andrást és Pétert a dragomiresti völgyben levő földek birtokába igtassa. A dragomiresti völgy sokkal közelebb fekszik Zsidóvárhoz, mint a Karánsebes és Terregova közti Szlatina, azért ez utóbbi itt nem jöhet tekintetbe. A szörény-megyei Szlatináról 1464. év alatt elmondottak (Szörény vármegye története II. 495. lap.) a Zsidóvár közelében létezett Szlatinára vonatkoznak, melynek nyomát csak a XVI. század közepéig vihetjük fel.

Szlatinik. Ily nevű folyó említették 1376. Mutnik és Kárán határjárásában. Kárán és Priszaka közt feküdtek 1548. évben a mutnoki nemesek *Zlathinik* nevű földjei. (Lásd e helynevet a Szörényi bánság történetében II. 506. lap.)

Szlavest, hajdan falu Petroza és Homosdia mellett. Brandenburgi György örgróf marsinai birtokai közt 1514—16. években előfordul *Zlanesth* hét jobbággyal. Báthory Zsigmond 1597. évben a marsinai kerületben fekvő *Zlanesty* falut Török Istvánnak adományozza; az ő halála után, 1620-ban Bethlen Gábor azt ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. Az 1717. évi összeírás, mely Kossova, Petroza, Homosdia, Kurtja falut említi, Szlavestről hallgat; azonban a Mercy korábban készült, Szent-Kláray által kiadott térképen (1723.) *Slavest* még a

facseti kerületben, Homosdiához keletre van feltüntetve. Kossovicza határában van Slavesti nevű erdő és kaszáló, Petroza területén Slaveste erdős hegy. Ezek tartják fenn az egykori falu nevét.

Szlavkocz, hajdan falu Krassó megyében. A csanádi káptalan 1427. évben Zsigmond király igtatási parancsa folytán Nagymihályi Albert vránai perjelt és fiait *Zlawkolcz* birtokába igtatja (I. Szentgyörgy.) Az igtatást megerősíti a király 1428. évben.

Szpata, falu Radmanest mellett, Krassó megye nyugoti szélén. I. Ulászló király 1440. évben gúti Ország Mihálynak és Jánosnak Solymos várát és tartózkodásait, ezek közt Székás, Kékes, Bara, *Zpata*, stb. adományozza, elvevén azokat Hagymási László temesi főispántól; 1477. évben *Zpatha*, Vizma, Kutina stb. Arad megyében Bánfy Miklós pozsonyi főispán birtokai. 1597. évben enyingi Török István birta, kinek jobbagya Lazarovits Miklós jelen van Jósika István beigtatásán Magyar Szádon. Rákóczy Zsigmond 1607. évben az eddig a lippai várhoz tartozott arad megyei *Zpata*, más helyen *Zpatele* praediumot, Kragovith Péter lippai rácnak adományozza. Kiveszőben volt mint lakóhely, és ezért a Marsigli-féle jegyzék 1690—1700. évben a Lippához tartozó újonnan épült falvakhoz számítja.

Az 1717. évi összeírásban még csak hét házzal fordul elő a lippai kerületben, melyben az 1723. évi térképen is találjuk.

A falu határa 1292¹⁰⁰ hold. Helynevek ezek: Dragoracz, Csot legelő és gyümölcs-kertek, Terselye, szántó, erdő, gyümölcsös. Dubisztrovicz, Dombicz, Szpaticza, szántók, kaszálók. Ornica, Osvasiczu, legelők, erdők, gyümölcsös. Markulaz, Szuszeku, Gornya-Szpata. A falu neve Korabinszkynél Spada. A községhez délre folyik a Minis patak.

A XVIII. század végén Szpata a kir. kincstár birtoka volt. Ennek kezéből szerezte Szpata és Lapusnik falut D'Elleveaux Fülöp Károly udvari kamarai tanácsos, I. Ferenc királynak 1808. december 16-án kelt adomány levele által. Fülöp után az ő fiai: János, Ferenc és László örökölték a két helységet, de birtokába egyelőre nem léptek, mert mind hárman a nemesi

felkelő sereghez csatlakoztak, és részt vettek a Napoleon elleni harcokban. Azok befejezése után János Szpattat, László Lapusnikot vette át.

A forradalom után, nevezetesen 1851. évben a nevezett D'Ellevaux János özvegyét, szendrői gróf Török Máriát találjuk Szpata birtokában, és a jószágra Epstein László mint haszonélvező, zálogjogot szerzett. A grófnő meghalván, a jószág fele birói ítélet alapján, D'Ellevaux Frigyesre örökségképen iratott. Epstein a maga részét 1863. évben eladta Deutsch Ignácnak. Ez utóbbinak D'Ellevaux Frigyes a maga részét is eladván, Deutsch Ignác 1868. évben az egész jószág egyedüli tulajdonosául bejegyeztetett. Szpata falut 1876. évben Deutsch József és Bernát örökölték egyenlő részben.

Sztainocz, hajdan falu. I. Ulászló király 1440. Országh Mihály és Jánosnak adományozza, *Ztainocz* stb. Fekvése ismeretlen. A Temes megyei Vizma faluval együtt említetik.

Sztanfalu, hajdan falu a mai Krassó megye területén. V. László király 1453. *Stanfalva*-t és más Twerd Temes megyei oláh kerülethez tartozó falvakat Hunyadi Jánosnak adományozza, kit az aradi káptalan 1454. beigtat. Gladna vidékén keresendő. (Lásd Furdia.)

Gyalu Sztan dülő van Raffna területén.

Sztaniszlóháza, lásd Gyertyános, a helységek sorában és a Függelékben.

Sztanko, hajdan falu Krassó megyében. *Ztankfolua* és Patak Rob. Károly által bizonyos Jánosnak adományoztattak. A falu (villa) 1378. évben Vaja területén állt, és az ilyédi várhoz tartozott. (Lásd Vaja, és Patak) (Oktár I. 134. 135. lap.)

Krassó megye bizonyítja 1437., hogy remetei Hímfy Miklós panaszára vizsgálatot tett bizonyos kenéz ellen, ki László mester fia (László a vránai perjel fia) volt, és ki a panaszló egy Mykola nevű jobbágyát *Stanko* nevű possessiájából, Hímfy minden jogaival és vagyonával magával elhurcolt.

Sztarnik, hajdan falu Kladova közelében. V. László király 1453. a Temes megyei sugyai kerületben és az abban fekvő *Ztharnik* falut Hunyadi Jánosnak adományozza, kit az aradi káptalan 1454. évben annak birtokába vezetett. A sugyai kerületet György brandenburgi örgróf örökölte, birtokai közt 1514—

16. évben előfordul *Ztharnyk* 10. jobbággyal. Az adó lerovásban a falu neve *Ztrinka*-ra van ferdítve. Báthory Zsigmond 1597. évben az akkor Hunyad megye monostori kerületében fekvő *Zternik*, *Kladova* stb. falut enyingi Török Istvánnak adományozza, kinek beigtatása a következő évben történt. Báthory Gábor fejedelem 1612. évben a Temes megyei monostori kerületben fekvő *Sterniku* praedialis birtokot visszaadományozza Török Katalinnak. A már nevezett Török István 1617. évben az akkor még Temes megyéhez tartozó *Stimikul* (így *Sternik* helyett) *Kladova* stb. falut Bethlen Gábornak elzálogosítja, ki azokat 1620. évben, Török István halála után ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. A falu neve itt *Zternik*.

A XVIII. században végkép elpusztulhatott, a Marsigli-féle helységjegyzék már nem ismeri. Nevét csak a *Kladová*-hoz nyugatra eső *Szterniku* kaszáló és szántó tartotta fenn.

Dognácska mellett a stirniki barlang csak névhasználatossága által érdemel itt említést.

Szád, hajdan falu, mely csak egyetlen egyszer említetik, és pedig *Ikus* falu 1364. évi határjárásában, mely szerint villa *Zaad* közel feküdt a *Rogosan* patakhoz. (Lásd azt, és *Ikus*.) E falu tehát a *Bega* és *Temes* közt, valószínűleg *Gladna* táján feküdt, és így *Szád* várától megkülönböztetendő, mely a *Maros* balpartja felé, *Arad* megyében feküdt.

Szád, később *Sz á d i a*, hajdan vár és mezőváros *Arad* megyében, a mai *Krassó* megye területén, a *Maros* bal partja közelében. *Garai Job* *Arad* megyében 1479. év táján *Zadya* és *Varadia* várakat birta. Az előbbihez tartoztak *oppidum Zadya*, *Felső- és Alsó Kápolnás*, *Thys* (másutt: *Thyvys*), *Bogorfalva*, *Zumarinfalva*, *Baltanagra*, *Csernecz*, *Zabolath*, *Keczefalva*, *Alsó- és Felső Thalmagh*, *Veresmarth*, *Szigetfő*, *Selle* és *Marian*. Az említett *Varadia*, a *Maros* tulsó partján fekvő mai *Tót-Varadia*. E két várat és tartozékait *Garai Job* 1479. évben eladta *Bánfy Miklós* pozsonyi főispánnak és testvérének *Jakab*nak 4000 arany forinton örök áron, — más *Arad*, *Temes*, *Csongrád*, *Csanád* és *Hunyad* megyei birtokokkal együtt. *Mátyás király* 1483. évben az eladásról, és a beigtatásról szóló levelét kiváltság alakjában kiadta.

Báthory Zsigmond fejedelem 1596. évben *Jósika Ist-*

vánnak az Arad megyében fekvő oppidum *Magyarzad*, és a hozzá tartozó Felső- és Alsó Kápolnás, Szpin (a fenebbi Tyvis) Selye, Száldobágy, Szentmarinest, Szigetfő, Talmadia, és Vörösmart falvakat adományozza. A beigtatás történt 1597. évben, melyben Facset, Batyest, Bunya, Vizes, Padurány, Rogozan és más szomszéd helységekből jelentek meg jobbágyok.

Nem foroghat fenn tehát semmi kétség az iránt, hogy míg Varadia tartózkodásai a Maros jobb partján elterültek, a szádi, vagy szádiai váré a Maros déli részén léteztek. Az egy Thalmagh (nem = Kelmak) kivételével, a többi nagyrészt ma is Krassó megye határában nyomozható és feltalálható. Így: Kápolnás, Vörösmart ma is e néven Krassó megyében ismeretes. Baltanagra, 1622. évben Balta; ma Batta. Selle 1596. évben Cellával együtt említetik.

Zalobath, ma dülő Birkis határában. Szigetfő, nem azonos Osztrovo faluval, de azzal együtt említetik 1596. Zumarinfalva = Szumarinócz, mely 1440. évben mint aradmegyei falu a Maros bal partján feküdt, és azonos az 1596. évi Zentmarinest faluval.

A helynevet illetőleg úgy látszik, hogy az oláh nép ebben is régi szokását követte, és a mint a magyar Váradból Varadiát úgy a magyar Zad = Szád névből Zadya nevet csinált.

Szákos. A mai Szakul, 1589. évben Szákos néven fordul elő, — kivételesen, (lásd Szakul.)

Magyar-Szákos, ma Temes megyei falu a Marsigli-féle helység jegyzékben már e néven fordul elő a lugosi kerületben; a mely kerülethez azt Bél Mátyás is számítja. Különben története Temes megyéhez tartozik.

Szákul, falu, a XVIII. közepéig mindig *Szák*-nak nevezetett. Nagyon elterjedt tévvélemény történetíróinknál, hogy Krassó megyei Szákulon V. István király alatt 1262. évben országgyűlés tartatott volna. Fessler (Geschichte der Ungern II. köt. 609. lap) az első, ki a krassói Szákult tekinté az országgyűlés helyéül, hol szerinte akkor monostor állt. Követte őt Bárany Ágoston (Torontál vármegye hajdana 17. lap.) Preyer (Monographie der k. Fr. Temesvár 5. l.) Böhm (Geschichte der Temeser Banats I. 32. l. és a T. Bánság külön történelme I. 109. l.) Schwickler (Gesch. d. T. Banats 56. l.) Midőn a neve-

zett írók Fessler által tévedésbe ejtettek, viszont ők Fesslert félre értik a chronológiában, mert ő távol sem állítja, hogy a szákuli országgyűlés 1262. december 5-én tartatott volna, hanem azt, hogy e napon a poroszlói egyezség kötött, határozottan írván, hogy a *következő* évben tartatott a szákuli országgyűlés. Fessler kissé önkényesen járt el, mert a békeokmány, mely a poroszlói egyezséget kibővítette, IV. Béla és fia István közt megállapított, kelt 1263. év május 3-án a *zokoli* monostor (prope monasterium Zokol) mellett, és e szavakból senki sem meríthet jogot azon állításra, hogy az országgyűlés a Krassó megyei Szákulon tartatott volna (ha még országgyűlésről lehet szó.)¹⁾ A hazánkban fekvő több Szokol közül, melyik volt a gyűlekezet helye, azt vizsgálni nem a jelen alkalom feladata. Ráth Károly (Uj Magyar Muzeum 1854. év II. k. 99. l.) a Sáros megye déli részén fekvő Szokolyra gondol, de e véleményét többé nem ismétli; (lásd: A magyar királyok hadjáratai.) azért csak helyeselni lehet Szalay László óvatos eljárását, ki szokolyi egyezségről szól, és Zokol holfekvését nem fejtegeti, nem létezvén legkisebb adat sem egy alapos vizsgálatra. Bizonyos csak az, hogy az említett egyezkedés történetében a Krassó megyei Szákul nem szerepelhet, miután e falut csak a XVI. században kezdjük ismerni, nem is Szákul, hanem *Szák* néven; és miután a Zokol névből nem lett sem Szák, sem Szákul.²⁾

Márton váradfoki prépost 1315. évben bizonyítja mikép rendelkezett Ine gróf övegye Zakul nevű birtokáról atyafiai javára. E közlés nem a krassói Szakulra vonatkozik. A többi már a Temes partja mellett történik.

Petrovics Péter temesi főispán 1548. évben *Zaak* falu bírait és jobbágyságát tudósítja, hogy miután ő Mutnoky Jánosnak, Mutnoky Ferencnek, Farkas Mihálynak, Jankul Farkasnak, továbbá Mutnoky Balázs özvegyének Musának és fiának: Mutnoky Jánosnak és Tivadar László özvegyének, a

¹⁾ A zokoli béke levél szövegét lásd Fejér. cod. diplom. IV. 3. k. 160. lap Katona, hist. crit. VI. köt. Pray: Annales I. 314 – 316. Bél: Notitia Hungariae I. 122. lap és Hevenesi kéziratait.

²⁾ Budapesti Szemle, szerk. Csengery A. XIV. köt. 44. és 45. füzet 226. 227. lapon írt bírálatom. Csanád egyház megyei Tört. Adattár I. köt. 360. lap. Pesty Frigyes: A világtörténelem napjai I. 476. lap.

törökök elleni lázadásért megkegyelmezett, kötelességüknek tartásáért ők földes urukul tisztelni és nekik engedelmeskedni. Sándor István és fia Péter 1549. évben Tyukvai Péterrel és Csépfy Boldizsárral, Petrovics Péter volt titkárával egyezségekre lép, mely szerint az utóbbiaknak a kiváltási jogot átengedik a karánsebesi kerületben fekvő Muthnik, *Zaak*, Morencz, Csernota stb. részbirtokaira nézve, a melyek ugyan is részint Tivadar Anna és fia Jánosnál, részint Tivadar Lászlóné Magdolna és fia Miklósnál elzálogosítva vannak. Petrovics Péter, a munkácsi vár ura, 1555. szeptember havában Lugoson kelt levelével a Ferdinánd hívétől, Farkas Györgytől Almafá, *Zaak*, Mutnok, Csernota stb. falvakban elkobzott részbirtokokat Isabella királyné beleegyezésével Hagymásy Kristofornak adományozza. Isabella királyné 1559. évben megparancsolja nemes Priszaka Péternek, Macskásy Mihálynak, Kárány Andrásnak és Mona Istvánnak, hogy almafái Mutnok Jánosnak, valamint Farkas László, Jánosnak és Péternek, a *Zaak*, Mutnok és Morencz falvakban levő szántót, kaszálóit, erdeit és minden nemű földjeit határaik szerint elkülönítsék.

1581. évben Rokzanda asszony, Farkas Péter leánya, néhai Zeiko felesége, vallja, hogy *Zak*-on és Morenczen levő csekély jóságocskáját, melyet anyja Farkas Péterné idegen kézből kiváltott, Mutnok Jánosnak 25 forintban elzálogosította, oly feltétel alatt, hogy Mutnok »birja és tartsa azt, addig, míg a felső czarina elvégzendik, mely vagyon *Zak* és Morencz közt.« Ha akkor Rokzanda asszony ki nem váltja, Mutnok János addig tarthatja, és birhatja,« míg az alsó czarina Ozestia nevű, végzendik.« (Oktr. II. 443. sz.)

Macsovay Mihályné Katalin leányai Veronica és Magdolna, Pobora László maguk személyében, Gámán György felesége Katalin, és Anna, Macsovay másképp Birta Miklós leánya nevében, 1584. évben az ellen tiltakoznak Szörény vármegyénél, hogy némely Karánsebes megyebeli emberek Mutnok János, és Mihály *Szaak*, Morencz, Zgribest, Mutnok, Ohaba, Csernota, Almafá, Mészfalva és Czyklen falubeli részbirtokait új adomány címen megszerezzék, minthogy ők maguk ezen jóságokra igényt tartanak. Tiltakoznak nevezetesen, hogy

Báthory István lengyel király és Báthory Zsigmond erdélyi vajda ezen jószágokat valakinek adományozhassák. Az 1585. év sokfélekép befoly Szák sorsára. Ez évben t. i. Mutnoky Ferenc özvegye Erzsébet, ki azelőtt rokonai beigtatása ellen tiltakozott, azokkal úgy egyezkedett, hogy élte fogytaig Morencz, Ohaba, *Zaak*, Csernota stb. falu birtokában maradhasson.

Midőn még ez évben Zagyvai Boldizsár magát Mutnoky Mihály és Ferenc birtokaiba vezettetni akarta, ennek ellentmondott karánsebesi Brathovan László, Mutnoky Mihály hugai képében, másnap Mutnoky Farkas maga képében. Az ellenmondás *Zaak*-ra is szól, Szörény vármegye karánsebesi tartományában.

Ugyan ez évben, Moses Borbála, Mutnoky Mihály özvegye ellentmondott annak, hogy Zagyvai Boldizsár, Mutnoky Péter, és György, Groza Farkas, továbbá Farkas Péter, Miklós, János és Mihály, valamint Mutnoky Farkas, Zeyko Sándor, és Zeyko Lajos néhai Mutnoky Mihály részjószágai: Almafa, Mutnok, Belyes, Morencz, Ohaba, *Zaak*, Csernota faluban, és Ozestia, Pusztatelek, Szederjes, Nalác, Magura, Slanapatak és Zgripest telkekben, beigtatást nyerjenek. Ellentmondott pedig azért, mert ura neki ezen jószágokat 800 forint beiratkozta. Mutnoky Mihály ugyan is a nevezett Mozes Borbála ősi jószágait: Ruzs, Ökörpatak, Domasnia, Kanisa, Konyorova, Mészfalu helységekben, valamint Alsó- és Felső Szavoj, Patak, Kuskia, Ulmul, Gyugasztru, Theus, Ohaba, és Paun telkekben — szintén mint amazok Szörény vármegye karánsebesi kerületében, — eladta, és a rajta vett pénzen saját, fent nevezett jószágait váltotta ki idegen kézből. A rokonok kérelmére azonban Moses Borbála az ellenmondástól elállt, és azokkal kiegyezkedett. Kitétszik ez oklevélből, hogy a morenczi jobbágyság a száki határban birtak földeket. Említetik abban az alsó- és felső száki tilalmas. A száki jobbágyság mindenütt jártathatták barmaikat, a hol a szomszéd falubeliek legeltették a magukét. — Groza Farkas, *Zaak* egyik birtokosának jobbágyságai, Dada Péter és Bassa Tamás 1585. évben mint szomszédok részt vettek Apafy István zsidóvári beigtatásában. Modlina Ferenc magtalan halála után, 1586. évben az erdélyi kir. fiscus akart Hegyeres, Gavosdia, *Zakony*, Mutnok,

Ohaba stb. részbirtokába lépni. A beigtatás ellenmondás nélkül megis történt.

Ma Sopron megyében létezik Alsó- és Felső-Szakony, Vas megyében Szakony falu. Feltűnő, hogy Szákul ezen Szakony néven fordul elő — noha kivételesen.

Mutnoky Ferencné azon panaszára, hogy a Karánsebesben lakó Mutnoky Farkas *Zakos* nevű falu határán Ohabicza nevű helyen földeket foglalt el, Báthory Zsigmond azt rendeli 1589. évben, hogy ezen földek az illetőknek visszaadassanak.

Gámán Jánosnak 1590. évben ily nevű jobbágysai vannak *Zaak* (alább Szaak) faluban: Brussa Jankul, Bassa István, Popa György, Belk János, Stephenasza János, Popa János. Ugyanitt Mynka Gáspár jobbágysai: Laczkó Péter, Zagyvay Boldizsár jobbágysai: Opra Bassa, Bankul Jankul, Köpczes Mihály és N. Ádám. Ezek, valamint a száki részbirtokos nemesek: Sztanchal, Tinkovai István, Zagyvay Boldizsár, Gróza Farkas, tinkovai Duma István, Gámán János és György tanuvallomásban oda nyilatkoztak, hogy Lázár Ferenc és Mutnoki Farkas, magukat tavaly Tinkován be nem igtatták. Szák falu területét Tinkovától a Temes folyó választotta el, — a mi a mai Szakulra is illik. Báthory Zsigmond, erdélyi vajda, 1593. évben meghagyja az erdélyi káptalan levéltári requisitoroknak, hogy Mutnoky Farkasnak a *Zakfalw* (értsd a mai Szakult), Macskás, Mutnok, Zgribest, Nálácztelek, Ohaba, Csernota, Almafa és Rüen egész birtokára vonatkozó oklevelek másolatjait adják ki. Báthory Zsigmond fejedelem 1597. Török Advigának, Macskásy Péter nejének új adományt ad Obresia, Kalova, Glimboka, és Vercserova birtokára; a beigtatásra ki volt küldve, és arról jelentést is tett Groza Farkas de *Szaak*, Mutnoky Ferencné, Simon Erzsébet 1599. végrendeletben intézkedik *Zak*-on levő részbirtokáról. (Lásd Morencz.) Midőn Zagyvay Miklós magtalan meghalt, Rákóczy Zsigmond 1607. évben az ő részbirtokait Almafa, Morencz, *Zakh*, Mutnok, Ohaba és Csernota faluban, Déési Mihály diáknak, kivált Lugoson tanusított hű szolgálataiért, adományozza. A következő évben (1608.) Mutnoki Gábor tíz tétet elzálogosít Mutnokon Berla Radulnak 40 esztendőre, úgy, hogy ha őt annak birtokában meg nem oltalmazná, Berla Radul *Zakul*-ra, Mo-

renczre, vagy más jószágára mehessen, hogy ott hasonló értékű jószágot magának foglalhasson. (Lásd Mutnok.)

Bethlen Gábor fejedelem 1624. évben Groza Ferencnek (másképp Farkassi), Groza Farkas fiának új adományt ad a Szörény megyében fekvő népes *Szák*, Morencz, Mutnok, Almafa, és pusztá Belien és Csernota részbirtokokra. Ezeket azelőtt Zagyvai Boldizsár birta, magszakadtával azonban Groza, más-kép Farkassi Ferencre szállottak. A fejedelem elrendelte a beigtatást, de harmadnapra Ruda Péter, morenczi jobbágy megjelenvén, a beigtatás ellen Mutnoky Farkas özvegye és Mutnoky János nevében tiltakozott. Az utóbbi, ki azt állítja, hogy *Zakuly*, Morencz, Mutnok, Ohaba, Zgribest és Almafa birtoka rokonsági jognál fogva őt illeti, Kricsovay Annát, monokfalvai Zagyvay Miklósnét 1635. évben azért perelte, mert jegyajándékát az említett részbirtokokból ki nem veszi. A karánsebesi törvényszék Kricsovay Anna ellen sérelmes ítéletet hozott, és midőn ez a fejedelemhez felebbezni akart, a pör felterjesztését megtagadta. Rákóczy György ezért néhány karánsebesi nemesnek meghagyta, hogy a fő- és albánt, és az egész törvényszéket intsék meg, a pörnek hozzá leendő fölterjesztésére. Kricsovay Anna, Groza Ferencné 1639. évben tagadja, hogy előbbi urától Zagyvay Miklóstól *Zaak*, Morencz stb. faluban részbirtokok rámaradtak volna. Ugyan ez évben (1639.) Groza Ferenc karánsebesi Fiáth Zsigmondnak, a gyula-fehérvári káptalan előtt, a *Szakul*, Morencz, Belyen, Mutnok, Ohaba, Csernota és Almafa helységek részét a kiváltás idejeig ezer magyar forintért beírja. 1641. február 15-én Mutnoki János karánsebesi házában találkoztak Gyurma György, Gyurma János, Zgriba, másképp Albai János és Szilvási András, szabad akaratból oly egyezségre lépven a Farkassi részjószágra nézve, hogy Mutnoki János a többi nevezett társaknak a Mutnok, Almafa, Morencz, Ohaba, Csernota és Bellien nevű falvakban és praediumokban levő Groza, másképp Farkassi Ferenczről származó részjószágokat örök időre átengedi; viszont a többi egyezkedő felek Mutnoki Jánosnak és maradékinak átengedik *Szakulban* Groza (Farkassi) Ferencnek minden más részjószágait. Ezen jószágrészek az úgynevezett Zagyvay-részt képezték, mert Zagyvay Miklós halála után, rokonsági

jognál fogva, Mutnoki Jánosra néztek; de pör tárgyává lettek, mert a kir. fiscus is emelt azokra igényt. Azért Mutnoki János 1641. június 7-én a kolosmonostori convent előtt tiltakozott az ellen, hogy az erdélyi fejedelem ezen részjóságokat elkobozhassa, mielőtt a kezén levő irományokat megvizsgálta volna. (Lásd Oklevéltár II. köt. 531., 542., 552., 557., 559. számaait.)

Mutnoki János más oldalról is támadtatott meg; ez okból 1642. március 3-án az erdélyi káptalan előtt az ellen tiltakozott, hogy váradi Virginás István, a kir. jóságügyek igazgatója a fejedelmi fiscus nevében Szörény megyei Almafa, Mutnok, Belien, Morencz, Zak, Csernota, Obresia, Szederjes, Nalác, Magura, Zlanapatak, Macsova és Pestere falu birtokába magát vezettesse, karánsebesi Mutnoki Mihály és Bogdán férfitudó nélküli haláluk címén. Macsovát és Pesterét Mutnoki Bogdán, a többi jóságokat Mihály birta. (Lásd Mutnok.) Míddőn 1646. márczius 11-én az erdélyi gyűlés Gyulafehérvárra összehívott, Virginás István, a magyarországi részek ügyésze, procuratora, Henőssi Ferencz által vádat emelt Mutnoki János, morenczi Farkas János és Farkas Borbála, karánsebesi Maczesdi István felesége ellen, hogy a fennebbi jóságokban a fiscus beigtatását gátolták. A fiscus azzal indokolta vádját, hogy azon jóságokban a defectus kihirdetve van, ennél fogva, ha a vádlottak igényeiket nem igazolhatják, a diéta a fiscusnak ítélje oda a jóságokat. De a vádlottak Báthory Zsigmondnak 1594. évi nyílt levelét mutatták elő, melyben kijelenti, hogy az említett jóságokban a defectus nincs kihirdetve, mert különben ő maga foglalta volna le a jóságokat és a vádlottak elődjeinek, mint valódi örökösöknek, kezére bocsátotta volna. A fejedelmi curia ennél fogva a vádlottaknak ítélte oda a jóságokat, a fiscust elutasítván. Rákóczy György 1646. március 20-án meghagyja az erdélyi requisitoroknak, adják ki Mutnoki Jánosnak tiltakozó oklevelének mását, melylyel birtokjogát Almafa, Mutnok, Belin, Morencz, Zlanapatak, Ohaba, Szák, Csernota falura, Ozestia, Szederjes, Nalác, Magura praediumokra fentartani akarja. Maczesdi István özvegye Groza Borka asszony, 1650. évben a Farkassi részjóságot, melyet neki Szákulon nagybátyja, Groza Ferenc hagyományozott, Mutnoki János özvegyének, Vajda Katalin asszonynak és

örököseinek 105 magyar forintért, mely összegért nála elzálogosítva volt, örök időre visszabocsátja.

A Marsigli-féle helységjegyzék 1690—1700. *Szakuly* falut a karánsebesi kerületben sorolja elő; de azért még egy 1709. évi térképen neve *Szák*. Az 1717. évi összeírás Szakult csak 28 házzal említi, szint ezen kerületben. Jósika Mózesné *Szaku* falut adományul kéri Mária Teréziától, fia Jósika Dániel számára. (Lásd Zsidóvár.)

II. József császár 1788. szeptember 14-én balszerencsével harczolván a törökökkel, hadseregét Szakul vidékére húzta vissza, és itt történt az a végzetes tévedés és zavar, hogy szeptember 20-ka és 21-ke közti éjjel a császáriak egyes szakaszai egymásra tüzeltek és az egész hadsereget rémülés elfogta. (L. : A szörényi bánság tört. I. köt. 191. lap.)

A múlt század végén Szakul a kir. kincstár birtoka volt. Házy János cs. kir. alezredes 1802. július 22-én királyi adományt szerzett *Szakul*, Tinkova és Kavaran birtokára; 1815. évben Szakul mezővárossá emeltetett, hol évenként két országos vásár tartandó.

Szakult most is birja a Házy család, és újabb időben három birtokrészre oszlik.

I. Házy Mária, szül. Bittó része, 1419 hold. E birtokot 1860. évben átengedte Házy Rozaliának, a ki 1861-ben vízbe ugrott. Ettől örökölte Házy Margit és Mária; 1867. évben pedig apjuk Házy Mihály.

II. Házy István lovas százados része 1178 hold. Tőle örökölték 1874. évben Házy Mihály $\frac{1}{4}$ részben, Házy-Pongrácz Eleonora $\frac{1}{4}$ részben, Herveg Csapó Carolina, Csapó Gusztáv és Sándor közösen $\frac{1}{4}$ részben. Báró Mattencloít Csapó Antónia, B. Mattencloít Gyula, valamint néhai B. Mattencloít Gottfried hátramaradt kiskorú gyermekei: Jenő és János szintén közösen $\frac{1}{4}$ részben. — Miska részét 1883. évben végrehajtáson Deutsch Ignác és fia budapesti kereskedő cég vette meg. Ez még ugyan ez évben eladta Fogarassy Margitnak és Házy Máriának. — Pongrácz Eleonora jutaléka 1882. évben árverésen hat kisbirtokosnak adatott el. — B. Mattencloít Gyula jutalékát 1881. évben Spitzer Márk

vette meg. — B. Mattencloit Gyula jutalékát örökölte Mattencloit Eugenia, férjezett báró Appel és a kiskorú Mattencloit János.

III. Házy Mihály (neje Török Rozália) része, 38 hold. Árverésen eladatott 1882. évben Házy, férjezett Fogarassy Margitnak és Házy Máriának.

Az egész falu határa 4453¹⁰⁶⁸ kat. hold.

Helynevek: Morenczu, 2 holdnyi szántó, Bucsumi, Bele-nye, Ozestja, Szatu batrin. Ezek mind az I-ső számú birtokrészben fordulnak elő, és többnyire történeti emlékeket tartanak fenn. A falu keleti végén van egy agyagos domb, melynek neve Ripa, az alatta fekvő völgy: Valea Ungurului, azaz magyar völgy.

A falu közepén, hol most az uradalmi kert van, egykor vashámor létezett. Olykor most is salakok ásatnak ki. A helyet Kuzintza batrinának, azaz régi műhelynek nevezik.

Az éjszakkeleti végén 20 házból álló cigánytelep szerénykedik; neve Valea Radu, és az erdő széléig terjed. A völgyen át a Valea Radu patak folyik, mely Tinkovánál a Temes folyóval egyesül.

A helység keleti oldalán Kuku Jova nevű hegmál létezik. E hely és a Gyalu Kaselor hegy közt fekszik a Valea-mare nevű völgy, ott csörög a hason nevű patak, melyen több kanalos malom áll. Éjszakra fekszik a Tinkovitzza völgy. A közlegelő és némely szilvások a Gyalu Kutye magaslaton vannak.

A falu éjszaki végén fekszik a Virtopele nevű hegyhát, e mögött a Faurele hegy. Szántók nevei ezek: Virtopele, Rippele, Ruzsinosza, Kotol mik, Herbatonyu, Lunka, Kimpu, Drum el mare. Említendő még a Vale perio, nádat és kákát termő mocsár. A falu délkeleti végén a Temes átkelője van, csónakok segítségével. Neve Luntra. Egy negyed órányira a helységtől fekszik az uradalmi szőlő és szilvákert, neve Bratiska. Ezen hegyoldal alatt mészkemence áll, de nem működik többé.

A falu lakosai közt vannak magyar nevűek, mint Tolmács, Botos, Istók, István stb. Közvélemény szerint Szakul ősi lakosairól származtak jelen korunkra.

Száldobágy, hajdan falu Arad megyében, a mai Krassó megyei Birkis közelében. Garai Job 1479. évben Szád és Varradia arad-megyei várakat és tartozandóságait, más Csongrád, Temes és Csanád megyei jószágokkal eladta Bánfy Miklósnak és Jakabnak. Szád vagy Zadya várához tartozott Vörösmart, Czella, Kápolnás és egy helység, mely az erdélyi káptalan igttatási jelentésében kétszer *Zaldobagh*-nak iratik, Mátyás király 1483. évi megerősítő kiváltságlevelében pedig *Zabolath*, *Zaldobagh* és *Zalobath* névalakban említettetik. — Báthory Zsigmond 1596. évben Jósika Istvánnak számos jószágokat adományoz a Maros mindkét partján. Ezek közt Kápolnás, Szpih, Vörösmart, *Zaldobagy*, Bulcs stb. A következő évben Jósika ezekbe beigtattatván, mint tanu megjelent Syfko Ztoychy, krainik Sabacz (ma Zabálc) faluból. E birtokfoglalási adatok tehát megkülönböztetik Száldobágy és Sabacz (azaz Zabálc) falut. A Száldobágy falu neve maig is fenmaradt a Birkis határában levő Szilibagy szántó nevében, és abból következik, hogy e falu a mai Vörösmart, Kápolnás és Birkis községgel volt határos. (Oklevéltár I. 337., 338., 342. sz.)

Szabolcs ösvezér neve *Zoboloth*-nak van írva a Chronicon monacense-ben (Florian kiadása). Itt tehát a névalak nem a Száldobágy kiejtést feltételezte.

Száldobos, hajdan erdő Karánsebes vidékén. Zaldobos erdő 1424. évben Muthnok területén említettetik és ekkor, valamint 1464. és 1531. években a muthnoki nemesek tulajdona volt, melynek használatából a Kárániak ki voltak zárva.

Száldobpataka vagy *Záldobpoto*ka helynév (locus), előfordul az aradi káptalannak 1411. évi jelentésében, a Tin-kova és Ruzsinosz falvokról szóló határjárásról. A Muthnokpataka mellett feküdt.

Szapáryfalva, új telep Krassó megyében, Lugos közelében, Nagy-Kostélyhoz éjszakra fekszik. Nevét a pénzügyminiszter Szapáry Gyula tiszteletére kapta. 1882. évi június elején a telep veszélyben forgott, a patak kiáradása miatt. 1884. év közepén önálló nagy községgé emeltetett.

Oláh-Szászka. A XVII. század végén biztos nyoma van Szászka létezésének. A Marsigli-féle helységjegyzék 1690—1700. évben azt a palánkai kerületben sorolja elő. Az 1717.

évi összeírás e néven nem ismeri, azonban valószínű, hogy a Bogoldin Szlatina és Potok közt feljegyzett Janska falu 28 házzal Szászkára vonatkozik, nem létezvén e vidéken Janska nevű helység. A Mercy alatt (1723.) készült térképen Szászka a kliszurai kerületben fordul elő, a palánkai kerület szélén. Az anyakönyvek az itteni görög-keleti egyházban 1778. évben veszik kezdetüket.

Oláh-Szászka fekszik a Nera völgyében. Szászkabányától egy kis domb és patak választja el. E helység határában vezet magas kősziklákon át egy remek országút az Almás völgybe. A régi út a kameniczi hegyen át a Nera bal partján vezetett.

Helynevek: La Turnu, toronyalakú hegység. Karaula, tar, sziklás hegység a Nera jobb partján. Erdőségek: Puriariu. Kraku Soimului. Kirschia ree. Almilu. La Paltan, tájék. Lunka.

A helység területe 2642⁹⁵⁷ hold. A kir. bányakincstár birtoka volt 1855., azért olykor Kameralis Szászkának nevezetett.

Szászkabánya máskép **N é m e t-S z á s z k a**, bányaváros. A római korszak régi bányamívelési helye volt, a mit eléggé igazolnak az itt előforduló római pénzek és érmek.¹⁾ A barbarok elönyomulása megsemmisíté ezen ős culturát, annyira, hogy emléke is elveszett. A bányahely még csak 1710–1740. évek közt kezdett újra épülni, és bányászokkal, nevezetesen favágókkal Stajer, Karniolia, Tirol és Magyarországból telepített. A régibb Oláh-Szászkától csak a közlegelő választja el. A csanád-egyházmegyei névtár szerint a megtelepedés 1740. év körül történt. A bányakincstár 1750. évben építette a plébánialakot, 1751. évben a kathol. templomot. Ebből kitünik Konstantiny János tévedése, ki azt írja (Denkschrift über die banater Bergwerke, 104. lap), hogy Szászka bányahely 1754. évben épült. Népsege 1788. évben a török háború miatt szétfutván, csak a következő évben tért vissza a bányászat folytatására. Midőn 1817. évben Ferenc király a katonai végvidékből jöven, Oraviczára való útjában egy pár napig Szászkán pihent, a bányaközség mezővárosi kiváltságért folyamódott, a

¹⁾ Temesvári Értesítő IV. folyam, 19. lap.

mire a király 1834-ben adta meg az engedélyt; azonban a bányaigazgatóság azt ki nem hirdette, és a kiváltság csak akkor került napvilágra, midőn a bányahelyek az osztrák-magyar vasutttársaságnak átadattak.

Az eddig figyelemre nem méltatott vasérceket 1845—1847. években egy hannoverai vállalkozó technikus Marquart Frigyes vette által, ki sok akadálylyal küzdvén, végre 1848. évben a mostani Neravölgyi kohó alapkövét lérakta, 1850. évben az építés befejeztetvén, a torokkemencze meggyújtatott.

A magán bányatulajdonosok 1851. évben Oraviczán, Szászkán és Dognácskán egész bányabirtokukat eladták a bányakincstárnak; 1855. évben pedig e bányahelyek a nevezett vasutttársaság tulajdonába mentek át. 1877. évben az itteni igazgatóság feloszlattatott, és az ügykezelés legnagyobb része a moldvai, kisebb része az oraviczai igazgatóságra ruháztatott.

A bányahely az 1761. évi térképen Soska néven fordul elő. Területe 14,776 hold. A város két részben V alakban fekszik, mely betű alsó részében a Nera folyó kanyarodik. A város egyik része, melynek jobb a talaji minősége, Vericzá-nak nevezetik, és itt oláhok avagy bufánok laknak. A másik részén jobbadán németek laknak, és itt keresztül visz az országút a regényes Almás völgybe. Német Szászka két hegy közt fekszik, a déli hegy neve Dragoj, az északié Csokanalta. A Dragoj hegyen van egy szikla, mely Kálvária hegyül is szolgál. Alatta kelet felé emelkedvén a hegy, jobbra a György völgyébe vezet az országút Almásnak, felfelé Mária Schnee és Kohldorfnak kanyarodik. A Györgyvölgyben most is Szentgyörgy bánya van. Említendő a Teklahegy, melyben elhagyatott bányák vannak, ennek lejtőjén van a Szent Tódor rézbánya. Tovább leereszkedve a malom-völgy nyílik meg, mely 1848. év előtt gyönyörű szép volt, és zuhanyfürdővel volt ellátva, melyet azonban a vasutttársaság elhanyagolt. Asbóth Lajos e völgyet utazási könyvében leírta.

Helynevek: Reichenspitz hegy, csúcsal a város felett, mely hegyben gazdag bányák vannak. Komora hegy, Padina száka (száraz völgy). Gaura Zsurki, barlang. Bittfüruns. Szporeskán, Izvoru Radului. Ogasu Ungurianu. Izvoru Fundat.

Radina Dusa források. Pindza Draginyi, köszikla, melynek felső kiálló része alatt 100 ember fér el.

Magaslati mérések: A Nera vízszíne a N.-Szászkaí híd-nál 145.⁴. Csoka n'alta, keletre 587.⁷. Krucs n'alt, Mária Schneehoz éjszakra 634.⁸. Tilfa Balan, Kohldorfhoz keletre 719.⁸. Valea Tresti, a sztancsilovai uthoz éjszakra 618.¹. Ursi-
kar ugyanott 634.⁸. Facsa Bojestje mező, a Kremenicza forrá-sánál 578.³. Runcsa, magaslát, melyen a katonai végvidéki, a szászkaí és a moldvai határ találkozik, 729.⁶. méter.

Szebenitz, hajdan falu Zsidóvár mellett. Müller 1709. évi térképe Zebeinitz néven tünteti fel; hasonlókép Homann múlt századi térképe Schidova (így) mellett.

Szederjes, lásd Szudriás.

Szederjes, hajdan falu Szákulhoz nyugotra, Dragomirest és Ebendorf közt. Örményesi Lado, Mutnoki Zayk László, Ist-ván szörényi bán és testvére Sandrin 1467. évben kölcsönös örökségi szerződésre lépnek, melynek tárgyai Mutnok, Malom-falu, *Zederyes*, Csernota, Almafa, Magura, Örményes stb. (Szörényi bánság története III. 80. lap.) 1503. évben Zgriba Mihály de *Zederyes* választott bíró a Macskási Miklós és két karánsebesi lakos közt fenforgott pörben 1585. évben Brat-hovan László, Mutnoki Mihály hugainak képében és Mutnoki Farkas ellentmondanak, hogy Zagyvai Boldizsár Szederjes, Zgribest, Nalác stb. birtokába igtattassék. Ugyan ez évben karánsebesi Vajda Bonifác, lugasi Dési János és Dogan Mik-lós tiltakoznak, hogy a zsidóvári uradalomba igtatott Apafy István jobbagyái, t. i. a Zsidóvár várához tartozó *Zederyes* más-kép *Zeldebacz* falu lakosai földeket és erdőket bitoroljanak Dombovitza és Dragomirest területén. Ez évben Mutnoki Ferencözvegyének öröksége is a rokonokegyezségi tárgyává tété-tik. Báthory Zsigmond fejedelem 1590. évben Zsidóvár várát és várost, *Zederies*, Sidomirfalva, és Nadrág falut Jósika Ist-vánnak adományozza. (Lásd Zsidóvár) Ezek Szörény megye karánsebesi kerületében feküdtek. A beigtatás csak Szederjes és Nadrág faluban ment ellenmondás nélkül végbe. Báthory András fejedelem 1599. szeptember 1-én a Zsidóvárhoz szol-gáló *Zederies* egész falut, és a bozsuri kerületben Hunyad megyében fekvő egész *Zederies*, Sziget, Szecsán, Botinest, Szu-

szány, Birna stb. falut Sarmaságghy Zsigmondnak adományozza. Itt tehát világosan két Szederjes megkülönböztetik; az utóbbi a mai Szudriás. (Krassói Okltár II. 226. lap.) Sarmaságghy Zsigmond 1607. évben a Szörény megyében fekvő Zsidóvár várát és hasonló nevű oppidumot, Nadrág, Sidomir, és *Zederies* egész faluval, más Hunyad megyei falvakkal együtt, a melynek *Zederies*, Szécsán, Botinest, stb. 12 esztendőre Keresztész Pálnak elzálogosítja. Itt hasonlóképp két Szederjes említetik. Branyicskói Jósika Zsigmond 1627. évben az erdélyi káptalannál bevallja a Szörény megyében fekvő Zsidóvárt és *Zederjes* falut a raguzai eredetű Restýs Jakabnak 1400. magyar forintért. (Lásd Zsidóvár.) 1642. évben Mutnoki Mihály magszakadtával, a fejedelmi fiscus tartott igényt *Zederjes* praedium, Nálác, Magura stb. birtokára, de Mutnoki János tiltakozott az ellen, hogy a fiscus azokba beigtattassék. És ez a Zsidóvárhoz tartozó Szederjes utolsó említése. (V. ö. Szudriás.)

Szegszárd, lásd Bunya-Szegszárd.

Szelcsova, falu a Maros és az erdélyi határ közelében, Posogához éjszakra. Telegdy Lőrinc János fia (ez Miklós fia) 1455. évben az ő részbirtokait Filepkeve, a körülötte fekvő *Zaczva*, Szlatina, Posega, Hidegfa stb. falvakkal 250 arany forintért eladja Illyei Jánosnak. (Lásd Filepkeve.) II. Ulászló király 1508. évben új adományt ad Telegdy Istvánnak Bihar és Csanád megyei birtokaira, Mohol Bács megyei, és Filepkeve, *Salchwa*, Hasznos, Posoga, Hidegfa, Gozan, Thyvis és Baltha arad-megyei birtokaira. E falvak mind a mai Krassó megye határában terültek el, részben ma is léteznek. *Zelchova* 1539. 1540. években Pereo falu sorsában osztozott. (Lásd azt.) Báthory Zsigmond fejedelem 1592. évben Jósika Istvánnak nagy birtokokat adományoz Perro, Posoga, *Zelchova*, Filepkeve, Baltha, Szpin, és Szlatina faluban Arad megyében. A fejedelem 1595. évben Jósikát e birtokokban megerősíti. Bethlen Gábor 1622. évben új adományt ad Kenderessi Farkasnak az Arad megyében fekvő Posoga, *Zalcsova*, Zpin stb. részbirtokról. Marsigli szerint Posoga, *Szalcsova*, Kapolnás, Bata stb. 1690—1700. években a tótváradiai kerülethez tartoztak. Az 1717. évi összeírás, Salscheva néven 25 házzal, de az 1723. évi térkép is a lippai kerületben tünteti fel.

A mult század óta birja a királyi kincstár. Határa 2925⁸⁷¹ hold.

A dülőnevek sok tekintetben érdekesek. Lunka, Posogával határos. Balta Gyigyí, és La Bruud, Petris várossal határos. Ungiu, a Maros partján, Zámmal határos. Padina, Toltisu (töltés?), La Szat, La Pruni, La Sideasca, La Troasi, Ritt, Piatra Filipului a Maros partján, magas sziklák közt. (Tán a régi Filepkeő neve rejlik benne.) Erdők és hegycsúcsok: Padina popi, erdei tisztás, Fintóággal határos. Szirbu, Kosteş és Bulzával határos.

Dimpu lui Laz Fanca, Posogával határos. Padina urszului, nagy mélység, Tiszával Erdélyben határos. Padina Chiapului, Coliba lui Marian, Padina Tucacului, Kosteşnál. Padina Serbanului, Dragoe. Sperlita hegyi patak, mely Szelcsovát Posogától elválasztja.

A lakosság száma a 700-at felülmúlja. A görögkeleti egyház anyakönyve 1779. évben veszi kezdetét.

Más ily nevű hely nincs hazánkban.

Szelistye, hajdan falu, mely egykor a marsinai kerülethez, és Temes megyéhez is tartozott.

1548. évben Bozvári János birtokrészeit Facset környékén, ezek közt *Zelysthye*, Forasfalva, Nemesest stb. falut leányának hagyományozza. (Lásd Bozvár.)

Török István itteni jobbágjai: Lupe Opra és Kozman János 1597. évben jelen vannak Jósika István statutiójánál Magyar Szád birtokába.

Báthory Zsigmond 1597. évben a Hunyad megyei marsinai kerületben fekvő *Zelete* falut enyingi Török Istvánnak adományozza. (Lásd Marsina.) A statutio napján, 1598. június 2-án Bozváry Miklós Marsinán, maga és dési Pán János nevében a beigtatásnak ellentmondott *Zeliste*, Kostéş, Belosest, Kossova stb. falura nézve. Bethlen Gábor 1617. évben *Zeliste* praediumot, mely akkor Temes vármegyéhez tartozott, zálogba veszi, 1620. évben Török István magtalan halála után ifj. Bethlen Istvánnak adományozza.

E falu területe Szintest határába olvadt; ma is van Szintest határában Szelistye nevű dülő.

Szelistye falu van Arad megyében a Maros jobb partján, és Hunyad megyében, közel a Krassó megyei keleti határhoz.

Szelistye, hajdan falu. 1507. Georgius, Bartholomeus, et Michael Besan de *Zelesthe*. (Hazai Okm. V. 402.) Melyik Szelistye? A Besan család Belinczen volt birtokos.

Szemenik, hegy Franzdorfhoz délkeletre. Magassága Hunfalvy János szerint 4584—4900 láb, Hatsek térképe szerint 1455 méter, a vasuti társaság General-Statistikája szerint 1455·8 méter. A név szláv eredetű. Némely szláv népszokásban mythologiai maradványok ismerhetők fel. Ilyen a lefejezés, berana stinati; a kacsautás, kácsera zabiti; a fekete baknak a toronyról való lelökése, — szokások, melyek csak újabb időben eltöröltettek, azon hekatombákra emlékeztetnek, melyek Zembuch-nak, avagy Zemënik-nek hozattak. (Dudik: Mährens allgemeine Geschichte. I. 392. lap.) A föld, Zemina néven, lengyelek és sléziaiak által tiszteltetett.

A jeles fűvész, Rochel Antal 1815. év június havában mászta meg a hegyet.

Szendelak, falu a Temes mellett Magura és Tápia közt. A Szende család gavosdiai és magurai földjein két külön előjáróval bíró contractualis községet telepített: Szendelakot és Fülöpházát. Szende Béla nevezetesen 1853. évben a Tapia-felé eső magurai földjein magyarokat telepített, szőlőművelésre. 1859. évben a catholicus imaház és iskola emeltetett föl. A helység Tapia felőli részen egy nagy vizmosás szakítja ketté a Lugos-zsidóvári utat, a rajta átvezető nagy hidat az oláhok Podu turkului-nak nevezik. A nép azt véli, hogy e hidat a törökök rakták ide először; minthogy azonban az utolsó török háború alkalmával a törökök idáig nem hatoltak, azt kell következtetni, hogy e híd, vagy egy hasonló a török foglalás alatti időben emelkedett itt. Figyelmet érdemel, hogy egy 1557. évi határjárás szerint, mely a Lugos és Gavosdia közti vidékre vonatkozik, az országút Lugosról Gavosdiára Magurán át, tehát a magurai földön telepített Szendelak területén keresztül vezetett.

Szendelak és Magura területe még nincs elkülönítve.

Szent-András, hajdan fulu Szudriás mellett. Gergely diák fia János de Cherneuch a falu nyugoti részét Zedechi

Borza Péter és Benedektől vétel által szerezte meg; ugyan ő 1362. évben Omori László mesternek, Gál kir. jegyző fiának a Krassó megyében fekvő *Zenthandras* nyugoti részbirtokainak felét 120 márkáért eladja. Még ez évben Cherneuchi János Zenthandrás részbirtokainak keleti felét is, továbbá Markteleke és Farkad szintén Krassó megyei részbirtokokat, megint csak a tituli káptalan előtt 101 márkáért Omori Lászlónak elzálogosítja. Ez utóbbinak fia, Bertalan, 1383. évben a királyné előtt panaszt emelt Hanko kassai polgár és fia Mihály ellen, mint a kik Szederjes és Zenthandrás krassómegyei falvakat bitorolják. Bertalan halála után nővére Katalin folytatta a pört több éven át Hanko ellen. Bubek Imre országbíró 1390. évben Katalin javára, Hanko fia Mihály ellen ítéletet hozott, mely Szederjes és Szentandrás falvakat Katalin tulajdonának nyilatkoztatja, melynél fogva a csanádi káptalan őt azok birtokába beigtatta. 1407. évben Szentandrás Szederjeshez, a mai Szudriáshoz tartozott. (Lásd Szudriás.)

Szent-Benedek. Vaja falu egyik része 1378. évben *Zent-beneduk* (l. Vaja) (lásd róla krassói Oktár I. 147. 148. lapot.) Bessenyő János birtoka volt, a miért is, midőn itt Hímfy Benedeket beigtatni akarták, Bessenyő Mátyás tettelesen ellenszegült.

Szent-György, falu a Berzava folyó mellett Temes megyében, hajdan Krassó megyéhez tartozott. Omori Gál 1319-ben azt panaszolja, hogy Gergely mester tőle 16 kepe szénát jogtalanul Szent Györgyre (in villam Sancti Georgii) elhordatott. Szent György és Omor határos falvak. A pápai tizedlajstrom szerint 1333. évben a szentgyörgyi pap — ki a krassói főesperességhez tartozott, — 22 garast fizetett.

Jám és *Borzascenth gyurgy* mint Jánky Miklós birtokai említetnek 1335. évben, melyeket a kalocsai érsek érsoimlyói várnagya adóval nagyon megterhelt. (Lásd Jám.)

A váradi káptalan 1421. évi bizonyítványa szerint Csáky Miklós erdélyi vajda, és testvére György volt székely gróf közt, — más részről Nagylaki János Mihály fia közt kölcsönös osztályos atyafivá fogadtatás jött létre, oly módon, hogy ha Csáky Miklós és György férfi örökös nélkül meghalának, akkor Daroch, Gyungh, Gyres falvak, a részbirtok Akusban, és

Nagyszántó felének két része Közép-Szolnok megyében Nagylaki Jánosra szálljanak. Ellenben ha az utóbbi férfimagzat nélkül meghalna, akkor Krassó vármegyei birtokai, nevezetesen *Zenthgyiorgh*, az ottani vámszedéssel, Alchy, Kerepche, Gyopa, Wath, Császártető, Keresztyénfalva, Pleskoch, Nagybélszeg, Obélszeg, Kylynis, Rárossziget, Dupolch (= Duplay), Sithe, Debelch, Belzek, Ugrinoch, Gerech, Bokchincs, Harka, Bozyas, Prekoch, három Igricy, Jaam, Bazna, Kuzminch, két Patrygh, Radomelfalva, Strezfalva, Rusolch (= Ruszova) Sterkolch, Myrsinch (= Mercsina), Neogochfalva, Stryzfalva, Vásárhely, Szalókfalva, Kuzaak, Kyvys, Garab, Lethkas, Simonoch, Ligoroch, a Duna folyóban való halászáttal, Nenchtelek, és Kőszegh, más három faluval együtt, — továbbá két Igazó nevű falu Temes megyében Csáky Miklósrá és Györgyre szálljanak. Nagylaki János leányai Anko, Agatha és Dorottya a Csanád vármegyei Nagylak, Rétkerth, Demengh, Palota, Mezőhegyes, Bozyas, Tamásháza, Kenez, Jenő és Ölyved birtokában maradjanak, és ott fíusíttassanak, de ha férfimagzat nélkül meghalnának, ezen csanád-megyei birtokok is Csáky Miklósrá és Györgyre valamint utódjaikra szálljanak. De noha Nagylaki János, Jánk fia magtalan meghalt, ezen jószágok mégis a királyra szálltak, és Zsigmond király 1427. évben azok nagyobb részét Nagymihályi Albert vránai perjelnek adományozta. Ez alkalommal érdemei közül kiemeli, hogy az eretnek csehek ellen, a horvátországi lázadók ellen, és Havasalföldön mindig saját költségén harcolt. Horvátországba 250 lándsás vitézt, Havasalföldre 225 lándsás vitézt küldött, és ott Dán vajdát visszahelyezte uradalmába, kit vetélytársa Radul, másképp Praznaglava, török segítséggel leszorított volt. Mind ezen érdemeknél fogva a király Nagymihályi Albertnek, és általa fiainak Jánosnak, Lászlónak és Györgynek Csanád vármegyében Nagylak, Palatha, Mezőhegyes, Rétkert, Tamásháza, Kenéz, Derékegyház, Acsa és Fíged falvakat, — Krassó vármegyében *Zenthgywrgh*, Alchy, Kerepche falvakat a Borza (Berzava) folyó mellett, a Szentgyörgyön szedendő vámmal, és az ottani kastélylyal, továbbá Podversa, Dupolcz, Vaad, Köles, Rárósziget, Nagybélszeg, Kisdéd, Belszegh, Sithe, Gerech, Igriczi, más két faluval az Igon folyó mellett, továbbá Vásárhely, Jaam, Rusolch, más

egyéb falvakkal a Krassó és Witelnek folyó mellett, — Temes vármegyében Felső és Alsó Igazó falvakat adományozza, melyekbe a csanádi káptalan Nagymihályi Albertet és fiait még ugyan ez évben beigtatta, kivévén Sithe, Garab és két Igrici falut, melyekre nézve ellenmondás történt. A beigtatás azonban nemcsak a királyi igtatási parancsban megnevezett falvakra terjeszkedett, hanem azokra is, melyek abban külön megnevezve nem voltak, minthogy a király adománya általában Nagylaki Jánosnak minden bármely vármegyében fekvő birtokaira szől. A csanádi káptalan tehát 1427. évben Nagymihályi Albertet még Csanád vármegyei Jenő, Demengh, Boz yas, Ölyved falura, Ujfaluteleke, és Tompaegyház pusztára — Krassó vármegyei Gyopa, Császártető, Keresztyénfalva, Pleskolcz, Obelszék, Debölcz, Gradoch, Boksincs, Peruen-Bélszeg, Prekolcz, Ugrinolcz, Harkinch, Boz yas, Mylotinolch, Letkas, Kuzak, Zlawkolcz, Zoboticza, Patrikfalva, Radamerfalva, Stredolcz, Sterkolcz, Draguzlofalva, Priboy, Kis-Priboy falvak; Kalanteleke, Drennye, Ligorovacz, Bozna, Nempche, Turbawsech, Mirsinch, mindkét Sesaagh és Dobranyczyk, — és Temes vármegyei Igazow, Közép Igazo, Sterkolcz, Mikoles, Krivabogdan, és Mézespataka falvak birtokába igtatja. Mind saját igtatási parancsát, mind a csanádi káptalan igtatási jelentését 1427. évről Zsigmond király 1428. évben átírja, megerősíti, és új adománykép kiváltság alakjában kiadja. Nagymihályi Sandrin és testvére Gábor 1550. évben tiltakoznak az ellen, hogy petrovinai (így) Petrovics Péter és Fráter György kincstárnok birtokjogaikat Nagylak, Palatha, Mezőhegyes, Rétkert, Tamásháza faluban, Derékegyház, Acsa, Fíged praediumban Csanád megyében, Szentgergh (az itteni vámszedéssel és kastélylyal), Achy, Kerepcze, a Berzava folyó mellett, Podversa, Dupocz, Vaath, Kyoics, Rárósziget, Kisdéd, Bélszeg, Sithe, Gerech, Igricy, Vásárhely, Jám és Rusocz faluban Krassó megyében; és Igazó Temes megyei faluban megszerez-zék. (Oklevéltár II. 405. sz.) (Lásd Jám és Igazó.)

A Marsigli-jegyzék 1690—1700. évekről *Sz.-György* falut a bokesai (bogsáni) kerületben sorolja elő. Az 1717. évi összeírás szerint *St.-Georg* 30 házzal a csakovai kerületben feküdt. Ma Temes vármegyéhez tartozik.

Szent-Helena, falu az alsó Duna mellett, Coroniní faluval határos. Ez Krassó megyének utolsó falva délen, kelet felé.

A katonai határvidék szerbbánsági ezred kerületében feküdt. Ma a moldvai járáshoz tartozik. Területe 1839¹⁰²⁴ hold.

Temploma 1851. évben épült.

Szent-István. Volt-e ily nevű falu Krassóban? alig szenved kétséget. Péter krassói főispán 1343. és 1344. évi levele kelt juxta ecclesiam beati Stephani regis, azaz, Szent István király temploma mellett. Így szoktak némelykor falvakat is nevezni. 1347. itt kelt Rymai Mihály alispán levele. (Lásd az Oktárt) V. ö. Szentkirály.

Szentkirály, hajdan majorság Krassó megyében. 1516. allodíum *Zenthkgyrali*, György brandenburgi őrgrof birtoka volt, — Corvin János özvegye után, a melyből 80 köböl buzát bevett. (Okr. I. 502. lap) V. ö. Szent István.

Szent-László, hajdan falu a Berzava folyó mellett. A faln majd Krassó, majd Temes megyéhez tartozott, és a Duua mellett fekvő hasonnevű várral nem tévesztendő össze. Zsigmond király 1404. évben az akkor Krassó megyében fekvő *Zenth-lazlo*, Félegyház, Szentmihály, Gyurgő, Sziget, Aracs, és két Szentmiklós falvakat Maróti János macsói bánnak adományozza, kit ezekbe a csanádi káptalan beigtat. Az adománylevél szerint ezen jószágokat eddig Demetrius de Azyoagh fiai: Miklós, János és Benedek birták, de a király azokat tőlük hűtlenségük miatt elvette. E szerint Szent László létezését bizton lehet a XIV. századdal kezdeni. Zsigmond király 1437. évben megjutalmazni akarván néhai Maróti János bán fiának Lászlónak hű szolgálatait, annak Pökry István, Demeter fiának részbirtokait adományozza, melyek Kőrös megyei Pukur és Azyagh (possessiones seu districtus) nevű jószágban, és a Krassó megyei Szentlászlóban léteztek. Pökry István magtalanul halt meg, és így a nevezett birtokok a király kezére voltak szállandók, de az akkori országos zavargásokat felhasználván, nevezett Pökry Demeter fiai: Benedek, Miklós és János hűtlenségbe esvén, e jószágokat maguknak foglalák el, a nélkül, hogy a király beegyezését kérték volna. Pökry Demeter fiai: Benedek, Miklós és János, e jószágokat maguk közt megoszták, és Benedek azokat, az adományozás idején, még keze

alatt tartotta. (Oklevéltár I. 268. sz.) Az ügy még csak 1444. évben nyert megoldást, oly formán, hogy Maróti László és fiai Pökry Domokos és Mihálylyal egyezsége léptek, mely szerint az utóbbiak a Marótiaknak a Temes vármegyében, a Berzava folyó mentén fekvő *Zenthlazlov*, Szentmiklós, Aracs, Félegyház, Gergető (Gyurgő) és Szentmihály falvakban minden részjőszágait átengedik és cserébe adják.

E falu ezentul nem szerepel Krassó megye történetében; de neve még visszhangzik a megyei családnevekben; 1438. és 1439. években Balás de *Zenlazlo* (így) volt krassói alispán; 1471. Tamás de Zenthlazló kijelölt kir. ember volt, midőn az Ország és Ongor családot Krassó és Temes megyei birtokokba igtatták.

Szent-László-vár, hajdan vár az Alsó-Duna balpartján Galambócczal (Golubacz) szemben, a Babakay dunai szirt közelében.

Történeteinkben sokszor egyszerűen *Lászlóvárnak* nevezetik. Az ó-moldovai szigeten túl, és pedig Krassó megye legdélibb pontján emelkednek a magas fekvésű *Lászlóvár*, vagy mint a nép nevezi »Kula« (torony) romjai. E vár nem IV. Béla alatt, 1244. évben keletkezett, mint azt egy történettársulati közlönyben olvasom ¹⁾, hanem építette azt Zsigmond király, mint ő maga mondja egy alább említendő 1430. évi levelében ²⁾, és pedig, mint a körülményekből kitünik, 1427. évben. A vár építésével a királynak közvetlen célja volt. Lazarevits István szerb despota halálával, mely 1427. év nyarán történt, szerződés szerint, 17 vára Zsigmond király birtokába volt átadandó. De mielőtt az átadás megtörtént, Galambócz várát annak hűtlen szerb kapitánya 12 ezer aranyért a töröknek elárulta. Galambócz visszavételére tehát egyik előkészülete volt a királynak az, hogy azzal szemben Sz.-László várát emeltette lombardi és genuai munkások által, és az új várat ágyukkal és olasz tüzerekkel látta el. A vár a következő évben már szereplésre volt hivatva. Zsigmond király már 1428. ápril

¹⁾ Temesvári. Értesítő 1878. folyam 22. lap.

²⁾ *Castrum nostrum Zenthlazlowara vocatum, ex ista parte Danubii per nos aedificatum*, mondja az eredeti oklevél.

havában táborozott Galambóc alatt. A nevezett hó végén Galambóc várát szárazon és vizen megtámadták a magyarok. A Moravából a Dunába érkezett hajókat *Lászlóvár* oltalma alatt felgyújtották, amely alkalommal Rozgonyi István temesi gróf neje, Szentgyörgyi Cäcilia, halhatatlan nevet szerzett magának. Gályáról, melyet maga vezérlett, több török hajót felgyújtott és elsüllyesztett, és férjének oldala mellett nevezetes részt vett az erősség ostromában. A galambóczi vár falai már dűledezni kezdtek, és közel volt a vár feladásának pillanata, a midőn május végén Murad zultán roppant sereggel közeledett Galambóc felé.

Zsigmond király a háromszorta erősebb ellenséggel megütközni nem bátorkodván, a zultánnal fegyverszünetet kötött, melynek értelmében, Galambóc átadásáért, szabad visszavonulás ígértetett neki. De a törökök az átkelő magyar hadsereget megrohanták és zavarba hozták, úgy hogy maga Zsigmond király élete is veszélyben forgott, míg nem Rozgonyi Cäcilia őt a maga csolnakába ragadta, és a Duna jobb partján biztonságba helyezte. Szent-Lászlóvár ügyesen kezelt ágyui a törököket nem igen engedték a Dunához közeledni. Lászlóvár a királyt és környezetét oltalmába vette, és így rendeltetésének dicsően megfelelt.

Zsigmond király Rozgonyi Cäciliát kitüntetett vitézségeért 1430. évben több Tolna megyei falu adományozásával jutalmazta meg, és ismét más Somogy és Fehér megyékben fekvő jószágokkal 1435. évben, a midőn azt, hogy ő, Zsigmond király, Lászlóvárat építette, ugyan azon szavakkal elmondja, mint öt évvel korábban. ¹⁾

Csendesebben folyik le ezentúl Lászlóvár története. Thalóczy Frank, Csanád, Keve, és Krassó vármegyék főispánja, 1432. augusztus 5-én Kovin-ban kelt levelével megtiltotta székelői Horvát György Székelyben lakó jobbágyainak, hogy Szent-László várába menjenek, míg a hadsereg ott tartózkodik. 1433. évben Eberhardus Sax. lászlóvári kapitány (Capitaneus de Zenthlazlovara) biráskodik a borzafői kenézek közt támadt biráskodási ügyben.

¹⁾ Fejér Codex diplom. X. 7. köt. 629. lap.

Ugyancsak Tallóczy Frank 1437. évben, akkor szörényi bán, felhívja Hímfy Miklós és Frank krassói alispánokat, hogy Horváth István lászlóvári várkapitány (castellani de Zenthlachlow) kérelme értelmében intsék meg Nagy-Somlyó lakosait a legelőpénz és makkoltatási bér megfizetésére, mely-lyel Horváth Istvánnak tartoznak. Ismerünk tehát két lászlóvári várparancsnokot.¹⁾

Midőn a törökök hazánk déli vidékein előnyomultak, Szent László vára is az ő hatalmukba került. Ez minden nagyobb actio nélkül történhetett, mert az esemény sehol sincs feljegyezve. Oláh Miklós, ki Magyarországról szóló munkáját 1536. évben megírta, az alsó dunai várakat ily rendben sorolja elő: Kevi, Dombó, Haram, Butoczin, Sanctus Ladislaus = az az Szentlászló, és Peth, megjegyezvén, hogy e várak »már sok év óta« a török hatalmában vannak.

Ma e várak romjai vonják magukra a vizsgáló figyelmét.

Lászlóvárát, 1879. május 23-án Böhm Lenárt, e vidék szorgalmas tanulmányozója, látogatta meg, s erről azt írja,²⁾ hogy a Duna mellett fekvő, kúpalaku hegy tetején épült, melynek tövében az 1858-ban alapított Coronini falva fekszik, és melyből jelenleg kocsút vezet a hegyre. A fensík, melyen a romok állanak, mintegy 500 lépésnyi területű és gyönyörű kilátást nyújt. A várból ma csak egy, még körülbelül 12 méter magas torony negyedrésze magaslik ki, melynek 2 méter. vastag fala faragatlan mész- kő darabokból hanyagúl van építve. Téglamaradványok csak szórványosan fordulnak elő, mi annak bizonyítéka, hogy ezen építmény annak idején hevenyében készült. A vár többi része teljesen romok közt hever: csak egy helyen vehető ki a kőomladék közt egy bolthajtás, valószínűleg valami pincehelyiség lejárata. A hegycsúcs éjszaki oldalán létezett a vár egyetlen feljárata, hol is egy rekeszték alapvonalai- ban még felismerhető. Egy ásás alkalmával a romok közt régi

¹⁾ Hunyadi János a várnai csata után a laszlovcei rév- nél szállt át a Dunán 1444. november 13-án. De ez nem a mi Lászlóvárunk, mert Hunyadi a Dunán átkel- vén, Oláhországba ért.

²⁾ A délmagyarországi tört. és régészeti Értesítőben VI. évfolyam 70 lapján.

vízvezető vascső darabot találtak, mely most a temesvári régészeti muzeum gyűjteményében van. Nemsokára az idő vasfoga Lászlóvár utolsó, csekély maradványait is el fogja pusztítani a föld színéről.

Szentmarinest, lásd Zumarinfalva.

Szent-Mihály, hajdan falu Krassó megyében. Zsigmond király 1404. Maróti János macsói bánnak Aracs, *Zenthmihal* stb. falvakat adományozza. (L. Szentlászló.)

Krassó-Szent-Miklós, hajdan falu, úgy látszik Krassó megyében. Zsigmond király 1404. évben Maróti János macsói bánnak a Krassó megyében fekvő Aracs, két *Zenthmyklos*, Fél-egyház stb. falvakat adományozza. (Lásd Szent-László alatt többet.)

Thallóczy Frank volt szörényi bán 1440. évben az ő, *Crasso Szent-Miklósban* és tartozandóságaiban lakó jobbágynak azt írja, hogy neki Nándorfehérvár védelmére nagyobb pénzösszegre lévén szüksége, Doczy Mihályt, a maga tisztségét küldi hozzájuk; bizik bennök, hogy az ő becsületét és saját érdeküket jól felfogván, teljesíteni fogják készséggel, amit tőle kíván; felszólíttatnak pedig, hogy azonnal minden háztelek után egy aranyat fizessenek Dóczy Mihálynak.

Szentpéter, falu. 1438. és 1439. említetik Albertus de Zenthpether, vagy de Zenpeter Krassó megyei nemes. Vajon a megyében volt-e ily nevű helység? sehol ki nem tűnik.

Szerdahely, hajdan falu Csorda táján. Már 1355. évben említetik *Zerdahel*, mint Csorto, Bajla és Guluez faluval szomszédos. (Lásd Guluez.) 1362. évben Antal szerdahelyi kovács egyezsége lépett Lőrinc krassói alispán előtt, hengi (de Eng, de Heng) Mihály, János szűcs, és Miklós Chazmaz fiával, az utóbbiak házainak felperzselése miatt; oly formán, hogy minden viszály megszűnjék, az egyezségbontó pedig három márkával büntetessék. Krassó vármegye alispánja és szolgabírái 1411. évben bizonyítják, hogy remetei Hímfy István *Zeredahel* lakosságát (*universos cives et hospites*), és minden szomszédjait eltiltotta az ő Bácsövissze nevű faluban levő rész-birtokainak elfoglalásától, vagy bár mi módoni elsajátításától, Krassó megyei alispán 1425. évben volt Szerdahelyi (de Zerdahel) Imre, János fia.

Szericse, hajdan falú Temes megyében a mai Krassó határában 1548. Bozvári János a Facset vidékén levő részbirtokait, ezek közt *Zeryche*, leányának hagyományozza. (Lásd Bozvár.)

Szkeus, falu Remete Poganest, Dragomirest és Szgribest közt. Tivadar Gergely 1637. évben Prebul pelgradi részébe beigtattatván, Zkeusból a beigtatásban részt vettek Mara Mihály, Romonicza János, Mara Péter, Mara Miklós, Romonicza Márton, és Burbuz Bálint nemes személyek. Zkeus 1640. évben mint Szörény megyei falu említetik. 1673. évben Ozman aga, e vidék török igazgatója *Aszkius* helységben házankint 10 aszpert követelt adó fejében.

A Marsigli-féle jegyzékben 1690—1700. évekből *Szkeus* a karánsebesi kerületben fordul elő. Ugyan ott említi az 1717. évi összeírás *Sigajusch* néven és 80 házzal. A mult század végén a kir. kincstár birtoka volt. I. Ferenc király 1815. évben herceg Metternich miniszternek adományozta a falut, ki azt 1817. évben ismét visszaadta a kamarának (Lásd Dragomirest.). Ma is birja a kir. kincstár. Területe 2310¹⁵⁷³ hold.

Mercy térképén (1723.) a helynév Kajus-nak van írva, 1761. évi térképen Skajusch, már Korabinszkynél Skeusch. Botiest falu területén van. Szkeus erdő, Birkis határában Szkejus szántó. Mind két falu távol esik Szekeustól. A helynév magyarázatául több mód kínálkozik. Szkeusa annyi mint száritani, azért Szkeus lehet Száritó. A bolgárok az albanusoknál Škjau, maga Bulgaria Škjenia-nak, a rumunoknál Škiéji nevezetnek. (Jireček: Geschichte der Bulgaren 115. lap.) Ezen a nyomon jár Hunfalvy Pál is, midőn azt mondja, hogy Brasónak egyik külvárosát az oláhok Škei, Škja-nak, a magyarok Bolgárszegnek nevezik, mert ott behívott bolgárok telepedtek meg, kik most oláhok. Oláhországban sok ily nevű helység létezik, lakosai mind bolgár származásuak. A Škja, Škeu szó tán a görög σκλαβος slavus, olasz schiavo szóból ered, az oláhok azt mindenesetre az albánoktól kapták. (Die Rumänen und ihre Ansprüche 210—211 lap.) Nincs semmi adatunk arra nézve, hogy Szkeus lakosai bolgár származásuak lennének, a falu is a krassován falvaktól elég távol esik; azért nem lehet

figyelem nélkül hagyni, hogy az oláh szkeju, vagy szkejette szó »bojtorjánost« jelent, — oly szó, mely mint a természeti fekvésnek megfelelő helynévnek igen jól beillik.

Szpenzuracz, hajdan praedium Szörény megyében. Karánsebesi Peyka Miklós, László, János, Péter, Ferenc, másik Péter — és ifj. Miklós, valamint Kaztrucz Miklós 1598. ellentmondanak, hogy Barcsai András Potokul máskép *Zpenczuracz*, Gorwicza és Jelhovecz praediumokba igtattassék. (Okltr. II. 215. sz.) Bizonytalan vajjon a mai Krassó megyei területen, vagy a szörényi bánság karánsebesi kerületében feküdt-e? (Lásd: A szörényi bánság II. 465. lap. Potokul cikket.)

Sterkovecz, hajdan praedium Szörény megyében, Krassó város körül. Nagylaki János 1421. évben Csáky Miklósnak és Györgynek Rusolch, *Sterkolch*, Mirsinch stb. falvakat örökségül igéri. A csanádi káptalan 1427. évben Nagymihályi Albert vránai perjelt, a Krassó megyei, valamint a Temes megyei *Sterkolcz* birtokába beigtatja. (L. Szent-György.) Karánsebesi Kún Dániel 1598. évben Krassó városban megjelent, és Nyakazó János István és Ferenc, valamint Országh Borbála — Peyka Miklós nejeének — nevében ellentmondott, hogy Barcsay András *Sterkowecz*, Moyselupak stb. praediumok birtokába igtattassék.

Bruznik falu határában van Valea Sterchovitiu nevű szántó és kaszáló.

Sztremtura, hajdan falu a szörényi bánság komiáthi kerületében. 1503. évben Gabre, nemes Bogdán fia, Zremturai részbirtokát elakarja zálogosítani. (L. Kalugyeren) *Strimtura* vidék van a Temes partján Szlatina területén.

Hunfalvy Pál azt írja valahol, hogy e helynév jelentése = Szurdok. A marmaros megyei Szurdok máskép Strimtura.

Szécsen, Szécsény, vagy *Szécsén* falu Bozsúr és Szárazán közt. Vályi és Fényes az utóbbi nevet használják.

Báthory Zsigmond 1596. évben a Bozsúrhoz tartozó *Zochien* falut, mely akkor Hunyad vármegyében feküdt, Jósika Istvánnak adományozza. Az utóbbinak bukása után, Báthory András fejedelem 1599. évben a Hunyad megyei bozsuri kerületben fekvő *Zechien*, Szarazan, Birna stb. falut Sarmasághy

Zsigmondnak adományozza, a ki 1607. évben *Zachyen*, és a többi falvakat Keresztesy Pálnak elzálogosította.

A Marsigli-jegyzék 1690—1700. évekből Szudriás, Bozsúr, Zsupán, Szurdok, Birna és más szomszéd falvakat elősorol ugyan, de Szécsent magát nem nevezi. Az 1717. évi összeírásban *Sezschang* néven találjuk 15 házzal a facseti kerületben.

Szécsen a mult század végén a kir. kincstár birtoka volt. Területe 1768¹²⁰⁰ hold. Ebből az allodialis földek két részre oszlnak. Az első állomány 728 holdat tesz, melynek birtokosa a forradalom után Eirich Antal és neje, és Eirich született Balogh Hermina. Ezt a jószágot 1865. évben árverésen megvették felében Kengyeláczi Kristóf és neje Mária egyenlő részben, — másik felében báró Barkó Eduárd. Mindkét félbirtok egész árát az illetők kifizetni nem tudván, az egész egykori Eirich birtokot 1872. évben Weisz Ignác vette meg, ki mint egyedüli tulajdonos bejegyeztetett.

Szécsen második állománya 729 holdat tesz, mely Malenitza András lovag és neje közös, továbbá Malenitza, született Darvan Anna birtoka volt. Ajándék útján kapták 1866. évben Malenitza György és Sándor egyenlő részben. Malenitza György birtokrészét 1871-ben örökölték kiskorú Malenitza Péter, János és Milos. Ugyanazok örökölték akkor Malenitza Sándor részét is.

Dülőnevek: Rovina, Dajest, Szugyila, Groszu, Szako.

Szécsénpataka, csermely Krassó megye déli részeiben. Vaja 1378. évi határjárásában: *Zecenpataka* vagy *Zechenpataka* (Okltár I. 147. l.). A Karas folyóba szakadt. Ma nem tudhatni, hogy e név melyik csermelyre vonatkozik.

Székás, falu Dognácskához délre, Zsurzsova és Nagy-Tikván közt. Régi nevén *Székáspataka*. A csanádi káptalan 1357. évben bizonyítja, hogy Zokul fiai Farkas, Gergely és Miklós, Bessenyő János érsomlyói várnagygyal oly egyezségre léptek, mely szerint ők az utóbbinak *Zekaspataka* krassó-megyei falut minden tartozékaival átadják. Ezért Bessenyő János mester tartozzék Zokul fiainak ugyanott telket, melyen 50 ház épülhet, a hozzá való szántókkal és kaszálókkal azon ideig átengedni, a midőn Zokul fiai a királytól valami más alkalmas

földet nem nyernek. Ha ez megtörténik, Zokul fiai az említett földet Bessenýő Jánosnak visszaadni tartozzanak. Szécsy Miklós országbíró 1358. évi levele szerint, a nevezett Bessenýő János várnagy hű szolgálataira hivatkozván, arra kérte a királyt, hogy neki a Székásvölgyet (Zekuswelgh), a melyben a Zekuspatak folyik a Karas folyó mentén és mely azelőtt Zekul (így) fiainak: Farkas és Gergely kenézek tulajdona volt, adományozza. E birtok kezdetét veszi a *Székásbánya* (Zekusbánya) királyi bányahelytől, és a krassói kir. vár földjeinek határáig ér. Kérte egyúttal azt a völgyet, melyben a Kövespatak foly, e patak forrásától egészen annak a Nyárág folyóba szakadásáig. A király erre meghagyta a csanádi káptalannak, tegyen vizsgálatot, vajjon a Székásvölgy (Zykaswelgh), melyben a Zykaspatak folyik, a király adományozási jogához tartozik-e? A meghívott nemesek és szomszédok közül, sokan gazdasági munkájuk miatt, meg nem jelentek, a megjelenők azonban erősíték, hogy a Székásvölgy királyi birtok, és hogy a király jogosan eladományozhatja e földet. Midőn azonban a káptalan és a király küldöttjei Bessenýő Jánost beigtatni akarták, Zekul fiai Gergely, Farkas és Miklós e szándéknak ellentmondottak. Ellenmondásukat azzal indokolták, hogy Robert Károly király a tiltakozók apjának, Zekulnak, a nevezett völgyben két birtokot — duas possessiones *Zekas* nominatas, — adományozott tartozandóságaival együtt. Az illető okleveleket azonban, melyek bizonyítják, hogy a király a nevezett két *Zykas* birtokot Zekulnak adományozta, előmutatni nem képesek, mert Bozorad nagykarassói kenéz több cinkostársaival együtt, Mátye utáni hétfőn éjjel a tiltakozók házáat fegyveresen megrohanták és őket okvetetlenül megölik, ha szökés által nem menekülnek. Házaikat azonban felperzselték és ez által 40 márkánál nagyobb kárt szenvedtek. E tűzvészben a *Kethzykas*-ra vonatkozó oklevelek is elvesztek. Zekul fiai kértek határidőt, mely alatt a királyi adománylevél átíratát megszerezhessék. Újévre következő nyolczadán, a kitűzött határnapon, a két perlekedő fél, és pedig Bessenýő János nevében ügyvéde Domokos, Vida fia és Zokul fia Gergely, testvérei nevében is, kijelentették, hogy *Zekaswelgh* birtokára nézve egyezsége és békére akarnak lépni, egyszersmind a csanádi

káptalannak fent idézett 1357. évi levelét mutatták be. Mint-hogy a felek, az országbiró háromszori felszólítására, odanyilatkoztak, hogy ők az egyezséget változatlanul oly értelemben akarják megkötni és megtartani, a mikép az a csanádi káptalan levelében foglaltatik, 'ítéltetett, hogy Bessenyő János husvét után egy héttel a *Zekaspatak* nevű birtokokba beigtattassék, Zokul fiai pedig ugyanott 50 ház építésére elegendő telket kapjanak, a két fél birtokainak határai elkülöníttessenek. Azonban husvét idején a határjárás a nagy hó miatt meg nem történhetvén,¹⁾ a felek beleegyezésével a határjárás 'a jövő pünkösöd utáni nyolcadára halasztatott, a midőn is az minden ellenmondás nélkül végrehajtatott. Bessenyő János birtokának határai következő tárgyak voltak: A Ladomérhegy. Ez nevét egy ottani birtokostól vette, mert a határjárásban oly tó említetik, melynél Ladomér fiainak földje végződik. A Zapanus-folyó, a Péterhegye, a Plybrathmagyla hegy, a Pud...aspataka, innét *Zekasbánya* határáig érnek. Kelet felé következik: a *Zalathnuk*-patakfő; délre: a Chremaspatakfő, a Supan patak, mely a Karasba folyik; nyugatra: erdőség, aztán a Kumapataka forrása, és némely szántóföldeken túl a Nyaraztya és Kumánpataka forrásai. Továbbá a második Nyaraztya folyó melletti hegy, onnét Gegeuch felől és a Karas folyó oldalán egy új határjel. Zokul fiainak 50 házhelyre szolgáló területét szintén a Ladomérhegy ismerteti, továbbá keletre a Karachunpataka, egy más a Szekásba eső csermely, egy bérc, melyről Pradad kenéz házához juthatni. Az egyezségben az erdők közös használata állapított meg. A határjárásban két izben említetnek mocsáros helyek, de bércek és völgyek is. — Zokul fiainak fentartott részen kívül tehát Bessenyő János e beigtatás által mindkét Székáspatak birtokát szerezte.

Bessenyő János mester, akkor óvári várnagy 1361. évben a Krassó megyében fekvő Kövespataka, Vaja, *Zekaspataka* falvait és Bács tövisse felét, Nagy Lajos királynak 3400 forintért eladja, ki azokat Himfy Benedek szátmári, mármarosai és ugocsai főispánnak és testvéreinek új adomány címén adományozza, mely kelt 1361. november 18-án. Ezt a király, miután

¹⁾ Husvét 1358. évben április 1-jére esett.

időközben a kir. pecsét Ozorában elveszett, 1364. évben megerősíti, és kiváltság alakjában kiadja. A király már 1361-ben meghagyta a csanádi káptalannak, hogy a Himfyeket Kövespataka, *Székáspataka*, Vaja egész, és Bács tövisse fél birtokába bevezesse. E célra a király és káptalan emberei 1363. hétfőn post Dominicam Oculi *Zekaspataka* faluban megjelentek és a beigtatást ellenmondás nélkül teljesítették. A már ismert határjelek fordulnak elő újra. *Zekaspataka* határa: ugyanis keletről *Zekasbania*, és a Nyárastyafő nevű patak; nyugotra a Kétszapanosköze, a Szapanos csermely, Krassóő; nyugotra az említett Szekas. Említetik még Pétermagala és Péterlabrat magalaia nevű határhely, *Székásbánya* éjszakra fekszik. (Lásd Kövespataka.) *Zekas* falu, a Himfy család birtoka 1368. évben határosnak mondatik Belényes krassó-megyei faluval. Himfy Benedek és Miklós 1376. évben azt panaszozzák, hogy a kövesdi alcastellanus és az ottani kenéz, Golonya (ma Kalina) faluból egy székási (de Zeekas) jobbágyukat elvitték. Az aradi káptalan 1391. évben bizonyítja, hogy Macedonai András, Himfy Katalin férje, előtte megjelenvén, Himfy Istvánnak, Péter fiának, bizonyos okleveleket adott vissza, melyeket ő Himfy Miklós bán özvegyétől kapott. Ezen oklevelek *Schekas*, Vaja, Kövesd, Ermen, Akasztó és Bács tövisse birtokára vonatkoznak. Ez alkalommal Himfy István fogadta, hogy Miklós bán özvegyének és leányainak Margitnak és Katalinnak Moyafalva birtokát és az ottani malmot használatul átengedi, míg a Miklós bánt illető birtokok ki nem nyomoztatván, Himfy István a bán özvegyének és leányainak valamennyi birtokok harmadrészből a negyedrészt kiadására nem lesz kötelezve. Erre Himfy István ezer nehéz márká ezüstben szavatosságot vállal. Ugyan e Himfy István 1418. évben *Sekas* faluból egy jobbágyát átbocsátotta a despota Garabolch nevű birtokára. Ez évben Torma Egyed vagy István, vagy *Zekas*-i Miklós kijelölt kir. emberek voltak, midőn Himfy István és fiai Benke Pétert bevádolják, hogy Bács tövisse faluból 9 ökröt elhajtott. *Zekas*-i Lőrincz 1427. évben Krassó vármegye által vizsgálatra küldetett ki, a Himfyek földjein történt erőszakos foglalás ügyében.

Csaknem háromszáz év némán vonult keresztül e hely-

ségen, míg nevét újra a Marsigli-féle jegyzékben találjuk, mely 1690—1700 közt a falut a verseczi kerületben említi. Az 1717. évi összeírás is e kerületben találja Székást 84 házzal. A törökök 1738. évben András krassovai knézt nyolc falu felett főknéznek nevezik ki, e 8 falu közt említettik Székás is. (A dolog magyarázatát lásd e munka második kötetének 261. lapján.)

Székás a kir. kincstár birtoka volt, mely 1855. évben Dognácskával együtt az osztrák-magyar vasúttársaság tulajdonába ment át. E társaság statisztikai kimutatása szerint Székás területe 5088 hold, a hivatalos Helynévtár szerint 4978⁵⁸⁰ hold.

Helynevek: Pozarina, Gaunusia mare, Lationia, Wuconia, Susirile, Hoponisiu, Smidosu, Padina Ansului, Raunistia, Ragazu, Cotorosian dülők. Karas, Szekás, mely Dognácska fölött ered, Nendrész, Krecsunuova, folyók és patakok. Hirban, Maniu, Petrina, Dosu Krecsunuova, Dosu Ciorobarei, Dialu Krivai és Nendresiu, Dialu Surai, Capraru halmok. Ezenkívül számos Ogasia, melyek személynevekkel vannak összetéve és így nyelvészeti vagy történelmi érdekekkel nem bírnak.

(Lásd Belényes, Omor, Kövesd, Nyáraztya.)

Székás, hajdan falu a karánsebesi kerületben. I. Ulászló király 1440. évben a Macskásyokat Macskás, Tövis, Alsó-Tinkova, Perlo, Dobrógoszt, Ruzsinosz, Toplicza, Leordis, Csuta, *Alsó-Székás*, *Felső-Székás* és Zazesth birtokában megerősíti. 1447. évben *Zekas*, Leurdis, Tinkova stb. harmad részének birtokosai voltak Macskásy Sorban, Demeter és László.—1467. évben Örményesi Lado *Zekas*, Szadova, Gyuro, Örményes, Masztakon, és fél Szlatina falut a Mutnokiak birtokaival egyesíti, mindkét rész kölcsönös örökösödése céljából. 1470. év körül Macskásy Jakab zsidóvári várnagy a sebesi kerületben fekvő Csuta, Ruzsinosz, Toplicza, *Zekas* stb. részbirtokait 300 arany forintért elzálogosítja. 1501. évben Fiáth Lajos és László *Zekas*; Valeamare stb. birtokára nézve egyezsége lépnek. Fiáth Ferenc 1531. évben tiltakozik, hogy János király *Zekas* stb. falut eladományozhassa. Macskásy Péter és Mihály 1572. évben a Szörény vármegye karánsebesi kerületében fekvő Dombrovitzá, *Zekas*, Gerliste stb. praediumok részbirtokait

600 magyar forintért elzálogosítják Tóth Miklósnak és Gáspárnak, 1578. évben Gyuro, Nagypatak (ma Valeamare) és *Zekesthelek*-en fekvő részbirtokok; az utóbbi alatt hihetőleg Székás értendő. Kik bírták, ki nem világlik; tán pör mellett a Fiáth-ék. Fiáth Zsigmond, Miklós és János 1613. évben Báthory Gábor ellen tiltakoznak, hogy a sebesi kerületben fekvő Bukin, Petrosnicza, Golecz, Szlatina, *Zekas* stb. falvakat eladományozhassa. Macskásy Miklós 1642. évben az 1572. év óta elzálogosított Delar, Szekas és Gerliste (hajdan Karánsebes város határában levő) praediumot vissza akarja váltani Tóth Miklós és Gáspár utódjaitól. Özvegye Tivadar Gergelyné és néhai Fiáth Zsigmond fiai: Gábor, Lajos és Boldizsár 1654. évben egyezés folytán Prebul birtokot megosztották és úgy látszik, hogy a prebuli határban feküdt Székás, később eltűnt, azaz a prebuli határba olvadt. (Lásd Macskás, Tinkova, Prebul.)

Székásbánya, hajdan bányahely a mai Székás mellett. (Lásd azt.)

Székely, hajdan falu Keve vagy Krassó megyében. Talóczy Frank, csanádi, kevei és krassói főispán 1432. évben székelyi Horváth György *Zekel*-ben tartózkodó jobbágyainak komolyan meghagyja, hogy senki közülök félelemből házát el ne hagyja. Ami alkalmasint az akkori török vészre vonatkozik.

Nagy-Székes, a mai Magyar-Szákos, Temes megyében. Egerszeg 1369. évi határjárásában előfordul éjszakra *Nogzekes*, mely alább: *Zeekus* királyi birtoknak neveztetik és előfordul a *Nagyszékespataka*. Akkor még Krassó megyéhez tartozott. Részletes leírása más helyre való.

Széplak, hajdan hely a Karas folyó mellett, melynek felét a csanádi káptalan 1285. évi bizonyítványa szerint Egyed, Germen fia, egész Syreug-ig Filepnek, Jakab fiának ajándékozta. *Zeploc* másik felét Simon mester, Simon fia megvette, valami Miklóstól, ki Egyed rokona és Sena fia volt. (Krassói Okltr. I. 4. 1.)

Szépmező, hajdan falu a lugosi kerületben. Már 1440. évben említetik Dobrotha Péter mint *Zypmezew* birtokosa. (Lásd Nevrinca.) Ez a Dobrota Péter a lugasi oláh kerületből 1452. évben bizonyítja, hogy Albert király Dranko várát a

Csornaiaknak adományozta. Mátyás király 1482. évben, Austriában Lichenwerd alatti táborából kelt levelével, a lugasi területben fekvő *Zepmezew* praediumot, melyet azelőtt Dobrotha János de Zepmezew birt, de mely az ő magtalan halála következtében, a király rendelkezési jogára visszaszállt, Mátyásnak, Pongrácz János erdélyi vajda fiának adományozza.

Szépteleke, hajdan falu Krassó megyében. László nádor 1370. a Krassó megyei közgyűlésen Lászlót, Brata fiát, a Zcepteleky faluban lakó királyi jobbágyot és kenézt, mint tolvajok orgazdáját elítéli.

Szidanicza, hajdan falu Krassó megyében. 1471. Szőnyes oppidum, *Zydanycza*, mindkét Nezebér stb. mint Hodos. (Lásd azt.)

Sziget, hajdan falu a Berzava mellett. A csanádi káptalan 1401. évben megidézi Szigeti (de Zygeth) Jánost, Miklós fiát, kinek itt részbirtoka volt, remetei Hímfy István ellen, a kir. kuriára. Zsigmond király 1404. évben Maróti János macsói bánnak Szent-László, *Zygeth*, Aracs stb, Krassó megyei falvakat adományozza, melyek azelőtt Azyowaghi Miklós, János és Benedek birtokai voltak. (Lásd Szentlászló, és Félégyháza.) 1406. évben Szigeti János, Miklós fia, krassómegyei nemes, a vármegye által Hímfy István panaszának megvizsgálására kiküldetett, mely szerint Csép Jakab az ő jobbágysait a remetei erdőből kiűzte. 1407. évben Kis Miklós de *Scigeth* Krassó megyei tisztviselő volt. A megye 1411. évben a már nevezett Szigeti Jánost gyertyánosi Csép Jakab elleni vizsgálatra kiküldi; 1414. évben pedig Szigeti Miklós (de Zyged) kir. ember volt a Gyertyánosiak pörében.

Ez a Sziget falu a Hímfy-jószágok közelében, a Berzava mellett feküdt, és azért össze nem tévesztendő azon Sziget faluval, mely a bozsuri területben feküdt. (Lásd azt.)

Sziget, hajdan falu Bozsúr, Birna és Zsurest közt. Brandenburgi György örgróf. 1514—16. években birja a bozsuri területet, melyben *Zygeth* falu 7 jobbággyal. A bozsuri terület a Hunyadiakról származott reá ennél fogva Sziget létezését már a XV. században lehet feltenni. Báthory Zsigmond fejedelem az akkor Hunyad vármegye bozsuri területében fekvő Sziget falut 1596. évben Jósika Istvánnak adományozza.

Az utóbbinak bukása után Báthory András 1599. évben a még mindig Hunyad megyéhez tartozó *Ziged*, Szarazan, Birna, Zsurrest stb. falut Sarmasághy Zsigmondnak adományozza; ki azokat 1607. évben Keresztesy Pálnak elzálogosítja. (L. Bozsúr.) V. ö. Sziget, a Berzava mellett.

Szigetfő, hajdan falu Arad megyében. Garai Jób 1479. a Zadya várához, és avval együtt Arad megyéhez tartozó Thal-magh, Veresmarth, *Zygethfew*, Selle stb. falvakat Bánfy Miklósnak és Jakabnak eladta.

Báthory Zsigmond 1596. évben Jósika Istvánnak az Arad megyében fekvő oppidum Magyar *Zad*, és a hozzá tartozó Kápolnás, Szpin, Sellie, Veresmart, Talmadia, *Szigetfő* falvakat adományozza, valamint Bulcs, Inics, Czela, Bakamező, *Oztorow*, Birkis stb. falvakat. Tehát Szigetfő és Osztrov nem azonos község, mert az idézett adománylevél mind a kettőt nevezi. A Maros bal partján mai Krassó megyei területen feküdt.

Szilha falu, hajdan vár, Lugos és a Béga folyó közt, Nagy-Kostilhoz éjszakra. Mátyás király 1479. évben Haraszi Ferenc szörényi bánnak a lugasi kerületben *Temes* megyében fekvő *Zela*, Hegeres (ma Hezeris), két Binis stb. falvakat adományozza. Az igtatási parancsban a helynév kétszer *Zehla*-nak van írva. A király 1488. évben beleegyezik, hogy Haraszi Ferenc, Haraszi Gergelyt, Imre fiát, a lugasi erületben lévő jószágaiban és így *Zehla* kastély birtokában is jogrészesévé és örökösévé tegye. II. Ulászló király 1504. évben meghagyja a csanádi káptalannak, hogy miután Haraszi Ferenc a *Temes* megyei Serked, Kolduest, Buchinfalva, *Zehla*, Benedekest, Hegyeres, felső és alsó Binis birtokára vonatkozó okleveleket elvesztette, azokat neki átíratban adják ki. Ez a többször nevezett Haraszi Ferenc, 1510. évben aradi főispán, leányát Annát Paksy Mihálynét, és Katalint Lévai Zsigmondnét, *Zalha* kastélyban, valamint Hosszupatak (= Valelunga), Felső-Bines, Alsó-Bines, Megyeres, Serked a lugosi kerületben fekvő falvakban, továbbá több Temes, Arad, Pest, Nyitra és Posega megyei birtokokban fúsitja. A budai káptalan 1511. év május 3-án beigtatja Haraszi Ferenc nevezett leányait a lugosi kerületben fekvő *Zalha* kastély stb. bir-

tokába. Nagy Iván (Magyarország családai V. köt. 51. 52. lap) egy 1518. évi intézkedésről beszél, melylyel Haraszi Ferenc az ő számos birtokait 25,000 forintért két nejének, illetőleg feleségeiknek bevallja. Ez alkalommal a fenebbi kastély neve hibásan *Zacha*-nak van írva. 1553. évben ghimesi Forgách János, Ferenc fia, kit ez Lévai Zsigmond leányával ¹⁾ Sófiával nemzett, azon jószágokat akarja visszaszerezni, melyeket Haraszi Ferenc Lévai Zsigmondnak és nejének Katalinnak elzálogosított. Ezek ugyanis Csálya vára Arad megyében, Vásárhely Temes megyében, *Zalha* Szörény megyében, Panillia Arad megyében, Rékas Temes megyében, Zsidóvár és Lugas Szörény megyében, Sárköz, Karthócz, Kis-Sarló, Nyitra megyében és Nagy- és Kis-Guthor Pozsony megyében. Nevezett Forgách Jánost Pásztói János pörrel támadta meg a Haraszi Ferencről származó jószágokra nézve. Az alperes fél, Forgách János csakugyan elismerte, hogy a jószágok őt Pásztói Jánossal közösen illetik, azért Ferdinand király 1560. évi rendelete a budai káptalan átiratta és kiadatta a birtokigazoló oklevelet. A jószágok közt említettnek: *Zalha* kastély, és a Hosszupatak (ma Vallelunga), Felső-Bynes, Alsó-Bynes, Megyeres (helyesebb Hegyeres = Hezeris), Serked a lugasi kerületben, és részbirtokok Kuldofalva, Kulboest, másképp Lugas, végre a Bánk falva és Balincz nevű praediumok (Okltr. I. 425. sz.) Báthory Zsigmond 1597. évi parancsára, 1598. év második napján a Bésán család Belincz stb. falu birtokába igttatott, mint szomszédok részt vettek Kapita Sebestyén *Zalha* bírāja, valamint Kaczuga Miklós és Jankulovecz ottani lakosok. *Zalha* akkor a fejedelem birtoka volt. 1650. évben az erdélyi diéta *Szelha*, Bényes stb. falut kétségtelen fiscalis jószágnak nyilatkoztatta.

A Marsigli-féle jegyzékben 1690—1700. években Szilha a lugosi lunkaságban említettik. Az 1717. évi összeírás *Schilla* néven 63 házzal a karánsebesi kerületben sorolja elő.

Szilha a XVIII. század óta a kir. kincstár birtoka. Területe 4569¹⁰⁹⁰ hold.

A magyar helytartótanács 1783. augusztus 4-én Szilha görög-keleti vallású községnek engedélyezte a kért oratorium építését.

¹⁾ Sófia Lévai Zsigmond és Haraszi Katalin leánya volt.

Van 1834. évből ily magyar köriratu pecsétje: Szilha Krassó vármegyei kir. kamarai helység pecsétje. A pecsét rajza szilaj lovat mutat, a pecsét elrendelője tehát azt hitte, hogy a Szilha helynév a »szilaj« szótól származik.

Szilha, hajdan falu Zorlencz és Szákul táján. Valkay Miklós és Gáspár 1544. évben a karánsebesi kerületben fekvő 11 faluban, közte *Zelha*, Zorlencz stb. faluban levő részbirtokait eladja a karánsebesi Simon családnak. (Lásd Gamza.) Báthory Zsigmond 1591. évben karánsebesi idősb Simon Jánosnak és ifj. Simon Jánosnak és Simon Péternek új adományt ad a Szörény megye karánsebesi kerületében fekvő Nagy-Zorlencz, Gamza falvak és Pokolpataka, *Zelha*, Dragobratfalva, Ohabicza stb. praediumok részbirtokaira. Ugyan ez évben Laczuga Márton, Miklós fia, Dragomirest, és más birtokok felét eladja Ilosvay Mártonnak. (Lásd Dragomirest.) Ezek a birtokviszonyok, és a *Zelha* társaságában nevezett falvak nevei mutatják, hogy itt más *Zelha* (= *Szilha*) faluról van szó, mint az, melyet Haraszi birt. Lugos közelében. Ezt bizonyítja Müller 1709. évi térképe is, hol *Syla* falu Egris (ma Ezeres) mellett, nem messzire Bogsántól, a Bogonis folyó mellett van kitüntetve. Ezt sem lehet a Lugoshoz éjszakra fekvő Szilhára magyarázni.

Arra nincs elég adatunk, hogy a hajdani Szilha helységet a mai Szilváshely faluval azonosítani lehessen.

Van Zólyom megyében Szihla nevű tót falu.

Szilváshely, oláhul Selbagelu falú. Szákulhoz nyugotra határos; Szákul és Dragomireste közt. 1411. évben említették Iván fia Mihály de *Zylwas*, mint a Macskásiakkal együtt csutai részbirtokos. Valószínűleg a mai Szilváshelyre vonatkozik. A Marsigli-féle jegyzék 1690—1700. évekről *Szlibacsel* falut a karánsebesi kerületben sorolja fel. E névalakból következtetem, hogy a helynév eredetileg *Szilvás* volt, miből az oláh nyelvjárárs diminutivumot csinált, a Lugosel, Rekasel, Pestesel stb. módjára.

Az 1717. évi összeírás *Sylbagie* néven említi 54 házzal, szintén a karánsebesi kerületben. Az 1723. évi térképen már *Sylbasbel*. A XVIII. század első felében báró Jósika Mózes alezredes özvegye Mária Tereziát kéri, hogy Dragomirest, Szá-

kul, *Szilbasel* stb. falut, fiának Dánielnek adományozza. (Lásd Zsidóvár.) Szilvánhely a mult század végén kir. kincstári birtok volt.

I. Ferenc király 1801. évben báró Bruckenthal Mihálynak és fiörököseinek adományozta.

1840. év körül ifjabb báró Bruckenthal József erdélyi kormányzéki tanácsos birja Szilvánhelyt és még egy falut. Báró Bruckenthal Mihály meghalt 1855. február 5-én, tőle örökölték Szilvánhelyt az ő fiai Gyula és Ákos. Ezekből 1874. évben árverésen vette meg Zeyk József.

Helynevek: Szutriás patak, Urszoniu szántó, Grindasu Rovinyora, és Bureu szántók, Hodea vizenyős dűlő, Ceretu részint erdő, részint szántó. Rovina (= lapály) dűlő, Mlostina (= malaszt), gödrös, vizenyős rét. Dialului Porzsioru (= nagy kazal), Dialu Moisoniu, jó legelő. Strigoanea (= boszorkányos), legelő. Grindrin, és Barcea jobbágyszántó. Grindasielu, közös dűlő. Jebereanu, szántó, Dialu Siargi, rét. Szeleste, rét. Sedisiu (= ültetvény), szántó.

Szilvánhely területe 3335¹⁴⁰⁹ hold.

Szin, lásd Zyn.

Szintiest, régen Szentes falu Facset mellett éjszakeletre. Perényi Imre nádor 1511. évben az aradi káptalant vizsgálattal bizta meg György brandenburgi örgróf pörében Tivadar Pál és mások ellen. A nádor a maga részéről a *Senthes*-ről való emberét, Dragulya Lajost küldé ki. Ugyan ő Dragulya Lajos de Senthesd mint Marsina vár szomszédja.

Báthory Zsigmond fejedelem 1597. évben a Hunyad megye marsinai kerületében fekvő *Sentest* falut enyingi Török István Hunyad megyei főispánnak adományozza. A következő évben Ztanissa Mátyás diák a maga, farkádini Maczesdy Ilyés, Batizfalvy Gábor a maga és neje Pithár Borbála nevében ellentmond Török István beigtatásának *Sentest*, Zoran, Dingan és Temerest birtokába.

Báthory Gábor 1612. évben visszaadományozza a marsinai kerületben *Temes* megyében fekvő *Zintest* praediumot Török Katalinnak. Bethlen Gábor 1617. évben zálogba veszi e birtokot, melynek névalakja akkor *Czylnieczesthi*, és 1620. évben (*Sentest*) ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. (Lásd

Marsina.) Midőn Bethlen Gábor 1616. évben a lippai vár ellen intézte hadiműveleteit, *Szentesd* várát is elfoglalta. Ennek romjai most is felismerhetők a falu határában.

A Marsigli helységjegyzék 1690—1700. e falut *Csintyesti* néven a facseti kerületben sorolja elő. Nem említi az 1717. évi összeírás, de kitünteti az 1723. térkép Zintiest néven.

Vályi és Schedius Szintiest név mellett a Szentes nevet is használják. Lipszky-nél Szintiesty és Szentesd.

A falu a múlt század óta a kir. kincstár birtoka. Területe 2638⁷⁹¹ hold.

Dülő nevek: Szelistye, Gyíngan, — mindkettő hason nevű falvak emlékét tartják fenn. Rovina, Sopota, Komora, Gurman, Tirselye, Zekitora, Vuna Carpenului, Valia Retzi. Izvoru din valia satului, és Izvoru din valia Farkasie. A falu szélén folyik a Béga. (Lásd Facset, Gyertyános, Szelistye.)

Szír, hajdan falu Dragsinest, Furdia és Gladna vidékén. Báthory Zsigmond 1596. a Hunyad megyében fekvő Ferde (ma Furdia, Krassó megyében) mezővárost, és a hozzá tartozó Gladna, Zold, *Zerb* stb. falut Jósika Istvánnak adományozza. Báthory Gábor 1599. évben ugyan ezt a *Zerb*, Dragsinest, Zsupunest, stb. falut Sarmasághy Zsigmondnak adományozza, Sarmasághy pedig 1607. évben Keresztesy Pálnak elzálogosítja. Bethlen Gábor 1617. évben zálogba veszi a *Sziyrbi* Temés megyei praediumot, — ezentul pedig hírét elveszítjük. (Lásd Zsidóvár, Furdia.)

Szír falu van jelenleg is Hunyad megyében, Illyéhez keletre.

Szpin, másképp Tövis, hajdan a karánsebesi kerületben. (Lásd Tövis.)

Szpin, másképp Tövis, hajdan Arad, vagy Hunyad megyében, a bozsuri kerületben. (Lásd Tövis.)

Szocsán, falu Bogsánhoz keletre. Marsigli jegyzéke a XVII. század végéről még nem ismeri. Az 1717. évi összeírásban *Soschen* néven 56 házzal a verseczi kerületben fordul elő. Ott tünteti fel a Mercy-féle térkép is 1723. évről *Sotschan* néven. A falu a kir. kincstár birtoka volt 1855. évig, akkor az osztrák-magyar vasutttársaság vette meg. A resiczai igazgató-

sági kerülethez tartozik. Területe 4800 hold. A Helynévtár szerint 4480¹²⁰⁰ hold.

Nyitra megyében van Szolcsán falu.

Szodol, patak Kuptore falu területén, a Szemenik lejtő-ségén ered, és Dománon át folyván, Resicza fölött a Berzavába folyik. Kuptore területén van a Szodol árok, és Gura Szodol mész-kő barlang. A helynév nem más mint a Szohodol összevonása.

Szohodol, hajdan falu a monostori kerületben, Hunyad megyében. Brandenburgi György örgróf 1514—16. évben a monostori kerületet bírta, a melyhez tartozott *Zuhodol* falu 4 jobbággyal. Báthory Zsigmond 1597. évben a Hunyad megye monostori kerületében fekvő Zohodol falut enyingi Török Istvánnak adományozta, ki itt 1598-ban Bálinttal együtt beigtattatott. Török István 1617. a monostori kerületben levő birtokait Bethlen Gábornak zálogosította el, de Zohodol nem említetik e jószágok közt, — a mi csak elnézés lehet, mert 1620. évben Bethlen Gábor Zohodol (az oklevélben Zehedel) praediumot ífj. Bethlen Istvánnak adományozta.

Van Hunyad megyében, közel Krassó megye keleti határához Szohodol falu, de ez nem tartozott a monostori kerülethez. Ellenben mutatja fekvését a Petroza falu határában levő Szodolu nevű völgy, erdős hegyek közt. Hasonlókép Dimpu Szodolului a Petroza fuluval határos Kurtya falu határában. Az eltűnt Szohodol falu tehát e vidéken terült el.

Van Szohodol falu Bihar megyében, és Krassova város területén Szohodol nevű hegymagaslat.

Szokolár, falu Illadia és Potok közt. Nagy Lajos király 1363. évben kelt levele szerint Mykch, Finta de *Zakalar* fia, maga és testvére Balás, valamint Balás fiainak: Mihály, Lukács és Miklós nevében panaszt emelt az iránt, hogy László kevei főispán, Zubunya fia, és annak ilyédi alcastellanusai, a panasz-lók kövesdi jobbágysait Gergelyt és Mihályt Ilyédre hurcolták. hogy továbbá Kövesd szántóinak egy nagy részét és a legelőt, valamint Zakalarton egy kaszálót elfoglaltak, melyeknek tulajdonában már nemzetségek óta élnek a panasz-lók. A király meghagyja Szeri Lászlónak, Pósa fiának, hogy a dolgot megvizsgálván, a csanádi káptalannal együtt jelentést tegyen.

A nemzedékrend ez időben következő:

Finta de Zakalar		
{	Mykeh.	Balás.
{	Mihály. Lukács. Miklós.	

Az aradi káptalan 1428-ban, Zsigmond király parancsára, Muronyi Jakabot, Péter fiát, úgyszintén Muronyi Miklóst és Tamást, János fiait, a Krassó megyei *Zakolar* felének, és a Wrolez nevű birtok harmad részének tulajdonába igtatja.

A Marsigli-jegyzék 1690—1700. közt Szokolár falut a palankai kerületben sorolja fel. Ugyan ott az 1717. évi összeírás 55 házzal.

Mult század óta Szokolár a kir. kincstár birtoka volt, melyet 1855. évben az osztrák-magyar vasutttársaság szerzett meg. Területe 5641⁷⁴² hold a Helynévtár szerint, vagy 6728 hold a vasutttársaság statistikája szerint. Nagyobb része erdőség.

Fényes Elek az ő geographiai szótárában, Szokolár cikk alatt azt adja elő: Van itt egy régi hegyi váromladék, mely közönségesen *Potoki* várnak hivatik, de eredete bizonytalan. Találtnak itt néha régi pénzeket is.

A délmagyarországi tört. és régészeti társulat közlönye (Értesítő IV. 18. lap) azt írja még 1878-ban: »Illadiától délnek Szokolártól nem nagy távolságra régi váromladványok láthatók. Ezen vár multja s szereplése még felderítésre vár, sokan az ide közel fekvő Potok-hoz számítják.« Az Ortway és Szentkláray által szerkesztett Adattár (II. k. 335. l.) csak a szokolár-potoki vár nevét említi; és még arra sem mond véleményt, vajjon potoki vagy szokolári várról kell-e szólnunk. Történetforrásaink mit sem tudnak szokolári várról, azért az itteni romokat csak az illadiai vár maradványainak tekinthetjük. (Lásd Illadia, Potok.)

A Szokolár név szláv eredetű. Sokolare annyi mint solymárok, Falkner. Szokolár szerbül = solymár, der Falkonier. E vidéken van sok szláv helynév, mint: Oravicza, Szlatina, Kusich, Bosovics, Szemenik, Tikván, Bogodincz, Tirnova stb.

Sonthal nevű helységet említ Bél Mátyás kézirata Dolnia Lupkova és Berszaszka közt. Másutt nem láttam nyomát.

Szoplakorucz, hajdan falu Krassó megyében. Mátyás király 1471. oppidum Zewnyes és a hozzá tartozó *Zoplakorucz* stb. falut Ország Mihálynak stb. adományozza. (L. Hodos.)

Sztojcest, hajdan falu Birna és Drinova közelében. Brandenburgi György örgróf birtokai közt 1514—16. évben előfordul *Ztoynesth* falu 2 jobbágygal. E névalak többé elő nem kerül, és így azt azonosnak tartom *Ztoychest* helynévvel. Báthory Zsigmond fejedelem 1596. a Hunyad megye bozsuri kerületében fekvő Klicsova, Zsupunest, *Ztochyest* stb. falvakat Jósika Istvánnak adományozza. Ugyan e fejedelem rendeli 1601. évben, hogy lugasi Vlád János a Temes vármegyében fekvő Drinova és *Ztojchest* egész birtokába igttatassék. A meghagyás szól Zákán Gábor erdélyi káptalani requisitornak, a fejedelmi cancellária több tisztjeinek és Lugas vidéki nemeseknek. A beigtatás történt 1602. évben új adomány címén. Mint szomszédok részt vettek Máté János lugasi nemes, Peika Miklós de Ilhova, és Magyar Susanna de Pereo, Vlád János leánya Sofia 1607. évben a facseti kerületben fekvő *Ztoychest* (*Ztoychiest*) és Drinova falvak harmad részét Palovina Miklósnak, az ő mostoha atyjának 400 forintban bevallja.

Bethlen Gábor 1617. évben a marsinai, monostori, furdiai és a busori kerületet, és az utóbbiban *Ztoiczesthi* falut Török Istvántól zálogba veszi.

Sztojcest és Goizest, melyek elég közel feküdtek egymáshoz, nem lehet azonos helységeknek tekinteni, mert a brandenburgi örgróf jószágai közt mind kettő van megemlítve. Ma Sztojcest nem létezik. (Lásd Facset, Bozsúr, Goizest.)

Szöllős, hajdan falu Grebenacz mellett. János, Luka fia azt állítja, hogy a Krassó megyei *Zewles* helység az ő Gerebench nevű örökös birtokához tartozik. Róbert Károly az ő kérelmére 1341. évben meghagyta a tituli káptalannak, hogy *Zewles* falu határait bejárja, és Jánost, Luka fiát, annak birtokába igtassa be, minthogy halimbai Röth János e birtokot elfoglalva tarja. Azonban a beigtatásnak nevezett Halimbai János, és fia Imre ellenszegült. A pör 1346. évig húzódott, a midőn a király végre *Zewles* falut Jánosnak, Luka fiának odaítélte, mire aztán a csanádi káptalan őt annak birtokába bevette, a határok kiigazítását is megejtven. A határjárási bizott-

ság Szöllös értékét 50 márkára becsülte. — Szöllös Grebenacz közelében feküdt. (Lásd Igon.)

Szőnyes, hajdan oppidum Krassó megyében. Mátyás király 1471. oppidum *Zewnyes* (alább Zewnes), valamint Eros-megh, Chythorowcz, másik Chytharowcz, és Zoplakorwcz falvakat, a tartozékokkal együtt, Országh Mihálynak és Ongor Jánosnak adományozza. (L. Hodos.)

Szőrcsök. Vajjon Krassó megyei helység volt-e? arra semmi biztos jel nem mutat. Azonban figyelmet érdemel, hogy 1381. Pál de *Zurchuk* kövesdi várnagy, (Okltár. I. 97. sz.) és 1391. évben János, de *Zurchuk*, Lampert fia, a Himfy birtokviszonyokban részes. (Okltr. I. 132. sz.) Az egyik perlő fél a veszprémi káptalan igazoló leveleivel jelent meg.

Veszprém vármegyében ma három Szőrcsök van, külön melléknév alatt.

Szőrény, hajdan falu, valószínűleg a Berzava folyó azon vidékén, hol az Temes megye területére nyomul. E falut a Hímfyek birták jogtalanul, azért 1360. évben *Zeuren* stb. birtokaikra való joguk igazolására szólítottak fel. (Lásd Bokrand.) 1363. évben megidézett Domokos, Gyulvezi Iván fia, Lőrinc Ozyag fia ellen, *Zeurend* birtoka tárgyában. Torma István de *Zerend* egyik kijelölt kir. ember Vadasi Balogd és fia ellen, kik a gyertyánosi Csépiek birtokait pusztították. (Lásd Nyék és Csokal.)

Van Somogy megyében is Szőrény nevű falu.

Szuboticza, falu a Karas folyó partján, az oravicz-jaszenovai vasut mellett. Böhm Lénárt (Weiskirchen története 2-ik kiadás) azt véli, hogy a pápai tizedlajstromban említett Zombathel a mai Szuboticza falu; nem vevén észre, hogy a hivatkozott *Zombothel* az aradi főesperességben fekszik, a miért alatta a Maros jobb partján fekvő mai Szabadhegy értendő. A csanádi káptalan 1427. évben Zsigmond király parancsára Nagymihályi Albert vránai perjelt és fiait *Zobotycha* birtokába igtatja. A beigtatást megerősíti a király 1428-ban. Nagymihályi Albertnek tudvalevőleg több jószágá volt a Vitelnek (ma Vicsnik) patak mentén. (Lásd Szentgyörgy.) A Marsigli-féle jegyzékben 1690—1700 *Szuboticza* mint a palankai kerület helyése fordul elő. Ugyan ott említi *Subodiza* falut 24 házzal

az 1717. évi összeírás, valamint Sobotiza néven az 1761. évi térkép. Korabinszky *Suboticze*-nek írja. Tehát a névalak nem sokat változott, mióta történeti nyomát ismerjük.

Kís András I. Ferencről kir. adományt nyert és nemeséget, mely 1827. évben a Krassó megyei közgyűlésen kihirdettetett. Fia András 1845. évben krassói főispáni helyettes. Birta a Kiss család — mely innen vette előnevét, — még a forradalom után is. A helyszínelés idején gróf Bissingen Nippenburg Ernő, Nándor, Antal és Miksa lettek telekkönyvezett tulajdonosok. Ezek után 1865. évben tárgyalás és gyámhatóságilag helybenhagyott nyilatkozat alapján gróf Bissingen Alajos, Miksa, Károly és Mária jegyeztettek be mint tulajdonosok. Mária jutalékát 1870. évben gróf Bissingen Alajos, Miksa és Károly örökölték. Ezeknek egész birtokát 1875. évben gróf Bissingen, szül. Meraviglia Mária vette meg.

A falu területe 1658⁶⁶⁰ hold.

Van Szuboticza falu Kőrös, és Szubotiste Szerém megyében.

Szudriás, falu egyenlő távolságban Lugos és Facset közt, Bozsúr, Zsupan, Szuszány, Szurduk és Szécsen falu által körül határolva. Régi neve *Szederjes*, a melynek elferdítése a mai Szudriás. Omori László fia Bertalan 1383. évben a királyné törvényszékénél panaszsképp adja elő, hogy Hankó kassai polgár, és fia Mihály, az ő, Krassó megyében fekvő *Scederyes* és Szentandrás nevű falvait minden jog ellenére, birtokolja. A vádlottak azonban személyesen azt felelték, hogy joggal ülnek ezen birtokokban, melynek bizonyítására okleveleiket ígérték előmutatni. — Mielőtt az e célra kitűzött határidő, t. i. 1384. évi Szent György utáni nyolcad napja bekövetkezett, Hankó meghalt; fia pörhalasztást nyert, de meg nem jelenvén, elmarasztaltatott. Bertalan halála után a felperesség átment nővérére, Katalinra, ki a pört folytatta, miért is Hankó fia Mihály, 1388 évben a birtok jogát kitüntető oklevelek előmutatására megidéztetett, és pedig saját *Zederyes* nevű birtokában Szent Márton napján Wassanyi Soldos Miklós királyi ember, és Pál csanádi kanonok által, legközelebbi Szentandrás nyolcadára. Mihály azonban akkor sem jelent meg az ország-bíró előtt, sem a kettős birságot meg nem fizette. Az ország-

biró ennél fogva felszólítja a csanádi káptalant, hogy Hankó fiát Mihályt három országos vásáron kiáltassa ki, és ott intse meg, hogy jövő Hamvazó Szerda utáni nyolcadán, a már 21 márkára felszaporodott bírságot fizesse meg, és az okleveleket Omori Katalin ellen mutassa be. A csanádi káptalan, és a királyi ember a hármass vásáros kikiáltást Kenezrekeze, Berekszó és Utven faluban végezték. A vádlott mind a mellett most sem jelent meg, sem ügyvédét nem küldte, a miért Katalin Szederjes és Szentandrás Krassó megyei falvakat magának újra követelvén, jogainak igazolására okleveleket terjesztett elő.

Mind ezeknél fogva, és midőn ez ügy még 1384. évben Széchy Miklós országbíró, és 1388-ban Bubek Imre országbíró előtt megfordult, végre az utóbbi 1390. évben Katalin javára ítéletet mondott, meghagyván a csanádi káptalannak, hogy nevezett Omori Katalint *Zederyes* és Szentandrás birtokába vezesse be. A káptalan 1390. évben jelentést is tett Zsigmond királynak, hogy a beigtatást teljesítette. Katalin ügyvéde kimutatta, hogy Szederjes Dench falu határában fekszik.

A pör folyamából említést érdemel, hogy Hanko Szederjesre való jogát azzal kívánta igazolni, hogy Vejtehi Miklós, Tivadar fia, 1329. évben Ujudvar, Dench és Geur nevű örökös birtokait, Omori Gál mesternek, Miklós fiának, tehát a panaszló Omori Katalin nagypapjának 1000 márka finom ezüstért örökre eladta. Bubek Imre országbíró 1390. évben, épen azon körülményre támaszkodván, hogy *Zederyes* Dench falu határában fekszik, e Szederjest Omori Katalinnak, Bertalan jogörökösének ítéli oda.

Zsigmond király 1407. évben, Hanko fiának Mihály halála után a Krassó megyében fekvő Bay és *Zederyes* falvakat, az utóbbihoz tartozó Szent András nevű földdel és a Temes megyei Berény falut Ozorai Pipo temesi főispánnak adományozza.

Krassó vármegye 1437. évben bizonyítja, hogy egy szederjesi ember, t. i. a székely ispán fiainak jobbágya, egy mező-somlyói királyi jobbágyot megölvén, ezért törvényes homagiumra ítéltetett. — Brandenburgi György őgróf 1514—16. birja a bozsuri kerületet, melyhez *Zederjes* tartozott 9 jobbágygyal. Báthory Zsigmond 1596. évben a Hunyad megyei bozsuri

kerületben fekvő *Zederyes*, Kaperlo, Sziget, Zsupan, Szurdok stb. falut Jósika Istvánnak adományozza; ki már 1590. évben a szörény megyei Szederjest kapta.

A két Szederjes az által különböztethető, hogy a Bozsúr melletti Krassó, utóbb Hunyad megyében; a másik Zsidovár mellett, Szörény megyében fekvőnek mondatik. Báthory András 1599. évben mind a két Szederjest Sarvasággy Zsigmondnak adományozza, ki azokat 1607. évben Keresztesy Pálnak elzálogosítja. (Lásd Szederjes.)

Lutsch János a maga diariumjában 1658. év alatt azt írja, hogy a Barcsai Ákos-féle követség szeptember 19-én ezen helyre érkezett útjában: bey *Szudre*, einen kleinen Markt. (Kemény: Fundgruben I. 304. lap.)

Marsigli helységjegyzéke 1690—1700. évekből *Szudrujas* falut a facseti kerületben sorolja elő. Nem lehet tudni, mióta változott át a régi Szederjes ily névalakká. Az 1717. évi összeírás hallgat e faluról, de az 1723. évi térkép még is feltünteti *Sudriasch* falut.

A múlt század óta Szudriás a kir. kincstár birtoka. Határa 2355⁴⁷⁰ hold.

Helynevek: Valia Kirliei és Masztakane, erdőrészek. Szelistye, Lunka, Rovina dülők. Patakok: Kirlia, mely csak esős időben tart vizet. Szaraz patak. A Reu patak. Csak az utóbbi forgat néhány malmot, és határt képez a zsupáni állományi földek felé.

Szuginull, mint temes-megyei praedium 1617-ben Bethlen Gábor zálogbirtokába megy. Zsupunest és Kaperlo közt említettik és így a mai Szécsen és Kis-Szurdok táján feküdt. Más alkalommal e falu szóba nem kerül.

Szuhatya, hajdan folyó Krassó megyében. Himfy István Krassó vármegye előtt 1404. eltiltja Csépi András fiait: Andrást, Jakabot és Miklóst, nehogy az ő szántóföldeit, kaszálóit és erdeit a Borzova és *Zuhatja* folyó közt elfoglalják avagy használják.

Szuhor, hajdan falu Krassó megyében. László nádor az 1370. évi Krassó megyei közgyűlésen Hranoya kenézt, királyi jobbágyot *Zuhor* faluban mint orgazdát és tolvjat elítéli.

Szumucs. Lippa várához tartozott. 1597-ben *Zwmuch* faluból Petrovics Sifko jelen volt Jósika Istvánnak tótvarádiai statutióján. Zoran, Szpata, Balincz faluval említettik.

Szumarinocz, lásd Zumarinfalva és Szentmarinest.

Szurdok vagy Nagy-Szurdok, falu Dognácskához nyugotra, Temes-megye szélén, a Csornovetz vagy Sornovetz patak mellett. Krassó vármegye 1406. évben vizsgálatot rendel Domokos de *Zurduk* ellen, ki 70 juhot elvett remetei Himfy István jobbágyaitól. István de *Zurduk* 1436. kijelölt kir. ember a Mychk János, Lőrinc fia által Sándorpatakán elkövetett erőszakos foglalások tárgyában. 1490. évben *Zurduki* Péter és László Csornai Mihály ellen vallanak. Úgy látszik, akkor temes-megyei birtokosok voltak.

Feltűnő, hogy a Marsigli-féle jegyzék Nagy-Szurdokot nem említi; — beosztása szerint a bogsáni vagy verseczi kerületben kellene előfordulni. Az 1717. évi összeírás *Surduk* falut Doklen és Ferendiával együtt 46 házzal a verseczi kerületben sorolja elő.

A múlt században Szurdok a kir. kincstár birtoka volt. A forradalom után a Csiky családot találjuk a falu birtokában. A helyszínelés alkalmával 1866. évben Csiky Mihály birta Nagy-Szurdokot, kitől 1881. évben Keil Gyula bécsi lakos vette meg.

Nagy-Szurdok területe 8823³¹³ hold. A falu hegyes-völgyes határában vannak Rovina, Valya afunda, Valya Nanovistye és Bokorondia nevű dülők. Ez utóbbi egy eltűnt falu nevét tartja fenn. (Lásd a Deákolcz cikket.) A falu mellett négyszögű magos sánc tűnik fel.

Némely írók ide helyezik a Centum putea nevű római mansiot (Böhm Temesvári Értesítő IX. 56. és 58. lap.), ezek közé tartozik Torma Károly is. Mások e mansiot Germanra teszik. (Értesítő u. o. 51. lap.) Bizonyos, hogy Nagy-Szurdok vidéke most is vízforrásai sokaságától nevezetes.

Kis-Szurdok, falu Szudriáshoz keletre, Furdiahoz éjszakra. A falu egész környéke, nevezetesen az egész bozsuri kerület György brandenburgi örgróf tulajdona volt a XVI. század elején, de Szurdok az ő itteni birtokai közt nem említettik. Busary György de *Zurduk* 1511. évben a nevezett határgróf

által pereltetik, hogy csordájából több ökröt elhajatott fegyveres jobbágysai által. Busory Gáspár de *Zurdok* 1590. évben szomszédnak neveztetik, midőn Jósika István a zsidóvári uradalomba volt igtatandó. Báthory Zsigmond fejedelem 1596. évben Szurdokot Jósika Istvánnak adományozza, megjegygezvén, hogy e falu Hunyad vármegye bozsuri kerületében fekszik. Jósika megbukván, a fejedelem 1595. december 10-én szurdoki Busory Farkas, Gáspár Jánosnak és Péternek a Temes megyében fekvő *Zurdok* és Ruzsinosz egész falvakat, valamint Kerlie és Szpin, másképp Tövis temes-megyei praediumokat adományozza hű szolgálataikért, annál is inkább, miután a fejedelem meggyőződött, hogy az adományzottak ősei is már birták e jószágokat; de ezek később török hatalom alá kerültek és azok tartották, míg Báthory Zsigmond győztes fegyverei ezekből ki nem űzték. A beigtatás történt 1599. február 4-én Bagossy Jakab, kir. ember és Zákán Gábor az erdélyi káptalan küldöttjének közbenjöttével. Mindjárt a statutió, első napján harmadiai Pokol László ellentmondott a beigtatásnak *Zurdok* és Ruzsinosz részbirtokára, az úgynevezett »Pokol rész«-re nézve. Ugyanakkor a Botinesden lakó Sztanko Mihály, a fejedelem jobbágya, a maga és Sztanko István, János és Farkas nevében ellentmondott egy Szurdokon levő malomra nézve. Ugyanezen malomra nézve ellentmondott Sztanko András özvegye Euphrosina. A már nevezett szurdoki Busory Gáspár 1602. évben mint királyi ember szerepel. (Lásd Dajest.) Bethlen Gábor 1617. évben zálogba veszi, és akkor *Szurdukul* néven a bozsuri kerülethez számíttatik.

A Marsigli jegyzék *Sorduk* falut, melléknév nélkül, Birna stb. faluval együtt a facseti kerületben sorolja elő. Ugyan ott az 1717. évi összeírás 15 házzal. (Lásd Marzsina, Oláh-Endréd.)

E falut Görög a térképeihez kapcsolt névlajstromában *Oláh-Szurdok*-nak nevezi.

Területe 1851¹²⁰⁰ hold. Birtokosa a kir. kincstár.

Dülőnevek: Sessu, Szlatina, Czepari, Szurippe, Dialu Sabenlui, Valia Pai. Van egy csermelye: Valia szatului, mely a közlegelőn és a Vena mika nevű helyen folyik.

Szuszány, falu a Béga mellett, Monostor Bozsúr és Zsupan közelében. Báthory Zsigmond fejedelem 1596. Bozsúr mezővárost és a hozzá tartozó Hunyad megyei falvakat: Klicsova, *Zuzany*, Sztojzest stb. adományozza. A *Zuzany*ban lakó jobbágyok: Ztepan Benedek, Czigul Lupej és Jovicza Lajkul 1598. mint szomszédok jelen vannak, midőn Török István a monostori kerület számos falvai birtokába igttattatik. Báthory András fejedelem a Hunyad megyében, a bozsuri kerületben fekvő *Zuzany*, Zsupan és Paulest falut Sarmasághy Zsigmondnak adományozza; kevéssel utóbb szeptember 3-án meghagyja Barcsai András lugosi és karánsebesi bánnak, hogy ezen három falut Balotha Mihálynak és Török Ferencnek, Jakab unokájának kezére bocsássa, megértvén ezeknek e jószágokra való jogukat. Mihály havasalföldi vajda, ki 1599. október 28-án a szenterzsébeti csata folytán Báthory András bibornokot az erdélyi fejedelemségtől megfosztá, és magát sok hitszeggéssel hatalmába behelyezte, Gyulafehérvárott 1599. december 16-án kelt levelével Balotha Mihálynak és Török Ferencnek, Jakab unokájának, további hűséges szolgálatok reményében, a Temes megyében fekvő *Zuzan*, Supan, Paulest és Klicsova falvakat adományozza, megjegyezvén, hogy az első három nevezett falut már Báthory András adományozta Balotha Mihálynak és Török Ferencnek, kik is azóta azokat békésen birják. Miután azonban az erdélyi országgyűlés november 20-án Báthory Zsigmondnak minden adományát érvénytelennek nyilvánítja és megsemmisíti, de különben is Mihály vajda hadi jognál fogva birja Erdélyt, az adományozási jog reászállt, miért e falvakat kir. joggal nekik adományozza. Mihály vajda azt is mondja, hogy már Balotha Mihály és Török Ferenc ősei birták ezen falvakat a hódítás ideje alatt, utóbb aztán a törököktől visszafoglaltattak és Erdély kormányzása alá jöttek. (Lásd: Klicsova, Monostor, Bozsúr, Zsidóvár.)

A Marsigli jegyzék 1690—1700. évben *Susagnj* falut a facseti kerületben említi. Ugyanott az 1717. évi összeírás *Susanne* falut 20 házzal. Korabinszky Suschan-nak írja. A múlt század óta mindig a kir. kincstár birtoka volt.

Területe 1975⁷⁵⁴ hold.

Szuszány falu van Arad megyében. Szusanj házcsoport

Konszko községben a likkai végezredben, és az ogulini ezred területén. Szuszény falu Hunyad megyében, Borgo-Szuszény Naszód vidékén.

Szuska, falu a radimnai jegyzőségben. Az 1717. összeírás Sieska 11 házzal. A katonai határőrvidék felállításakor az oláh-illir ezredhez csatoltatott, később a szerb-bánsági őrezred és pedig szerb-poszesenai századához. Ó-Moldova közelében fekszik. Határa 1419¹⁴⁴ hold.

Szuteszka, hajdan két ily falu a krassói kerületben. Bokosnitza Miklós 1535. tiltakozott az ellen, hogy Zápolyai János király Gerlistye, *Zwthezka* és Krassowcz praediumokat Peyka János, György és Péternek adományozta. Mindkét fél vitatta, hogy elődjeik azokat Nagy Lajos királytól kapták adományban. Az igazolványok megvizsgálására János király 1536. évben határnapot tűzött ki. A helynév itt *Kethezwthezka* alakban is fordul elő, a mi 1535-ben csak kevés változással *Kethczwthezta*. (Lásd a krassói Gerlistyét.) (Oklevéltár II. 390. 393. sz.)

Volt ily helység Bosniában is. Twartko István bosniai király egy levele 1340-ben kelt in aula nostra regali Suteska. A slavoniai tartományi gyűlés 1538-ban Joannem Golecz de Zotezka egyik adóbeszedőül kinevezi. (Corp. Jur. 369. lap.) Létezett Varasd megyében 1547. évben Zotheszka falu; (tán a mai Szutinszka) és van Bars megyében Szutecska diversorium.

Sutescha — más oklevélben: Soteske — 1390. évben Twartko István bosniai király székhelye.

Thalmadia, hajdan falu a Maros balpartja táján Dubesthez éjszakra. Majd Temes, majd Hunyad megyéhez tartozott. V. László király 1453. évben Hunyadi Jánosnak a sugyai kerületet adományozza, melyben *Thamadia* falu feküdt; az aradi káptalan 1454-ben Hunyadit beigtatja. Garai Job 1479. évben több Temes, Csanád, Csongrád és Arad megyei falut elad Bánfy Miklósnak és testvérének Jakabnak. Az arad-megyei falvak közt van Kápolnás, Alsó- és Felső-*Thalmag*, Veresmart stb. Az erdélyi káptalan ez évi igtatási jelentésében a helységek Felső- és Alsó-*Thalmonya*-nak vannak írva. Brandenburgi György örgróf 1514—16. év táján a sugyai kerületet és abban

Thamadia falut 11 jobbágygyal bírja. Báthory Zsigmond 1597. évben a Hunyad megyei monostori kerületben fekvő *Thalmadia*, Dubest, Prodanest stb. falut Török Istvánnak adományozza, a ki 1598. Bálinttal együtt beigtattatott. Báthory Gábor fejedelem 1612. évben az akkor Temes megye monostori kerületében fekvő *Talmagie* (másutt: Talmage) praedialis birtokot Török Katalinnak visszaadományozza. E praedium *Telmage*-nak van írva. 1617-ben, midőn Bethlen Gábor zálogba veszi, a ki *Thalmadiát* 1620. Török István halála után, a monostori kerületben fekvő Jersnik, Dubest, Sugdia, Kladova stb. praediummal együtt ifj. Bethlen Istvánnak adományozta. (Lásd: Szád, Monostor, Marsina.)

Krassó vármegye Vörösmart határában van Vale Talmadia nevű szántó, rét és csermely, és a vele határos Osztrov határában Valea Talmadie erdő. Az említett Talmadia falu tehát kétségtelenül e két falu közelében feküdt.

Talyánfalva, hajdan falu Krassó megyében. László nádor és opuliai herceg 1370. Krassó megyével közgyűlést tartván, ott Wolha, Zemerének *Talganfalwá*-ban lakó jobbágyát, mint nyilvános gonosztevőt elítéli.

Taraszlopatak, hajdan patak Temes és Krassó megye szélén. Egerszeg (ma Jerszeg) 1369. évi határjárásában *Tarazlopathakafeu* mint határhely.

Tapia, falu Lugoshoz keletre határos. A Dio Cassiusnál említett Tapae, Cluverius szerint Erdélyben feküdt, mások azt Severinummal azonosítják. Böhm Lénárt szerint Trajan Tapae (szerinte a Lugos melletti Tapia) mellett verte meg Decebált, és a Temes mentén Karánsebesre vonult. (Lásd: Mittheilungen der k. k. Central-Commission für kunst- und historische Denkmale in Wien. Jahrgang VIII. 1882. év, 4. füzet. Továbbá Böhm: A Bánság külön történelme I. 15. és 23. lap. és Temesvári Értesítő IV. 9. lap.) E kis falunak klasszikus múltat adni nagyon kétséges becsű vállalkozás. Az ókori adatok érthetetlenek és az erőszakos magyarázatokkal nem nyerünk semmit. A helynév folytonossága a római kortól kezdve annál kétségesebb, minél feltűnőbb, hogy a középkorban Tapia-nak semmi említése nincs történetforrásainkban. Még a XVIII. század végén hiában keressük Tapia nevét helységeink sorában, pedig

Lugosról egy meglehetősen részletes határjárásunk van 1557. évből, mely a vidéknek csaknem Gavosdiáig terjedő topographiai leírását adja. Nem ismeri Tapia falut sem az 1717. évi összeírás, sem az 1723. évi térkép. Az 1734. évi földrajzi és közigazgatási beosztás szintén hallgat Tapiáról, csak az 1761. évi térkép tünteti fel azt, és így ezen időközben épülhetett a ma is kicsiny község, melynek területe 1098¹⁴²⁷ hold. Birja a kir. kincstár. Anyakönyvek vannak 1776. év óta.

Tarnicza, hajdan falu Forazest táján. Brandenburgi György örgróf 1514—16. évi birtokai közt a marsinai kerületben előfordul *Felső-Tharnycza* 10 jobbágygyal. Báthory Zsigmond 1597. évben a marsinai kerületben fekvő Tarnicza falut Török Istvánnak adományozza. Az ő halála után Bethlen Gábor 1620. évben Tarnichát ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. (Lásd Marsina.) Némely oklevélben a helynév Farniczának van írva, de hogy ez hibás, mutatja, hogy Forazest határában ma is van Tarnicza völgy, ez tehát a helyes kiejtés. Fara és Tharnicza együtt említettnek, tehát különféle helységek. Fara a mai Forazest.

Thomai, hajdan falu az egykori Majusfalva és Bodofalva vidékén. A Himfy István-féle pörben 1401. évben János, László de Thamay (alább Thomay) mint kir. ember szerepel.

Theberpataka, hajdan patak Temes és Krassó megye szélén. A csanádi káptalan 1369. évben leírja Egerszeg határait és mondja, hogy a *Theberpathaka* a Médiáspatakába ömlik, mely utóbbi a Poganisba szakad. Ma Krassó megye területén keresendő.

Tegen, hajdan falu a mai Jerszeg vidékén. 1390. évben Egyed, István de Tegen fia kir. ember. (Krassói Oktár I. 129. 132. sz.)

Tejed, hajdan falu. Farkasfalvi Pető 1364. évben arról vádolá sógornéját Klárát, hogy férje Farkas halála után, minden vagyont, — 4 jó lovat, 6 ökröt, 4 tehenet, 60 bárányt és 40 kocsát, továbbá ékszereket, egy szekrényt, ágyakat stb. összeszedett — és *Teyed*-re Miklós fiának birtokára vitte, hol Jánossal, Valase fiával római törvényes szokás szerint — *lege romana* — összekelt. Kont Miklós nádor azért a mezősomlyói nádori közgyűlésen Klárának meghagyta, hogy Szent Mihály

utáni nyolcadán Gay faluban, a Boldogasszony templomában megjelenjék, és a tituli káptalan küldöttje előtt igazolja magát e vád ellen. 1370. évben László nádor és opelni herceg a Krassó megyében tartott közgyűlésen egy Gozcyn nevű csavargót és Dobrát, György vajdafi jobbágját, ki *Teyed* faluban lakik, mint a közbiztosság veszélyeztetőit elítéli. Ugyanez évben neveztetik Simon, Heym de Teyed fia, Krassó megyei szolgabírónak. 1378. évben Mihály Dienes de *Teyed* fia, kir. ember Krassó megyében.

Az aradi káptalan, Csufa 1411. évi határjárásában, a hegyháton át *Teid*-re vezető utat említ. Hogy e név a fentebbi falura vonatkozik, nem lehet állítani.

Kis-Telek. 1370. Tamás, Miklós de *Kisteluk* fia, a Krassó megyei alispán küldöttje.

Telest, hajdan falu. Báthory Gábor fejedelem 1612. a temes-megyei marsinai kerületben fekvő *Telist* (másutt Telest) falut Török Katalinnak visszaadományozza. (L. Marsina.) Vajjon más időben is osztózott-e a marsinai kerület sorsában? nincs feljegyezve. Telest falu csak ez egy esetben említettik.

Temerest, falu a Bega mellett, Facsettel éjszakra határos. György brandenburgi örgróf 1514—16. évben a monostori kerületben birja *Thyhomeresth* falut 3 jobbággyal. Báthory Zsigmond fejedelem 1597. a Hunyad megye marsinai kerületében fekvő *Thihomerecst*, Zoran, Szintiest stb. falut enyingi Török Istvánnak adományozza; ¹⁾ a beigtatásnak e falvakba 1598-ban ellentmondottak Ztanissa Mátyás diák maga és neje Pithar Borbála, továbbá Maczesdy Ilyés és Batizfalvi Gábor nevében. Báthory Gábor 1612. évben az akkor Temes megyében fekvő Monostort és a hozzá tartozó *Thehomirest* praediumot Török Katalinnak visszaadományozza, Bethlen Gábor 1617. évben a monostori kerület falvait zálogba veszi, köztük *Tyhemeresth*. 1620. évben a fejedelem a marsinai Tihemerest és a monostori Prodanest, Sugdia, Kladova, Thilomerecst stb. praediumokat ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. (L. Tihomerecst.)

¹⁾ Az adománylevél ismételve a marsinai kerületben Thihomerecst, a monostoriban Thilomerecst falut említ.

A Marsigli-jegyzék 1690—1700. évből *Tomerestj*, Szintiest stb. falut a facseti kerületben sorolja elő. Ugyanitt az 1717. évi összeírás *Tomereschke* néven 17 házzal. A XVIII. század óta a kir. kincstár birtoka. Területe 2296⁹⁰⁸ hold.

Helynevek: Regina, Sopotu, Garestye, Magura, Sioka, Lugosana, Gurmenu, Gyalu Zsigyilestye, Ornitza, Fontina mosului. Rapu saszi.

Temesely, ma *Bega* folyó. Az 1723. évi térképen Temeselynek van írva az a folyó, mely az 1761. évi térképen Beghának neveztetik. A lunkányi vasolvasztónál a Padies hegyről lejöő Topla víz tűnik elő, és itt a Reu patak nevét veszi fel. Az a lunkányi Reu egy másik Reu-val, mely Pojen felől jő, egyesül Kurtja falunál és itt Temesel-nek kezdik nevezni. Már 1766. évben hivatalos indítvány tétetett, hogy a Reu patakból szakadó Temisely egész Facsetig egy csatornába vezettessék és egyesíttessék.

De létezett *Temesely* helység is. Hunyadi János 1444. évben adott ki »protectionales pro *possessione Themesel*.« (N. R. A. fasc. 51. Nr. 28. vel Transilvanica fasc. 9. Nr. 32.) (Lásd erről Szörényi Bánság II. 543. lap.)

A Désy család a temeselyi előnevet viselte.

Teremfő, hajdan Krassó megyében. László nádor, opuliai herceg 1370. évben a csavargó Kychynt, Nogyhna fiát és Radost Týseu fiát, *Teremfeu* királyi faluban lakó jobbágyot, a Krassó megyével tartott nádori közgyűlésen tolvajlásért elítéli.

Tergovistie, falu Krassó megyében, Balincz mellett és a Béga csatornánál. Első említését Marsigli-nél találjuk, ki azt 1690—1700. a lippai lunkaság falvai közé sorolja. Az 1717. évi összeírás a facseti kerületben említi 10 házzal. Az 1761. térképen van egymás mellett Tergovistie és Tergovista. Korabinszky-nél: Tergowi. Területe 2412⁸⁷⁵ hold. Birtokosa a kir. kincstár.

Terjén, hajdan majorság Krassó vármegye nyugoti szélén, tán a Berzava vidékén. Ghurei Mihály, Péter fia a Krassó vármegyében fekvő *Teryen* részbirtokát tíz márkáért elzálogosította Jakabnak, János fiának. ¹⁾ A kiváltás idején Jakabnak

¹⁾ Jakab András veje volt, András pedig Nigas fia.

szabadságában áll az időközben odatelepített jobbágyokat elvinni. E bevallás történt Lőrinc mester krassói alispán előtt. Ez időben Terjén csak két házból állt. Krassó vármegye 1421. évi bizonyítványa szerint Csép Miklós eltiltotta Himfy István fiait, hogy a Berzava folyását más irányba vezessék; a tiltakozás történt *Terieni* Demeter előtt, ki utóbb (1428. évben) mint kir. ember szerepel Szokoláron a Muronyiak beigtatásánál. E beigtatásra még ki volt jelölve Erne fia Jakab, szintén Teryen-ből.

Ters, hajdan falu Krassó megyében. László nádor, opuliai herceg, 1370. évben a Krassó megyei közgyűlésen Ztoyk-ot és fiát Woyk-ot, néhai Konyabán fiának Ferencnek, *Ters* faluban lakó jobbágyait (in *Ters* commorantes), tolvajlásért elítéli. Széchenyi Frank és Simon, Zólyom és Trencsén vármegye főispánjai, néhai Konyabán fiai, 1388. évben Krassó megyében fekvő Haam, Lőrincfalva és *Teers* nevű falvaikat cserébe adják Zsigmond királynak a Bars megyében fekvő Zsarnocza és más falvakért. (L. Orosz és Haam.) Mária királyné ugyan e tárgyú adománya kelt 1389. decemb. 28-án. (Okltr. I. 126. sz.)

Teu, patak, mely Ezeres-en keresztül folyik. Esővízből táplálkozik. Ebbe folyik Szocsánból a Valea szatului és az Úrvíz nevű viz.

Téd, hajdan falu tán Krassó megyében. 1418-ban János, Mihály de *Teed* fia, mint kir. ember szerepel, midőn Benke Péter (a Krassó megyei) Bastvisse faluból 9 ökröt elhajtott.

Téglavár, hajdan határhely Krassó megyében. Említve Ikus falu 1364. határjárásában: locus *Teglavar* vocatus. (Oktl. I. 110. l.) V. ö. Csaramida.

Tihó, Csuta és a Krassó megyei Pestere közti határok 1411. évben megigazítottván, ez alkalommal említették mons *Tihóhegye* és *Kis-Tihóhegye*; rivulus *Kis-Tihópataka*.

Tihomerest, lásd Temerest.

Nagy-Tikván, falu Krassó megyében a Karas folyó mellett, a Temes megyei határon. *Tikfan* Szörény megyéhez tartozott, midőn 1699-ben annak kenéze Macskási Péter érdemei mellett vallomást tett. Marsigli helységjegyzéke *Tikván* falut 1690—1700. év táján a verseczi kerületben sorolja elő. Az 1717. évi összeírás is ugyanott *Dikvan* falut 122 házzal említi, a mi

népességi jelentőségét tanúsítja. Még Korabinszky (1785.) csak egy Tikván falut ismer, de Vályi (1799.) Nagy- és Kis-Tikván falut különböztet meg; mindkettőt akkor a kir. kincstár bírta.

A nagy-tikváni templom épült 1795. évben, beszentelte Szakabent püspök 1806. évben; anyakönyvek léteznek 1777. év óta. Fából épült iskolája volt 1800-ban.

Nagy-Tikván területe 4685¹⁴⁰ hold. Helynevek: Culmea Nendراسيului, Culmea lui Oprian, Culmea Szerbiloru, Nandros patak, Tikván és Székas határán. Nendres halom. Nandras forrás, mely a Karasba siet. Berkas völgy és patak, Gyalu Domnedieu (= istenhegy). Csóka, Komoristye oldalán. A Tikván névről az a vélemény, hogy ez szláv eredetű. A törökök nevezték el így a falut, mert területén roppant nagyságú tőkök nőttek.

Különben említetik 1437. évben Tygvan Péter nevű Krassó megyei nemes, és így lehetséges, hogy személynévből lett-e helynév.

Kis-Tikván, falu, Nagy-Tikvánhoz délre, Kakova, Greovac és Agadics közt. E falut a kir. kincstár telepítette a múlt század második felében. Plébániája felállítatott 1779. évben. Iskolája épült 1805. évben.

Határában folyik a ragadozó Potop hegyi patak, mely az agadicsi hegyekben ered, és nyugotra a Karasba szakad. A Valea Szatului csermely, Kis-Tikván éjszaki részén ered, és rövid folyás után szintén a Karasba vegyül. Van a határban malomcsatorna, a falutól nyugotra, vizét a Karasból kapja, hossza egy mérföld, szélessége 3 öl.

Kis-Tikván területe 3699¹⁵⁶² hold. Bírja a kir. kincstár. Helynevek: Gyalu Balan; egykori birtokosától. Fatza Podovitza. Djalu lupului (= farkasvölgy). Valea Mik. — Csiklovan és Balan utca. Piatra mori, hol malomkövek fejtetnek. (Lásd Nagy-Tikván.)

Tilomereſt, hajdan falu a monostori kerületben. A mai Temereſt falu mindig a marsinai, Tilomereſt a monostori kerülethez tartozott. Ugyan azon sorsban részesült mindkettő 1597. és 1620. évben; t. i. hogy előbb Báthory Zsigmond Török Istvának, utóbb Bethlen Gábor ifj. Bethlen Istvánnak

adományozta. Csak azon jószágok közt, melyeket Bethlen Gábor 1617. évben zálogba vett, fordul elő Tihamerest (Temerest), Tilomerest pedig nem; a mi különben csak a kancellária hibája lehet. Minden esetre Tihomerest és Tilomerest a megkülönböztetésre nézve veszélyes közelségben feküdtek. (L. Temerest.)

Tinkova, falu a Temes jobb partján, Szakul irányában, Zsidóvár és Istvánhegy közt. Évszázadokon át a Macskási család bírta, mely innen vette előnevét. Zsigmond király ezen család kérelmére 1411. évben rendeli, hogy az aradi káptalan a sebesi kerületben fekvő Ruzsinosz, Tópicza, Leurdis és *Tinkova* határait körüljárja és kiigazítsa, a mi meg is történt. A Macskásiak tehát már előbb is birták e jószágokat. A király 1429. évben Ruzsinosz, Leurdis és Toplicza falu birtokát új adománynyal ruházza a Macskási családra, — Tinkova ez alkalommal nem említettik. I. Ulászló király Macskási Miklóst, Dénes fiát és osztályos atyafiait megerősíti Macskás, *Alsó-Tinko*, Ruzsinosz stb. birtokában. 1447. évben bizonyítja a karánsebesi kerület nemessége, hogy Macskási Sorban, Demeter és László a Macskási-féle jószágok harmad részének jogos birtokosai, és hogy nevük mint ilyenek I. Ulászló új adományából csak tévedésből maradt ki. Mátyás király 1464. évben *Tynko* praediumot Macskási Jakabnak, és Perloi Tamásnak adományozza. A praedium ez időben a lugasi kerületben fekvőnek mondatik, holott ezelőtt (még 1456. évben) a karánsebesihez tartozott. (Lásd Perlo.) Az aradi káptalan nevezett Jakabot és Tamást a Tinko praediumban rejlő királyi jog birtokába igtatja. Macskási Jakab zsidóvári várnagy 1470 körül Macskás, Tinkova, Zazest, Leurgis, Ruzsinosz stb. birtokát 300 arany forintért elzálogosítja. (Lásd Zsidóvár, Macskás.) Ugyan ő 1478. évben a Muthnoki Mihálynál elzálogosítva volt macskási, csutai, tövisi, *tinkovai* és perlői részbirtokot annak özvegyétől, Angalittól, 20 arany forintért visszaváltja. (Lásd Macskás.) János király 1531. Váradon kelt levelében a Temes vármegyében fekvő *Thynkova* falu részbirtokát Tinkovai Pétertől elvevén, valamint annak minden egyéb jószágait is Temesmegyében, azokat Bekényi Benedek mesternek, királyi személynöknek, Balassa Gyarmathi Imrének és Kas-

fonó Máté kir. udvarnoknak adományozza. Tinkovai Péter azért fosztatott meg birtokától, és ez azért esett királyi collatio alá, mert Bizerei Gáspárt, ki Tinkovai nejét valami haragból egész annak házáig üldözte, utóbb megölte. Midőn Petrovics Péter temesi főispán, 1548. évben Zsidóvár, Sidimir, Nadrág stb. falvak részbirtokába igttattatik, mint szomszed részt vesz tinkovai Macskási Péter és Balkó Miklós. Isabella királyné 1559. évben rendeli, hogy Macskási István és Anna, Macskási Péter özvegyének Macskás, *Thynkova*, Zagusen és Ruzsinosz faluban fekvő birtokainak határai elkülöníttessenek. 1568. évben Tinkovai Duma János II. János király által Hegyeresbe birtokosztályra kiküldetik. 1569. évben karánsebesi Bachuli Dorottya *Thinkova*, Zagusen, Macskás és Ruzsinosz faluban levő részbirtokait Duma Jánosnak és Istvánnak 51 forintért elzálogosítja. Tinkovai Macskási Péter és Mihály 1572. évben november 14-én *Tynkova*, Delar, Macskás stb. falu részbirtokait 600 magyar forintért elzálogosítják karánsebesi Tóth Miklósnak és Gáspárnak. Tinkován 1574. évben felső Charina és alsó Charina, másképp »tilalmas« nevű, szántó földekből álló határrész volt, melyet Macskási Miklós, egy Maykul György nevű jobbággyával együtt Duma Jánosnak elzálogosított. 1582. évben tinkovai Macskási Péter 40 forintért Tinkova és Delar falubeli részbirtokait Macskási István övegyének Borbálának elzálogosítja, kikötvén, hogy az ő jobbággyának Györgynek »minden Czarinában« egy hold szántóföldet adjanak. Báthory Zsigmond vajda, karánsebesi Cziklán János kérelmére, azt rendeli 1584. évben, hogy az ő és Macskási István gyermekeinek (Péter, Mihály és Orsolya) részbirtokai Ruzsinosz, Zagusen, *Tinkova*, Delar és Macskás faluban, Szörény vármegye karánsebesi kerületében új osztály alá vétessenek, és egymástól elkülöníttessenek. Ez időtájban Bokosnitza István, György és Miklós részbirtokukat Tinkován 32 forintért tinkovai Macskási Farkasnak zálogosítják el.

Tinkovai Macskási Farkas és Mihály egyezkedésük értelmében beleegyeznek abba, hogy Duma János és István részbirtokait *Tinkova*, Ruzsinosz, Alsó-Zagusen faluban, valamint Perlő és Dobrogoszt pusztában megtarthassa, még akkor is, ha ezekre a leányágnak joga nem volna, ellenben Duma

János és István kiadják a Macskásiaknak a Tinkova, Ruzsinosz, Alsó-Zagusen, Macskás és Delar falura vonatkozó okleveleket, kikötvén egyszersmind a felek, hogy a mely javakat törvényes úton vissza szerezhetnének, azokat felezni tartozzanak egymás közt. — Egy tanuvallomás szerint ugyan ez évből (1590.) Macskási Mihály bírta Tinkova részjőszágát, halála után özvegye Csikva Erzsébet használta, míg élt. Ez is meghalván, Macskási Péter és Farkas bírták kevés ideig; de az erdélyi vajda tőlük elvette, és karánsebesi vajda Bonifácnak adta sequestrumba. Ez évből még következő adatok böngészhetők: Panta György tinkovai nemes; Czula Jovan, Tinkovai János özvegyének jobbágya Tinkován; Belgh Demeter, Macskási Péter embere, és Banczo Péter, Macskási Farkas embere Tinkováról részt vettek Jósika István statutiójában Zsidóvár birtokába.

Tinkovai Ágoston és Gáspár 1600. évben karánsebesi Tóth Miklósnak, és fiainak Lázárnak és Ilyésnek, részjőszágokat Tinkován, Delaron, Zagusenben, Macskáson, Ruzsinoszon és Toplicán 600 arany forintban beiratkozzák. Ezen felül megemlékezvén Tóth Miklós jótéteményeiről, ki őket tartotta és nevelte, Tinkovai Borbálát kiházásították és az ő részét Zagusemből, Ruzsinoszból stb. kiadták. Erre nevezett Ágoston és Gáspár az által érezték magukat indíttatva, hogy két bátyjuk, Macskási Péter és Mihály, az említett falvakban bírt jőszágokat, magtalan haláluk alkalmával végrendeletileg Tóth Miklósnak hagyományozták. — Duma János és István tinkovai nemesek, valamint Zimul Péter, Jósika Ferenc tinkovai jobbágya és Péter András, karánsebesi Tóth Miklós tinkovai jobbágya 1603. évben részt vesznek Gámán György beigtatásában Macsova részirtokába. Ugyan ez évben említettik Ztanchul nevű birtokos, ki $\frac{1}{4}$ portával van megróva. Mihucza István, Duma Gáspár tinkovai jobbágya 1624. évben részt vett Groza Ferencnek Szakulon történt beigtatásában. Duma Gáspár, Báthory Gábor fejedelemtől új adománykép részjőszágot nyert Tinkován, melyet neje, Török Adviga 1635. év körül hugának kezére bocsátá. Ez évben (1635.) már mint özvegy *Tinko* és Alsó-Zagusen, szörénymegyei falvakban levő részjőszágait végrendeletileg fiának, Macskási Miklósnak hagyományozza, a haszonélvezetet magának fentartván. Neki hagyo-

mányozta minden arany és ezüst ékszereit, ingó és ingatlan javait, élte fogytiglan való kitartás feltétele alatt. Erről a gyulafehérvári káptalan 1636. évben bizonyítványt állított ki. I. Rákóczi György fejedelem, Macskási Ferenc és Miklós folyamodására, 1636. évben meghagyja néhány karánsebesi nemesnek, hogy a lugosi és karánsebesi fő- és albánokat, valamint Szörény vármegye alispánjait és szolgabíráit intsék meg, és tartóztassák vissza attól, nehogy ezek Fiáth Zsigmond karánsebesi harminczadost a fejedelmi missilis levél alapján a Szörény vármegyei *Tinkova* és Alsó-Zagusen birtokába igtasák. Egy kisebb ügyet azonban Fiáth javára döntött el. Fiáth Zsigmond t. i. néhai Duma Gáspárnak *Tinko* faluban egy kis telket vett, oly feltétellel, hogy holta után Fiáthra szálljon. De noha Duma neki e telket bevallá, felesége azt még sem adta ki. Fiáth azért a fejedelemhez fordulván, az utóbbi a lugosi és karánsebesi bánnak meghagyta, hogy a tinkovai porciót Fiáthnak adja át. Ugyan ez a fejedelem 1638. meghagyja kanczelláriája jegyzőinek, Szörény vármegye alispánjainak és szolgabíráinak, és néhány karánsebesi nemesnek, hogy miután Duma Gáspár gyermektelenül meghalt, tinkovai részbirtokába a fejedelmi fiscust, Virginás Istvánt igtassák be.

A beigtatásnak azonban ellent mondtak Macskási Miklós és Ferenc maga, Jósika Ferenc pedig Jósika Miklós árváinak, János és István nevében. Virginás István 1640. évben is megkísérté a beigtatást, mire Macskási Miklós, Duma Gáspár mostoha fia ismét ellentmondott, bizonyítván, hogy e birtokok mindig a Macskásiaké voltak, hogy tehát Duma után a fiscus nem örökölhet. Jogai igazolására előmutatta Mátyás királynak 1464. évi igtatási parancsát, és az aradi káptalannak igtatási jelentését. Rákoczy György fejedelem csakugyan Macskási Miklós javára hozta az ítéletet. Ez utóbbi 1642. évben Veres Ferenc, Szörény vármegye szolgabíráját azon megbízással küldte ki, hogy nevében Tóth Miklósnak és Péternek, és Jósika Ferencnek, továbbá Tóth Magdolnának, néhai Gerlis-tyei László özvegyének 600 forintot ajánljon fel *Tinkova*, Alsó-Zagusen, Alsó- és Felső-Macskás, Ruzsinosz, Dombrovicza falu, Delar, és Valje . . . , Szekas és Gradista részbirtokáért, minthogy ezeket Macskási Péter és Mihály 1572. évben

ugyan ily öszvegért Tóth Miklósnak és Gáspárnak elzálogosították. Megbizta továbbá a szolgabíró, hogy ugyan ilyen ajánlatot tegyen Tóth Borbálának, Lankaviczay Péter feleségének. Veres Férenc szolgabíró az előbb nevezetteket augusztus 13-án Karánsebesben, Tóth Borbálát pedig augusztus 14-én Prisciánban találván, őket a 600 forinttal megkínálta. Mindnyájan oda nyilatkoztak, hogy előbb a rokonokkal akarnak tanácskozni. Azért őket a szolgabíró, a pénz fel nem vétele miatt, tizenötöd napra Szörényvármegye székére idézte. Az ügy tovább fejlődéséről hallgatnak adataink. Még 1699. évben Macskási Péter, szörényi főispán bírta e falut.

A falu kenéze vagy bírása volt Czarasul Márton, Macskási jobbágya,

Az 1717. évi összeírásban Tinkova 35 házzal fordul elő; Korabinszky itt várromokat említ. Krassó vármegye újra szervezésekor, 1779. évben, Tinkova ennek karánsebesi járásához tartozott. Tinkova előljárósága 1848. évben a megyének azt jelentette, hogy a földesuraság 1837. évben a Csurila nevű legelőt, 1826. évben a szorgalomföldeket, ezenkívül a Temes ágát elfoglalta, és hogy ennél fogva a községnek nincs elég legelője a marha tartására. A megye a községet a rendes per útjára utasítja.

A mult század végén Tinkova a kir. kincstár birtoka volt.

I. Ferenc király 1812. év szeptember 27-én Heusel János alezredesnek, ki egyszersmind nevét Házyra változtatta, adományozta Szakul, Kavaran és Tinkova falvakat. A Házy család Krassó megye legelőkelőbbjei közé tartozik, és e jószágokat az újabb korban is bírta. A birtokálladékban három részt lehet megkülönböztetni:

I. Rész 628 hold. Ezt 1882. évben Házy, férjezett Fogarassy Margit és Házy Mária árverésen szerezték.

II. Rész 617 hold, bírta Házy István százados. Halála után birtokát 1874. évben örökölték azok, kik Szakul alatt elősoroltattak, csak hogy Tinkován még Csapó Gusztáv és Sándor is fordulnak elő örökösökül.

III. Rész, Házy Mihály negyed részét, 1883. évben megvette Deutsch Ignác, a ki e részt Fogarassy Margitnak és Házy Máriának eladta.

Tinkova összes határa 2064⁸⁹⁴ hold. Helynevek: Csurila, Burlan, Fauri, Berdacska, Mortarecz, Valea Ungurului völgy, Vrtopele hegyhát a falu végén, mögötte a Faurele hegy. Szántóföldek: Vrtopele, Ripele, Ruzsinosza, Kotol mik, Herbatsugu. Negyedóránnyira a községtől van az uradalmi szőlő és szilvás, neve: Bratiska. Valia Perio, nádas mocsár; Valia Radu völgy és patak, a cigányok tanyája. A falu végén levő sajka átszálló Luntrá-nak nevezetik.

A határban nyomai vannak régi ércbányászatnak. A tinkovai határ egy része 1839. évben kihalított az istván-hegyi gyártelep alapítására. (Lásd Istvánhegy.)

Tirneny, hajdan falu, úgy látszik Krassó megyében, Temes megye szélén. Barcsay András 1597. Temes megyei Semlak, Omor, Gataj, Denta és Gaj birtokába igttattván, mint egyik szomszéd részt vesz karánsebesi Fodor Ferenc jobbágya, a *Tirneny*-ben lakó Rakowytt Miklós.

Tirnova, falu, Resicához éjszakra. Bizerei János 1495. évben a karánsebesi és borzafői területben fekvő Bizere, Glimboka, Ohaba, Bolvasnicza, Apadia, *Thernova*, Brathova stb. részbirtokait 250 arany forintért elzálogosítja Gámán Györgynek. Ugyan ez évben Gámán György és János az aradi káptalan előtt egyezsége lépnek, melynek tárgyai Bizere, Apadia, *Thernova*, Glimboka stb. birtoka. Bizerei Miklós leánya Krisztina, Török János neje, miután hozományt nem kapott, 1500. évben a Bizerei jószágokból kielégítést kért, nevezetesen Apadia, *Ternova* stb. faluból, — és azt meg is nyerte. (Lásd Szörényi bánság története II. köt. Bizere czikk.) II. János király 1561. évben az ő kancellárjának, Osáky Mihálynak, néhai Bizerei János részbirtokait Kalova, Apadia, *Ternova*, Ohabicza stb. faluban, Temes vármegye karánsebesi területében adományozza. Ugyan csak II. János király 1563. Apadia, Laczkan, *Ternova*, Brathova stb. Temes vármegye karánsebesi területében fekvő falvakat Bizerei Katalintól elvételni akarja, azon osztályos atyafiak javára, kik Bizerei János magtalan halála után örökölnék. 1597. évi július 24-én Pető Mihály de *Ternova* részt vesz a Doklin és Binis faluban történt statutióban. Ez a Pető előbb de Karánsebes és de Czerova néven is fordult elő. Báthory Zsigmond

fejedelem 1597. június 20-án megerősítvén Hunyadi János kormányzó és Mátyás királynak *Ternova*, Bratova, Sinkova, Fejérvíz, Czerovicza, mind két Czerova, Borza és Valle birtokára vonatkozó leveleit, e jószágokat, melyek a fejedelem idejében Szörény megyében feküdtek, Czerovay Mihálynak és Péternek, valamint Czerovai Pető Mihálynak adományozza, és beigtatásukat az erdélyi káptalannak meghagyja.

A Marsigli-jegyzékben 1690—1700. *Ternova* a bogosáni kerületben fordul elő. Az 1717. évi összeírás Tirnova néven említi 76 házzal.

A falu birtokosa volt 1855. évig a kir. kincstár, ez időtől fogva az osztrák-magyar vasutttársaság tulajdonába ment. Területe 8002 hold.

Tivadarbara, patak Krassó megyei Vaja határában 1363. E patak a Karasba szakad.

Trifest, hajdan falu a marsinai kerületben, Forazest mellett. Brandenburgi György örgróf 1514—16. évben a marsinai kerületet bírja, és abban *Tyryfesth* falut négy jobbággyal. Báthory Zsigmond 1597. a Hunyad megyei marsinai kerületben fekvő *Thrisest* falut Török Istvánnak adományozza, 1612. évben Báthory Gábor visszaadományozza Török Katalinnak *Trifest* falut, mely akkor *Temes* megyében feküdt a nevezett faluval. Bethlen Gábor 1620. évben *Thresest* falut ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. Később minden emléke elvész.

Forazest határában van ma is Trifest nevű fensík kaszállókkal, erdők közt.

Az 1717. évi összeírás a facseti kerületben Trivineste falut 6 házzal említ, mely véleményem szerint a régi Trifest elrontott neve.

Tomest, falu a Bega forrásainak közelében, Krassó megye keleti határán. Báthory Zsigmond 1597. évben az akkor Hunyad megye marsinai kerületében fekvő *Thomest* falut enyingi Török István hunyadmegyei főispánnak adományozza. Beigtatása történt 1598. évben, melynek negyedik napján *Thomest*, másképp *Zapodia*, Goychfalva, Ungiul és Urszul falura nézve Belan Albert ellentmondott Monostoron Jófői Péter és lugosi Thoma Mihály nevében. Báthory Gábor

1612. évben *Thomirest* (így) praediumot visszaadományozza Török Katalinnak; a praedium akkor *Temes* megyében feküdt, és a marsinai várhoz tartozott. Temes megyéhez számíttatott 1617. évben is, midőn Török István zálogba adta Bethlen Gábornak, ki azt 1620. évben Török magtalan halála után, ifj. Bethlen Istvánnak adományozta, Urszul, Balozest, Ungyul stb. praediummal együtt. A káptalani átírat a praedium nevét Fumest-re ferdítette.

A Marsigli-féle jegyzékben 1690—1700. Tomest a facseti kerületben fordul elő.

A múlt században Tomest a kir. kincstár birtoka volt.

Az első újabb adományozásról nincsenek adataim. A forradalom után a Pánczély család neveztetik egyedüli birtokosnak. A helyszínelés idejekor már több a közbirtokos, úgymint: Hugonay Teréz grófnő, özvegy Pánczély Katalin, Kosztics Adolf, Házy Zsigmond, Bauer Ágost, Losch József. Ezek közül Pánczély Katalin, szül. Csajko jutalékát örökölte fia Károly honvéd kapitány és leányai Amalia és Mária. Az utóbbi kettő apáca lett Temesváron. A nevezett örökösök jutalékát 1875. évben megvette Losch Adolf. — Házy Zsigmond jutaléka 1873. évben, osztályszerződés alapján, Bauer Ágost és Kosztics Adolf birtokába ment. Kosztits Adolf 1875. évben a maga részét eladta Kosztits Adolfnak. Bauer Adolf pedig 1875. évben a magáét Házy Zsigmondnak. Gróf Hugonai Teréz jutalékát 1875. évben örökölte gróf Hugonai Kálmán, Hugonai Irma, Hugonai, szül. Szilassy Vilma; Hugonai Josefine és gr. Hugonai Béla. Ezek, ugyancsak 1875. évben, részeiket Losch Adolfnak eladták.

A toimesti határterület 5127 hold. A birtok, melyen az üveghuta áll, 5 hold. A határban számos az erdő, legelő, és sziklanév. Említjük következőket: Vervu Boldovinyi. Vervu Stinyisori. Mucsia Benyi, hegyek. Glodja, tisztás legelővel. Stirku, hegy, melynek déli részén vasérc található. Blidu Druzsí, hegy őserdővel. Kolnicselele, sziklás magaslat legelővel. Buzeika barlang. Vervului Dobrota. Vervu Runkului. Vervu Glodi. Vervu Higyului. Vervu Balanului. Vervu Druzsí. Vervu Kremení stb. erdős, sziklás hegyek, gyakran őserdővel. Tejusu, fensík, erdővel és kaszálóval. Fatza Sioki, magaslat

bokros legelővel. Szkorus, fensík erdők közt, szántóföldekkel. Bánya, völgy, szántóföldekkel. Valya Alimanului, patak erdős hegyek közt. Riu, patak. Vervu Maguri, magas hegy erdővel. Dumbrava, dombos, bokros legelő. Valya Lesu, terméketlen völgy. Benyesului. Szelestyuika. Cseteczaua, mind erdős hegyek. Macsuka, hegygerinc. Szeku, hegylanc. Gelkacs, sziklás árok. Jászu, lapályos erdő, tisztásokkal. Rogyezele, magaslat. Valya Urszului, völgy. Vervu Muncselului, erdős hegy. Vervu Goruneului, magas hegy. Vervu Plajului, hegy. Lunka Szálásului, völgy szántóföldekkel, erdőben. Mucsia Benyi, hegy. Gerdoniu, hegygerinc erdővel. Gyalu Petri hegy kaszálókka és 40 ölnyi magasságu kőszikla fallal. Michaila, hegy. Grunu naltu, magas sziklás hegy. Moga, magaslat. Lutu, tisztás. Grunyu Merului, erdős magaslat. Láz, domb szilvásokkal. Valya Izvorului, patak, erdők közt. Fontana lui Michaila. Fontana din Valya Urszului. Izvoru la Blidu Druzs, szép nagy források.

Tomesd falu létezik a volt Zaránd megyében is. Müller térképén egy eltűnt Tomest falu van feljegyezve Ohaba és Dubest közt.

Topilile, eső és hóvizet levezető patak, mely Bolduron a Csernabarába folyik.

Topla, falu Jersnik, Dubest és Bunya közt. Brandenburgi György örgróf 1514—16. a monostori kerületben birja *Thopla* falut 10 jobbágygal. Báthory Zsigmond 1597. évben a Hunyad megye monostori kerületében fekvő Dubest, *Thopla*, Thoplicza, Leukusest stb. falut enyingi Török Istvánnak adományozza; a ki 1598-ban beigtattatott. Báthory Gábor 1612. a monostori kerületben, de akkor Temes megyében fekvő Topla praedialis birtokot visszaadományozza Török Katalinnak, 1617-ben pedig Bethlen Gábor zálogba veszi, ki azt Török István halála után 1620. évben ifj Bethlen Istvánnak adományozza.

Marsigli jegyzékében nem fordul elő Topla falú. Az 1717. évi összeírás Dobla néven 10 házzal a facseti kerületben említi.

Toplát a múlt században a kir. kincstár birta. Ezután 1810-ig báró Vécsey Zsigmond birta, ki azt a nevezett évben

beodrai Karácsonyi Lázárnak eladta. Jelenlegi birtokosa gróf Karácsonyi Guido, kinek jószágáa itt 1159 holdból áll. Az egész falu határa 1345⁶⁰⁰ hold.

Helynevek: Spunzarator, legelő. Polyaszka, dülő.

Toplafő, hajdan folyó Krassó megyében. 1364. évben mint határhely említetik két folyó forrásánál, úgymint a *Thuplafeu*-nél és Borsafeunél, — Ikus falu határjárásában.

Toplicza, hajdan falu majd Hunyad, majd Temes megyében, a mai Krassó megyei Topla közelében. Brandenburgi György örgróf birtokai közt 1514—16. években előfordul *Thoplycza* 5 jobbágygyal a marsinai, és egy másik *Thoplycza* 9 jobbágygyal a monostori kerületben. Báthory Zsigmond fejedelem 1597. május 24-én a marsinai kerületben fekvő Thopliczel, és a monostori kerületben fekvő Thopla és Thoplicza falut Török Istvánnak adományozza, — a miből kétségtelenül kitűnik, hogy itt három különféle helységgel van dolgunk, a mely akkor Hunyad megyében feküdt. Török István és testvére Bálint 1598. a birtokba vezettettek. Báthory Gábor 1612. évben Toplicza praedialis birtokot, mely akkor Temes megye monostori kerületéhez tartozott, Török Katalinnak visszaadományozza. Török István 1617. évben több más helységgel két Toplicz nevű falut elzálogosít Bethlen Gábornak, melynek egyike Hunyad vármegyében fekszik, és Hunyadmegyei helységek társaságában említetik, a másik a marsinai kerülethez tartozott Temes megyében. Ez az utóbbi Toplicz valószínűleg az, mely más alkalommal a monostori kerülethez számíttatott. Az elzálogosítási oklevél monostori Topliczot nem említ. Bethlen Gábor 1620. évben számos más jószággal együtt Toplicza falut adományozza ifj. Bethlen Istvánnak. Topla és Toplicza akkor Hunyad megye monostori kerületéhez tartoztak. Ma Toplicza különléte csak a múlt emlékeiben él.

Toplicza, hajdan falu Ruzsinosz és Zagusen közelében. Az aradi káptalan már 1411. évben leírja a Macskási féle birtokok: Ruzsinosz, *Toplicza*, Leurdis és Tinkova határait. Zsigmond király 1428. évben a Macskásiaknak a Mutnok patak forrásánál fekvő Ruzsinosz, Leurdis és Toplitza falvakat új adománykép adományozza, megemlítvén ezúttal, hogy

Toplicza a másik két falu területén telepítettett. I. Ulászló király 1440. évben a Macskásiakat Toplicza birtokában megerősíti. 1447. évben harmad részének birtokosai Macskási Sorban, Demeter és László. Macskási Jakab zsidóvári várnagy 1470. évben Toplicza és a többi falvak részbirtokait 300 arany forintért elzálogosítja. Macskási Péter és Mihály magtalanul meghalván, Tinkova, Delar, Zagusen, Macskás, Ruzsinosz és Toplicza falubeli részjőszágukat karánsebesi Tóth Miklósnak hagyományozzák, — ugyan ezen falvakban részeket birván Tinkovai Ágoston és Gáspár, a kik 1600. évben részjőszágait Tóth Miklósnak 600 forintért beiratkozzák. Az 1603. évi összeírás szerint Topliczán Gyurka Josa $\frac{1}{4}$ és Bakocziné szintén $\frac{1}{4}$ portáról adózott. 1641. évben Gámán Sára, Macskási Miklósné bizonyos prebuli részjőszágát cserébe adja Tivadar Gergelynek, ki viszont többi közt Toplicza határában Szörény vármegyében két földet adott az asszonynak, a mely földeket Groza Ferencről cserélt el örökösen.

A topliczai praedialis részt 1563. évben Tinkovai István fiai: Gáspár, László és Mihály által Bakoczi Ferencnek és unokáinak, néhai Bakoczi Jánosnak, Annának és Marinának elzálogosították. Utódjaik voltak: Simon István karánsebesi bíró, Simon László, György, János és Mikanda Magdolna asszony, kik 1648. évben még tetteleges birtokában voltak a topliczai résznek. Ezeknek Macskási Miklós, mint a Tinkovaiak osztályos atyafia, hivatalosan jelentette, hogy a topliczai részbirtokot kiváltani akarja. Itt megszűnik a helység további története. (Lásd Macskás, Ruzsinosz, Prebul, Tinkova.)

Topliczel, hajdan falu a marsinai kerületben, majd Hunyad majd Temes megyében. Báthory Zsigmond 1597. évben Török Isvának adományozta: és 1612. és 1620. években Topla és Toplicza sorsában osztozkodott. (Lásd Toplicza.)

Topsa, hajdan falu a lugasi kerületben. Az aradi káptalan bizonyítja, hogy Topsa Pál de *Topsafalva*, a lugasi kerületben fekvő Thopsafalva falút felében birta, másik felét Sárga Bálint és Miklós; mind a mellett Thopsa Pál a királyi Curiánál folyt pört saját fáradságával és költségével viselé a falu ügyében és azt egyedül fentartá. Most Sárga Bálint és Miklós a jőszág felére eső költségét Thopsa Pálnak megtérít-

vén, ez utóbbi Thopsafalva felét 1487. évben visszabocsátja Sárge Bálintnak és Miklósnak, és magát kielégítettnek nyilatkoztatja. Topsa Miklós 1628. lugosi nemes.

Thotfalva, hajdan falu Temes megyében. Mátyás király 1464. ezt Temesely Désy Péternek adományozza, Rumunyeszt, Gladna, Zold stb. faluval. (Lásd Furdia.) Ezt a falut érti Brandenburgi György birtokainak lajstroma 1514—16. évben, melyben *Thothfalw* 6 jobbágygyal előfordul a twerdi kerületben.

Tronk, hajdan a kapriorai uradalomhoz tartozó helység, melyet Báthory Zsigmond 1596-ban Jósika Istvánnak adományozott; akkor Arad megye határában feküdt.

Tövis, gyakran Szpin, hajdan falu a Maros bal partján. Garai Jób 1479. évben Arad megyében Kápolnás, Vörösmart, *Thys* (alább: Thyvys) stb. a századi várhoz tartozó falvakat birta, melyeket ő Bánfy Miklósnak eladott. (Lásd Szád.) II. Ulászló király 1508. évben Telegdy Istvánnak új adományt ad az Arad megyében fekvő Filepkeve, Szelcsova, Hasznos, Posega, *Thywys*, Baltha stb. falvakra. 1510. évben Cherbycha Péter de *Thewys* Monostor vár szomszédja, a brandenburgi örgróf ügyében egyik végrehajtó. 1540. évben néhai illyei Dienessy Péter gyermekei az Arad megyében fekvő *Zpyn*, Gyozan, Posoga, Szlatina, Szelcsova, Filepkeve, Zaka, Hasznos stb. falvak birtokába vezettetnek. (Lásd Gyozan.) Az 1508. és 1540. évi helységek neveit összehasonlítva, meggyőződünk róla, hogy a magyar Tövis név már az oláh Szpin-ra változott át. Báthory István fejedelem 1576. iktári Bethlen Farkas hűségét Hunyad és Arad megyei jószágokkal jutalmazza; az utóbbiak közt előfordul Zám, Glod, *Izpin* stb. Ez utóbbiról azt tartom, hogy a Maros jobb partján feküdt és nem a mai Krassó területén Báthory Zsigmond fejedelem 1592. évben Jósika Istvánnak Arad megyében nagy részbirtokokat adományoz Perro, Posega, Szelcsova, Filepkeve, Baltha, *Zpin* és Szlatina faluban. Az 1595. évi megerősítő levélben Szpin és Szlatina nem fordulnak elő. Ugyan ez a fejedelem rendeli 1596. évben, hogy Jósika István a bozsuri kerülethez tartozó *Zpyn*, Kerle, Herczest, Balozina és Bukovecz praediumok birtokába vezettessék. A nevezett fejedelem 1598.

december 10-én a Temes megyében fekvő Szurdok és Ruzsinosz falut (nem azt, mely most is Karánsebes mellett létezik, hanem mely hajdan Zsnpunest és Rumunest táján feküdt), valamint Kerlie »és *Zpyn* máskép *Theowis*, nevű praediumokat« szurdoki Busory Farkas, Gáspár, Jánosnak és Péternek adományozza. A beigtatás történt 1599. február 4-én, de másodnapra Kerlie és *Zpin* praediumra nézve Gyerbechi György, maga és apja Gáspár nevében ellentmondott. Bethlen Gábor 1622. évben Kenderessy Farkasnak új adományt ad az Arad megyében fekvő Filepkeve, *Zpin*, Posega, Szelcsova stb. részbirtokaira. A Marsigli-jegyzék 1690—1700. évekről Szpin praediumot már nem ismeri.

(Lásd Szurdok, Filepkeve, Bozsúr, Furdia.)

A pápai tizedlajstromban is a tövisi pap Erdélyben Dominicus de Spinis nevezetik.

Tövis, hajdan falu a karánsebesi kerületben. I. Ulászló király 1440. évben Macskásy Miklóst, Dénes fiát, valamint testvéreit és rokonait megerősíti Macskás, *Tyvisk*, Tinkova, Csuta stb. falu birtokában. A karánsebesi nemesek 1447. évben bizonyítják, hogy Macskásy Miklós, Koszta és másik Miklós osztályos atyafiak Macskás, *Tyws*, Tinkova, Székás stb. falut mindegyik harmad részében birják. Hunyadi János beszercei örökös gróf, és az ország főkapitánya 1453. évben a Macskásiakat Alsó-Macskás és *Alsó-Tövis* faluban a bánoknak járó minden kenézi adó alól felmenti; — tekintve Macskási Jakab, Sorban, László és Jantsul érdemeit. A karánsebesi nemesek 1454. évben itélik, hogy Alsó-Macskás és *Alsothewis* (más oklevélben: *Alsothys*) jobbágysai a kenézi adó fizetése alól felmentvék. Macskási Jakab zsidóvári castellanus 1470. körül birtokait, ezek közt *Tews* falut, elzálogosítja. Ugyanő 1478. évben a Mutnoki Mihálynál elzálogosítva volt macskási, csutai, *tövisi*, tinkovai és perlői részbirtokait annak özvegyétől visszaváltja. A karánsebesi kerület szolgabirái 1532. évben Zagusen határában fekvő Oboras és *Spijn* nevű földek tárgyában ítéletet hozott. Ezen földeket Rakoviczay László és Péter zálogban birták Macskási Jánostól, mégis ez utóbbi a nevezett Rakoviczayakat zálogos földjeiken megtámadta, megsebesítette. A szolgabíró a Rakoviczay testvérek ügyét találta igaz-

ságosnak és Macskási Jánost a kiváltás idejéig béketartásra kötelezte. Ez a Spyn nevű föld az, melyet azelőtt Tövis nevű falu alatt ismertünk, mely falunak határa tehát most a zugusenival egyesült. Nem is találunk többé sem Tövis falut, sem megfelelő nevű praediumot Zugusen közelében.

Az erdélyi Tövis mezőváros oláh neve *Tyius*, a mi nem más mint a Tövis hangutánzása. Előfordul e kiejtés fent 1447. év alatt.

Turbarócz, hajdan puszta Krassó megyében. A csanádi káptalan 1427. évben Nagymihályi Albert vránai perjelt és fiait *Twrbarewch* stb. puszta birtokába igtatja. (L. Sz.-György.) Az igtatást megerősíté a király 1428. évben.

Twrd, Thwrd vagy Therd. Lásd Furdia.

Tyuko, hajdan falu Krassó megyében, az ilyédi kerületben. Az aradi káptalan 1464. évben Mátyás király parancsára beigtatja a Vrányiakat Werbolcz, *Thyuko*, Cseglo stb. birtokába. (Lásd Csiklova.) Tyuko a mai *Csukics*, Illadia, Csiklova, Vraný stb. közelében. (Lásd azt.) Más Tyuko feküdt a halmosi kerületben.

Udvarhely, hajdan falu a marsinai kerületben. Brandenburgi György örgróf birtoka volt 1514—16. évben, 22 jobbhágygal. (Okltár I. 504. l.)

Udvarszállás, puszta Jám és Szuboticza közt. A gróf Bissingen család tulajdona, mely 1819. évben adományt kapott Jám és Mercsina birtokára. A puszta még csak a negyvenes években telepítettett és még csak akkor nyerte mai nevét. A helyszínelés idejekor gróf Bissingen Nippenburg Ernő, Nándor, Antal és Miklós voltak telekkönyvezett tulajdonosok.

A puszta ezután több részre oszlott.

I. Rész. A már nevezett gr. Bissingen Ernő és e részt 1881. évben beszavazás folytán unokája gr. Bissingen Ernő örökölte.

II. Rész. Tulajdonosok: gróf Bissingen Alajos, Miksa, Károly és Mária. Az utóbbinak jutalékát 1870. évben beszavazás folytán, a nevezett három birtokostárs: Alajos, Miksa és Károly örökölte. Ezek összes jutaléka adásvevés folytán gróf Bissingen, szül. Meraviglia Mária nevére iratott át.

III. Rész. Tulajdonosa gróf Bissingen Antal.

IV. Rész. Tulajdonosa gróf Bissingen Nándor.

V. Rész. Tulajdonosok gr. Bissingen Ernő, Antal, Nándor, Alajos, Miksa, Károly és Mária. Idősb Ernő jutalékát 1881. évben unokája Ernő örökölte. Mária jutalékát beszavazás folytán Alajos, Miksa és Károly örökölték. Ezek összes jutalékát adásvevés útján szerezte gr. Bissingen szül. Meraviglia Mária.

Az egész pusztta terjedelme 2939 hold, 440 öl.

Ugliarpataka, hajdan patak Krassó megyében. 1367. évben Zagurian határjárásában: *Wgliarpataka*.

Ugrinócz, hajdan falu Krassó megyében. Nagylaki János 1421. Belszeg, *Vgrinoch*, Gerech stb. falut Csáky Miklósnak és Györgynek örökségül igéri. A csanádi káptalan 1427. évben Nagymihályi Albert vránai perjelt és fiait *Vgrinolcz* birtokába igtatja. (L. Sz. György.) Az igtatást megerősíti a király 1428-ban.

Uleu, patak, mely a Boldur melletti forrásokból táplálkozik. Neve magyar eredetű: Ülő. Így lett biróból bireu, dülőből duleu. E patak még az 1863. évi szárazságban sem apadt el. A Vina Hodos, és a Bogas patak az Uleuba folynak.

Ulicza, hajdan falu a monostori kerületben majd Hunyad, majd Temes megyében. Bathory Zsigmond 1597. *Vliczo* falut Hunyad megyében enyingi Török Istvánnak adományozza. Báthory Gábor fejedelem 1612. az akkor Temes megyéhez tartozó *Olcze* (másutt Olchie) praedialis birtokot visszaadományozza Török Katalinnak. Bethlen Gábor 1620. évben *Ulicza* birtokát ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. — Különbözik ettől Othie és Oczekul falu. (Lásd Monostor.)

Ulmul, hajdan telek, Szörény vármegye Karánsebes tartományában. 1585. egyezkedés tárgya Mozes Borbála és rokonai közt. (L. Szákul.) Laczugh László 1586. egyezkedés szerint itteni részbirtokait Pathaky Katalin örököseinek átengedi. (L. Ruzs.)

Ung, hajdan falu a lugosi kerületben, Korabinszky földrajzi szótára szerint. E forrásból átveszi Vályi is e falu nevét; de ennél többet ~~nem~~ is tudunk róla; azt sem, merre álltak szerény viskói.

Ungiul. Ma Branyest mellett kellene keresni, ha el nem pusztult volna. — Brandenburgi György örgróf egyik birtoka 1514—16. évben Wngli, két jobbágygyal. Báthory Zsigmond 1597. a Hunyad megye marsinai kerületében fekvő *Vngiul* falut Török Istvánnak adományozza. (L. Marsina.) Midőn Török István 1598. június havában Marsina oppidum és a hozzá tartozó falvak birtokába igttattatott, a statutio negyedik napján Belan Albert Monostoron megjelenvén, maga, valamint Jófői Péter és lugasi Thoma Mihály nevében ellentmondott, hogy Török István a marsinai kerületben fekvő Tomest, Goychfalva (ma Goizest). *Vngiul* és Urzul birtokába igttatassék. Báthory Gábor fejedelem 1612. évben Török Katalinnak visszaadományozza a marsinai kerületben *Temes* megyében fekvő Urszu, Beluzest, *Ung*h stb. praediumokat. Bethlen Gábor 1617. évben mint temesi praediumot zálogba veszi, 1620. évben Tomest, Urszul, Balozest, *Ungyul* stb. birtokot Török István halála után, ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. (L. Marsina.) Branyest határában van Dealulu ungiulului nevű nagy erdőben.

Ungurest, Hunyad megyei falunak mondatik, midőn 1596. évben Báthory Zsigmond fejedelem Jósika Istvánnak adományozza. (L. Bozsúr.) Ma Krassó megyéhez számítanók. Báthory András 1599. a Hunyad megye bozsuri kerületében fekvő Birna, Zsureszt, Szarazan, Botest, *Ungurest* stb. falut Sarmasághy Zsigmondnak adományozza. (L. Zsidovár.) Midőn a szurdoki Bosury család 1599. a Tömös (ma Krassó) megyében fekvő Szurdok és Ruzsinosz birtokába igttattatik, mint szomszéd részt vett Vngur Tamás *Unguresth*-ből. Ezen falvakat 1607. Sarmasághy Zs. Keresztesy Pálnak adományozza. (U. o.) Mercy térképén Sz.-Kláraynál *Ungurest*, Bukovetz és Szudriás közt, a facseti kerületben.

Urkuta, hajdan a kapriorai uradalomhoz tartozó helység, melyet 1596. Báthory Zsigmond Jósika Istvánnak adományozott.

Már 1337. említetik Kadrassou és Wrkuta, valamint Kapriora, Pestes stb. mint birtokok, melyek a telegdi Osanád nemzetség birtokosztálya alkalmával Osanád esztergomi érsek,

és unokatestvéreinek osztályrészekül kiadattak. (Anjoukori Okm. III. 370. l.)

Uroc vagy *Wrolez*, hajdan falu Krassó megyében. A Muronyi család 1428-ban az itteni részbirtok harmadrészébe beigtattatik az aradi káptalan által. (Lásd Szokolár.) Zsigmond kir. 1436. Krassó megyében vizsgálatot rendel a Sándorpataki birtokosok azon panaszáért, mely szerint Michki Mihály, Lőrinc fia Sándorpataka déli részét az ottani szőlőkkel, szántókkal, kaszálókkal stb. *Wroc*z nevű birtokához kapcsolta, minden jog ellenére. (L. Sándorpataka.)

Urszul, hajdan falu vagy praedium Balosest mellett. György brandenburgi őgróf 1514. évben a marsinai kerületben *Wadul* falut birja 6 jobbággyal. Báthory Zsigmond 1597. évben a Hunyad megyei marsinai kerületben fekvő *Vrszul* stb. falut enyingi Török Istvánnak adományozza. Belan Albert 1598. junius havában, midőn nevezett Török István a monostori kerület falvai birtokába volt igtatandó, a maga és Jófői Péter és lugasi Thoma Mihály nevében Monostoron ellentmondott annak, hogy Török István és Bálint a marsinai kerületben fekvő Tomest, Goizest, *Vrszul* másképp *Vadul* stb. falu birtokába igtattassék. Báthory Gábor fejedelem 1612. évben Török Katalinnak visszaadományozza a marsinai kerületben fekvő *Temes* megyében fekvő *Vrsu* praediumot. 1617. évben zálogba veszi Bethlen Gábor, ki 1620. évben, Török István halála után *Urszul*-t ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. *Urszu* falu a facseti kerületben még a Mercy-féle térképen (1723.) ki van tüntetve Balosest alatt, Szentkláraynál. De van *Urszu* nevű dülő Groz falu határában is.

Urvistapataka, hajdan csermely Zlawotynch területén. 1364. *wrwystapataka*.

Urvíz, vízér, mely Ezeres körül a Teu patakba folyik.

Urvíz szántó, kaszáló és legelő Szocsán falu területén; határos Kölnik és Resiczával. *Urvíz* szántó Kölnik területén.

Urzonie, hajdan Krassó megyei Facset vidékén terült el. A monostori kerületben feküdt. — Báthory Zsigmond 1597. május 24. a Hunyad megye monostori kerületében fekvő *Uozonie* falut enyingi Török Istvánnak adományozza. (Lásd

Monostor.) Török István és Bálint 1598-ben *Vozoanie* stb. birtokába vezették. (Oklt. II. 219. l.) Báthory Gábor 1612. évben a Temes megye monostori kerületében fekvő *Vrzume* (így, két forrásban), praedialis birtokot visszaadományozza Török Katalinnak. (L. Monostor.) Bethlen Gábor, mint Temes megyei praediumot 1617. évben zálogba veszi, és 1620. Török István magtalan halála után *Wezvanie* falut ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. (L. Marsina.) Groz falu határában van Urszu és *Urszonía* nevű dűlő.

Bukovinában van Ursoje falu.

Uszte, hajdan falu Temes megyében. Báthory Gábor 1612. a Temes megye monostori kerületében fekvő *Uszte* (másutt: Vszre) nevű praediális birtokot visszaadományozza Török Katalinnak. (L. Monostor.) Ezen helynév a marsinai és monostori kerület helynevei közt csak egyszer fordul elő; és így névalakja bajosan meghatározható. V. ö. Uzesty.

Ustje helység van Szerbiában, a Duna jobb partján, Ó-Moldva irányában.

Uzesty, hajdan falu Hauzest táján. Brandenburgi György őrgrof 1510. évben a monostori kastély birtokát követelvén, e tárgyban Wza Mihály de *Wzesth* egyik kiküldött nemes. Báthory Zsigmond 1597. a Hunyad megyei monostori kerületben fekvő *Vzesthy* falut enyingi Török Istvánnak adományozza, kinek beigtatása 1598. történt. Bethlen Gábor 1620. évben *Uzesthi* birtokát itj. Bethlen Istvánra ruházza. E falu bűntevő halállal múlt ki, mert a császári katonaság, mely a rablók kiirtására portyázott, 1739. évben január végén *Usecz* gonosz viseletű falut ¹⁾ felperzselték, nem is épült fel többé.

V. ö. Ozestia.

Vadad, hajdan falu. A pápai tizedlajstrom szerint *Wodad* falu 1333. évben a krassói főesperességben fekszik, melynek papja négy garast fizetett. Krassó vármegye 1411. évben remetei Himfy István kérelmére, Jachiam de *Badad* kiküldi a gyertyánosi Csép Jakab elleni vizsgálatra. 1414. évben Balogdy

¹⁾ A katonaság kivonult die bösen Dörfer im Facseter Bezirk: Hauzest, Drinova und Usecz zu züchtigen, — mondja egy akkori hadi jelentés.

Mátyás (dictus) de *Wadach* és fia Imre, mint Nyék és Csokal falu nyájának pusztítói bepereltetnek a gyertyánosi Csép család által. (Lásd Nyék.)

Vadany, hajdan falu a marsinai kerületben. Báthory Zsigmond fejedelem 1597. a Hunyad megye marsinai kerületében fekvő *Vadany* falut enyingi Török István hunyad-megyei főispánnak adományozza. Báthory Gábor 1612. évben *Vadan* praediumot, mely akkor *Temes* megye marsinai kerületében feküdt, Török Katalinnak visszaadományozza. 1617. évben Bethlen Gábor zálogba veszi, ki azt 1620. évben Braniest, Kossova, Kurtya stb. faluval együtt ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. (Lásd Marsina.)

Batyest falu határában van a Valea Vadanei patak és Vadana szántóföld. E nevek kétségtelenül a fennebbi praediumra vonatkoznak. A Vadana patak Branyest területén át Batyest felé folyik. Német-Facset határában is van Vadana szántóföld. E három község területe határos egymással.

E praediumtól különböző a monostori kerületben fekvő Vladany. (Lásd azt.)

Vadul, másképp *U r s z u l* (lásd azt.)

Vaja, másképp *P a t a k*, hajdan falu a Székás pataknak a Karasba ömlésénél. Már IV. László király 1277. évben Lőrinc mesternek, Lőrinc vajda fiának hű szolgálataiért két és pedig *Woya* és *Keresszeg* nevű birtokot adományozott, melyekről azt mondja, hogy Somlyó megyében (in Comitatu de Sumpulio) fekszenek.¹⁾ Vaja tehát és *Keresszeg* azon kevés községek közé tartoznak, melyek létezése Krassó megyében már a XIII. században kimutatható, — mert a nevezett Somlyó vármegye a mai Krassó megyének egy részét képezte. A legközelebbi alkalommal a helység már két néven fordul elő. Robert Károly király ugyanis 1342. évben Timan vagy Tivan, fia Péter utáni unokáinak: Mihály, János és Miklós-nak hűséges szolgálataikért az ilyédi (illadiai) kerületben Patakon, a hol laktak, egy telket adományozott, melynek neve Patak, másképp *Woya*. Az aradi káptalan őket ide minden

¹⁾ Desewffy Oklevéltár 79. lap. E levelet átírta Szepesi Jakab országbíró 1378. évben a Vaja, másképp Patak falura vonatkozó pörben, a melyből kitűnik Vaja azonossága.

ellenmondás nélkül beigtatta. 1358. évben Vajai János, Péter fia, mint kir. ember szerepel Székáspatak statutiójában.

Az itt említett Jánosnak (Péter fiának) két fia volt György és Benedek, kik de Vaya iratnak. Ezek pörben álltak Himfy Benedek, Péterrel és Miklóssal, és Benedek fiával, Miklóssal Vaja birtokáért. A felek, miután a beigtatás ellen tiltakozás történt, a királyi curia elé idéztettek, de 1372. évben Szepesi Jakab országbíró halasztást engedett a Himfyeknek a Vajaiak ellen.

E pör elejét már a budai káptalannak 1361. év november 20-án kelt kiváltságlevelében lehet nyomozni. Akkor ugyanis Bessený János mester a káptalannál bevallá, hogy ő Krassó megyében Kövespataka, Woya és Székáspataka nevű birtokait és Bács tövisse birtokának felét Nagy Lajos királynak 3400 forintért eladta. A király 1364. évben a nevezett birtokokat, Kövespataka kivételével, Himfy Benedeknek és általa testvéreinek Miklósnak és Péternek, és Lászlónak az ő unokaöccsének hű szolgálatokért *új adománykép* adományozza. Szepesi Jakab országbíró 1378. évi ítélete pedig mutatja, hogy 1361. évben a birtokviszály Bessený János és Himfy Benedek közt már élénken kitört. János szolgája t. i. Bur Tamás Vaja határába fegyveresen berontott, Vajai Jakabot és Benedeket házaikból kiűzte, mindkettőnek anyját hajánál fogva kihurcolta, a nővérek egyikének lábszárát eltörte, a másikat képében sértette meg, és elvitt, a mit elvihetett. A sokszor említett Bessený Jánosnak András és Mátyás nevű testvérei voltak, kik szintén Woya birtokba vételétől eltiltattak. Ezen erőszak után a Vajaiak 1363. évben tiltakoztak, hogy ők Bessený János által Vaja birtokából kizáratnak. A következő évben (1364.) Vajai György a tituli káptalan előtt a királyt Vaja eladományozásától, a Himfyeket (Benedek és testvérei Miklós és Péter, és Benedek fia Miklós) pedig Vajának birtokba vételétől eltiltja. A pör folyamában Bessený János kijelenté, hogy ő Himfy Benedeket Vaja birtokában meg nem védheti, mert birtokát a királynak eladta, — a mi, mint látuk, 1361. évben történt. A király meghagyta a csanádi káptalannak, hogy a Himfyeket Kövespataka, Székáspataka, *Voya* és Bács tövisse birtokába igtassa be. A káptalan küldöttjei és

kir. emberek Krassó megyei *Voya* faluba megérkezvén, az Oculi vasárnapot követő szerdán és némi határsurlódás után a beigtatást elvégezték. A határokat így írták le: Éjszakon a Szechenpatak (helyesebben Székáspatak) szakad a Karassó folyóba, hol a Dobokapatak is egyesül a Zechen (Székás) patakka. A Dobokapatak keletre Pósaí földjeinek határát képezi. Egy cseresen keresztül *Voya*, onnan Iliad vár határáig érnek. Itt az oláh kenézek nehézséget csináltak. Említtetik a Foktalan nevű erdő, a Tivadarbara nevű patak, mely a Kara-sóba szakad. (Lásd Kövespatak). Miután több rendbeli adat bizonyítja, hogy Vaja a Karas folyó mellett feküdt, a határjárás azon kifejezését, hogy *Voja* területe az illadiai váréval érintkezett, csak úgy lehet érteni, hogy Vaja nem épen az illadiai várral, hanem az illadiai oláh kerülettel érintkezett. Kont Miklós nádor 1365. évben Himfy Péternek, Pál fiának Vajai Benedek ellen, a Vaja birtokára nézve folyó pörében halasztást engedélyez.

A titeli káptalan 1372. évben jelentést tesz arról, hogy midőn királyi parancs következtében a káptalani és a királyi emberek Péter-Pál napján a Krassó megyei *Voya* faluba mentek, hogy Vajai János (ki Péter fia) fiait: Györgyöt és Benedeket Vaja és a hozzá tartozó falvak birtokába igtassák, és a jószág határait megállapítsák, akkor Himfy Benedek, Péter és Miklós mind ennek ellentmondottak. Ez évben Jakab országbiró Himfy Benedeknek és rokonainak pörhalasztást enged Vajai János fiai elleni pörükben. A pör soha sem nyugodott. Vajai György és Benedek 1374. évben a királyt eltölták, hogy Vaját a Himfyeknek adományozhassa. És valóban Nagy Lajos király 1377. évben ismét meghagyja az országbirónak, hogy Vajai János nevezett fiait *Woya* és a hozzá tartozó öt possessio birtokába bevezesse; egyúttal elégítse ki Himfy Benedeket Bessený János részéből, nem tekintve azt, ha az utóbbi tán már tovább eladományozta vagy elosztotta volna birtokát. Hasonló rendeletet intézett a király pár héttel később és pedig július 3-án az országbiróhoz, parancsolván, hogy Vagut Péter fiait a Krassó megyében fekvő *Woya* falu és tartozandóságai birtokából zárja ki és az illető földeket Himfy Benedek néhai bánnak adja vissza, a kitől ezek elvették. Vagut Péter

fiai és Bessenyő János Vaja birtokát pör útján keresték a Himfyek'ellen.

Sűrűen követték egymást a rendeletek. Nagy Lajos király 1378. évben Diósgyőrből Pál csanádi püspököt, berekszői Domokos mesternek Deső fiát, Macedoniai Pétert, és Bubal Mihály udvari lovagot a nevezett birtokokra nézve jelentéstételre utasítja, mert noha *Woya*, mely máskép *Patak*-nak nevezetik és Krassó megyében fekszik, egyrészt Himfy Benedek néhai bolgár bán, másrészt Vajai János fiai, György és Benedek közt, pör tárgyát képezvén, az országbíró és a csanádi káptalan küldöttje által meghatározva, megvizsgálva és megbecsülve volt, mégis ezen jószág minőségéről bővebb tudomást akar szerezni, és minden kételyt megszüntetni. Meghagyja azért a nevezett férfiaknak, hogy a hely színére kimenvén, az összes szomszédokat és határos lakókat, de különösen Szeri, Pósa Istvánt, ki e megyének főispánja, hívják meg és Robert Károly levelének alapján, melyet János fiai ugyanott előmutatni tartoznak, járják be mindenütt a jószág határait, vizsgálják meg és írják le termőképességét, jövedelmeit, a hozzá tartozó falvak számát, a népesség mennyiségét, becsülik meg, hány falut lehet oda telepíteni, hány paraszt lakhat ott, és azon időben, midőn Robert Károly *Woya* possessiot néhai Jánosnak adományozta, hány falu létezett itt, hány azelőtt, — mielőtt t. i. Robert Károly azt Jánosnak adományozta, és vajjon a határok, a minők ezek Robert Károly levelében leíratnak, magukba foglalják-e a királynak valamely földjét és királyi jogokat, valamely nemesi földeket; a mi, ha úgy volna, az illető nemeseket idézzék meg a legközelebbi hamvazó szerda nyolcadára, a királyi curiára, hogy ott okleveleiket előmutassák.

Nagy Lajos azt is tudni akarja, vajjon Robert Károly levelében Vaja határai hanyagságból vagy kedvezményből hasitattak-e ki oly tág térségre. Ebből érdekes azt kihoznunk, hogy a possessio nem csak egyetlen falut jelentett, hanem több falut foglalhatott magában, mint a modern uradalom. A király kiküldetésében mindazok résztvettek, a kiket a király erre kijelölt, az egyedüli csanádi püspök kivételével. Az ügy fontosságát nagyon jellemzi az a ritka körülmény, hogy a teendőkre

a püspök és főispán is utasítottak. A csanádi káptalan az eljárásról megtette a szokásos jelentést, megjegyezvén, hogy a kiküldöttek megegyező leírásukat a dolog állásáról regestrumba foglalva, a káptalannak elhőzták, mely regestrum Maczedoniai Péter pecsétjével le volt pecsételve, mert ő a káptalanhoz személyesen el nem jöhetett.

Vaja falu tehát már 1342. év előtt adományoztatott el, de az adomány évét közelebb meg nem határozhatjuk. A határjáró küldöttség világosan jelenti, hogy Robert Károly csak a *Patak*, máskép *Woya* possessiót adományozta Jánosnak, György és Benedek apjának, hűséges szolgálatokért, a másik két falut azonban: Sztankofalvát és Patakot, nevezett János csak kenézi minőségben tartotta, és azok jövedelmeit mindig az ilyédi várnak szolgáltatta át, a hová ezek tartoztak. Midőn Tamás, néhai erdélyi vajda, lett krassói főispán (1347—1348.), nevezett János még több területet foglalt előbbi birtokához. Nem lehet tudni, hogy János hány falut gyűjtött így össze, vagy népesített, de akár hányat telepített az említett földek színén, bizonyos, hogy azoknak jövedelmeit mindig csak kenézi minőségben kezelte és az ilyédi várnak átszolgáltatta. Szeri István azt nyilatkoztatta ki, hogy sem ő, sem testvérei, sem apja Pósa nem tudják azt, vajjon János mikor állította fel Vaya birtokának határjeleit; a küldöttség azonban úgy találta, hogy a kérdéses földön 300 paraszt igen kényelmesen ellakhat, a hozzá való erdők, vizek, kaszálók és más javadalmak mellett. Azt is jelentették, hogy nevezett János birtokának azon határai, melyek R. Károly levelében említetnek, valóban körülfoglalják a király földjeit és királyi jogokat, valamint Posa fiainak földjeit. A fennebbi terra nobílium alatt tehát a Szeri család birtoka Vaja területén értetődik és ez lehetett oka, hogy Szeri István meghívása a statisztikai felvételre különösen megkívántatott.

E jelentésben Vaja határai következőleg iratnak le: Az első határhely ott kezdődik, hol a Szécsénpataka a Karasba (in fluvium Krassou) szakad. E helyen van egy Guden nevezetű possessio és keneziatus, melyben öt paraszt lakik, ki Krassófőhöz tartozik. Kelet felé jól távol van földhányás határjelkép. Délfelé van a *Voyapataka* nevű mocsár; minél

tovább haladva, a Foktalanfeje nevű mezőre jutunk, jól távolabb pedig Pál kenéz, Bogdán fiának falujára (villa) érünk, mely az ilyédi várhoz tartozik. E falucska Vaja határával be van kerítve és öt paraszt lakosa van. Nyugotra István kenéz villája vagy possessiója van négy parasztházzal, azt is Vaja határai bekerítik. Tovább haladva Szeri István, Pósa fiának Foktalan nevű possessiójára érünk, mely 9 parasztházat foglal magában. A határvonal innét Perlyzke possessióra ér és 8 parasztházat zár magába. Végre ismét a Krassó folyóhoz érünk, hol a határvonal bezáródik.

Ebből kitetszik, hogy Vaja területén hét keneziatus létezett és pedig Guden, Foktalan, Perliszke, Sztankfalva és Patak, kettőnek nevét nem ismerjük. Azok közül egy Krassófőhöz, három az ilyédi várhoz tartozott. A parasztlakók száma változott 4—9 közt. Tehát igen apró telepek voltak, és mégis külön kenézük volt.

Az országbíró is felhívá 1378. a csanádi káptalant, hogy Sz. Márton nyolcadán *Woya*, másképe Patak határait járja be azon kiterjedésben, a mely annak R. Károly levelében adatott és statuálja abba Vajai János fiait. Megbízta egyzsersmind, hogy Bessený János birtokrészét is tekintsék meg, írják le és becsüljék meg, és annak részében Himfy Benedek bánt igtassa be. A határjárásból érdekes tudni, hogy a *Krassó folyó választotta el Woya falut Érsomlyótól*. Különbem említetnek a Zechenpataka, a Krassou, Woyapataka, —mind fluvius, csak a foktalanpataka rivulus. A határjáró bizottság jelenti, hogy Vajai Benedek és György birtokrészén *108 jobbágy és részint fából, részint kőből épült templom található*. A földek állandéka $11\frac{1}{2}$ hold (aratum) szántóföld, 4 hold (aratum) erdő, az erdő alatt pedig egy holdnyi kaszáló. A Karas folyón egy alulcsapó malom állt. A Foktalanpatak mentén egy holdnyi területet kihalítottak Benedek bán javára. — Vaja területébe bekerítve kellett lenni Bessený Jánosnak egy *Szent-benedek* nevű falucskájának, mert a határjáró bizottság közvetlenül a fennebbieket után jelenti, hogy Mária Magdolna napján Bessený János mesternek *Zenthbenedek* nevű falujába megérkezett, oda meghívta a szomszédokat és határosokat, de midőn e birtok határait bejárni és az országbírói ítélet értel-

mében Benedek bánnak statuálni akarta, Bessenyő Mátyás, János testvére mindennek ellenére feltámadt és a szándéknak ténylegesen ellenszegült, azt sem engedte meg, hogy a küldöttség Jánosnak más birtokaira is elmenjen.

Az országbíró egy újabbi intézkedésével a csanádi káptalan megbizatik, hogy a királyi emberrel Vajára menvén, abba Himfy Benedeket igtassa be, kivévén az ottani curiát, melyben Vajai János fiainak anyja és nővére laknak. Az ifjabb királyné ugyanis, megkönyörülven ez asszonyok szegénységén, az országbíró személyesen odautasította, hogy Sz. Márton nyolcadaig ez asszonyokat szabadon engedje lakni a curiában. Azonban Vaja és tartozandóságainak javadalmaiból semmi egyébét ne húz hassanak.

A pör oly módon fejeztetett be, hogy az országbíró utoljára is 1378. év, Szent György nyolcada után 20 nappal, a csanádi káptalannak meghagyta, igtassa be Himfy Benedeket Vaja és tartozékai birtokába. Tiván unokái, avagy János fiai ez által Vaján levő birtokrészüktől megfosztattak, csalárd perlekedésük megbüntetésére, a mennyiben t. i. ők az aradi káptalan és vele működő királyi ember által végzett határjárás idején, oly határokat foglaltak el hamisan a királyi földekből és villákból, melyek nem csak egy telkes gazdaságra, hanem több község telepítésére is voltak elegendők. A csanádi káptalan 1378. év július 24-én azt jelenti a királynak, hogy Himfy Benedeket Waja, másképp Patak nevű birtokába beigtatta, vajai János fiai Benedek és György, valamint oláh Tiván fia, Péter ellen.

Himfy István, Péter bán fia 1382. évben Krassó vármegyének panaszlá, hogy Jánky Miklós fiai Miklós és László a Karas folyót rendes medréből, Vaja felé elterelték, és így Himfy István ezen birtokának egy részét elfoglalták, most is elfoglalva tartják. A megye küldöttje e tényállást valónak találta. Ez is bizonyítja, hogy Vaja a Karas folyó mellett feküdt; de erre van több adat is. Himfy Péter bán özvegye azt panaszolta, hogy Jánky László mester 1383. év elején Vajára jött, és onnan az özvegy jó lovát erőszakkal elvette, sőt a Karas folyón álló malomzsilipet is elrontotta, mire Mária királyné az aradi káptalannak a vizsgálatattételt meghagyta. A Vaja birtok-

jogára vonatkozó oklevelek a Himfy családnak 1391-ben adtak át. (Lásd Székás.) Himfy István birtoka Vaja 1392. évben nagy kárt szenvedett, mert Krassóffői Péter tisztje Antal, rablási célból ide fegyveresen betört és a jobbágyság birkanyáját elhajtotta, és egyéb erőszakot is elkövetett. Vajai János diák kérelmére, a krassói alispán a tényállás valódiságát bizonyítja. Ugyan ez évben Gerebenchi Szemere mester is pusztította Vaját, úgy hogy a csanádi káptalan 1393. évi jelentése szerint, a falu egészen lakhatatlanná lett. 1421. évben remetei Himfy László, István fia, volt Vaja birtokosa.

Még 1431. évben említetik Krassó megyében Vajai Dénes avagy Dya, Remetei István, László fiának jobbágya. Tudjuk, hogy a Remethei család egy törzsről szakadt a Himfyekkel. Ezentúl minden hír hallgat Vajáról.

A Krassó megyei Vaja falun kívül létezett Temes megyében is Vaja falu a XIV. században. A Nagy Lajos király 1347. évi levelében említett Woya és Bachanad falvak Heves megye határában feküdtek. Ezen hevesi Woya mellett feküdt Jenőtelek, Tamás krassói főispánnak és néhai erdélyi vajdának birtoka.

Vajaga, patak. Doman területén ered és Oláh-Resiczán át folyik.

Vajánmezeje, hajdan falu. Fekvése bizonytalan. 1400. évben Michael *Wayanmezeje* mint kijelölt királyi ember, midőn Himfy Istvánnak egy rafnai jobbágya elhurcoltatott. (L. Rafna.)

Valeaboul, lásd Ökörpatak.

Valealunga, falu Lugoshoz éjszakra, Nevrinca, Hezeres, Szarazan és Kostély közt. Régi neve *Hosszupatak*. Haraszti Ferenc aradi főispán 1510. évben leányait Annát és Katalint Zalha kastélyban, *Hozzyupathak*, Felső-Bines, Alsó-Bines, Megyeres (ma Hezeris), Serked stb. faluban a lugasi kerületben fusítja. *Hozzyupathak* és más Haraszti jószágokról 1560. évben per folyik Pásztói János és Forgách János közt. (Lásd Szilha.) A XVII. században a magyar helynevet kiszorítja a mai *Valealunga* név. Az erdélyi diéta 1650. évben Szilha, Binis, Berincz, *Valya Lunga* stb. falut kétségtelen fiscalis jószágoknak nyilatkoztatja. — A falut a Marsigli-jegyzék

nem említi, de igen is az 1717. évi összeírás 4 házzal a karánsebesi kerületben Valle longa néven. Korabinszky *Walie-Lunka*-nak, Vályi *Vallungá*-nak írja a helynevet. Nem a lunkaságtól vette nevét a helység, mert ez csak a magyar Hosszupatak oláh fordítása, t. i. Valea lunga.

A boldogságos szűz születéséhez címzett temploma épült 1794. évben. A falu a kir. kincstár birtoka. Területe 2582 hold, 826 öl. A falu határát a Ligetyis nevű mély völgy hasítja, csekély víztartalommal, melyet csak nagy záporok hoznak folyásba, és akkor a víz a dombosabb helyeket veszi körül.

Dülő nevek: Ungurencse, Noasu, Paure.

Valeamare, falu a Poganis folyónál, Furluk és Duleo közt. Régen *Nagy-patak* volt a neve. Dragna György karánsebesi várnagy 1584. évben neje Sára és Magdolna, Fiáth László özvegye és Miksa János nevében tiltakozik az ellen, hogy osztályos atyafiai Tóth Miklós és Gáspár a karánsebesi kerületben fekvő Dezest, Nagypatak másképp Valemare és Remethe falut, a komiáthi birtok tartozandóságait eladhassák, elzálogosítsák, vagy bármiként más birtokba bocsássák. *Nagy-patak* falut 1590. évben, midőn azt még Tóth Miklós és Gáspár bírták, a törökök hatalmukba akarták keríteni, de az ellen Báthory Zsigmond fejedelem tiltakozott. Az 1717. évi összeírás *Vallemaret* 32 házzal említi, — akkor a karánsebesi kerületben, Dezest, Remete, Viszák stb. faluval. Görög keleti plébániája alapíttatott 1769. évben. A mult században a kir. kincstár birta a falut, melyre 1801. évben királyi adományt nyert Joannovits Pál; mostani tulajdonosa fia Joannovits György. Területe 2087 hold. 1436 öl. Helynevek: Kornyet, domb. Coasta lui Serban, hegyoldal, mely ott tartózkodó hirhedt rablótul kapta nevét. — Fényes Elek a falut *Uj-Valemare*-nak nevezi. (Lásd Duleo.)

Valeamare, falu a Maros balpartján Soborsin irányában, Bules és Kapriora közt. Báthory Zsigmond 1596. évben ezt a falut más Maros melléki jószágokkal Jósika Istvánnak adományozza. Az 1717. évi összeírás *Vellemare* falut 15 házzal a lippai kerületben említi. Évek előtt sóhivatal állt itt fenn, és volt itt a vidék betegápoló intézete. Görög-keleti plébániája 1779. keletkezett; van iskolája is. A falu Területe 1239 hold,

740 öl. Birtokosa a kir. kincstár. Dülőnevek: Kérna. Balta. Djálu Seres. Bonteu. Schikeu. Gyalu Petkonlui. Pojan Carna. Lazu lui Trandu. — A falu homokdomb alján gyönyörű tágas völgyben fekszik, éjszokról az Inaros folyócska, keletről a kapriorai erdőségek, nyugatról és délről a kápolnási és birkisi területekkel határolva. E falu neve Fényesnél: *Ó-Valemare*.

Valeamare, lásd Nagy-Tikván.

Valeapaj, falu a Poganis mellett, Barboza, Dulleo, Valeamare és Jerszeg közt. Midőn Barcsay András 1597-ben Báthory Zsigmond adománya folytán a Temes megyében fekvő Denta, Semlak, Gataja, Omor és Gaj birtokába igttatattik, mint szomszédok részt vettek karánsebesi Jósika Miklósnak *Valepaie* faluban lakó jobbágysai, úgymint Ztepan Péter bíró, Kolikoye Mihály és Vlád János. Egy Vlád János 1601. évben Drinova és Stoizest falut kapta adományban. Rákóczy Zsigmond fejedelem 1607. évben *Valapay* egész falut, és az Izgar, Duboz és Kádár Temes megyei falvakban fekvő részjárságokat, melyeket előbb Tábor Benedek és Ztepan Péter birtak, lippai katonáinak: Radichy Mártonnak és lugosi Pribék Jánosnak adományozza. Tábor Benedek magtalanul meghalt és Radichy Márton testvére volt.

A falu *Vallyepaj* néven Marsigli-jegyzéke szerint 1690—1700. a lugosi kerülethez tartozott. Az 1717. évi összeírás a csakovai kerületben 80 házzal említi Walle Pay néven; az 1723. évi térképen is fordul elő, — a csakovai kerületben. Korabinszky (1780.) *Valiepa* néven említi.

A múlt században Valeapaj a kir. kincstár birtoka volt. Plébániája a görögkeleti hitűek számára 1725. évben alapítattott. Athanazievics Jeftimie újvidéki bíró már 1797—1799. közt folyamodott Valeapaj, vagy más járságok adományozásáért, és hihetőleg már ez időben nyerte a donatiót. A forradalom előtti időben a család e birtokában volt. A helyszinelés alkalmával a járság Athanazievics János nevére telekkönyveztetett, ettől örökölték 1858. évben a jelenlegi tulajdonosok: Baich, szül. Athanazievics Johanna, Athanazievics Emil és Marcel.

Az 1848. évi mozgalmak itt a birtok biztosságát ingatták meg és Athanazievics János a vármegyéhez fordult azon panaszszal, hogy a lakosok az urasági földeket felosztották.

Ugyan ez évben a vármegye Valeapaj és Jerszeg községnek és Athanazievics János táblabírónak azt a rendeletet küldte, hogy a vermesi malomgáton és zsilipen változtatásokat tegyenek, mert ezek vízáradásokat okoznak.

Valeapaj területe 3884 hold, 420 öl. Az urasági parkot, melyet Athanazievics János ültetett és gondosan ápolt, szép és ritka fák díszítik.

Valle, hajdan falu Szörény megyében. Báthory Zsigmond 1597. a Szörény megye borzafői kerületében fekvő Tirnova, Fejérviz, Czerova, *Valle* stb. falukat Czerovai Pető Mihálynak és Czerovay Mihálynak és Péternek adományozza. — Hunyadi János, gubernator és Mátyás király ezekre vonatkozó leveleinek megerősítésével. A statutió meghagyatott az erdélyi káptalannak. Valle tán azonos Valyuga faluval. (Lásd Franzdorf.)

Valekaluluj, hajdan falu Szörény megyében, Prebul mellett. *Vallia Kaluluj* falu bírása 1637. Tóth Illés; itteni birtokosa ifj. Tivadar László nemes, ki mint ilyen 1640. évben is többször említettik.

Valelupa. Báthory Zsigmond 1596. Jósika Istvánnak az akkor Hunyad megyében fekvő Hauzest, *Valelupa*, Rumunyst stb. falut adományozza. (L. Furdia.) Lunkány fürdőhelyen van Valelupa nevű völgy.

Valen, hajdan falu Kricsova közelében. Kricsovay Péter jobbágysai Valery faluból 1602. részt vettek, midőn lugosi Vlád János a Temes megyei Drinova és Sztojzest birtokába igttattatott. A karánsebesi kerület 1603. évi összeírásában *Valen*, Fiko, Cziresul és Kricsova, mint a Kricsovayak birtoka említettik, kiknek e falvakban 5 portája van. — Cserestemes területén van Valen nevű patak.

Valiadény, falu Karánsebeshez nyugotra, Prebul, Delinyest és Ohabicza közt. Azok közt, kik 1548. évben részt vettek, midőn Annoka Miklós, Zséna birtokába igttattatik, neveztetik Demetrius Gatha, nemes Wladan István jobbágysa *Vladan* faluból. Macskási Péter és Mihály 1572. a Szörény megye karánsebesi kerületében fekvő Tinkova, Delar stb. falu, Szekás, *Valedeamin* stb. praedium részbirtokait 600 forintért elzálogosítja Tót Miklósnak és Gáspárnak. Midőn 1637. évben Tivadar Gergely Prebulon a Pelegradi részbe igttattatott,

Vallia Denye és Vallia Kalului faluból részt vettek ifjabbik Tivadar László jobbágya és Tóth Illés bírása, Mihály Babon és Pýrvul Rumunul, Lunkavicza Péter jobbágya. 1640. évben is Tót Miklós több jobbágya *Vallia Denye* faluból említetik, — mind oláhok. Még a török igazgatás utolsó idejében, t. i. 1670. évben Ozman aga *Valedin* helységben 4 aszpernyi adót vetett ki házankint. Marsigli-jegyzékében 1690—1700. *Vallyedeni* néven fordul elő a karánsebesi kerületben, ott említi az 1717. évi összeírás is *Vagliaden* néven 32 házzal. Krassó megye karánsebesi kerületéhez tartozott 1779. évben is a megye újra alakításakor. Temploma 1790. épült és a boldogságos szűzhez van címezve. A falu birtokosa a kir. kincstár. Területe 2933 hold, 130 öl.

Helynevek: Tilva nalta. Komorille. Pelliesch. Lazsu lunka. Kozlariu. Kozar. Vadu Tomi. Az utóbbinak elnevezése a gázlótól származik, mely itt a Poganis patakon át vezetett egykor.

Valyero vagy *Valiareh*, hajdan pusztá. Báthory Zsigmond 1597. a Hunyad megye marsinai kerületében fekvő *Valiareh* falut enyingi Török Istvánnak adományozza. (L. Marsina.) Bethlen Gábor 1617. évben mint Temes megyei praediumot zálogba veszi Török Istvántól, kinek halála után a fejedelem 1620. évben *Valliareh* falut a marsinai kerületben, ifj. Bethlen Istvánnak adományozza, (L. Marsina.) Forazest közelében feküdt.

Valyuga másképp *Franzdorf*, falu Krassó megyében. Resiczához délkeletre. (Lásd Franzdorf.)

Vapina, dülő Duleo faluban, Krassó megyében.

Varadia, most Temes megyei falu a Karas folyó mellett. Már 1390. és 1392. években mint Érdsomlyó tartozandósága említetik és ennél fogva Krassó megyéhez tartozott. Az utóbbi évben Perényi Miklós szörényi bán Varadia birtokába igtatattik. Midőn Karánsebes 1688. évben a törököktől visszafoglaltatott, Varadia Szörény vármegyéhez tartozott. A Marsigli-féle jegyzék 1690—1700. évben a verseci kerületben sorolja fel. Mint szörényi falu említetik 1699. évben, midőn az itteni kenéz tanuvallomást tett Macskási Péter főispán érdemeiről a közbiztosság ügyében. Bárány Ágoston is, de minden bizonyí-

ték nélkül állítja, hogy Varadia egykor Krassó megyéhez tartozott. Az 1717. évi összeírás Varadiát 180 házzal a verseci kerületben sorolja fel, a mi a község akkori nagy terjedelmét tanúsítja. Temes megyéhez akkor került, midőn 1779. évben e megyét újra szervezték. — Területe 10586 hold, 145 öl.

E falu határában találtak Nero korabeli római pénzeket. Ugyan itt ástak ki egy házat három szobával, e mellett két kövezett utcát, több erős falat és egy fél ölnyi magas oszlopot fedeztek föl. A Kilia nevű hegyből egy épségben lévő templom bontatott ki. (V. ö. Várad.)

Varasd, hajdan falu Krassó megyében. *Possessio Worosd* 1323. évben határos a két Ermen faluval.

Varasfalva, hajdan falu Krassó megyében. 1471. évben Szőnyes, *Warasfalva*, Szidanicza stb. mint Hodos. (L. azt.)

Vasziova, falu Oláh- és Német-Bogsán közt. Valkay Miklós és Menyhár Gáspár 1544. évben a komjáti, bozsuri és karánsebesi kerületben fekvő birtokait 600 forintért eladják karánsebesi Simon György és Miklós fiainak. Az utóbbiak közt van *Whezyowa* falu. Mind e jószágok azelőtt néhai Wassa István de Vid, másképp de *Wassilio* birtokai voltak. Alkalmasint több mint véletlen, hogy *Whezyowa* egykori birtokosát Vassanak hívták, birtoka pedig Wassilio. A Balás név szlávul Vászá, és ebből lett a helynév Vasziova. Az 1591. évi új adományban Whezyowáról nincs többé szó. (Lásd Gamza.) Baresay András 1597. évben Temes megyei Semlak, Gattaja, Omor, Denta és Gaj birtokába vezetettvén, mint szomszédok részt vettek karánsebesi Laczug László és Miklós *Alsó-Vasziován* lakó jobbágjai, úgymint a bíró Bogdán János, Cholone Miklós és Flore Demeter. Ugyan ez évben Petronye István vasziovai lakos részt vett mint szomszéd, midőn Negul Miklós Binis és Doklen birtokába igttattatott.

Marsigli jegyzéke szerint Vasziova 1690—1700. években a bokcsai kerülethez tartozott. Az 1717. évi összeírásban Vasziova a verseci kerületben fordul elő 36 házzal.

Vasziova a mult század óta a kir. kincstár birtoka; de 1855. kezdetével az osztrák-magyar vasutársaság tulajdonába ment. A község területe 2286 hold. (A Helynévtár szerint

2264 hold, 1094 öl.) Vasziova négy részre osztatik, ezek: Szelistye, Gogynova, Gyalu Csetati és Talabi. A falu határát a Berzava mossa. Helynevek: Vranisiora halom. Medresiu. Gavadyinu. Djalu lui Truliku. Tepiu. Van a határban várrom, melyet török eredetűnek tartanak; neve Budia turkulu.

Az oláhok Bogsánbányát is Vasziovának nevezik, mert a bányahely házai Vasziova faluval összeépültek. (Konstantin: Denkschrift 104 lap.)

Vath, a mai Vatina Temes megyében, Moraviczához délre. Hajdan Krassó megyéhez tartozott. Nagylaki János 1421. évben *Wath* stb. falut, magtalan halála esetére, szerződésileg Csáky Miklósnak és Györgynek igéri. Zsigmond király 1427. évben Dupolcz, *Waad* stb. falvakat Nagymihályi Albert vránai perjelnek adományozza. (Lásd Szentgyörgy.) Nagymihályi Sandrin és testvére Gábor 1550. évben tiltakoznak az ellen, hogy Fráter György és Petrovics Péter *Vaath* stb. falura birtokjogot szerezzenek. Barcsay András 1597. évi beigtatására Bokcsa és némely Szörény és Temes megyei birtokokba meghivatott, többi közt Ragan Rowinaczul fejedelmi jobbágy *Vatin* faluból. Az 1717. évi összeírás *Ocdino* néven 27 házzal a verseczi kerületben sorolja fel. 1779. évben Temes megyéhez csatoltatott. Területe 2831 hold, 519 öl.

Vladeny, hajdan praedium a monostori kerületben. Báthory Zsigmond 1597. a Hunyad megyei monostori kerületben fekvő *Wladány*, Padurány stb. falut Török Istvánnak adományozza, a beigtatás *Wladanyba* 1598. történt. Egyébaránt *Vladány* sorsa 1612., 1617. és 1620. évben a marsinai kerületben fekvő *Vadany* praediuméval azonos. Az illető évek oklevelei mindkét praediumot egyidejűleg említik. (Lásd *Vadany és Monostor*.)

Vladan, lásd Valiadény.

Vlasolch, hajdan falu Krassó megyében. 1367. mint Zagurian faluval határos említettetik. (Lásd azt.)

Vracha, kőszikla Krassó megyében a Nyárágh folyó közelében, említve 1367. Zagurian falu határjárásában.

Vrány, falu a Karas folyó mellett. 1402. évben Michael de Wran a sebesi várnagyok egyike. Mátyás király 1464. évben *Wrani* János, György és Mihály és másik György

hűséges szolgálatait új adománynyal a Krassó megyében fekvő Werbolcz, Marinkolcz, Dichyn (= Zsitin), Tyuko (= Csukits), Lugoth és Cseglo falvakra jutalmazza, e falvakat már őseik is birván, mint ők. A beigtatást az aradi káptalan teljesítette.

Az utolsó török háborúk alkalmával a törökök az oláhokat a maguk részére akarták megnyerni. E célból Memisch basa 1788. évben egy oltalomlevelet (bujuruldu) adott ki Vrány falu számára, mely magyar fordításban így hangzik: »Te, ki jelenleg Vranik (?) falu knéze vagy, és ti, kik ugyanott raják vagytok, értsétek meg üdvözetem mellett a következő tudósításomat: Ti ráják élémben járulván, oly értelmű bujuruldu-t kértetek, hogy engedelmesek lesztek a magas porta iránt, a törvényes fejadót megfizetitek s bánkódva könyörögtök kegyelemért és bocsánatért. És mivel a magas porta dicsőségéhez és igazságosságához méltatlan lenne, az akként kegyelemért esedező ráják seregétől, kik a fejadó fizetésére is hajlandók és az alárendeltség kötelékébe belépnek, megtagadni a kegyelmet; ezennel megadatik nektek a bocsánat oly föltétel alatt, hogy csak becsületetek, jószágaitok és családjaitokért fogtok gondoskodni. Ezen bujuruldu csak is oly föltevessel iratott és adományoztatott nektek általam, hogy lakhelyeitekben békességben maradtok, és a rend ellen véteni nem fogtok, nem különben azért, hogy gazdaságaitokba és közbiztossági dolgaitokba sem a katonaság, sem senki más bele nem avatkozzék. Ha Istennek úgy tetszik, és e bujuruldu-t kézhez veszitek, a fent előirt módon cselekedjete és az ellenkezőtől tartózkodjatok. Muharrem 4-dikén 1203. (1788.) Mehmed Memisch Isten szolgálja.« Mehmed neve körül vannak az alamusztiai és Kitar kutyájok aláírásai: Jamliha, Masliha stb. 1)

A Marsigli-féle jegyzék e falut *Franyevo* néven a palánkai kerületben sorolja elő, 1699. évben *Vranya*-nak iratik. Az 1723. évi térképen *Vraniova*. Az egyházi anyakönyvek 1778. évvel kezdődnek. A falu a kir. kincstár birtoka volt a múlt század végén, — akkor szabályozták utcáit egyenesre. A forradalom lezajlása után Vrányi Constantin pesti nagykereskedő

1) A hártýára írt eredeti a zágrábi Múzeumban őriztetik. Magyar fordításban közli Szentkláray: Száz év Dél-Magyarország történetéből. I. 497. l. Németül: Böhm Lénart: Weiskirchen, második kiadás 76 — 77. l.

volt a falu birtokosa. A telekkönyvezés idején Vrányi Theofania, Ilona, György, Sándor, Nina és Zsófia irattak be mint tulajdonosok. Ezek után a helyszinelési bizottság, hivatkozással az 1858. március 30-án kelt adásvevési szerződésre, Gerubel Hermannnt és nejét Máriát jegyezte be tulajdonosokul.

A falu területe 3505 hold, 1140 öl. Van Trencsén megyében is Vranje nevű falu.

Vranyucz, falu Heuerdorf, Ruszova és Rakasdia közt. A Marsigli-jegyzék 1690—1700. évben *Vranyucz* falut a palánkai kerületben említi, — ennél régibb emlékét nem ismerjük. Ugyan e kerületben sorolja fel az 1717. évi összeírás *Wrangez* néven 40 házzal. Az 1723. évi térkép *Vranjocz*, Korabinszky és Vályi *Wranjucza* névalakban tartja fenn emlékét. Görögkeleti temploma épült 1794. évben. E falut a kincstár 1855. évben az osztrák-magyar vasutttársaságnak adta el. Területe 3794 hold.

Várad. Régi emlékeink e helységről nincsenek, még is fekvésénél és nevénél fogva régi erődített hely lehetett. Még az 1723. évi térkép *Warat* helyet Moldovához délre tüntet fel, más mult századi térképek is ismerik e helyen Warold vagy *Warth* névalakban. Bél Mátyás kézírata említést tesz Macsevics, *Várad*, Saczovicza, Lubkova, Berszaszka falvakról a Duna közelében. Ma sem veszett ki emléke egészen. Az új telepítésű Coronini falu táján, jobbra az uttól és közel a hidhoz sáncolatok faltörmelékekkel láthatók, melyeket a nép maiglan *Warad*-nak nevez.

Váradia, lásd Varadia.

Várhegy. Midőn 1411. évben a Macskásiak birtokainak, nevezetesen Ruzsinosz, Toplicza, Leurdis és Tinkova határai leiratnak és az aradi káptalan által igazíttatnak, a jelentés két helyen *Várhegyet* említ, mely úgy látszik Mutnik és Ruzsinosz közelében létezett. Ugyan e határjáró jelentés egy erdőt említ, melyen keresztül *Várhely* nevű dülőre juthatni, és ez határjelül is vététt.

Váralja, hajdan falu Illadia vár alatt. Említettnek 1382. évben királyi jobbágyok Váralya faluból, mely Ellyed (azaz Illadia) várához tartozik. E jobbágyok ménesi Szeri István

jobbágyaitól három ökröt raboltak el. Nevét e falu tehát Illadia alatti fekvésétől kapta. I. Rákóczy György fejedelem 1646. évben beleegyezik abba, hogy Barcsay Ákos, lugosi és karánsebesi bán a Szörény megyében fekvő *Várallya* egész birtokát cserébe adja Bukur Borbálának, karánsebesi Vajda Mihály nejének, ennek Hunyad megyében fekvő *Várallya*, Szentpéterfalva, Uncsukfalva, Kernyesd, Vallia Osztrovellie, Gureny, Palan, Bukova és Paczesd nevű falvaiért. Ezek mind Hátszeghez délre fekszenek. De vajjon a Szörény megyei Váralja azonos-e azzal, mely Illadia alatt feküdt, bizonytalan.

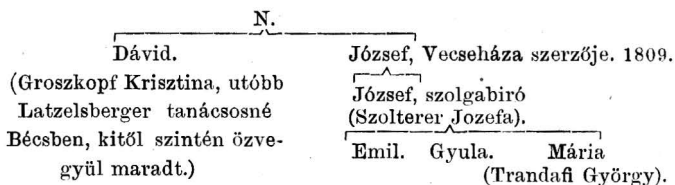
Váralja, hajdan Zsidovár alatt fekvő helység, mely 1478. évben mint suburbium castris Zsidovár említették. (L. Zsidovár.)

Vásárhely, hajdan falu Krassó megyében. Nagylaki János 1421. Stryzfalva, *Vasahel* (így), Zalokfalva stb. falut Csáky Miklósnak és Györgynek örökségül ígéri. Zsigmond király 1427. évben *Vasarhel*, Jaam és Rusolch falvakat a Krassó folyó mentén Nagymihályi Albert vránai perjelnek adományozza. (L. Szentgyörgy.) Nagymihályi Sandrin és Gábor tiltakoznak 1550. évben, nehogy Frater György és Petrovics Péter Vásárhely, Jaam stb. birtokát megszerezzék. Ennél fogva Vásárhely Krassó déli részein Jám körül kerecsendő.

Vecseháza, falu Szatumik, Viszák, Magyar Szákos, Daruvár, Herendjest és Hodos faluval határos, — és ezeknek határából szakítottatott ki a vecseházai kerület II. József császár idejében. Az öregek hagyománya és a Historia parochiae Vecseháza szerint a falu eredetileg *Morgenstern*-nak nevezetett, alkalmasint az első telepedők által; de a kir. kincstár *Vecseháza*-nak nevezte. Görög és Schedius térképei szerint a falu régi neve *Petroza*, melyet az oláhok használtak, és mely a határon folyó Petroza nevű pataktól származik. Most egyedül a Vecseháza helynév van divatban. Az egész vidék azelőtt lakatlan és erdőkkel borítva volt és az első telepedők — felső magyarországiak — azok irtásával készítették elő a község helyét; később csehek, morvák és bajorok vándoroltak be. De az első telepedők nemsokára elszéledtek, részint az erdőirtással járó nagy fáradság, részint vízhiány és a veszélyeztetett közbiztosság miatt. Csak szegények és tehetetlenek marad-

tak vissza. Pangott a földmivelés is, és azért a község 1805. év táján csaknem feloszlóban volt.

A birtokviszonyokat illetőleg 1799. vagy 1800. táján Jakabffy János szamosujvári tanácsnok kérte a kincstártól Vecseháza adományát, de Ferenc király 1809. március 31-én Leitner Józsefnek és Jánosnak adományozta *Vecseház* falut, melybe őket 1810. évben Lovrencsics Ignác főbíró mint kir. ember, Jakabffy Miklós szolgabíró és Bossányi János eskütt, mint közönséges bizonyságok jelenlétében beigtatta. — A Leitner család következő nemzedékrendet mutat:

A vecseházi határt két részre lehet osztani.

Első rész: 503 hold; birja Leitner József II. és neje Szolterer Jozefa közösen. Ezekről 1871-ben örökölték gyermekei: Emil, Gyula és Mária, Trandafi Györgyné. 1873. évben osztzkodtak, mire Leitner Gyula lett az egyedüli birtokos.

Második rész: 518 hold; birja Leitner Dávid és neje Groszkopf Krisztina, a ki 1857. évben e birtokot Leitner Józsefnek, férje testvérének, vagy korábbi elhunytja esetére törvényes gyermekeinek hagyományozza. Dávid részét kapta Emil.

A falu egész határa 4440 lác. Az uradalmi földekhez nem tartozó rész 110 fél telkekre van felosztva és a lakosok kezén van. Ezek nemzetiségre nézve magyarok, németek, tótok, — de arányuk folytonosan változik; vallásra nézve többnyire katolikusok.

A plébánia, a katolikus lakosokkal együtt 1791. december havában Rittbergből ide átszállíttatott; a plébánia itt 1817. évig működött; ez időtől fogva részint Lugos, de többnyire Daruvárról kapott lelkészi ellátást. Azonban a vecseházi lakosok kérelmére 1863. évben ismét önálló plébániát nyert. Anyakönyve kezdődik 1786. évben. Temploma 1870. évben Bonnaz Sándor püspök költségén és a község hozzájárulásával kezdődött épülni, 1871. év október 23-án pedig beszenteltetett.

A dülönevek mind német nyelvűek és jelentőségükre nézve semmi érdekkal nem birnak, mint az minden újabb német községnél szokott lenni. Az vecseházai határban van tehát: Kurze Wiesen, Lange Wiesen. Pfarrüberlandsgrund. Teufelsberg. Lehmborg.

Vecsepataka, hajdan falu Marzsina táján. Már 1364. évben említettnek Ikusfalu határjárásában a Galadna patak, és *Vechefeu* azaz Vecsefő, — alább a Kisvecsefő és Kisgaladna, továbbá a Vecse vagy Vecsepatak és Muthnok, 1368. évben a *Vechereue*, azaz Vecseréve csermely.

Nagy Lajos király 1365. évben *Wechepataka* stb. falut Karapch oláhnak adományozza. Vecse falu 1511. évben Marzsina körül nyomozható. Ez évben t. i. György brandenburgi határgrof, mint Marzsina részbirtokosa panasolja, hogy midőn az ő jobbágjai azon barmaikat, melyeket a szomszéd Fesdanfalva és *Weche* falu területére legeltetésre küldtek, a téli szálásról haza hajtani akarák, az oláh-endrédi jobbágysok a csordára erőszakos megrohanást tevén, abból 20 ökröt elhajtottak.

A község történetében ismét hosszabb hézag áll be. A Marsigli-féle jegyzékben 1690—1700. évek táján a facseti kerületben Bozsúr, *Veza*, Basiest, Szudriás stb. falvak soroltatnak elő. Ugyanitt említi az 1717. évi összeírás 18 házzal Veka ferdített néven. Az 1723. évi térképen megint *Vesza* néven Batyest faluhoz nyugotra. Az 1743. évi adólajstrom szerint *Wetza* falu a lugosi kerületben 27 lakossal bir; ezek képeznek 10^{42/60} Facultätsköpfe és ezek után adóznak 200 forint 2^{1/2} krrel, a mi aránylagosan sok, fizetvén akkor Fehértemplom e címen 318 forintot.

Alig kételkedhetni, hogy a Vecsepataka, Vecse, Veza, Vesza, Wetza helynevek ugyanazon egy falura vonatkoznak, mely a XVIII. század közepén elenyészett, a Bega mellett, Basziest és Batyest közt elterült és 1761. évben már többé nem említettik.

Vejth, hajdan tán Krassó megyei falu. 1363. évben Mihály dictus Bobal de Veyth királyi emher Krassó megyei birtokok statutiójánál. (Okltr I. 51. l.)

Velcsest, hajdan falu a Bega folyó vonalán, neve Velchesdfalu, Velchest, Velchyk, Velezest, Velche, Velkocz, Volk-

falva, Velkfalva közt változik. Rades György de *Welchesdfalva* 1480. évben kijelölt kir. ember Haraszi Ferenc beigtatására bizonyos lugosi kerületbeli falvakba. Sysman Sandrin de *Welkocz* mint szomszéd részt vesz, midőn gersei Pető János és Gergely Krassó megyei Agyagos és Ménés, és több Temes és Arad megyei birtokokba igtattatik. János király 1539. évben a Temes és Szörény megyében fekvő *Welchych*, Lewrinche, Csurá, Chaba és Ligethis falvakat lippai Sebessy Pálnak adományozza, — azelőtt Sysman István és László birtokai voltak, kik azonban magtalan meghaltak. Midőn az aradi káptalan Sebessy Pált beigtatni akará, Sztojan Péter és Mihály, Zalan-kemeni Gergelyné Zsófia és testvérei: Désy Ferenc és Gábor nevében a *Welchych*, Chaba és Lewrinchében történendő igtatásnak ellentmondott. Ugyan ez évben Fodor Ferenc de *Welkfalva* Korniareva és Domasnia részbirtokába vezettnék Mehadia vidékén. Fodor utóbb de *Welkowch*-nak nevezetik, nevezetesen 1544. évben, midőn Petrovics Péter temesi gróf őt védelme alá vevén, rendelé, hogy ha valakinek ellene panasza van, Fodor Ferencet a lugosi bíró előtt keressék, a honnan a felelbbvitel Petrovichhoz történjék. Midőn 1548. évben az aradi káptalan Petrovics Pétert több Arad és Temes megyei birtokokon kívül, a Szörény megyében fekvő Zsidovár, Sidimir és Nadrág részbirtokába igtatja, mint szomszéd részt vesz Désy Gábor és Fodor János, mindketten de *Welche*. Zalan-kemeni Gergely diák magtalan halála folytán Isabella királyné a Szörény vármegye karánsebesi kerületében fekvő Nevricsa és *mindkét Volkfalva* egész részbirtokát a Lippáról származó Thorma Dénes diáknak adományozza, ki azonban az illető leveleket a háborús időben elvesztvén, II. János király neki azokról új adománylevelet állít ki. Báthory István erdélyi vajda 1573. évben néhai kolosvári Thorma Dénes diák részbirtokait Nevricze és *Velchest* (másutt *Welchiest* és *Welchezd*) faluban a karánsebesi kerületben, lippai számvevőjének Balásfy Mihálynak adományozza. A beigtatásnak, egy a mondott évben kelt magyar jelentés szerint, ellentmondottak Fodor Mihály és Désy János. A nevezett Fodor Mihály még ugyan ez évben az említett faluban levő részbirtokát 65 forintért eladta Balásfy Mihálynak.

Midőn 1598. évben karánsebesi Eördögh György a Temes megyei Körtvélyfalva stb. birtokába igtattatik, a beigtatásban mint szomszéd részt vett Flora Péter mint Fodor Ferenc jobbágya és Ferkez Nagul, karánsebesi Simon Jánosnak *Veleszt*-ben lakó jobbágya. Simon János nevezett jobbágysai Velchestről jelen vannak ugyan ez évben Török István beigtatásán a monostori kerületbe. Ugyan ezen jobbágysok részt vesznek 1598., midőn Kálmándy Mihály a Temes megyei Alsó-Tergovistye birtokába vezettetik.

A szőrényi bánság történetében említett Velkfalva a karánsebesi kerületben feküdt ugyan, de az itt leirt faluval azonos lévén, fekvése a mai Krassó megye határában a Béga mentén kijelölendő.

Van Hunyad megyében Vulcsesd falu a Maros közelében; Velcsics nevű falvak Trencsén és Bars megyében.

Verbolcz, hajdan falu Krassó megyében, az ilyédi kerületben. Mátyás király 1464. egy új adománylevelél kiadása mellett meghagyja az aradi káptalannak, hogy Wrányai Jánost, Györgyöt, Mihályt és másik Györgyöt a Krassó vármegye ilyédi kerületében fekvő Werbolcz, Marinkolcz, Dichyn, Tywko, Lwgoth és Cseglo birtokába igtassa. (L. Ilyéd.)

Veresmart, falu a Maros bal partján, Bakamező, Birkis és Kápolnás közt. Hajdan Arad megyéhez tartozott. Garai Job 1479. évben az Arad megyében fekvő Zadya várát és az ahhoz tartozó Alsó- és Felső-Kápolnás, Alsó- és Felső-Thalmagh, *Weresmarth* stb. falvakat Bánfy Miklósnak és Jakabnak eladja. (Lásd Szád.) Báthory Zsigmond fejedelem 1596. évben Jósika Istvánnak Arad megyében *Weresmart*, Szpin, Kápolnás, Bules, Kapriora stb. falvakat adományozza. Az 1717. évi összeírás e falut *Wismurthi* néven és 6 házzal a lippai kerületben sorolja fel. Úgy látszik, akkor enyésző félben volt, — az 1723. évi térképen nevét nem találhatni; 1761. évben újra feléledt.

A falu birtokosa a kir. kincstár. Területe 1493 hold. Dülők: Tirsele, berek és legelő Osztrov felé. Bukoviste, szántó és rét. Vale Silibágy, rét és kis folyóvíz. Dimpu Danila, erdő. Vale Talmadia, szántó és rét. Dimpu Zacatori, erdő Bunya közelé-

ben. Pareu Vezurimi, erdő Birkis felé. Csóka, erdő. Csoreu, völgy és víz. Lunka, rét. Podului István, erdő Osztrov mellett.

A XIV. és XV. században a Maros jobb partján, Csánád megyében is létezett Veresmart falu. Vörösmart és Veresmart falu ma is létezik Heves, Mármaros, Baranya, Szabolcs, Ugocsa, Szatmár, Brassó, Szeben és Aranyos megyében.

Vermes, falu a Pogonis patak mellett, Jerszeg és Izgár közt. Egerszeg (ma Jerszeg) falu 1369. évi határjárásában a Vermes patak forrása: *Vermispatakafő*, mint határhely fordul elő. Ismét 1389. évben *Wermespataka* csermely Egerszeg területén, — azon kitétel, hogy Himfy István, Péter fia és Basil, Miklós fia, az osztály alkalmával a Vermespataka mellett bizonyos számú kenézeket és jobbágyokat kapott, még nem jogosít azon állításra, hogy a nevezett időben itt község létezett. Az erdélyi diéta 1650. évben Vermes falut kétségtelen fiscalis jószágának nyilatkoztatta; 1699. évben is mint Szörény megyei hely és fiscusi birtok említetik.

Marsigli 1690—1700. jegyzéke szerint Vermes a lugosi kerületben feküdt. Az 1717. évi összeírás itt 100 házat talált és azt a csakovai kerülethez számítja.

A község 1835—36. évben a felvidékről magyar és tót lakosokkal gyarapodott, a lakosok többsége oláh.

Vermes kir. alapítványi birtok; területe 8266 hold, 377 öl.

Helynevek: Blianka, barlangnyílás Magyar-Szákos határán. Orgonya, szántóföld. In Peretu, Lunka riu, Ogasu butri, legelő. Pojenele Birtyei. Doszu. Van szép erdeje, mely Valeapaj, Duleo és M.-Szákossal határos. — Vermes falu van Beszterce vidékén is; és hasonló nevű pusztá Heves megyében.

Vesza, lásd Vecsepataka.

Végh, hajdan falu Krassó megyében. 1471. Szőnyes, *Wegh* és Ács, mint Hodos (I. azt).

Viaderitz, hajdan falu a verseci kerületben Cerova és Nermeth szomszédságában. Csak az 1723. és 1761. térkép tünteti fel. Emléke még a dülőnevekben sem maradt fenn.

Vicsnik, patak, mely Makovistye táján ered, és Csukics, Nikolince, Ruszova, Berlistye, Mirkovacz mellett elhaladván, Jámtól délre a Karasba szakad. Régi neve Vitelnek. Zsigmond

király 1427. évben Nagymihályi Albert, vránai perjelnek jószágokat adományoz a Krassó és *Wytelnek* folyó mentén. A csanádi káptalan átíratában a folyó neve *Vythelnyk*. Az 1761. évi térképen a folyó névalakja *Widomnik*. (Lásd Szentgyörgy.)

Visald, hajdan falu. Bákai Szöllősy Gergely 1488. évben részbirtokait Palogd temesi és *Wyssald*, Boldur és Azuagh Krassó megyei faluban Dóczy Imrének 50 arany forintért elzálogosítja. Ez az egyetlen adat, mely e falut említi, de fekvésére nézve nem tájékoztat. Volt Temes megyében Visád falu, melyről több adat szól a XV. és XVIII. század közti korban.

Visszafolyópatak, hajdan patak Temes vagy Krassó megyében. A csanádi káptalan 1369. Egerszeg, a Himfyek birtokának határait leírja, — említettnek két csermely forrásai, úgymint a Vizak és *Vizzafuloupathaka*; ehhez éjszakra esnek Hodos határai. Tehát Jerszeg vidékén, keletre keresendő.

Viszák, falu Duleo, Dragomirest, Szákos és Olloság közt. Midőn a csanádi káptalan 1369. évben a Temes megyei Egerszeg (ma Jerszeg) határait leírja, a *Vizak* és Visszafolyópatak forrásai említettnek mint határjelek. Viszák falu létezését ezen korban még nem lehet kimutatni; de igen már a XVI. században. Murad zultán ugyanis 1578. év elején Báthory Kristóf vajdának meghagyja, hogy a lugosi bánt megfirtassa azért, mert az ő emberei, köztük egy Reteza nevű, a Lugoshoz tartozó *Vizak* faluból, az ordiai hídnál Kurth nevű temesvári eming feleségét szolgálójával együtt megölték, rabját pedig és a rableányt elvitték, drágaságait zsákmányul megtartván. A zultán követeli a bűnösök megbüntetését és a kár megtérítését. — Az erdélyi diéta 1650-ben megállapítván a kétségtelen fiscalis jószágok lajstromát, abba *Vizágh*, Szákos stb. falut is felvette.

A török világ nem pusztította el e falut, mert a Marsigli-féle jegyzék 1690—1700. évekből azt még a lugosi kerületben felsorolja. Az 1717. évi összeírásban Viszák neve *Vischui*-ra van fordítva, akkor 54 házból állt, és a karánsebesi kerülethez tartozott, valamint Lugos is. Korabinszky a helynevet *Wischak*-nak ejti. A múlt században a kir. kincstár birtoka volt. 1810. július 27-én I. Ferenc király Milankovits, másképp Patyánszky

Bazilnak Viszák falut adományozza ¹⁾ és ez által egyszersmind nemességet nyer. A jószágszerző Bazil vagy Balásról a birtok fiára, Györgyre származott; ez meghalván, két fia Elek és Szilárd örökölte. Szilárd jutaléka 1875. évben nyilvános árverésen eladatván, azt az egyesült lugosi-, karánsebesi- és orsovai takarékpénztár csődtömege vette meg és most is bírja. A jószág többi részét bírja Patyánszky Elek, az 1883. évi krassói főispán. A falu határa 7260 hold, 1114 öl.

A helység területe Szatumiktól kezdve mindig emelkedik, azért némelyek úgy vélekednek, hogy a helynév a szerb Bicak szótól, mely magasabban fekvőt jelent, származik. Azonban van Viszák falu Vas megyében is, és hasonló nevű pusztá Somogy megyében. Azok bizonyára nem lehetnek szerb származásuak. Nevének értelmezését megkísérlette Maniu Bazil is, és pedig a román nyelvből. ²⁾

A falu határában előforduló dülőnevek: Torány. Szudoma. Sutta. Ogasela. Oborsia.

Vitelnik, lásd Vicsnik.

Vizes, hajdan falu majd Hunyad, majd Temes megyében, a mai Krassó megye határában. Brandenburgi György őgróf 1514—16. években bírja a monostori kerületet, melyben *Wyses* falu 13 jobbággyal; az adólerovás a jobbággyokat névszerint sorolja elő — mind oláh nevéek. Báthory Zsigmond 1597. a Hunyad megyei monostori kerületben fekvő *Vizesul* falut enyingi Török Istvánnak adományozza, — az ő jobbággya Fatul Thoma *Wizes* faluból ez évben jelen volt Magyar Szádon Jósika István ottani beigtatásán. Báthory Gábor 1612. évben a Temes vármegye monostori kerületében fekvő *Vises* praedialis birtokot visszaadományozza Török Katalinnak, Bethlen Gábor pedig Török István halála után *Vizessul* praediumot ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. (L. Monostor és Marsina.) Még az 1761. évi térképen található *Visescht* falut Bunyához éjszakra, Dubest felé.

Vizespatak, hajdan patak Krassó megyében. 1411. évben

¹⁾ Nagy Iván hibásan írja, hogy az adománylevél 1882. július 27-én kelt.

²⁾ Maniu: Disertatione . . . din Dacia Trajana I. köt. 463. lap.

Ruzsinosz, Tinkova stb. határjárásában. A Mutnok patakba szakad.

Vízvár, hajdan falu Krassó megyében. 1370. évben vádoltatik Nagy János szolgája Mathias de *Vizuar*, hogy Csepe Andrásnak jobbágjától egy lovat elvett, midőn ez a boldogasszonyfalvai vásárra ment. *Vízvár* és más falvak, melyek Érdsomlyó tartozandóságai voltak, 1390. évben új adományul Perényi Miklós szörényi bánra ruháztatván, ezekbe őt a csanádi káptalan beigtatja. 1392. évben *Vízvár* Ér-Somlyóhoz tartozott. (Lásd azt.)

Vodnik, falu Krassó megyében Dognácskához délre. Mercy térképén: *Wadneck*. *Vodnik* jelentése szlávul = vizes. A Marsigli-féle jegyzék 1690—1700. évben a falut a verseci kerületben említi, az 1723. évi térképén is *Wadneck* néven e kerületben fordul elő. A falu a kir. kincstár birtoka volt, mely azt 1855. évben az osztrák-magyar vasutttársaság tulajdonába bocsátá. Azóta a társaság resicai igazgatósági kerületébe tartozik. A helység területe a társaság statistikája szerint 1273 hold, vagy a hivatalos Helynévtár szerint 1287 hold, 199 öl.

Vojla, hajdan a krassói várispánság földje. II. András király 1230. évben megbízván Béla ifjabb magyar királyt a várföldek visszaszerzésére, Miklós comes, néhai Ugrin esztergomi érsek testvérének birtokjogát is vizsgálat alá vette, a melynek eredménye volt, hogy Béla ifjabb király Miklós comest némely birtokokban behagyta, más birtokokat pedig tőle elvett. Miklós comes meghagyatott a Krassó megyei *Woyla* birtokában.¹⁾ Még itt semmi célzás nincs arra, hogy *Woyla* valaha várföld lett volna, csak Béla eljárása tételezi azt fel. A következő évben (1231.) Miklós comes, utóbb a király által jóváhagyott végrendeleti intézkedéseket tesz, mely alkalmammal az ő *Woyla* nevű praediumját feleségének hagyományozta. IV. Béla király 1247. évben az egész szörényi bánságot a Jánosvitézeknek adományozta, ezzel különösen a Duna mellett közel *Zemilen*hez fekvő *Woyla* nevű földet,

¹⁾ Fejér: Cod. diplom. III. 2. köt. 206. l. és Katona VI. köt. 100. lap, hibásan írják: In Comitatu Orodienzi: Alsu Woyla.

melyet azelőtt Miklós, Ugrin érsek testvére örök tulajdonul birt és mely ez alkalommal a krassói vár tartozandósága alól kivétetik. Ebből kitetszik, hogy Woyla Miklós comes, illetőleg felesége kezéből a király birtokába került, ki azt a krassói várispánsághoz kapcsolta. IV. Ince pápa a király ezen, a János-vitézek javára tett adományát 1251. év július 19-én megerősíti és szintén azt mondja, hogy Woyla föld a Duna mellett Zenilen-hez nem távol fekszik, hogy a krassói vár köteléke alól felmentetett, és hogy a vitéz rendnek oly módon adományoztatott, a milyennel azt Miklós, Ugolin érsek testvére birta. Későbbi időben már nincs nyoma a Voyla nevű földnek. Azonosságának kimutatása sok nehézséggel jár., Igaz hogy a várföldek nem mindig azon megyében feküdtek, mely a várispánsági székhelytől vette nevét, de az 1230. évi oklevél eléggé megnyugtató, hogy Voyla valóban Krassó megye határában feküdt. De ennél többet alig mondhatunk. Bár-dossy Vojla alatt a Pancsova közelébe eső Vojloviczát érti, de e mellett csak a névhasználatosság szól, és még azt sem állíthatni, vajjon az oklevélben említett Zemilen valóban azonos-e Zemlinnel, azaz Zimonynyal. Létezett Krassó megyében Vojla nevű falu, mely Potok néven ismeretes, de ez azért sem jöhet tekintetbe, mert arról nem mondhatni, hogy a Duna közelében feküdt. Vojla azonosítása tehát egyelőre nyílt kérdés marad. (Lásd Pesty: A magyarországi várispánságok története 304—305. lap. Theiner: Monumenta hist. Hungar. spectantia I. 210. lap. Krassói Oklevéltár I. 3. lap, továbbá a Vaja, Bajla és Somlyó cikket.)

Woijnche, hajdan falu tán Krassó megyében. 1539. évben Nicolaus Klephčyn de *Woijnche*, Dezy Ferenc jobbágya mint tanu szerepel, egy Domasniáért folyó pörben.

Vlogecz, hajdan falu tán a karánsebesi kerületben. Midőn 1440. I. Ulászló király a Macskásyakat Macskás, Tinkova, Csuta stb. birtokaiban megerősíti, az aradi káptalant megbízza a beigtatással, királyi emberül kijelölván Bakos Mihályt de *Vlogeesh*.

Vukova, hajdan falu Szörény megyében. Valiaboul, Vercserova, Borlova faluval emlittetik. 1699. évben possessio *Vukova*. Ez a Temes megyei Vukova, mely Krassó me-

gye szélén, a Poganis pataknál fekszik. A Marsigli-jegyzék 1690—1700. évben Vukovo néven a lugosi kerülethez számítja, az 1717. évi összeírás 63 házzal a csakovai területben sorolja elő. Területe 3311 hold, 1165 öl. Tulajdonosa a magyar királyi alapítvány.

Zabálcz, némelyek szerint Zabálc, falu Bruznik, Lala-sincz és Temes megyei Petirs közt. Midőn Jósika István 1597. évben a Maros menti jószágok birtokába vezettetik, melyet Báthory Zsigmond neki a mult évben adományozott, mint tanu megjelent Syfko Ztoychy, krainik és Sabacz, azaz Zabálcz faluból. (Lásd Száldobágy.) Egy ideig a falu nyoma eltűnt, mert sem Marsigli jegyzékében, sem a XVIII. század térképein soká nem találni annak nevét. Zabálcz már a mult században volt a kir. kincstár birtoka. Egyházi anyakönyvek vannak 1779. óta. Területe 5758 hold, 1140 öl.

Helynevek: Dialu Doman, erdős hely Batta és Lalasincz felé. Valea Beleacova, erdős hely. Szatu batrin (azaz Ó-Falu), szántó, kaszáló és legelő, határos Ohaba Szerbaszka és Bruznik faluval. Hagyomány szerint Bruznikból jött nép telepítette e dűlőt. Valeamare patak, mely Dorgos falun át Hosszúszónál a Marosba folyik. Dialu Magura. Valea Nirisolui, erdő, szántó és kaszáló, Dorgos és Belotincz felé. A hasonnevű csermely a Valeamaréba folyik. Kozacu szántó, legelő és erdő. Dealu Poleana. Valea Sztumnikul. Dealu Paitasiu. Határa felette hegyes és sziklás.

Zacho, hajdan falu Krassó és Temes megye szélén. Borzlyukhoz tartozott. A Himfy család 1389. évi birtokosztálya alkalmával Zacho falu Himfy Margitnak, Miklós leányának jutott osztályrészül 13 jobbágygyal együtt. (L. Egerszeg és Borzlyuk.)

Zadya, lásd *Szád*.

Zagurian, hajdan falu Krassó megyében. Névalakja Zagoryon, Zeguryan, Zegurian, Zegerien, Zagoryam. Nagy Lajos király 1366. évben meghagyja Himfy Benedek bolgár bánnak, hogy miután bizonyos Krassó megyei nemesek, t. i. János és Mihály, Vaguch de *Zagarijan* Péter fiai panaszt emeltek, hogy Benedek bán elődjei a panaszlók *Zagarian*

nevű birtokok egy részét elfoglalták, vizsgálja meg a dolgot és elégítse ki a panaszlók jogos igényeit.

Nagy Lajos király 1367. évi parancsa folytán a csanádi káptalan Zagurian falu határjárását eszközli Zagurjáni Janos, Péter fia és testvére Mihály mint törvényes birtokosok részére. A káptalani jelentés szerint Zagurian falu határos volt Hlevnyberch hegycsúccsal, Radumlia faluval, Lizkovize patakkal, (mely keletre esik Zagurianhoz) mely egy másik Mikuvize nevű patakkal egyesül Dragodol faluval, Nyáragh folyóval, Wlasolch faluval, Ugliarpataka csermelylél, Pataky királyi faluval, Goronoyberch hegygyel, Kakaréth faluval, Beyle (vagy Bajla) folyóval, Kwesd birtokkal. Nagy Lajos király a határjárási jelentést átírván, ezt kiváltság alakjában kiadta.

Zagorian mint családnév is használtatik. Zegorianul Péter említettetik 1579.

N. Lajos király 1367. szeptember 16-án megerősítette Zegurian határjárását, a mint azt a csanádi káptalan végezte. (Okl. 63.)

Lásd Bajla patak.

Zagurincz, hajdan falu. I. Ulászló király 1440. évben Solymos várát és tartozandóságait Arad megyében Hagymási László temesi főispántól elvevén, azokat gúti Országh Mihálynak és Jánosnak adományozza. E tartozandóságok közt van Zagurincz, mely Lapusnik, Radmanest, Bruznik stb. faluval említettetik, tehát Krassó megye éjszaknyugati szélén feketett.

Zaguzsen, falu a Lugos-Karánsebesi uton, Priszaka és Zsupa közt. Macskási János 1532. évben bizonyos földekért Rakoviczay Lászlóval és Péterrel pörben állt, melyben *Zegwsen* mint az utóbbiak birtoka említettetik. Ennek eredménye nem volt más, mint hogy Macskási János, *Zegwsen* részbirtokosa, Rakoviczay Péternének Annának 10 hold szántóföldet adott zálogba. E földek névszerint Oborás és Szpin nevű határrészekben feküdtek, a melyekkel együtt Vlaykul nevű jobbágyát is zálogba adta, hat telkével együtt. Midőn Petrovics Péter temesi főispán rendeletére Kárán mezőváros és Priszaka falu közt a határok megigazítottatnak, a határvonat kelet felé egy erdőségen át a *Zaguzsan* mocsárhoz (lacus) vezetett; és onnan Priszaka felé visszafordult. Ha az oklevélben lacus helyett

locus (hely) állana is, a határigazítás mégis csak Zagusen falura illik. Ugyan ez évben Zlathna Benedek nemes, anyai jogon igényt tartott Zagusen, — alább Zagusan, — és Macskás birtokára; azonban a per megindulása előtt Vajda György és Gergely őt kielégítették, a miért is a karánsebesi kerület várnagyai kijelentették, hogy Zlathna Benedek semmi féle jogot nem tarthat a nevezett két falura. Isabella királyné 1559. évben rendelé, hogy a karánsebesi kerületben fekvő Macskás, Tinkova, *Zagusen* és Ruzsinosz nevű falvakban levő, Macskási Istvánt és Anna, Macskási Péter özvegyét illető birtokok határilag elkülönítessenek. Bachuli Dorottya 1569. évben részbirtokait Tinkova, *Zagwsan*, Macskás és Ruzsinosz faluban Duma Jánosnak és Istvánnak 51 forintért elzálogosítja. Macskási Péter és Miklós 1571. évben nemcsak földjeiket Macskás, Zaguzsen és Ruzsinosz faluban, hanem néhány jobbágyukat is elzálogosíták Miksa Miklósnak és Jánosnak. Nevezett Macskási Péter és Miklós Tinkova, Delar, Ruzsinosz, Zagusen stb. részbirtokait Szörény megyében Tóth Miklósnak és Gáspárnak 600 forintért elzálogosítják.

Báthory Zsigmond erdélyi vajda 1584. évben rendeli, hogy Cziklan János és a Macskásiak részbirtokai Ruzsinosz, Tinkova, Zagusen, Delar és Macskás faluban újra felosztásnak és egymástól elkülönítessenek. 1590. évben Duma János és István közt egyezség jött létre, mely szerint ők Macskási Farkas és Mihály által Tinkova, *Alsó-Zaguseny* stb. részbirtokában meghagyatnak. Macskásy Péter és Miklós meghalván, Tinkova, Delar, Zagusen, Macskás, Ruzsinosz és Toplicza falvakban levő részjóságaikat vérséges rokonuknak, karánsebesi Tóth Miklósnak hagyományozzák. Ez által indítatva, és megemlékezvén a Tóth Miklóstól vett jótéteményekről, ki őket tartotta és nevelte, Tinkovai Ágoston és Gáspár is, 1600. évben a fent nevezett falvakban lévő részjóságaikat Tóth Miklósnak 600 arany forintban beiratkozzák. A karánsebesi kerület 1603. évi összeírásában, Zagusenben Tóth Gáspár $\frac{1}{4}$, Tóth Miklós $\frac{1}{4}$, Jankucsoné 1 portával van bejegyezve.

Ivuly Miklós 1632. évben Zegusen és *Alsó-Zegusen* falvakban Macskási Miklós részjóságának felét követelte, de az osztályra felszólított Macskási a hivatalos személyeknek azt

válaszolta, hogy ő nem osztzik, mert Ivuly neki nem atyafia. Ismét egy év nélküli oklevél említi, hogy Macskási Gáspár és Sztojka István közt csere jött létre, a Szörény megye karánsebesi kerületében fekvő Macskás, *Zagusan* és Meel falvak fele része és Drynko oppidum részbirtokára nézve. Nem csak a karánsebesi kerületben való fekvés, hanem a Macskási családra való hivatkozás is bizonyossá tesz bennünket, hogy itt a Temes melletti Zaguzsenről van szó.

Török Adviga Duma Gáspár özvegye 1635. évben fiának, Macskási Miklósnak a Szörény megyei Tinko és *Alsó-Zaguzseny* faluban levő részbirtokait élte fogytáig hagyományozza, csak a haszonélvezetet tartván fenn magának. E birtokszerzésről a fehérvári káptalan a következő évben bizonyítványt állít ki. Szintén 1636. évben intézkedik Rákóczy György fejedelem, nehogy saját missilis levele alapján Fiáth Zsigmond karánsebesi harmincados Tinkova és *Alsó-Zaguzsen* birtokába igtatassék. — Macskási Miklós 1642. évben Veres Ferenc szolgabíró által 600 forintot felajánl Tóth Miklósnak és Péternek és másoknak *Alsó-Zaguzsen* stb. birtokáért, mely 1572. óta náluk el van zálogosítva. (Lásd Tinkova.)

Marsigli jegyzéke 1690—1700. években *Saguzsen* falut a karánsebesi kerületben sorolja elő; ugyanott az 1717. évi összeírás *Sakosciáni* ferdített névalakban, 30 házzal. A múlt század végén a falu a kir. kincstár birtoka volt.

Ettől szerezte a jószágot Jakabffy Miklós, ki első feleségének Kopal Erzsébetnek gyermekeit felfogadván, ezek, úgymint Imre és Gyula, a jószágot örökölték, és 1841. évben abba beigtattattak. Gyula az ő részét 1860. évben eladta báró von der Heydte Herminának, ez utóbbi pedig 1875. évben eladta Gartenheimer (szül. Juhos) Evelinának. Az Imre utáni jutalékot örökölte 1874. évben fia Miklós.

Zaguzsen területe 1888 hold, 951 öl. Helynevek: Karpin, Sztupin, Lunka lapályos földek. A helység a Gyalu Kokolova hegy nyugoti oldalán épült; területét a Temes választja el a szomszéd Csuta falutól. — Azok véleményét, kik azt állítják, hogy Zaguzsen török név, cáfolja azon körülmény, hogy a falu már a török foglalás előtt létezett.

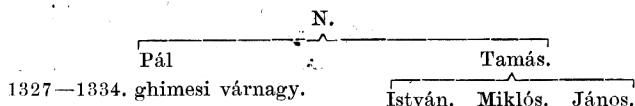
A magyar forradalom idején a Wallmoden hadtest erő-

sítésére rendelt segédhad 1849. augusztus 21-én Simbschen tábornok alatt Zaguzsenba jött.

Létezett hajdan Zaguzsen falu Mehadia közelében is. (Lásd Szörényi bánság története II. 570—571. lap.)

Zaydrugháza, hajdan falu Krassó megyében, a mai Füzes és German táján. Kiejtése tán *Zaydorogháza* lehetett. Magyar Pál, a ghimesi várnagy, és a kir. tárnoki nép nagyja, 1334. évben a Krassó megyében fekvő Nagy- és Kis-Ermen, Kétkúnfalu, Füzes-tó, Lászlóháza, Czunloka és Zaydrughaza nevű birtokait testvére Tamás fiainak: István, Miklós és Jánosnak adományozza. (Eredeti oklevél az iharos-berényi Inkey család ltárában.)

A *Magyar* család nemzedékrendje ez :

Zakadag. Már egy 1364. évi levélben neveztetik Benedek, Zagatag-i Péter fia, mint vizsgálatra kiküldött megyei ember. A Krassó megyei alispán és szolgabírák 1370. évben ismét Benedeket (Zakadag-i Péter fiát) kiküldik egy erőszakos szénafoglalás tárgyában. Vajjon krassó-megyei falu volt-e? adatok hiányában el nem dönthető.

Zakony, lásd Szákul.

Zala, hajdan tán Krassó megyei falu? 1400. évi oklevelekben neveztetik Petrus de Zala, Paznadi László sógora. Péter kétségtelenül krassói birtokos volt, mert arról vádoltatik, hogy Himfy István Rafna nevű jószágából egy jobbágyot elhurcolt és saját Sa . . . (nem egészen olvasható) nevű jószágára telepített. Ez a Sa . . . talán azonos Zala névvel és Rafna környékén keresendő. (Oklt. I. 148., 151., 152. sz.) Az, hogy Zalai Péter krassói birtokos volt, kitűnik abból is, mert 1404. évben a temesi főispánok megvizsgáltatni rendelik, vajjon a krassóői castellanusok csakugyan öt lovat vettek-e el Himfy Istvántól és Zalai Pétertől. (U. o. 160. sz.)

Zalathnukpatakfew, hajdan folyó Krassó megyében. 1358. Székáspatak területén. (Lásd az utóbbit.)

Zapodia, ma *Tomest* Krassó megyében. (Lásd azt.)

Zazesth, hajdan falu a karánsebesi kerületben. I. Ulászló király 1440. a Macskásiakat Tinkova, Perlo, Ruzsinosz, Csuta. *Zazesth* stb. birtokában megerősíti. (L. Macskás.) Ugyan ez évben bizonyítja a sebesi kerület összes nemessége, hogy Csuta és Zazest nevű falvak Macskási Iwan, Sorban, Demeter és testvéreik birtoka, kikre ezek nagyapjukról és ősükről származtak. (L. Oktár I. 283. sz.) 1447. évben Macskásy Sorban, Demeter és László *Zazszestes* (így) harmad részének birtokosai. Macskási Jakab 1470. körül a sebesi kerületben fekvő Macskás, Tinkova, Csuta, *Zazesth*, Ruzsinosz stb. részbirtokait 300 arany forinton elzálogosítja. (L. Zsidovár, Macskás.) Hogy Dazest, a mai Dezest más falu, mint Zazest, mutatja, hogy mindegyiknek más birtokosai voltak. Zazest közelebb fekhe-tett a Temes partjához.

Zlaticza vagy *Sz l a t i c z a*, falu Fehértemplomhoz délre, Ujpalankához másfél mérföldnyire. A Marsigli jegyzék e falut nem ismeri. Az 1717. évi összeírás 32 házzal a palánkai kerületben említi. Vályi Szlatiszá-nak írja. A határörvidék fennállásakor az illirbánsági ezred kusicsi századához tartozott. Területe 3161 hold, 420 öl. Áll itt kalugyerzárda is.

Zlavotincz, hajdan falu Krassó megyében. Már 1363. évben Zlaticz-i János fia Miklós, mint kir. ember szerepel Krassó megyei falvakba történt statutióknál. Midőn Kont Miklós nádor 1364. Mezősomlyó közelében nádori közgyűlést tartott, *Zlavotynchi* János ¹⁾ fiai: Miklós, János és András tiltakoztak az ellen, hogy Sulyuk István, valamint János, Tamás és Demeter Máté fiai, komiáni kenézek Zlavotynchban az wrwyspatak által elválasztott földterületet használják. Ugyan ezen nádori közgyűlésen Andreas dictus Torma, *Zlano-tynch*-i János fia, a fent már említett Demetert, Máté fiát, komyáni kenézt arról vádolá, hogy négy évvel azelőtt Zlano-tynchra néhány cinkosával betört és Andrást megölni akarta, egyúttal annak egyik lovát, mely 40 forintot ért, lenyilazta. A nádor a meg nem jelent kenézt makacsságból elítélte. Mikor enyészett el e falu, bizonytalan.

¹⁾ János maga György fia volt.

György de Zlawotynch. —
{
János.
}
1364. Miklós. János. András
dictus Torma.

Zerénd. 1414. évben, lásd Szörény.

Zernyest, lásd Czernest.

Zez, hajdan falu tán Hunyad megyében, Krassó megye szélén. A fejedelem itteni jobbágysai Faras János, Antal György és Dia Péter 1597. Marsinán jelen vannak Török István beigtatásánál. Furdia határában van Setz (lapály) nevű dűlő, Zsurest határában Seszu szántóföld és kaszáló, Kis-Szurdukon Sessu dűlő. Az egykori Zez falu — mely úgy látszik rövid életű volt — e három helység közt terült el.

Zicipataka, csermely, melyről olvassuk, hogy 1363. Vaja területén a Karasba folyt; előbb maga a Dobokapatakát felvevén. Ez hibás névalak, mert 1378. évben olvassuk: *Zecen-pataka*, mely a Krassóba folyik. (Lásd Doboka és Szécsén-pataka.)

Zÿn, hajdan falu. Mutnoki Bogdán és Mihály 1440. a csanádi káptalan előtt eltiltják néhai Albert királyt és özvegyét Erzsébet királynét, hogy Fülöpöt Zÿn de *Zynfalwa* András fiát Olohságh és Dragumerfalva birtokával megadományozza. Paulus Zeny de Lugos, a szereplő nemesek egyike, midőn a lugosi vár Brandenburgi György birtokába ment. Bethlen Gábor 1628. évben Loncza György házát és háztelkét Lugoson adómentessé teszi. Ez a Loncza György azelőtt néhai Szini Klára udvarában számvevő volt, most azonban Lugos városának számvevője és jegyzője. Nevezett Szini Klára utóbb Károlyi László özvegye. (Oklt. II. 290. lap.) A Szin helynév tehát Krassó megyében is volt otthonos. Van Szin helység Torna és Szinfalu Szatmár megyében.

Zinkad, hajdan falu tán Krassó megyében. Zagorian Krassó megyei falu, határjárásához 1367. kijelöltetik, Mihály *Zynkad-i* Péter fia, mint kir. ember.

Zgribestie, falu Szakul, Kavaran, Dragomirest és Kis-Zorlencz közt. Macsovay Mihályné leányai Veronica és Magdolna más érdektársakkal 1584. évben tiltakoznak az ellen,

hogy Báthory István lengyel király és Báthory Zsigmond erdélyi vajda *Zgribest*, Mutnok, Ohaba stb. falvakat valakinek adományozhassák. (Lásd Szákul.) Mint Szörény vármegye karánsebesi kerületéhez tartozó telek említettik 1585. évben, midőn Mutnoki Ferenc özvegye Erzsébet, a férje után reá maradt falvak és telkek iránt rokonaival egyezkedik; a telkek közt előfordul *Zgribest*. Ugyan ez évben Zagyvai Boldizsár (Mutnoki) magát a Mutnoky Mihály és Ferenc féle jószágok, úgymint Szederjes, *Zgribest*, Nalác stb. birtokába igttattni akarván, ezen beigtatásnak Brathovan László és Mutnoky Farkas ellenmondtak. (Lásd Mutnok.) Báthory Zsigmond fejedelem meghagyja az erdélyi káptalan requisitorainak, hogy Somlyai Gergelyt, a fejedelmi jószágok igazgatóját, a lugosi Modlina Ferenc fimagzat nélküli halála folytán a fiscusra szállt és Szörény megye karánsebesi kerületében fekvő Gavosdia, Mutnok, Morencz, Ohaba, *Zgribesd* stb. részjószágok birtokába igtassák. (Lásd Lugos.) Szintén Báthory Zsigmond meghagyja 1593. évben az erdélyi requisitoroknak, hogy Mutnoky Farkasnak a Mutnok, Macskás, *Zgribesd* stb. falvak birtokára vonatkozó oklevelek másolatait adják ki. 1599. évben Simon Erzsébet, Mutnoky Ferenc özvegye *Szgribesten* levő részbirtokairól végrendeletileg Simon Anna Mutnoky Farkasné javára intézkedik, Mutnoky Farkas birtoka azonban még ez évben hevesen megtámadtatott. A pörben, mely a birtokért folyt, mint tanúk kihallgattattak nemes Zgriba Mihály de *Zgribest*, nemes Pobora János, nemes Lajos Miklós és nemes Keran János, mindnyájan de *Zgribest*.

A karánsebesi kerület 1603. évi portalis összeírása szerint a zgribesti nemesek csak 2 portával szerepelnek. Kricsovai Anna 1635. évben Rákóczy György fejedelemhez feljebb terjeszti Szörény vármegyének ítéletét Szákul, *Zgribest* stb. részbirtokok tárgyában. (Lásd Szákul.) 1638. évben említettik Zgriba János morenczi nemes. 1673. évben Ozman aga török kormányzó *Zgarbestje* faluban házankint 14 aszpert szedett be adó fejében. 1699. évben egy alszolgabíró székel itt. Marsigli jegyzéke 1690—1700. években Zgribes falut a karánsebesi kerületben említi. Az 1717. évi összeírás Sureveste-re ferdíti a helység nevét, — a falu akkor 66 házból állt. Temploma

épült 1789. évben. Zgribest a múlt században a kir. kincstár birtoka volt. I. Ferenc király 1815. évben herceg Metternich miniszternek adományozta Szkeus, Remete, Dragomirest és Zgribest falut Krassó megyében, Magyar Szákos és Daruvár falut Temes megyében, de a herceg 1817. évben e jószágokat ismét visszaadta a kincstárnak. 1837. évben Rigyicsky Pál és Izidor kapnak kir. adományt Zgribestje falura, melytől a család előnevét is vette. Rigyicsky Páltól 1883. évben a szerb nemzeti alap vette meg a jószágot.

Az egész helység határa 7129 hold, 1586 öl.

Helynevek: Boutiariu, Dialu Rogazi, Dialu Panganilor, Dialu mormintilor halmok. Urszoniu, Marginea Rovinii si Rovina. Purkaretiu. Rosiesci. Slaveniu. Sierbanu. Petrosu. Oltaniu. Selistea. Grindu. Redina. Banesia, Obersia Banesci. Merii. Sulitia. Valea lupului cu Prapurile. Teusiele. Cosurile si Ornicutia. Gorunu. Teiusiu. Rogoza. Valea negra, Inisciu. Valea Batii. Olarisiu. Curpenisiu. Valea ripelor. Valea Szlatina si Batia.

A helynév a Zgriba személynévből keletkezett oly módon, mint Toma Tomesci; Romanu Romanesci; Bota Botesci; Branu Branesci helynevet adott. Zgribestre nézve azt a fent idézett oklevelek is bizonyítják.

Zold, falu Gladna, Dragsinest, Balosest és Tomest közt. V. László király Hunyadi Jánosnak a Temes megyei Sugya, Zsupan és Twerd oláh kerületet adományozza. Az utóbbi kerülethez tartozott Gladna, Zolthur, Dragsinest stb. Az aradi káptalan 1454. Hunyadit beigtatta. Mátyás király 1464. évben temeselyi Désy Péternek és Balothay Miklósnak az akkor Temes megyében fekvő Thwerd és a hozzá tartozó *Zolth*, Rumunyst, Gladna, Prodanest stb. falvakat adományozza, meghagyván az aradi káptalannak azok beigtatását. Zolthi László 1504. évben Bélai Barnabás szörényi bánnal együtt II. Ulászló királytól bizonyos jószágokat kap adományul Hunyad megyében. Brandenburgi György őrgróf birtokai közt a twerdi kerületben előfordul 1514—16. években *Zolth* 16 jobbágygyal. Báthory Zsigmond 1596. évben a Hunyad megyében fekvő Furdia, Ruzsinósz, Gladna, *Zolth*, Rumunyst stb. falut Jósika Istvánnak adományozza. Báthory

András 1599. évben a Hunyad megyei furdiai kerületben fekvő *Zolt*, Rumunyst stb. egész falut Sarmasághy Zsigmondnak adományozza, a ki 1607. évben e jószágokat Keresztesy Pálnak elzálogosítja. Bethlen Gábor fejedelem 1617. évben *Zolthul* Temes megyei praediumot Török István Hunyad megyei főispántól zálogba veszi. Az oklevél e zálogba vételt két *Zolthul* praediumról állítja, melynek egyike a marsinai, a másik a furdiai kerületben fekvő Temes megyében. Az első Braniest, Lunka, Balosest, Forazest, Petroza stb. faluval, — a másik Gladna, Prodanest, Csaramida, Zupunest stb. faluval említetik. Feljegyezzük a két *Zolthul* előfordulását, de azon hozzáadással, hogy semmi más forrás két *Zolthul* faluról nem szól. Mi a helynevet illeti, a *Zolt* úgy vette fel az *ul* kihangzást, mint Szurdokul, Mutnikul, Jersnikul, Baniusul stb.

Az 1717. évi összeírásban a falu *Zoloda* néven 10 házzal a facseti kerületben említetik. (Lásd Furdia, Zsidóvár.) A falu birtokosa a kir. kincstár volt, csak 1845. év július 17-én kapott Zoldy Simon adományt Zold falura, azon engedelemmel, hogy előbbi Franges család nevét Zoldyra változtathassa. Nemessége és adománylevele kihirdettetett Krassó vármegye gyűlésén 1845. december 10-én. Zoldy Simon és neje, született Andrejkovics Rozália 1860. évben eladták Zoldot báró Billot Károlynak. Területe 2705 hold.

Helynevek: Gyalu Mosta. Gyalu Lunkanyilor, mert a hegy Lunkány felé esik. Bagyuleszk, dülő. Kimpul mare. Igony, hegy és szántóföld. Gyalu Gladna, mert Gladna felé esik. Valia Cseremida. Gyalu Cseremida, egy hajdani ilynevű falutól. Budorony, kaszáló. Gyalu Bumbi. Masztakeny, a nyírfáktól. Maga a helység neve a kincstári hivatal irományaiban Zsold vagy Szottnak van írva és az utóbbi név a község pecsétjén is használtatik.

Zomovarest, hajdan falu Hunyad megye marsinai kerületében, melyet 1597. Báthory Zsigmond Török Istvánnak adományozott. Az oklevél más helyén *Zomonovarest*. Bethlen Gábor 1620. évben Török István magtalan halála után *Zemovarest* falut ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. (L. Marsina.)

Zoran, falu Facsethez keletre, Marsina és Szintiest közt. A XVI. század elején a morsynai kastélyban végrehajtásra

megjelenik Zorbol János de *Zoran* nevű nemes. 1597. évben ifj. Török Bálint jobbágya, Zoran Miklós, *Zoran* faluból jelen van Tótváradian, midőn Jósika István ennek birtokába vezetetik. Báthory Zsigmond 1597-ben a Hunyad megyei marsinai kerületben fekvő *Zorany*, Szintiest stb. falut, enyingi Török Istvánnak adományozza; azonban Ztanissa Mátyás diák, a maga és neje Pithar Borbála, továbbá farkadini Maczesdy Illyés és Batizfalvi Gábor nevében 1598. évben ellentmondott Török István beigtatásának Szintiest, *Zoran*, Dingan és Temerest birtokába. Báthory Gábor fejedelem 1612. évben a Temes megyei Marsina várához tartozó *Zoran* praediumot visszaadományozza Török Katalinnak. Két 1612. évi forrásban *Zoradinie*, a monostori várhoz tartozó falu említettetik. Bethlen Gábor 1620. évben Török István halála után *Soranyi* falut ifj. Bethlen Istvánnak adományozza. A helység neve a Marsigli-féle jegyzékben, 1690—1700. nem fordul elő, de az 1717. évi összeírás *Zogränge* néven 10 házzal a facseti kerületben említi. Az 1723. évi térkép *Soramg*, az 1761. évi Soran alakban tűnteti fel.

A helység a kir. kincstár birtoka, területe 927 hold 1565 öl.

Helynevek: Dialu vinilor, Panisiste, Zecetare, Pojana stravina, legelők. La Persa kaszáló. Fontana la persa, fontana rece források. Valia lugosului, patak. Sesetina, régi vár-omladék.

A Zoran helynév magyarázatát közlém a Delejtű 1859. évi 24. számában.

Kis-Zorlencz, falu Ruzsinosz, Ohaba-Mutnik és Nagy-Zorlencz közt. Kis-Zorlencz keletkezését a XVI. század végére lehet tenni, mert *Nagy-Zorlencz* 1591. évben említettetik először. A karánsebesi kerület 1603. évi összeírása szerint *Kis-Zorlencz* faluban Dogán János egy portáról adózott. A Nagy-Zorlencz alatt említett Ozman aga 1673. évben Kis-Azorlunga faluban házankint 40 aszpert szedett be adóul. A Marsigli-jegyzékben 1690—1700. Kis-Zorlencz a karánsebesi kerületben fordul elő; az 1717. évi összeírás pedig *Mali Sarlenty* néven 30 házzal említi.

A forradalom korszakában Rigjitsky Pál birta a hely-

séget; ettől nyilvános árverésen vette Rigyitsky Miklós, zágrábi pénzügyi fogalmazó.

A helység határa 2532 hold, 1260 öl. Helynevek: Flotvanea. Valea Ruginosa. Floronea. Cinvasa. Voinicesci. Teusiele. Valea Stefi. Magura.

Nagy-Zorlencz, falu Dezestyé, Zgribestje és Kis-Zorlencz közt. A XV. században csak egy Zorlencz létezett a komiáthi kerületben, a szörényi bánságban, a mai Nagy-Zorlencz. Az itteni birtokviszonyokról már 1499. évből van hírünk. Néhai Halgas Fülöpnek ugyanis részbirtokai voltak *Zorilenczben*, kinek leánya Dorottya, bizerei Gámán György felesége, miután férjhez menetele alkalmával hozományt nem kapott, a szörényi bánoktól kért igazságszolgáltatást. Floka László és Rakoviczay László a két részről meghítt bizalmi férfiak Dorottya hozományát 20 arany forintban állapították meg, a mivel ez meg volt elégedve. De miután Halgas Fülöp részbirtokai az ő fimagzat nélküli halála következtében Alb Miklós és Jánosra és Dogán Jánosra voltak szállandók, ezek pedig nagy szegénységük miatt a 20 arany forintot Dorottyának kifizetni képesek nem voltak, néhai Halgas Fülöp egész részbirtokát *Zorilenczben*, Dorottyának 20 arany forintért elzálogosították, a visszaváltás jogát fentartván. 1503. év körül iklodi Dész Péter és Muthnoki Balás nemesek pörben álltak Bathko János de *Zorlencz* és Dobravitzai János ellen. 1544. évben Valkay Miklós és Gáspár 11 karánsebesi kerületbeli faluban levő részbirtokait, ezek közt Zelha, *Zorlyencz*, Dragobratfalva stb. a Simon családnak eladja. Báthory Zsigmond vajda 1584. évben rendeli, hogy ifj. Simon János, Simon Miklós fia, ki már a domasniai, bogoldini, korniarevai, zaguseni stb. részbirtokokat Simon Annának, Muthnoki Farkas nejének, Simon Mihály leányának átadta, de az ősi részbirtokokat *Zorlinczben* még visszatartja, ezt is Annának kiadja. Mind e falvak Szörény vármegye karánsebesi kerületében feküdtek. Plesko Magdolna asszony Karánsebesben, Nagy László özvegye, most pedig Opra felesége, 1585. évben részbirtokait *Zörilencz* és Gamza nevű falvakban, Szörény vármegye karánsebesi kerületében, karánsebesi Simon Jánosnak 90 forintért elzálogosítja. Báthory Zsigmond fejedelem 1591. évben idősb és ifjabb karánsebesi Simon Jánosnak

és Simon Péternek új adományt ad *Nagy-Zorlencz* és Gamza falvakban, továbbá Pokolpathaka, Zelha, Dragobratfalva, Ohabicza, Glod, Maczkan és Fratest stb. praediumokban levő rész-birtokaira. (Lásd Gamza.) Tehát ez időben Kis-Zorlencz-nek kellett már létezni. Gámán Miklós 1626. évben erőszakkal tiltotta ki Simon Zsigmondot *Nagy-Zorlencz* birtoklásából. Úgy látszik, Fiáth Zsigmond is birt itt, mert az ő jobbágya is hallgattatott ki. Midőn Tivadar Gergely 1637. évben Prebul Pelgradi részébe igtattatott, *Nagy-Zorlencz* faluból jelen voltak: Dragan Péter, máskép Olt, Simon László jobbágya és Opra Meszin Simon István jobbágya. Nagy-Zorlenczen 1640. évben Plesko István és Mixa Miklós voltak birtokosok, valamint ifjabb Simon István, kinek egy Moros István nevű jobbágya, mint szomszéd szerepel Tivadar Gergely beigtatásánál. Volt ugyan ott Miksa Miklósnak egy Popecz Márton; idősb Simon Istvánnak egy Trullia János és Plesko Istvánnak egy Popa György nevű jobbágya. A lugosi bánsággal Zorlencz 1658. török hatalom alá került; 1673. évben Ozman aga, e vidék török igazgatója, *Azorlonga* helységben házankint 3 aszpert szedett adóul. 1699. évben Zorlencz Simon Zsigmond birtoka; az itteni kenéz és esküdtje tanuvallomást tesznek Macskási Péter érdemeiről. A Marsigli-féle jegyzékben 1690—1700. mindkét Zorlencz a karánsebesi kerületben fordul elő. Az 1717. évi összeírás ugyanott *Velliki Sorleanzki* néven 150 házzal említi, tehát a tartomány nagyobb községei közé tartozott.

Nagy-Zorlencz a kir. kincstár birtoka volt 1855. évig, mely év első napjától kezdve az osztrák-magyar államvasút-társaság birtokába ment. Területe 8446 hold.

1884. év február közepén bíróválasztás alkalmával zenebona támadt, mert a szolgabíró egyik embert, kinek pártja volt, a birói állásra nem vett fel a kijelölésbe. A község ez eljárás ellen nagy ellenzéket támasztott, a csendőrök többeket megsebesítettek és a szolgabíró, hogy bántalmak ellen megvédjék, fedezet alatt a faluból elkisérték.

Nagy-Zorlencz legrégibb pecsétje 1784. évben készült. A pecsét felső harmadában bárány van; alatta ily írás: Sorlens mare. D. S. A körírás ez: D. K. K. Caran. Dis. Bogonis.

1800. évben más pecsét készült, képe: a sárkányt ölő Szent-György. Felirása: Zorlencz mare. Az 1824. évben készült pecsét ez: Sigillum possessionis Nagy Zorlencz.

A község néhány mondát tartott fenn. Ilyen, hogy egy török beütés alkalmával a lakosság minden kincseit és ingóságait egy mély kútban rejtette el és azt behányta. A lakosság fogságba hurcoltatván, egy része leöletvén, a fogságból későbbben visszakerülők nem találták fel többé a kút helyét, és így a község kincse most is föld alá van temetve. — Egy másik monda szerint, Czappu Márton, egy jelenleg is magát jól bíró és tekintélyesebb család őse, és volt helységi előljáró, többször látogatta meg Lugoson saját vallásu esperessét. Ennél egy bojár család két fi-ivadéka tartózkodott tanulási célból, és ezeknek a bíró többször hozott apróbb ajándékokat. Egy török berohanás alkalmával, a nevezett bíró a falu vénebbjeivel együtt a török hadparancsnok eleibe ment, hogy kegyelmet kérjen a helység számára. De a törökök a küldöttséget foglyul tartották vissza és Viddinbe hurcolták, hol mint rabszolgák elárvereztettek. Czappu Mártont az ottani pasa vette meg, ki egy oláh renegat és a Lugoson iskolázott két fiú atyja volt. A fiúk Czapput azonnal felismerték és az ő közbenjárásukra szabadon bocsáttatott.

• **Zumarinfalva**, hajdan falu Arad megyében. 1479. év táján Garai Job birtoka volt, mely Zadya várához tartozott és eladás által Bánfy Miklós pozsonyi főispán birtokába került. Báthory Zsigmond 1596. évben a Magyar-Szádhoz tartozó *Szentmarinest*, Vörösmart stb. falvakat Jósika Istvánnak adományozza. Később a falu nyoma elveszett; annyi bizonyos, hogy a Maros bal partján, Krassó megye mai határában feküdt. (Lásd Kápolnás és Szád.)

A helynév a Zumarin személynévvel való összetételből alakult. Zumarin személynév 1482. évben fordul elő. Szerbia krajnai kerületében, mely 1734. évben osztrák uralom alatt állt, Samamarinovac falu létezett.

Zsábár, falu Lugoshoz nyugotra, Boldur mellett, Temes megye szélén. A XVI. század végén még Temes megyéhez tartozott. Báthory Zsigmond fejedelem 1597. évben az akkor Temes megyéhez tartozó Ohaba, Belincz, *Sabar*, Feketar stb. falvakat

a Bésán nemzetségnek adományozza, mely azokat már *Zsigmond király* korában birta. A beigtatást 1598. január 2-án az erdélyi káptalan teljesítette, de harmadnapra a helyszínén épen *Sabar* falura nézve lugasi Bogár Lőrinc ellentmondott, hogy a beigtatás néhai Bésán Ferenc és Bogár Mihály birtokain végbe menjen. Midőn ez évben Báthory Zsigmond parancsára Bethlen Péter, Gábor és István az iktári uradalom birtokába igtattatik, az igtatásban részt vettek, Ztanissa Mátyás diák és Rumon Márton bírák, és Kurta Raful szintén *Sabar* faluból. Az erdélyi diéta 1650. évben, Kostil, *Zábor*, Belincz, Fikatar stb. falut a kétségtelen fiscalis jószágok lajstromába vette fel. Marsigli jegyzéke 1690—1700. évben *Sabar* falut a lugasi lunkaságban sorolja fel. Az 1717. évi összeírás 33 házzal említi a facseti kerületben. Korabinszky *Scabar*-nak írja.

Már a forradalom előtt a Milenkovics család birja a jószágot. Egyik felét birta Milenkovics György, a kitől 1878. évben az ő özvegye Milenkovics Luiza örökölte. Másik felét birták Milenkovics István és Szilárd — kik mindketten meghalván, az ő részük árverés alatt áll.

A helység határa 1402 hold, 39 öl. Helynevek: Bizan, Zábrán; az előbbi dülő tán a Besan családnévvel áll kapcsolatban.

Zsaborest, hajdan falu, melyet Báthory Zsigmond 1596. Jósika Istvánnak adományozott; 1597. évben mint Bulcs tartozandósága említetik. Okleveles névalakja: *Saborest*.

Zsena, falu a Temes bal partján, Gavosdia mellett. Isabella királyné 1548. évben karánsebesi Annoka Miklósnak és nejének Thorsok Katalinnak a karánsebesi kerületben fekvő egész *Chzena* falut új adomány címén adományozza, minthogy már azelőtt a jószág békés birtokában voltak, de a birtokjogot igazoló okleveleket a háborus időben elvesztették. A királyné meghagyta az aradi káptalannak, hogy Annoka Miklóst és nejét *Chzena* birtokába igtassa, netáni ellentmondókat Petrovics Péter temesi főispán széke elé utasítván. A káptalan jelenti, hogy a helyszínén senki ellent nem mondott, és így a beigtatás megtörtént, azonban 15-öd napra reá, midőn a káptalan Annoka Miklósnak a beigtatási levelet kiadni akarta,

Irsay Mihály zsidóvári tisz, a temesi főispán két irnoka: Ferenc és Boldizsár nevében a beigtatásnak ellentmondott, békéltetők közbenjárására még is az ellentmondók lépésüktől elálltak, és Annokának a kezüknél lévő leveleket átadták. Midőn Zagyvai Boldizsár 1585. évben hiteles személyek által Szák, Morencz, Zgribest, Almafa stb. birtokába volt igtatandó, mint szomszéd *Dsenáról* Annoka László volt meghíva. Ugyan ez évben Raja Tamás jobbágysai *Gsena* faluból: Sztengh László és Hachiagh Péter mint szomszédok részt vettek Apafy Istvánnak zsidóvári beigtatásában. 1586. évben Annoka Miklós és László, és Annoka Katalin Raja Tamás neje, Flore Borbálától, néhai Fodor Mihály özvegyétől 312 forintot vettek kölcsön, elzalogosítván neki 8 évre a *Chena* területén fekvő Pesztelzty nevű pusztá felét. Borbálának megengedettett, hogy saját területén malmot építhessen. 1590. évben Sztengh László kenéz Görög Jorge nevében, Haczagán Péter karánsebesi Raya Tamás nevében *Gsena* faluból részt vettek, midőn Jósika István a zsidóvári uradalom birtokába igtatattik.

Ez évben Annoka László de *Dsena* tanuvallomást tesz, melynek különben ránk nézve érdeke nincs. Marko Péter de *Dsena*, Gerlistyei Miklós jobbágysa 1624. évben részt vett Groza Ferenc beigtatásában Szákul stb. falu birtokába. I. Rákóczy György 1635. március 20-án karánsebesi Fiáth Zsigmondnak egész *Dsena* falut 1000 magyar forintban beiratkozta. E falunak egyik fele 400 forintért már Fiáth Zsigmond kezén volt zálogjog címén; másik felét pedig szintén 400 forintért Margay Sára, Gerlistyei Miklós özvegye és fiai birták zálogul. A fejedelem a két zálogösszeget még 200 arany forinttal toldotta meg, és így az egész jószágot 1000 forintban beiratkozta a kiváltás idejeig, és a beigtatást elrendeli. Barcsay Ákos lugosi és karánsebesi bán 1646. évben *Czyena* falut mint csere tárgyát átengedi Bukur Borbálának, Vajda Mihály-nénak. A Marsigli-féle jegyzék szerint 1690—1700. *Gyena* a karánsebesi kerületben fekszik, hol *Jenna* néven az 1717. évi összeírás is elősorolja 33 házzal. A XVIII. század elején Jósika Mózes özvegye folyamodott *Zsena* stb. adományozásáért fia Dániel számára.

1803. ápril 1-én Frummer Fülöp aradmegyei táblabíró

adományt nyert egész Gavosdiára és Zsena kétharmadára.	
A becsár Gavosdiáért volt	30,540 frt 24 kr.
Zsena két harmadáért	8774 frt $13\frac{1}{3}$ kr.
Összesen:	39,314 frt $37\frac{1}{3}$ kr.
de Frummer ezenfelül még önként fizetett	2698 frt $50\frac{2}{3}$ krt.
és így összesen	42,012 frt 88 krt.

(Az adományban a hármassal összeg hibásan 4213 frt 28 krral van kitéve.) Ugyan ez időben Markovics József temesi kamarai ügyész adományt kap Zsena egy harmadára, melyért a becsárt, t. i. 4688 frt 16 krt fizette. Markovics József utóbb Frummer részét is megvette és így 1869. évben az egész jószágot fia Markovics Gyula örökölte.

1848-ban a falu panaszt emelt a megyénél, hogy Markovics József a falu határát a község tudta és hozzájárulása nélkül szabályozta és megváltoztatta, a község szorgalomföldjeit egy mocsáros helyre tette át, saját majorsági földjeit a legtermékenyebb részen mérette ki, a templom földjeit is elfoglalta és majorságához csatolta. A megye a pör útjára utasította a községet.

Az egész zsenai határ 2084 hold, 1585 öl. Helynevek: Campu mori, Zavoi mik, Vena mare, Vena mik.

A Zsena helynevet illetőleg megjegyzem, hogy 1285. évben Miklós, Sena fia említetik, ki a Karas folyó közelében birtokos volt és így lehet, hogy a Zsena helynév ilyen személynévből eredt. Mindenesetre elvetendő azon vélemény, mintha a szerb zsená (asszony) szó adta volna a helynevet.

Zsena határában 1876. évben egy római manipulus találtatott, — a legritkább régiségek egyike, mely Szende Béla adományából a magyar nemzeti Muzeumba került.

Zsidóvár, most falu, híres váromládékkal, egy meredek magaslaton. A helynevet az oláhok Sidiora-nak ejtik, mi nem egyéb, mint a magyar helynév rongálása. Oláh írók, mint Maniu Bazil homályos hagyományok után indulva, azt állítják, hogy a zsidók a római uralom ellen Aurelián és Commodus alatt Kis-Ázsiában fellázadván, országuk feldúlott és a

zsidók egy része Zsidováron telepítettet meg ¹⁾). Kőváry László pedig azt írja, hogy a dákok Decebal korában még oly merészek, hogy mint történeti hagyományaink gyaníttatják, Róma üldözöttjeit, a Jeruzsaleméből felkeltett zsidókat befogadják ²⁾). Azt nem mondja, hogy Zsidovára telepítettek, sőt inkább hiszi, hogy a Veres toronynál álltak meg, a hol Thalmist, a mai Talmácsot alapíták. De egy korábbi munkájában (Erdély régiségei 53. 54. lap) a nyugati havasok városát, Zalathnát, Erdély főbányász helyét veszi figyelembe és azt mondja, hogy a várostól délre fekhett magas hegycsúcson az a vár, melyet állítólag a zsidók építettek a dákok korában, a mely csúcsot ma is Zsidóvárnak nevez a nép. Selig Cassel munkájában: *Magyarische Alterthümer* semmit sem találunk e zsidó bevándorlásról Magyarország valamely vidékére. Székely Sándor azonban némi nyomozásokat tett a gyanított zsidó gyarmatok felett. (*Unitaria vallás története* 4—8. lap.)

Tudományos szempontból az ilyen tapogatózásoknak, melyekben a névhasonlatosság játsza a főszerepet, semmi értékük. Ipolyi Arnold is, nem tagadván az ősmagyarok érintkezését zsidó vallású népekkel, a decebali zsidó gyarmatokat, ha ilyenek csak ugyan alakultak, sokkal jelentéktelenebb minőségűeknek tartja, mintsem hogy földrajzi nyomokat hagytak volna ³⁾).

Ha Zsidóvár, Zsidovin stb. helynevet a zsidók vándorlásával hozzuk kapcsolatba, akkor a fennebbi történetet a stájerországi Judenburgra is kell alkalmazni. Különben van Kis-Bárnál Hátszeg vidékén is a nép által Zsidóvárnak nevezett várhely, melyet Ackner római őrtoronynak tart ⁴⁾). A szentgyörgyi határőrezredben Zsidóváros nevű apró helység létezik.

Komolyabb figyelmet érdemel az a kis felekezet, mely a

¹⁾ Disertatiune istorico-critica si literara, tractanda despre Originea romanilor din Dacia-Trajana 67. 162. 541. lap. — Julius Capitolinus in Antonio cap. 3.

²⁾ Erdély történelme I. köt. 8. lap.

³⁾ Lásd *Uj Magyar Múzeum* 18^{21/22}. év I. köt. 366. lap és Ipolyi: *Magyar Mythologia* 471. lap.

⁴⁾ *Archiv des Vereins*, I. B. 2. füz. 12. l.

XVI. században hazánkban keletkezett és judaizantes, zsidóknak neveztetetett. Leghíresebb és egyetlen történeti nevezetességű férfiuk Péchy Simon erdélyi kancellár volt. A tudós Lugossy József e felekezetet, mely szombatosnak is nevezetik, ismertetvén, írja, hogy a felekezetbeliek igaz magyarok, nem pedig, mint talán némelyek hinnék, zsidók voltak. Aztán hozzá teszi: Mi szükség tehát zsidózóink, s másfelől Thalmis, Zsidóvár, Jenő, Toroczkó stb. követelt őszirájlita lakosai, vagy Decebal zsidó bányászai közt szőni az egybefüggés fonalát? Mi szükség ott képtelenül keresni vérrokonságot, hol a kérdéses tünemény lélektanilag is megfejtethető? De közgyarlóság: óvilági feneket keríteni a legegyszerűbb tárgyakkal ¹⁾.

Sok helyest mond Lugossy József a fenebbi szavakkal, de ha a Krassó megyei Zsidóvárt is a szombatosok felekezetével akarja származási viszonyba hozni, akkor ez értelmezésnek már csak azért kell ellene mondanom, mert Zsidóvár eredete sokkal régibb mint a nevezett felekezet.

El lehet tekinteni attól, hogy már a romaiak ismerték a Sido személynevet ²⁾. Fontosabb az, hogy e név már nemzeti őstörténelmünkben fordul elő. A 108 nemzetség egyike Zydoy, azaz Zsidó. Mint személynév 1215. 1289. 1301. évi oklevelekben van fentartva. (Jerney.)

A Csáky család egyik ága de Sydow melléknévvel él. Ez a birtok ma is Pest megyében fekszik és a gödöllői uradalomhoz tartozik. A XIII. században többször említettetik a Zsidópataka Sáros megyében. 1247. évben ily nevű praedium is létezett, melynek mai neve Magyarfalu. IV. Béla idejében Nyitra mellett épen egy *castrum Judaeorum* említettetik, mely köznyelven kétségtelenül Zsidóvárnak hangzott. A helynevekben oly gyakran fordul elő a Zsidó mint összetétel, hogy mi bizony a zsidó népnek ezekre való befolyását nem egészen akarjuk tagadni, mert azon neveknek a Sydov személynévtől való kirekesztő származását sem lehetne okadatolni. Dr Kohn Samu a zsidóság nyomairól a magyarok őstörténetében irt

¹⁾ Uj Magyar Múzeum 18^{80/81}. év II. köt. 106. lap.

²⁾ Tacitus azt írja, hogy Vangio és Sido elűzték a siveusok királyát országából és azt maguk közt feloszták. (Annal. Libr. XII. Cap. 29. 30.)

munkájában az érintett csoporthoz tartozó sok helynevet a zsidó vallású kazároktól és magyaroktól származtatja.

Az előzményekből tehát következtetem, hogy a hazánkban előforduló helynevek: Zsidó, Zsidód, Zsidóhegy, Zsidókő, Zsidóvár stb. és hasonló összetételek részint a zsidó nép nevéből, részint a Sydo személynévből alakultak, de arra nincs elegendő ok, hogy keletkezésüket a római korban keressük.

A mi nevezetesen a krassói Zsidóvárt illeti, — miután multját semmikép nem hozhatjuk össze a zsidó nép történetével, — nevét csak a Sydo személynévből lehet származtatni, valószínűleg a Csáky nemzetség valamely Sydo nevű tagjától; — a Csákyak már a XIV. században voltak birtokosok Krassó megyében és ez a körülmény némi figyelmet érdemel, habár arról, hogy valaha épen Zsidóvárt birták volna, tudomásunk nincs. (Lásd Dench, Szederjes, Szt. András, Kőszegh.)

Vajjon volt-e Zsidóvár a római korban hadi figyelő pont? nem vitatom. Távol minden közlekedési úttól e rejték hely nehezen lett volna arra alkalmas. Igaz azonban, hogy Zsidóvár környékén római és magyarkori pénzeket találtak ¹⁾).

Zsidóvár biztos története a XIV. század elején kezdődik. Már 1320., 1322., 1323. és 1329. években említetik Dénes kir. étekfogó mester, mint *Sydovar* várnagya, — ki utóbb éveken át a szörényi bánság méltóságát viselte. Nagy Lajos király 1368. március 1-én tudósítja Temesvár, *Sydovar*, Sebusvár, Miháld és Orsova várnagyjait, hogy Himfy Benedeket bolgár bánná kinevezte, kötelezván őket, hogy a nevezett várakat neki átadják. Zsigmond király Losonczy Lászlónak érdekeit egy 1387. évi adománylevelében hosszasan elősorolván, különösen kiemeli, hogy a lázadó Horváthi és Palisnai párt kezébe esett Temesvárt, Becsét, Érsomlyót, Sebest, Miháldot, Orsovát és *Sydowart* azoktól visszafoglalta. Jutalmul a szalánczi várat neki adományozza. A visszafoglalt várakat Losonczy még 1419. évben tartá keze alatt. Ez év május 30-án mint e várak várnagya törvényszéket tartott Kárán városban és Zsigmond király az ő ítéletét megerősítette 1421. évben. Ozoray Pipó korában Losonczy Zsigmond volt Orsova, Sebes

¹⁾ Temesvári tört. és rég. Értesítő IV. k. 10. lap.

és *Sidovár* királyi várak parancsnoka, — ez tehát 1424. év előtti időre esett. Zsigmond király 1432. évben Pármából parancsot intéz Zsidovár népeihez, hogy azon adózásokat, melyekkel neki tartoznak, jeleleg Chap László volt alkancslárnak és testvérének Istvánnak fizessék, mert a nevezett vár tisztségül az ő kezükön van. Egy 1439. évi adat szerint Olloság és Dragomérfalva a zsidovári vár tartozandóságai voltak és a lugosi kerületben feküdtek. I. Ulászló király 1440. évben Katalin napján, vagy ez ünnep táján Kis Ferenc és János diák zsidovári várnagyoknak, kik királyi parancsot vettek, hogy Sydovar várát Pósafi Gaborkon és Istvánnak adják viszsza, de ezen parancsot mindeddig nem teljesítették, ismételve megparancsolja, hogy a várat átadván, a parancsnokságot tegyék le. Szentmiklósi Pongrác Jakab, Zsidóvár és Somlyó comese, 1454. évben a zsidovári várhoz és Lugoshoz tartozó erdőispánságot Sugár Mihálynak és testvérének Istvánnak adományozza, azon jogkörrel, a melylyel ők ezt a magyar királyoktól birták. Ez a Pongrác Jakab 1457. évben említetik a Szilágyiakkal kötött szövetség levelében. Nagy Iván megjegyzi, hogy ennél többet róla nem lehet tudni. Hunyadi János kormányzó 1454. évben Szentmiklósi Pongráccal, az itt említett Jakab bátyjával, a király nevében egyezsége lép és neki Berencs, Óvár, Sztrecsno és Zsolna várának átadásáért cserébe adja Temes megyében *Zsidóvárt*, Mezősomlyót, Maxondot, Fruzsinkazaart és Sasvár mezővárosát, minden tartozékai-val. Megegyezték, hogy Neboysza Miklós a turóci prépostság békés élvezetében maradhasson, de az annak szomszédságában épített erősséget alapjából szétrombolni köteles, mihelyest *Sidovár* Pongrác kezében lesz. Zsidovár történetében egy más, a szentmiklósiakkal semmi rokonságban nem álló Pongrácz család is szerepel. Ugyanis Mátyás király 1464. évben dengeli Pongrácz János erdélyi vajdának és székely ispánnak (ki 1462. évben főispán volt) és testvérének Andrásnak, kir. pohárnok mesternek hadi érdemeik tekintetéből *Sydowar* királyi várat és Lugos oppidumot Temes megyében, tartozandóságaival együtt örökségi joggal adományozza. Az aradi káptalan 1464. évben Mátyás király parancsára temeselyi Dész Pétert és Balothai Miklóst, több Temes megyei (a mai furdiai kerü-

letben fekvő) falvak birtokába igtatván, Bethlen Gergely zsidovári várnagy mint szomszéd jelent meg. Macskásy Jakab és Moré János zsidovári várnagyok 1470. évben a lugasi szék nemeseivel törvénysszéket tartottak, melyben Margai Jakab panaszában Sysman Sandrin ellen, 22 arany forint tárgyában ítéletet hoztak. Ez év táján Macskásy Jakab zsidovári várnagy, a sebesi területben fekvő Dragotenfalva, Chynte, Perlő és Dobrogeste egész birtokát, valamint Macskás, Tövis, Tinkova, Perle, Kispatak, Csala, Zazest, Ruzsinosz, Toplica, Leurgis, Székás stb. részirtokát, mostoha fiának Macskási Imrének, Jakab fiának 300 arany forintért elzálogosítja a kiváltás idejeig. Macskásy Jakab zsidovári várnagy 1476. évben fontos ügyben Bethlen Domokos erdélyi alvajda küldöttje volt a szebeni tanácshoz. 1478. évben, Erzsébetet dengelegi Pongrácz János özvegye Diód várából kelt levelet intéz Zsidovár-Váralya községhez (circumspectis et providis Judicibus Juratisque civibus ac toti communitati suburbii Castri nostri *Sydowar* Váralya vocati,) melyben parancsolja, hogy miután a Lugos kerületbeli nemesek eskü tétele szerint, Perlew falunak, Macskásy Jakab zsidovári várnagy birtokának határai, soha sem voltak közösek Váraljával (suburbium castri nostri *Sydowar*), hanem Perlew mindig elkülönített határral bírt, ennél fogva meghagyatik nekik, hogy a perlői lakosok minden eddigi zaklatását megszüntetvén, őket igaz jogaikban védelmezzék. A már nevezett Moré János 1485. évben még mindig zsidovári várnagy. György brandenburgi őrgróf 1510. évben Zachali (de Zachal) Dánt, *Sydowar* és a lugasi kastély és oppidum várnagyának kinevezi, — és pedig azok fele részére. Kitűnik, hogy Zsidovárt előbb Corvin János (meghalt 1504. október 12-én) birhatta, mert ennek özvegye kezével kapta a magyarországi jószágokat. És itt megjegyzendő, hogy a fent említett dengelegi Pongrácz János a Hunyadi házzal vérséges rokonságban állt.

Azon időben, midőn I. Ferdinand király, Isabella királynéval Erdély és a korona átadásáért alkudozott, nevezetesen 1542. évben, Kendi Ferenc a királyné nevében arra kérte fel Seredy Gáspárt, eszközölje ki I. Ferdinandnál, hogy Petrovics Péter temesi főispánt nyerje meg az ügynek. Petrovics haj-

landó volna Temesvárt átadni, ha neki Zsidovár és Csálya várakat élethossziglan tulajdonul átengedik. Az utóbbi két vár és tartozékaiban nincs is több 300 jobbágynál. Ez időtáiban Haraszi Ferenc volt Zsidovár két részének birtokosa. Forrásaink nem említik a szerzés idejét. Isabella királyné 1548. évben Haraszi zsidovári birtokát elvette és azt Petrovics Péternek adományozta, kit ide, valamint Nadrág és Sidi-mir részébe az aradi káptalan beigtatott Szent László király ünnepe előtt krivinai Gulya Ferenc királynéi ember és Irsay Mihály zsidovári tiszt jelenlétében. Az említett birtokok multjáról azt mondja a királyné, hogy azok azelőtt Haraszi Ferenc és borsai Csorba Ferenc birtokrészei voltak, de minthogy az előbbi hamis pénz készítése miatt hűtlenségbe esett, a másik pedig fimagzat nélkül meghalt, ezek a királynéi adományozásai jogra visszaszálltak. Midőn I. Ferdinand pár évvel utóbb Zsidovár sorsáról intézkedik, azt írja, hogy ezt a király iránt tanúsított hűsegeért vették el előbbi birtokosától a Zápolyai pártiak.

Petrovics Péter Lippáról 1551. július 14-én Isabella királynéhoz intézett levelében Csálya, *Sydovar* és Cseri váráról, mint tulajdonáról szól, de mint láttuk, nem Ferdinandtól birta azokat.

A Ferdinand pártiak nem hagyták Petrovicsot Zsidovár békés birtokában és Rakovszky György, ki Munkács várát Petrovicsnak szerződésileg átadta, az ottani vártiszteket bujtogatta, hogy »a temesvári részekben« fekvő *Zydovar* várát, mely bizonyos adomány címén Petrovics kezén van, az utóbbi-tól elpártoltassák és Ferdinand király hatalmába adják, mert e várra a királynak szüksége van, ez alkalmas, hogy a sebesi bán székhelye legyen és így azt Losonczy Istvánnak, vagy annak kellene átadni, a kit a király a vár átvételére kijelöl ¹⁾.

Azonban Ferdinand király már előbb intézkedett a várról, mert 1552. márczius 28-án Lévai Jánosnak, Forgács Jánosnak és Pásztói Jánosnak Csálya, Lugas, *Sydovar* és Rékás várakat visszaadja, melyeket már őseik, szüleik és testvéreik birtak és melyek most a törököktől foglaltattak visz-

¹⁾ Rakovszky György levele Pozsonyból Ferdinand királyhoz 1552. június 4-éről.

sza. Együttal meghagyja a temesi főispánnak a megadományozottak beigtatását. Ez azonban csak virtualis birtoklás lehetett, mert tudjuk, hogy Forgács János 1553. évben a pör útjára lépett, hogy az akkor Szörény megyéhez tartozó Zsidovárt és Lugast, más öt illető jószágokkal együtt visszaszerezze, melyeket Haraszi Ferenc Lévai Zsigmondnak és nejének elzálogosított. (Lásd Szilha, II. 222. lap.)

II. János király 1566. évben a zsidovári jószágnak adóját 20 forinttal leszállítja, egyúttal ottani várkapitányát Endrédi Jánost utasítván, hogy ezentúl csak 60 forintnyi adót szedjen be a lakosoktól. Endrédi János Zsidovár tulajdonosának neveztetik, ki midőn magtalanul meghalt Báthory Kristof erdélyi vajda 1578. évben, a Temes folyón Sydowar területén álló két kerekese malmot karánsebesi Vajda Bonának és Miklósnak adományozza. Ugyan csak Báthory Kristof Zsidovár várát néhai Tompa Istvánnak karánsebesi bánnak beirta, de később bizonyos okokból a várat és tartozékait tőle visszavette, és a helyett Tompa Istvánnak Korod és Papfalva helységeket Kolos megyében 1800 forintban elzálogosítja. Tompa István és egyetlen örököse fia Tompa Miklós meghalván, Báthory Zsigmond vajda törvényszéke Tompa Miklós összes ingóságait Apafi István fiainak és leányainak mint örökösöknek odaitélte. De a nevezett örökösök elmulasztották magukat a kiváltság értelmében a birtokokba beigtatni, azért a beirtás és az 1800 forintnyi összeg a vajdai fiscusra szállt, az említett birtokokat pedig Báthory István lengyel király és erdélyi fejedelem, az ő hívének Havaselyi Balásnak örök időre adományozta. Tekintetbe vévén azonban Apafi István érdemeit, annak 1584. évben *Sydovár* várát és tartozékait 2000 magyar forintért elzálogosítja a visszaváltás idejeig oly formán, hogy Apafi vagy örökösei a 2000 forint visszafizetése után a várat minden hadi felszerelésével, fegyvereivel és élelmezésével a leltár szerint átadni tartozzanak. Az erdélyi káptalan requisitorai, társukat kolosvári Lippay Pétert, 1585. évben mint hites tanút kiküldik, hogy Vajda Ivaczko (de Bozy) fejedelmi emberrel apagyfalvi Apafi Istvánt a zsidovári vár és tartozékai birtokába igtassa, melyeket neki Báthory István király és Báthory Zsigmond fejedelem inscribáltak. A beigtatás második napján

Lippay Farkas, karánsebesi vajda Bonifác szolgája ennek nevében tiltakozott bizonyos romladozó és a Temes partján majdnem elhagyatottan álló malomra nézve, mely azelőtt néhai Endrődy János zsidóvári várkapitány tulajdona volt. Nevezett Vajda Bonifác, de vele együtt lugasi Dési János és Dragomiresti Dogan Miklós, megbízott nemes emberük, zsidóvári Tivadar Boldizsár által ez évben még az ellen is tiltakozott, hogy Apafi István már a zsidóvári vár és jószágá tulajdonába beigtatva lévén, tizenötöd napra reá bizonyos Stukath nevű, Dombovicza falu területén levő, Vajda Bonifác és Dési János tulajdonát képező földet, — továbbá egy erdőt Dragomirest határában, mely Vajda Bonifác és Dogan Miklós tulajdona, szederjesi jobbágysai által bitorolni kezdte. Ez alkalommal is mondatik, hogy Sydowar (castrum) Szörény megye karánsebesi kerületében fekszik.

Az 1586. évi erdélyi országgyűlés Enyeden az elharpóztott rablások és gyilkolások megszüntetésére a gonosztevők erélyes kergetését rendelte el, kívánván, hogy a kergetés végzetével Déva, Görgény és *Sidovár* kiváltságai épségben tartassanak. Az illető törvénycikk ide vonathozó helye így szól: hogy minden helyeken az latrokat szabadon kergethessék az nagyságod birodalmában, sehol semmi exemptio ebben ne legyen, hanem mind Sajó, Görgény, Déva, *Sidovár*, Lugos tartományában és egyéb nagyságod jószágában is, és az urakéba azonképpen, az tisztartók velek lévén, szabadon kergethessék azokat, kik ez mostani casusokban részeseknek találtatnak. De ennek utánna az elébbi három várnak, Dévának, Görgénynek és *Sidovárnak* szabadsága megtartassék, azonképpen az vármegyéken és ennek utánna a régi mód megtartassék ¹⁾.

Ismét az erdélyi országgyűlés Enyeden rendelte el 1589. évben, hogy a cirkálások pontosan eszközöltessenek az ispánok által. A gonosztevőket a székelyek és nemesek is büntessék, valamint Miháld és Zsidovár vidéke is cirkáltassanak meg. Az illető cikk így szól: Végeztük ezt is: Miháldot és *Sidovár tartományát* az ispánok megcirkáltassák, az gonosztevőknek

¹⁾ Erdélyi Országgyűlési Emlékek III. 221. lap.

ott is ne legyen megmaradások ¹⁾. Az a kifejezés: *Sidovárban és tartományában*, Miháldon is,« előfordul a gyulafehérvári országgyűlésnek 1594. évi határozatában is.

Báthory Zsigmond fejedelem 1590. évben az ő kamarásának Jósika Istvánnak a Szörény vármegye karánsebesi kerületében fekvő Sidowar várat, a benne levő ágyukkal és egyéb hadiszerekkel, továbbá Sidowáros oppidumot, egy házzal és nemesi kuriával, Sidomirfalva, Szederjes és Nadrágh falvakkal együtt örökségi joggal adományozza, — örökösök nem létében az adomány az ő testvérei Miklós, Ferenc, György, László és Farkas javára szólván. A fejedelem által azzal megbízott emberek, Gergely pápa ünnepét követő pénteken a helyszínén megjelentek a beigtatás teljesítésére.

De már az igtatás első napján karánsebesi Vajda Bonifác ellentmondott a Zsidováros oppidum határában fekvő házra nézve, mely Mikla István és Voyko, András háza közt fekszik, valamint ugyanott a Temes partján, az Osztrov nevű helyen fekvő elhagyatott malomra nézve. Azonban Vajda Bonifác Jósika Istvánnal még ugyan ez évben kiegyezett oly feltétel alatt, hogy Jósika őt más földekkel, avagy készpénzzel elégtse ki. Thivadar Boldizsár fiai János és Miklós szintén ellentmondtak Jósika István beigtatásának, *Sidováros* oppidumban levő házuk érdekében, mely Miklucza Márton és Fotun János háza közt feküdt. A tiltakozók nevében azoban nemes Illia Ádám de Berzeus lemondott a tiltakozásról, a mire Jósika István Thivadar Miklóst és Jánost az említett zsidovárosi ház birtokában meghagyni ígérte, csak azt kívánván tőlük, hogy neki tiszteletből (honoris saltem gratia) szolgáljanak. A Thivadar család de Sidovár melléknévvel élt. Ugyan ez évben (1590.) tinkovai Duma János és István testvérek és Macskásy Farkas, lemondtak a március 22-én Sidováros oppidumban emelt tiltakozásról Jósika Istvánnak a zsidovári várba és a hozzátartozó Sidimirfalvába történendő beigtatására vonatkozólag. Kijelentik, hogy a tiltakozás érvénytelen; Jósika ellenben megengedi, hogy Duma János és örökösei a zsidovári erdő azon részében, mely Tinkova felé esik, sertéseket makkoltat-

¹⁾ Erdélyi Országgyűlési Emlékek III. 269. 309. lap. Hasonló törvényeket a gonosztevők ellen ismételve hoztak az országgyűlések.

hassanak, végre karánsebesi Tóth Miklós és Gáspár egész Sidomirfalvára nézve. Jósika István tehát csak Szederjes és Nadrágh falu és Zsidóváros azon részeibe igttatott, melyekre ellenmondás nem történt.

Ez évből (1590.) Jósika István következő jobbágyságait ismerjük: Mikanda István, Peikonye Mihály, Mikanda Dragoj, Rézpupor Márton, Czokyme Kerzte.

Báthory Zsigmond fejedelem küldöttei: Szikszay Imre adószedő és Zoltai János törvényszéki ülnök 1590. január 22-én Apanagyfalván Küküllő megyében megjelentek Perneszi Anna, előbb Losonczy-Bánfi György, aztán Apafi István özvegyének házában, megkínálván őt 2000 magyar forinttal, mely összegért Zsidóvár várát és tartozékait zálogban tartá, és felszólíták, hogy a várat a fejedelem birtokába bocsássa vissza. De Perneszi Anna a várat nem adta át, azért a fejedelmi biztosok tiltakozásuk mellett a 2000 forintot az erdélyi káptalannál letették.

A már elősorolt jószágokon kívül, még az egész bozsuri és furdiai kerület tartozott a zsidóvári várhoz, mint Jósika István birtoka. Jósika 1597. márczius 25-ke körül Báthory Zsigmond által elfogatott és Szatmárra vitetett, hol azon gyanúból, mintha a fejedelemségre törekedett volna, kivégeztetett. Ezen idő kitűnik Füzy Borbálának, Jósika özvegyének panaszából, melylyel férje elkobzott jószágait visszakéri ¹⁾. Füzy Borbálát utóbb Sarvasággy Zsigmond vette nőül.

Báthory András fejedelem 1599. évben nevezett Sarvasággy Zsigmondnak *Sidóvár* egész birtokát és a várhoz tartozó *Sidowar*, Nadrág, Sidomir és Szederjes helységet, továbbá a furdiai kerületben fekvő Ferde (= Furdia), Bechest (1464. ében Begyest), Hewgest (Hauzest), Rumunyest, Pojen, Lunka rivuluj, Bogest (Bottiest), Zold, Cheremida, Csokonest, Drag-sinest, Bannya (Bantiasul), Szirb, Mutnik, Zsupunest, Prodanest egész birtokát, ezenkívül Gladna faluban és Bassa havason egy részbirtokot, végre a bozsuri kerületben fekvő Bozsúr mezővárost és a hozzá tartozó Szederjes, Sziget, Dajest, Boja, Kitest, Szécsán, Botinest, Szarazan, Birna, Zsurest, Kelcsest

¹⁾ Nagy Iván: Magyarország családai V. 357. lap azt írja, hogy Jósika 1598. évben tétetett fogságba.

(Klitést), Botest, Balozina, (másutt Baloyna), Ungurest, Szuszány és Zsupán egész falvakat Sarvasághy Zsigmondnak akkori tordai főispánnak adományozza, a Báthory Zsigmond iránt tanúsított hűségeért. Mind e falvak Hunyad megyében fekvőknek mondatnak és azokat a fejedelem, testvére somlyói Báthory István tanácsára adományozta Sarvasághynak ¹⁾.

Bocskay István fejedelem 1605. évben Megyesről kelt levelével bizonyítja, hogy kövesdi Sarvasághy Zsigmond harmadiai Harmadiai Miklósnak, az ő tisztjének *Sidowar* várában a Szörény vármegyében fekvő egész Hauzest falut örökre adományozta. Kiemeltetik Harmadiai érdemei közül különösen, hogy néhány évvel azelőtt, midőn Mihály havasalföldi vajda, Erdélynek ellensége, *Zsidovár* várát 29 napig folytonosan ostromolta, a várat erélyesen védelmezte. Két évvel utóbb, úgymint 1607. évben Sarvasághy Zsigmond, — ki itt nem kövesdi, hanem de eadem melléknévvel fordul elő, — nagymegyeri Keresztessy Pálnak a Szörény megyében fekvő *Sidowar* várát és a hozzá tartozó *Sidovár*, *Nadrágh*, *Sidimir* és *Szederjes* szörénymegyei falvakat, továbbá a Hunyad vármegye furdiai kerületében fekvő *Ferde*, *Bechest*, *Hewgest*, *Rumunyst*, *Pojen*, *Lunka rivuluj*, *Bogest*, *Zold*, *Cheremida*, *Csokonest*, *Dragsinest*, *Bannya*, *Szirb*, *Mutnik*, *Zsupunest*, *Prodanest* egész falvakat, úgy szintén a *Gladna* faluban és a *Bassa* havason levő részbirtokot, végre a bozsuri kerületben fekvő *Bosur oppidum* és *Szederjes*, *Sziget*, *Dajest*, *Boja*, *Kitest*, *Szeccsán*, *Botinest*, *Szarazan*, *Birna*, *Zsures*, *Kelchest*, *Botest*, *Balozina*, *Ungurest*, *Szuszány* és *Zsuppán* egész falvakat, melyeket ő Báthory András adományából bir, ezer magyar forintért 12 esztendőre minden tartozandóságaival, hasznaival és jogaival elzálogosítja. Ezen összeget Sarvasághy részint aranyokban kapta meg, minden aranyat két magyar forintba számítva, részint ékszerekben, marhákban és fegyverekben. Sarvasághy lemondott, hogy jószágait 12 év előtt kiválthassa. Ezen időn túl, az ezer forint letétele után Keresztessy Pál a jószágokat Sarvasághynak, vagy Füzy Borbálának visszaadni tartozzék. Mindennemű ágyú és más fegyver, lőszer, golyókészlet, felszerelés, hordók, asztalok stb. melyek *Zsidovár*

¹⁾ Az ő jellemzését lásd Szamosközy-nél II. köt. 115. lap.

várában és tartozékaiban találtatnak, leltárilag felvétettek és mindkét fél a hiveinek jelenlétében készített leltárt a gyulafehérvári káptalan levéltárába teendi le. Keresztesy Pál kötelezi magát, hogy a kiváltás idején ezen ingóságokat Sarماسághynak vagy örökseinek pontosan visszaadja. Ha Keresztesy annak idején bár mi szín alatt vonakodnék a jószágokat visszaadni, a legközelebb tartandó erdélyi országgyűlés első napjára megidéztessek és ott a kiadásra kényszeríttessék, megengedtetvén Sarماسághynak, Keresztesy vonakodásának esetére, hogy annak Erdélyben és a magyar részeken bár hol levő jószágait elfoglalhassa, a nélkül, hogy azért erőszakoskodás bűnébe esnék. Viszont Sarماسághy is kötelezi magát, hogy Keresztesyt a neki elzálogosított jószágokban a kiváltás idejeig védelmezi és fenntartja; mit ha nem tenne, és Keresztesy azért a zsidóvári urodmalmat elvesztené, ő Sarماسághynak bár hol létező jószágait, nevezetesen Sarماسágh és Kövesd nevű ősi birtokait elfoglalhatja és zálogban tarthatja az ezer forint visszafizetéseig. Ha Keresztesy a zsidóvári várban és tartozékaiban építkezéseket tenne a zálogtartás ideje alatt, ezen építkezések megbecsültetvén, Sarماسághy azok értékét megtéríteni tartozék. — Megjegyzendő, hogy Zsidóvár, Nadrágh, Sidomir és Szederjes ezen szerződési okiratban Szörény megyében, a többi helységek Hunyad megyében fekvőknek mondatnak.

A Szörény vármegye és a fejedelem által kiküldött nemesek 1609. évben Keresztesy Pált az említett jószágok zálogos birtokába vezették, miről Gerlistyei László és Fiáth Zsigmond a fejedelemnek még ez év június 7-én jelentést tettek. Mint szomszédok részt vettek karánsebesi Vajda Bonifác, Zgribesti András, Lugosi István, Pribék János, Herczeg János, lugosi Huhér János, továbbá Vajda Istvánnak néhány karányi és berzeusi jobbágya.

Nem sokára Zsidóvárt a törökök foglalták el, mit Sarماسághy Zsigmond 1613. szeptember 2-án következő szavakkal jelenti a nádornak: Karánsebes, Lugos és az én váram már török kezében van ¹⁾.

Bethlen Gábor 1615. évben beleegyezését adja, midőn

¹⁾ Történelmi Tár, 1879. évi folyam 362. lap.

zsídvári Jósika Zsigmond és somlyai Báthory Anna Félegyházán Bihar megyében egy házhelyet 200 forintért zálogba vetnek Vajdai Márton diáknak. Miután ez időben a Jósika család Zsidóvárt már nem bírta, a család egy része csak melléknévül használhatta annak nevét. A nevezett fejedelem 1618. évben Keresztesy Pálnak Malaesd, Haczasel, és Zsidóvár várát adományozta, sőt inkább, eddigi jószágait bizonyos bűn miatt tőle elvevén, csak az utóbbiakat hagyta meg neki. Keresztesy egyuttal reversalist állít ki hűségéről a fejedelem iránt.

Branyicskői Jósika Zsigmond 1627. évben a fent ismertetett 1609. évi szerződés alapján *Zsidóvár* várát, valamint Busort és tartozandóságait Szörény és Hunyad megyében, Keresztesy Páltól visszakövetelte, és ennek az ezer forintnyi zálogpénz visszafizetését felajánlotta. Keresztesy kész volt a jószágok visszaadására, hanem az ezer forinton felül még az általa tett építkezések megtérítését is követelte, mire mint láttuk, Sarvasághy magát kötelezte ¹⁾. A fejedelmi kancellária küldöttei Szigeti Miklós és Dengeleghy Balás e választ tagadásnak vették. Keresztesy ezen vonakodásáért, Bethlen Gábor fejedelem meghagyása folytán, a legközelebbi erdélyi országgyűlésre megidézett jogainak igazolására. A jószágot visszaváltani akaró Jósika Zsigmond Sarvasághynak mostoha fia volt, ki, úgy látszik, célját elérte, mert még ugyan ez évben augusztus 16-án Sidóvár várát valamint Zsidóvárost és Szederjest a ragusai eredetű Restys Jakabnak 1400 magyar forintért hat esztendőre elzálogosítja. A zsidóvári vár átadása alkalmával felsoroltatnak a benne talált hadi felszerelések, a falvakkal együtt névszerint az ott lakó jobbágyságok is. Restys Jakabnak megengedtetik, hogy a várban építhessen, a jószágokba pedig idegen jobbágyságokat telepíthessen, kik, ha a visszaváltás idején maradni akarnának, Jósika tartozzék azokat fejenként 16 forinttal visszaváltani. Az említett jobbágyságok mind oláh nevek.

I. Rákóczy György 1633. október 12-én Fiáth Zsigmond

¹⁾ Keresztesy Pál válasza így szól: Örömet jó szívvel felveszem a summát, de elsőben mind ő kegyelmek, s minden menjünk alá, s az mit az váron építettem, estimálják meg, és azzal aztán egyutt az summát felvevén, ő kegyelmeknek megadom azt a várát.

karánsebesi harmincadosnak írja, jusson eszébe, mennyire szorgalmazta Désen, hogy a fejedelem neki Sidovárat adjá, kit noha másoknak is eladhatta volna, az ő könyörgésére neki 200 forinttal alább engedte át, mint magának a fejedelemnek került. A fejedelemnek azonban értésére esvén, hogy Fiáth őt megakarja tréfálni és a pénzt le nem fizetni, megintí, és parancsolja neki, az 1400 forintot azonnal letegye, különben szájában marad annak az íze, ha urával tréfálni akar. Ugyan ez év október 21-én Béli Farkas Gyulafehérvárott bizonyítja, hogy Fiáth Zsigmond, ki 1400 forintot tartozott volna letenni, fizetett 600 rhenusi forintot, 600 gréci tallért, 176 szeges tallérral együtt, és 16 pallosos tallért; a többivel hátralékban maradt.

I. Rákóczy György fejedelem a Karánsebesben lakó Horváth Fülöp és Jósika Gábor közt fenforgó viszályt ki akarván egyenlíteni, megparancsolja Jósika Gábornak, hogy a pör megvizsgálására Szörény vármegyét hívja meg *Zsidóvárba*. A vármegyének is meghagyta, hogy ott megjelenjék. — Jósika Gábor és Farkas 1634. évben a Fiáth Zsigmondnak elzálogosított Zsidóvárt ki akarták váltani, mibe Fiáth is beleegyezett. Ez elhatározását később, úgy látszik, megbánta és I. Rákóczy György junius 14-én kelt parancsára volt szükség, hogy Fiáth a zálogösszeget felvegye és a jószágot kiadja. De Fiáth még mindig halogatván a dolgot, Rákóczy Gy. október 24-én újra parancsolja Fiáthnak, vegye fel Jósika Gábortól a pénzt, mert ha e dolog porre kerül, megtörténhetik, hogy a jószágot is elveszti, a pénzt sem kapja meg, és azt csak engedetlenségének fogja tulajdoníthatni.

A fejedelem 1636. március 16-án inti Fiáth Zsigmondot, hogy miután Fiáth akkor, midőn Sidovárt Jósika Gábor kezébe bocsátotta, a várból néhány szerszámot és holmit elvitt, azokat további parancs nélkül adja vissza. Ugyan ez év junius 29-én kérte meg a Branyicskón lakó Jósika Gábor Veres Ferenc Szörény vármegyei szolgabíró, intené és kérné meg Fiáth Zsigmondot, ki vallató parancsolattal idézte meg Jósika zsidóvári jobbágysait, tisztartóját és falubeli bíróját Karánsebesre, hogy nevezett Fiáth inkább maga jöjjön Zsidóvárra, vagy a szomszéd Zsénára, mert Jósika Zsidóvárt pusztán nem hagyhatja, félvén a véletlen történhetőkől. De Fiáth nem tágitott.

A vár ezután hanyatlásnak indult. Sándor Pál azt írja 1687. évben naplójában mikor Karánsebes vidékén átutazott, hogy látta Sidóvárat egy hegyecskén a Tömösön túl, de pusztá állapotban fog lenni, azt mondják felőle, hogy régentén Jósika familiáé volt, de most török birja ¹⁾).

Midőn Caraffa 1688. évben Lippárról hadseregével Belgrád felé vonult, Veteranit a nem rég, t. i. június 19-én elfoglalt Lippárról Csanádra rendelte. Onnan Lippára visszajöven, elhátározta Erdély határának biztosítását, és pedig az által, hogy az ellenséget *Schidowa* és Karánsebesből kikergette; — mindkettő, teszi hozzá, nyomorult fészek.

Antonio alezredes, ki Bolland alatt Lugos bevételében részt vett, Uj-Palankáról Lugosra visszatérvén, 1691. év nyarán a szomszéd Zsidóvárt véglegesen visszafoglalta. Veterani Frigyes tábornok 1693. január 24-én Zsidóvárat Jósika Gábornak adományozta azon feltétel alatt, hogy az udvari kamara ezen adományt megerősítse. A Zsidóvárhoz tartozó falvak lakosai felmentetnek, hogy a lugosi vagy karánsebesi várnak szolgáljanak. Jósika Gábor csak 1697. évben folyamodott Lipót királyhoz ezen adomány megerősítésére, — a folyamodásnak nincs keletje, de az udvari kancelláriánál azt ápril 10-én vették át. Mondva van abban, hogy folyamodó a neki adományozott várat három év óta birja, saját fogadott őrségével védelmezi, nemzetségének birtoka volt azelőtt is, ő az osztrák uralkodó háznak sok szolgálatot tett, hitét mindig sértetlenül megtartotta és ama vidék visszanyerésében nagy befolyást gyakorolt. Mi módon intézték el Bécsben a kérvényt, arról nincs hírünk. A karloviczi béke következtében azonban Zsidóvár vára leromboltatott. Az 1717. évi összeírásban Zsidóvár 60 házzal említetik. 1739. évben Lentulus cs. tábornok január 26-án a főablófészeknek bélyegzett Zsidóvárt megszállja, 50 embert agyonlövet, aztán a helységet Kricsovával együtt felgyújtja ²⁾).

A XVIII. század közepén Jósika Mózes alezredes özvegye

¹⁾ M. Történelmi Tár XIX. köt. 165. lap.

²⁾ Zsidóvárra nézve V. Ö. Pesty Frigyes: A szörényi bánság története I. 150. és II. 220. lap.

Mária ¹⁾, született báró Wesselényi bárónő, Mária Teréziához folyamodik, hogy fiának Dánielnek 12 falut és két pusztát adományozzon. Kérte nevezetesen Zsidóvárt és a körülfekvő Tinkova, (melynek hajdani neve Sidomérfalva, — mondja a folyamodónő), Szákul, Zséna, Zgribest, Dragomirest, Szilbasel, Gavosdia, Maguri, Cserestemes, vagy Csires, Kricsova, Krivina (melynek hajdani neve Nadrág) falut. A család hadi érdemein kívül az özvegy folyamodónő azon tekintetből is várja a kért kedvezményt, mert a Jósika-család 115 helységet és 16 pusztát birt a »Bánságban«, mielőtt a török azt elfoglalta, miről az okiratok fia Dániel kezénél vannak. Ezen uradalomért a becsárnak fele részét ajánlja fel Jósika Mózesné. — Bizonyos, hogy Jósikáék számos jószágot birtak a Temes vidékén, de a család levéltárában nem találtam adatokat annak igazolására, hogy a török foglalás előtt 115 falut birt volna e vidéken.

A folyamodásnak nem volt eredménye és Zsidóvár a kir. kincstár birtoka maradt, és csak a jelen század közepén került magán kézre. Ugyanis 1830. évben adta el a kamara Zsidóvárt Fogarassy Basilnak, Jurkovics Jánosnak, Mayer János, Ferdinand és Ferenc testvéreknek, valamint Trandaphil Andrásnak és Sándornak, kik 1831. és 1832. évben helyezkedtek a birtokba. Trandaphilek részét Schmidt Ferenc bécsi ügyvéd vette meg, ki azt 1847. évben királyi jóváhagyással a nadrági vasgyár társaságnak adta el. E szerint módosulnak némileg Fényes Elek adatai, melyek szerint a forradalom előtt Fogarassy, Jurkovics, Trandafil, Mayer, Klein, Ripl, Schidl, Busböck nevezetnek mint birtokosok. A telekkönyvezés idején a birtokviszonyok következők voltak:

Első állomány 360 hold, birja Mayer János és neje Aloizia született Rats de Neuuhof. Ezek jutalékát 1870. évben nyilvános árverésen Deutsch Miksa, Bernát és Lungu Lázár vette meg. Deutsch Miksa és Bernát jutaléka Popovits Szilárd és Rossu Demeter nevére iratott. Helynevek ez állományban: Malajistye, Valia Úrszului, Valia Kapra, Szlatina.

Második állomány 293 hold, birja özvegy Mayer Erzsébet

¹⁾ Nagy Iván *öt Magyarország családai* V. köt. 359. lapján Katának a XII. köt. 159. lapján Máriának nevezi.

és fiai Gusztáv és Adolf; — az utóbbi örökölte a birtokot Erzsébet és Gusztáv halála után.

Harmadik állomány 277 hold, birja Trandaff György egyedül, utána neje Leitner Mária.

Negyedik állomány 386 hold, birja Schevits Mihály Temesváron. Tőle vette meg 1860. évben báró Sina Simon, a bárótól pedig 1868. évben vette meg Trandaff György. Helynevek ez állományban: Kitsora gyümölcsös, Zsebran, Valia Zabroni, Valia Kapra, Rovina, Sklifi vagy Scelifa gyümölcsös, Szlatina, Valia Zsidimir, mely az egykori Sidimir falu emlékét tartja fenn.

Ötödik állomány 80 hold, birja Jankovich Anasztasz egyedül, (neje Predrakovich Agatha), tőle örökölték gyermekei Katalin és László.

Hatodik állomány 82 hold, melyet Jankovics János most is bir. Itt van a Valia Rumului völgy.

Hetedik állomány 79 hold, birja a nőtelen Jankovics Demeter Lugoson.

Különben még említendők a Padesiu és Cetate határrészek és a Barzeusa nevű tájék, melyet a Berzava patak gyakran elönt. Már egy 1499. évi oklevél mondja, hogy a glimbokai erdő, mely a Bizerei család tulajdona volt, a Pades hegyen a zsidóvári területtel érintkezik.

Zsidóvár területe a hivatalos Helynévtár szerint 3622 hold, 655 öl. Azonban Vályi és Fényes egyaránt írja, hogy erdősége a legszebb Krassó megyében és 20,000 holdat foglal magában.

A bányamívelés itt 1845. évben vette kezdetét, melyről azonban más helyen bővebben. Csak az erdőnevek: »Dimbu cu fer« és »Fatza aurar« engedik sejtetni, hogy itt régi korban is ismertek érctelepeket.

Zsidóvár várának régi tartozékai a következők:

Az egész bozsuri és furdiai kerület. 1597.

Olohság 1439.

Dragomir falva 1439.

Sidováros 1590. 1599. 1607.

Nadrág 1590. 1599. 1607.

Sidimir 1590. 1599. 1607.

Szederjes 1585. 1590. 1599. 1607.

Bánkfalva, Temes megyében 1493.

Zsidovin, falu a Berzava folyó mellett, Gertenyes, Rafna és Bogsán közt. Itt vannak a régi Bersovia nagyszerű maradványai, melyek több ízben leirattak ¹⁾. Római régiségek még ma is találhatók. A Valia popi nevű dűlőn keresztül megy a 2 öl széles római út, mely a vár-omladékig vezet. Az útátma Jerinának nevezi a nép. A magyar korszakban csak a XVII. század végén találjuk Zsidovin nevét, a Marsigli-jegyzék 1690—1700-ban *Sidovinról*, mint a bokcsai kerület helységéről szólván. *Sidovina* 1699. évben a kir. fiscus birtoka; az itteni kenéz vallomást tesz Macskási Péter érdemeiről. Az 1717. évi összeírás *Schidovina* falut 57 házzal a verseci kerületben említi.

Még a mult században is a kir. kincstár birtoka volt, azonban a jelen század első tizedében, Zsidovin csere útján a közalapítványi jószágok birtokába ment át a csakovai és kövesi uradalmak többi községeivel együtt.

E község már a forradalom előtt mint rakoncátlan volt a megyének bejelentve. 1848. szeptember havában a bíróválasztásnál nagyobb kihágások történtek. A község nem vevén tekintetbe a hivatalos kijelölést, oly embert választott bírónak, a ki nem volt kijelölve. A megye, hogy saját és a törvény tekintélyének eleget tegyen, a bogsáni szolgabíró: Faur Jánost küldte Zsidovinba új választás eszközésére. De a község nem tágitott és a rend ellenére választott bíró a községi pecsétet nem akarta kiadni. Ily körülmények közt Faur János, ki a magával hozott két honvéd századot a falun kívül állította fel, nem akarván erőszakhoz nyúlni, a község embereiből 12 egyént nevezett ki azon meghagyással, hogy jöjjenek Bogsánba és ott válasszanak bírót a hivatalos három jelölt közül. Ezek a kitűzött határnapon Bogsánban megjelenván, ott új bírót választottak, a község megintetvén, hogy ez utóbbinak engedelmeskedjék. A rendellenes módon megválasztott bíró a pecsét átadása után három évi börtönre ítéltetett.

¹⁾ Zsidovin régiségeit leírta Ormós Zsigmond a Römer-féle Régészeti Közleményekben 1871. évben; az Archaeologiai Közlemények VIII. köt. 6. füzet, 146—148. lap. Temesvári Értesítő IV. köt. 12—14. Cap.

- Zsidovin határa 4523 hold, 1454 öl. Dülönevek: Matka, Kolib, Kulmi, Valia popi.

Megemlítendő, hogy a zsidók is igénybe veszik őstörténetük számára Zsidovin multját. Midőn az ötvenes években itt jártam, egy a zsidovini hídba befalazva volt kőről tettek említést, melynek ilyen felirása volt **אד כאן בא יואב בן צרויה** az az: Ad kan ba Joav Ben Zeruja, magyarul: Idáig jött Joab, Ben Zoruja fia. Bettelheim tanító ennek alapján a Zeitschrift für Judenthum 1857. évi folyamában megtámadta az én közlésemet, melyben a temesvári német lapban Zsidovint a római Sidoviától származtattam. Azonban minden nyomozásom dacára nem találtam embert, a ki e zsidó feliratu követ látta volna. Mindnyájan más emberekre hivatkoztak, a kik azt állítólag 40—50 évvel azelőtt olvasták. A zsidovini pap és bíró sem hallották hírét. Ál-műnek kell tehát lenni, ha általában ily készítmény létezett.

Zsittin, falu a Karas folyó és Csudanovecz közt. Az aradi káptalan 1464. évben a Vrányiakat beigtatja az ilyédi kerületben fekvő *Dichyn* (a mai Zsitin) birtokába. (Lásd Csiklova.) Zápolyai János király 1535. évben Gerlistye, Csudanovecz, Felső- és Alsó-Zythyn stb. birtokot karánsebesi Peyka Jánosnak, György és Péternek adományozza. A helynév 1536-ban a királyi levélben Felső- és Alsó-Sythyn alakban említetik. A Peyka család már II. Lajos korában birta Zsittint. Marsigli jegyzékében 1690—1700. *Sitin* a palankai kerületben fordul elő. Ugyanott említi az 1717. évi összeírás *Sedin* néven 37 házzal. Mult században a kir. kincstár birtoka volt, most a Liebenberg családé. A telekkönyvezés idején lovag Liebenberg Jenő, Angelica, Emil, Leopold, Rudolf és Leopoldina jegyeztettek be. Ezek 1862. évben Schmidt Jenőnek adták el a birtokot; 1865. évben ez Krayér, szül. Rochlitz Mária, kiskoru Krayér József, Vilma, Magdolna; Asboth, özvegyült Gyórfy Cornélia, Ásboth, férjezett Leitner Ilona, ifj. Ásboth Mór, Géza, kiskoru Andorin, Aranka, Aladár és Jenő tulajdonába ment; 1870. évben Fitz József és Katalin lettek tulajdonosok; 1882. évben pedig Dr. Fitz Sándor és Pál, Papházy Gabriella, Fitz Hermina, Hofmann Antónia és Ortmayer Franciska. Ezen

nemesi birtoknak egy részét 1883. évben Zsittin politikai község szerezte meg.

Az egész falu határa 2961 hold, 432 öl.

A Nyitra megyei Nagy-Bossán faluban 1436. évben említették Zitin nevű halastó. Szintén ezen megyében Czétény folyónak egyik kiágazása Sitin-nek neveztetik.

Zsuppa, falu Karánsebeshez éjszak-nyugotra, Ruzsinosz, Zagusen és Valiaboul közt. Báthory Zsigmond 1588. évben Karánsebes határának igazítását elrendelvén, azt mondja, hogy Macskás, *Supa*, Jász stb. falvak Karánsebes várossal határosak. Gámán Sára Macskási Miklósné 1641. évben bizonyos prebuli részjószágot adott cserébe Tivadar Gergelynek, ki viszont többi közt adott *Supan* faluban, Szörény vármegye karánsebesi kerületében, egy telket, mely Dumitru Hatzegannul ¹⁾ telke volt, azelőtt pedig Macskásy Péteré, Macskásy Miklós uram atyáé volt. (Lásd Prebul.) Itt nem a Facset közelébe eső Zsupan, hanem a Karánsebes melletti Zsuppa értendő. Zsuppa a medinai alapítványi telkek egyike volt, mint egy 1673. évi török magánlevélből kitűnik, mely azt is tanúsítja, hogy Oberd, Dimcse Márton fia, zsuppai lakos, feleségétől egyszerűen elvált ²⁾. Marsigli-jegyzékében *Supa* 1690—1700. években mint a karánsebesi kerület helysége fordul elő; ugyanott említi az 1717. évi összeírás 36 házzal.

1807. évben Frummer József volt e falu birtokosa, ki erre kir. adományt nyert, de magtalanul meghalván, ez megint a koronára szállt. 1821. augusztus 23-án Salzburgban kelt, kir. adománnyal Kapra Konstantin nyeri Zsuppa helységet és vele a nemességet. A jószágot ma is birja fia Sándor. 1851. év július 12-én a magyar akadémia kis gyűlésén bemutatta Érdy János Antoninus Pius, nem tudni mikor kelt, rézlapjainak (t. i. a római császároknak becsülettel elbocsátó diplomáinak, — tabulae honestae missionis) azon töredékeit, melyek Zsuppa területén találtattak és melyeket nevezett Kapra Sándor a magyar n. múzeum régiség tárának ajándékozott.

Még nevezetesebb e hely, hogy a Bisztra—Temes torko-

¹⁾ Ilyen nevű földművelők ma is élnek Zsuppa határában és ők élő tradícióból tudják, hogy ők a falu legrégibb lakosai.

²⁾ Delejtű, 1859. év 334. lap.

laton alul Jász és Zsuppa közt, különösen a zsuppai malom körül a Tibiscum nevű római municipium maradványai fekszenek, a melynek helyszínelése Ortway Tivadar tudós archaeologusunk érdeme ¹⁾.

Zsuppa területe 1943 hold, 912 öl. A helynevek közül említendő a Campu fomi (éhség mezeje). Ily nevű dűlő van Szlatina és Illova falvak közt is Szörény megyében.

Vajjon maga a falu neve a szláv zsupa (azaz oly vidék, melyet ugyanazon törzs emberei lakják) szótul származik-e, kétséges.

Zsupan, hajdan patak Krassó megyében. 1358. flumen *Supan* a Krassóba folyik. (L. Székás határjárását.)

Zsupan, falu Lugoshoz éjszak-keletre Szuszány, Bozsúr, Klicsova és Szudriás közt. Hunyadi János 1446. évben Bozsurt és kerületét, *Suppan* falut és kerületét cserébe adja Országh Mihálynak és Jánosnak, valamint Hagymási Lászlónak és Miklósnak, Solymosvár és Lippa birtokáért, melyet ez utóbbiak egyezség útján a Hunyadiaknak engedtek át. A következő évben a kormányzó a két *Suppan* lakóit a kamarai nyereség című adó alól felmenti, megjegyezvén, hogy ezek már eddig is annak fizetése alól voltak felmentve. V. László király 1453. évben a Temes megyében fekvő Sugya, Monostor, Bosar és *Supan* oláh kerületet Hunyadi Jánosnak nagy érdemei elősorolása után adományozza, — ki tehát cserébe adott jöszágai birtokába visszakerült. Ugyan ez év szeptember 14-én meghagyja a király az aradi káptalannak, hogy Hunyadi Jánost Sugya, *Supan* és Thwerd Temes megyei oláh kerületek birtokába beigtassa. Szintén 1453. évben meghagyja a király az aradi káptalannak, hogy temeselyi Désy Pétert és Balothai Miklóst a Temes megyében fekvő *Felső-Supan*, Paulest és Varadia egész birtokába igtassa; a mi ellenmondás nélkül történt. Részt vettek a bozsuri kenéz Dénes és a sugdiai kenéz Luka Roman. Az aradi káptalannak 1454. évi igtatási levele szerint a supani kerülethez tartoztak *Alsó-Supan*, Farkasesthe,

¹⁾ Ortway: Tibiscum helyfekvése. Budapest, 1876. Ugyanő az Archaeologiai Értesítő IX. köt. 298—300. lap. Utána a temesvári Tört. és régészeti Értesítő V. köt. 18. 19. lap.

Pogányfalva és Klicsova falvak. Midőn az aradi káptalan 1470. évben a Temes megyei Karlyafalván beigtatást teljesített, mint egyik szomszéd részt vett Désy Péter de *Swpaan*. Zupani Török János özvegye 1539. évben mint tanu szerepel a Fodor Ferenc és a Vajda család közt fenforgó birtokpörben. Báthory Zsigmond 1596. évben az akkor Hunyad-megyéhez és Bozsurhoz tartozó Supan falut Josika Istvánnak adományozza. Báthory András fejedelem 1599. a Hunyad megye bozsuri kerületében fekvő *Supan*, Szuszány stb. falut Sarvasághy Zsigmondnak adományozza; már ez év szeptember 3-án a bibornok-fejedelem Barcsay András lugosi és karánsebesi bánnak meghagyja, hogy Szuszány, Supan és Paulest falut, melyet imént Sarvasághy-nak adományozott, Balothai Mihály és Török Ferenc kezére bocsássa. Mihály havasalföldi vajda 1599. december 16-án a Temes megyei Supan és Paulest falut nevezett Balothai Mihály-nak és Török Ferencnek adományozza, mint Szuszányt. (Lásd azt.) E falvakat végre 1607. évben Sarvasághy Zsigmond Keresztesy Pálnak elzálogosítja.

A Marsigli-féle jegyzék e falut 1690—1700. *Gypagnj* néven a facseti kerületben említi. 1717. évi összeírás szerint, hol *Sapang*-nak van irva, csak 10 házból állt.

Krassó vármegye 1779. évi újra szervezése alkalmával Zsupán a bulcsi járáshoz csatoltatott. A falu területe 2559 hold, 1520 öl, vagy Kollerfy és Jekelfalussy helynévtára szerint 2563 hold. Birtokosa a magyar kir. kincstár.

Zsupunest, falu a Krassó megye éjszakkeleti részében Branyest, Bukovecz, Goizest és Balozest közt. A marsinai kerület és vele *Swpanesth* falu, melyben öt jobbágy, 1514—16. években György brandenburgi örgróf birtoka. 1548. évben Bozváry János a Temes megyei Facset vidékén fekvő részbirtokait, köztük Nemesest, Morsina, *Supanesth*, Belewsfalva stb. leányának hagyományozza. (Lásd Bozvár.) Báthory Zsigmond 1596. évben az akkor Hunyad megyében fekvő, Bozsurhoz tartozó *Suponiest* falut Jósika Istvánnak adományozza. 1599. évben Báthory András fejedelem a Hunyad-megyei furdiai kerületben fekvő *Suponest* falut Sarvasághy Zsigmondnak adományozza; ki e falut 1607. évben másokkal együtt Keresztesy Pálnak 12 esztendőre elzálogosítja. Mint Temes megyei praediumot zá-

logba veszi 1617. évben Bethlen Gábor, és hihetőleg Török István birtokainak sorsában osztozott, noha forrásaink ez időn túl a falut nem említik. (Lásd Marsina, Zsidóvár.)

Az 1717. évi összeírás *Subuneste* falut 10 házzal a facseti kerületben sorolja fel. Földrajzi íróink és térképeink a helynevet kétféleképp írják. Így Korabinszky, Vályi, Fényes, Schedius, Lipszky, Hatsek, Görög, Kollerffy és Jekelfalussy stb. a Zsupunest helynevet használják; míg a hivatalos Helynévtárnak a Zsupanest alak tetszik, mely mellett csak az hozható fel, hogy a régi okleveles írásmódot megközelíti; de nem ezt használják közönségesen.

A falu területe, a hivatalos Helynévtár szerint 2198 hold, 920 öl; Kollerffy és Jekelfalussy szerint 1260 hold. Birtokosa a kir. kincstár.

Helynevek: Pagina, dombos szántóföldek. Gostesci, szántóföld. Cania. Ruginosa, erdő és legelő. Egy hasonló egykori falu emlékét tartja fenn. Magura, magaslat és erdő, Tomest és Balozest közt. Dialu Parului régi erdő Zold felé. Virvu fusului, legelő és erdő. Seiubeiu csermely, mely Braniest felé folyik.

Zsurest, falu Furdia, Birna, Bottiest és Poganest közt. Báthory Zsigmond 1596. évben az akkor Hunyad megyében fekvő Prodainest, Botest, *Giurest*, Birna stb. falvakat Jósika Istvánnak adományozza. (L.Furdia.) Báthory András fejedelem 1599. évben a Hunyad megye bozsuri kerületében fekvő Szarazan, Birna, *Giurest*, Bottiest stb. falut Sarmasághy Zsigmondnak adományozta, ki azokat 1607. évben Keresztesy Pálnak elzárlogosította.

A Marsigli-jegyzékben nem találjuk Zsurest nevét. Az 1717. évi összeírás *Schuresche* falut 18 házzal a facseti kerületben sorolja elő.

A helység területe 1518 hold, 900 öl; birtokosa a kir. kincstár.

Helynevek: Japa, részint szántó, részint kaszáló és erdő. Lunka, szántóföld. Seszu szántó és kaszáló. Glodu legelő és tövises. Kukujeva ugyanaz, Csernesty szántó és kaszáló. Koszticza, erdő és kevés legelő. Kicsora, nagy erdő. Cserbonya, nagy erdő. Szkurta erdő és legelő. Islazu miku, részint szilvás, részint legelő, Szarazu, patak, melyen két kis malom áll.

Zsurzsova, falu Krassóhoz nyugotra, Székás és Goruja közt a Karas patak mellett. Korabinszky Schurschova, Müller Scaurajva-nak írja. A falu múltjáról mit sem tudunk, nevét sem a Marsigli jegyzékben, sem az 1717. évi összeírásban nem találjuk. 1738. évben török hatóság alatt állt. (L. Krassova.) Temploma épült 1781. évben. Területe 2913 hold, 1532 öl. Birtokosa a kir. kincstár.

Helynevek. Izlas mik, Nerestia mik, és mare, cu Boreti. Lunca cu ogasiu Zsurzsu, si Babisiu. Campu Izvorului. Zsurzsu. Halmok: Pojeni. Cica Oprisioniloru. Cioca mare. Tilva. Tardiu. Patakok: a Karas Narastia, Narastiora. (Lásd erről a Nyáraztya patak leírását II. 2. köt. 70. lap.) Zsurzsu. Branovetz. Hegyszakadások: ogasiu Babisiu, ogasiu Zsurzsului, ogasio Narastia, Narastiora és Branovetz. Rétek: Remestie, Ficu, Szelistye, Djalu babei, Zbegu, Obirsia, Nyagului, Tilva, Ceiusiu Pribagu, Ceretu, Padini, Custura, Gruniu ursului.

A helység pecsétje a sárkányölő Sz. Györgyöt mutatja, ily körirással: Zsurzsova helység pecsétje. Tehát a helység Sz. Györgytől vette elnevezését.

PÓTLÉK.

Apadia. Helynevek keleten : Gyalu Maldu. Ogasiu Maldu. Lőrintiu. Délre : Szpatar. Doszu. Stredesci. Gruniu lung. Corcanu. Valea lunga. Éjszakra : Poganisi. Ritu Faronilor. Gombu. Nyugotra : Luka. Igazeu. Bistie. Mukia Igazeu. Obersia Frankului. Gruniu Lotrului. Cioca Turkului. Kraku Sutilla. Obersia Theului. Gruniu Zsurkonilor. Frapsena. Stredesti patak. Mizescu csermely. Igazeu patak, Tirnova felől jő.

Aranyospatak, a Poganis folyóba szakad. Neve a mai Arenis hegynek nevében maradt fenn.

Arenis, hegy, régen Aranyos. (Lásd azt.) Magaslata az Obirsa Muszkathoz éjszakra 554 méter.

Baba, lásd Krivina.

Baja, már 1529. évben említettik, mint Hunyad-megyei helység. (Lásd Kaperlo.)

Barboza. Régi geographusaink tévedésben voltak e helységre nézve. Korabinszky *Parbosch* néven említi azon megjegyzéssel, hogy Dognácskához $1\frac{1}{4}$ mérföldnyire fekszik éjszakkeleti irányban. De felhossa Barbossa falut is a »Bánátban«, mely szerinte Szinerszeghez $1\frac{1}{2}$ mérföldnyire fekszik. Vályi András, ki őt sokban követi szintén. *Parbos* bánátbéli faluról szól, mely — mint mondja — Dognácskához egy mérföldnyire fekszik, aztán eltér Korabinszky felfogásától és azt írja, hogy Barbocza Krassó, Barboscha pedig Temes megyében fekszik, holott ez az utóbbi soha sem létezett. Barboza nem Dognácska, hanem Bogsán közelében fekszik, és *Parvoss* néven az 1717. évi összeírásban is fordul elő 44 házzal.

Beleny. Kavaran falu határában van ily nevű rét és kaszáló. Az egykor Beleny falu nevét örökölte.

Berzavos vagy Berzews. (I. köt. első rész 42. lap.) Ide tartoznak az e falu legrégibb történetére vonatkozó adatok, úgymint a Borzas cikk (u. o. 73. lap) azon szövege, mely az 1442. és 1470. évekről szól. Borzas sorsát csak II. Ulászló király óta ismerjük.

Borzas. (I. köt. I. rész 73. lapján.) A mi e cikkben 1442. és 1470. évi adatok foglaltatnak, nem ide, hanem a Berzavos cikk alá tartoznak. T. i. az I. Ulászló szótól a II. Ulászló szóig.

Bidis, hajdan mocsár Boldur falu alatt.

Bogas vagy Bogács, oláhul Boges, hegyi patak Boldur falu területén, hol egy dülőnek is adott nevet.

Boncsó, 1337. évben Bonchou, hajdan falu. (Lásd Duburdun.)

Bunya-Szegszárd, új telepítvényi község, mely Bunya község határából kihalított 908 hold 1188 öl területén alapítatott. Ezt a területet Sivó Béla és Hermina 1866. év november 30-án kötött adásvevési szerződéssel 12,000 forintért 46 szegszárdi tősgyökeres magyar családnak adták el, és ezek kizárólagos tulajdonát képezi. A telepítvény területén tehát sem a Sivó, sem a Draskovich családnak birtoka nincs. A lakosok helvét hitvallásúak, kiknek itt templomuk és iskolájuk van. A határban nem laknak oláhok, tehát templomuk sincs. A helynévtár a telepítvény területét hibásan teszi 996 hold, 809 öltre.

Az eladott bunyai nemesi birtok, a bunyai határnak negyed részét képezte, mely a telekkönyvezés idején özvegy Sivó Sándorné, született Szép Erzsébet nevére volt írva. Azonban az általa 1856. november 16-án kelt, a volt aradi cs. kir. megyei törvényszék mint gyámhatóság előtt kiállított nyilatkozat alapján, a telekkönyvi állapot kiigazításánál, a lugosi volt cs. kir. telekkönyvi hatóságnak 1860. évi meghagyása folytán, kiskorú gyermekei: Sivó Béla és Hermina nevére iratott át.

A vevő szegszárdi magyarokra 1871. évben iratott át a birtok, a kik közül ezeket említjük: Székely György, Vági Mihály, Acsádi Mihály, Pesti István, Gyéri Péter, Hajnis Ferenc, Hollósy István, Galambos János, Vaszari István Vonyó Mihály stb.

A monographia II. 1. köt. 96. lapján Bunya-Szegszárdra vonatkozó sorok ily értelemben kiigazítandók.

Buthoczin, lásd Poszesena.

Brusest, hajdan falu, Hauzest, Furdia, Birna, Szarazan és Poganest közt. Csak a Mercy-féle térkép Szentklárainál tünteti fel, más forrás nem említi.

Csiklova. Az itteni rézhámor alapkövét 1746. július 14-én rakták le. A német csiklovai plébániát a kir. kincstár alapította 1767. évben, regényesen fekvő kápolnáját pedig 1777. évben építtette; ez búcsujáró helylyé lett idővel, melyet még a görög-keleti hitűek is szorgalmasan látogatják.

Csirov, hajdan falu, a Maros melletti Valeamare faluval keletre határos. (Térkép, múlt század közepéről, Bécs Winklernél.)

Csikics, lásd Tyuko.

Czunlaka, hajdan falu Krassó megyében. Magyar Pál, ghimesi várnagy, 1334. évben azt más szomszéd falvakkal együtt, testvére fiainak adományozza. A helynév tán az Asz-szonylaka ferdítése. (Lásd Zaydrugháza.)

Dragomirest, Dülönevek: Ogasu cu liorda. Schindri. Rosia. Alunu. Fojofiu. Alunelu. Serezanu. Ruskin. Valja ra. Valja szak. Tesitura. Javu. Jepurile. Solovanu. Doganu. Galyja. Ogasu satului. Mohorele. Ogasu urszului.

Delinyest. Helynevek: Gyalu és Muntele Sutilla. Ogasiu Dragota. Muntjele Kalota. Obersia Mutnikul. Vlasca, Theu mare. Fabrica seu Mehala. Valia urszului. Vertope. Stredesti. Smida Daii; másképp Strada Crinolinoru.

Vizek: Valea ferului; a Poganestbe folyik. Gemene forrás. Mezescu és Stregesti az Igazó patakba folyik.

Valami Krina Constantin a határban vasércceket fedezett fel, de azok olvasztását abban hagyta, mert nem járt nyereséggel.

Dobrest, falu, az 1723. évi térképen még Dobrova. Bél Mátyásnak kéziratban maradt munkájában: Dobrovicz.

Dokora, hajdan falu Boldurhoz éjszakra. (1734. évi térkép.)

Duburdun, hajdan falu a Maros mentén. A telegdi Csanád nemzetség 1256. évben birtok-osztályra lépett, melynek tárgya többi közt Filepkeve és *Duburdun* »az erdélyi részekben.« A

forrás nem mondja, hogy Duburdun mily vármegyében feküdt, de miután Filepkeve faluval említették, melynek fekvése a Maros balpartján, a mai Krassó éjszakkeleti szélén bizonyos, Duburdun falut is ennek szomszédságában és nem Erdélyben kell keresni. Az idézett oklevél azt írja, hogy Duburdum határában több más falu létezett ¹⁾. Midőn a Csanád nemzetség 1337. évben újra birtokosztályra lépett, Filepkeve, Szlatina, Perew, Gyertyános stb. Csanád esztergomi érsek és unokatestvéreinek, Pestes, Kapriora, Boncsó, mely másképp Duburdunak neveztetik, Kadrassó stb. Dénes mester és testvéreinek osztályrészüil adatott ki ²⁾.

Helyes-e a helynevet Döbördönnek ejteni, mint Karácsonyi János véli, nem vitatom. (Lásd Pestes, Kapriora, Filepkeve.)

Ebendorf alatt előadám, hogy Vályi András 1796. évben megjelent munkájában a falut e néven nem ismeri. Igaz is, hogy leírásának nem szánt cikket a betűk sorában. De munkájának második kötetében, mely 1799. jelent meg, Olloság leírásában azt mondja, hogy e falu *Ebendorf*, Honoris stb. faluval határos. Tehát e név mégis már a múlt század végén volt ismeretes.

Ermen. Már 1334. évben említették Nagy-Ermen és Kis-Ermen Krassó megyében, mint ghimesi Magyar Pál várnagy birtoka, ki ezt a két falut, valamint a szintén Krassó megyében fekvő Kétkunfalu, Füzesstó, Lászlóháza, Czunloka és Zaydrugháza falut, testvére Tamás fiainak; István, Miklós és Jánosnak adományozza.

Facset, Zápolyai János király 1529. Budán kelt levelével Vajda Györgynek és Miklósnak a Hunyad vármegyében fekvő Kaporlo, Poganesd, *Fagyath*, Baya és Lewdin falvakat adományozta; az aradi káptalan azokat beigtatta. Ezen adományozásra hivatkozik Báthory Zsigmond fejedelem 1598. évben, midőn fegyvereinek szerencsés előnyomulása következtében, a felső Temes és Maros közti vidéket újra elfoglalván, a fenebbi falvakat lugosi Vajda Mihály, János, Miklósnak és

¹⁾ Wenzel, Árpádkori Új Okmánytár. VII. 430 l.

²⁾ Nagy Imre : Anjoukori Okmánytár III. 370. lap.

Györgynek újból adományozza. E birtokok akkor is Hunyad vármegyéhez számíttattak; Baya és Leurdin azonban csak praedium volt.

Franzdorf. Téglás Gábor szerint ¹⁾ a kir. kincstár 1757. évben telepítette Franzdorfot a Szemenik alján. A helységi történetben elmondott egyházi adatoktól eltérőleg, a franzdorfi plébános azt közli, hogy az itteni templom építése 1861. évben fejeztetett be és hogy ugyanez évi október 23-án szenteltetett föl.

1802. évben Franzdorfon felállítandó vaspörölymű felállítására való javaslat dolgoztatott ki, és 1803. május 3-án két készülő tűzhely és a hozzátartozó pörölyözők indíttattak meg. A környező hegyek és völgyek nevei: Brazova, Kuka, Krainik, Pojana, Wasilie stb. V. ö. Valle.

Forgács vidék, melyben Boldur, Zsábár, Ohaba, Fikatar és Dragojest fekszik. Mielőtt a Temes folyó Kostiltól kezdve Dragojeston át szabályoztatott és mind két részről töltésekkel erősítettett volna, az egész Forgács mindig víz alatt állt és a benne termő fákat csak olyan téli szakokon lehetett kihasználni és kihozni, midőn az állóvizek fenekig befagytak. A Temes megyében, Krassó megye szélén fekvő Ohaba falut rendszeren Ohaba-Forgácsnak nevezik. Forgács, mint az említett vidéknek elnevezése, a mult század közepén volt használatban, A hivatalos iratok »in der Forgatsh« fekvő falvakról beszélnek. Ezek, mint láttuk, nemcsak Krassó, hanem Temes megye határába is estek.

Fundata. Dülő Kapriora falu határában.

Füzes falu, Magyar Pál ghimesi várnagy és a kir. tárnoki nép főnöke 1334. évben testvére Tamás fiainak István, Miklós és Jánosnak Nagy és Kis-Ermen, *Fyzestov* stb. Krassó megyei falvakat adományozza. Ez, úgy látszik, a mai Füzes, Bogsán mellett. (Lásd Zaydrugháza.)

Gariste, dülő Boldur, Hodos, Temerest és Rakitta faluban.

Gavosdia. Helynevek: Boruzilla. Zavoy mare. Rovina. Gezafeld. Antonfeld. Az utóbbi kettő a Frummer család tagjainak birtokrésze volt.

Gingan, Szintyest falu határában van Gyinyany nevű dülő.

¹⁾ Földrajzi Közlemények, szerk. Berecz Antal. XII. kötet 411. lap.

Gyalmár. Valószínűleg egykor Krassó megyei falu. Krassó megye 1400. évben Miklóst, Gyalmári Simon (de Gialmar) fiát kiküldi egy birtoksértés megvizsgálására. (Oklevéltár I. 151. sz.) Gyalmár falu van ma Hunyad megyében.

Gyertyános, máskép Sztaniszlóháza. A Telegdy-Csanád nemzetség 1337-ben új birtokosztályra lépven, Csanád esztergomi érsek és testvéreinek fiai kapják Filepkő, Szlatina, Perew, *Stanislohaza*, mely máskép *Gyurthyanus* nak nevezetik, Feketető, máskép Mikcseháza és a Pestős falu feletti Iltőtő nevű halásztavat; Dénes mester pedig kapja Pestős, Krapiora, Boncsó máskép Duburdun stb. falut. (Lásd Krapiora.) (Anjoukori Ok. III. 370. l.) Többet e helységről e monographia II. köt. 200. lapján.)

Halimba. Esztergom mellett volt 1234. évben Helumba-Szigete, az esztergomi érsek birtoka. (Fejér III. 2. k. 408. lap.)

Karlsdorf-nak nincs saját határa, hanem az új moldovai területen fekszik, és pedig az úgynevezett Streinyak táján.

Kavaran. Házy János a kir. adományt Kavaran, Szakul és Tinkova falura 1802. július 22-én nyerte, nem 1812. év szeptember 27-én. Az utóbbi napon a királyi engedély kelt, mely szerint Heusel család nevét Házyra változtatta.

Kétkurfalu, vagy tán helyesebben Kétkúnfalú, hajdan falu Krassó megyében, melyet Magyar Pál ghimesi várnagy 1334. évben testvére Tamás fiainak adományozott. (Lásd Zaydrugháza.) A Kétkúnfalú helynév valószínűleg az Árkikúnfalva helynévhez viszonylik. A Himfyek jószágai közt fordul elő ily nevű birtok. (Lásd azt.)

Kula. Lásd Szent-Lászlóvár. Az itteni romokat leirta Böhm Lénárt; Temesvári Értesítő 1880. folyam 70. lap.

Kutina. Bél Mátyásnak kéziratban maradt földrajzában Fadimak és Klicsova közt Rudna nevű falu említettetik. Ezt a Szentkláray által közlött 1723. évi térkép Rudina-nak, az 1761. évi térkép Rutina-nak írja, pedig nem más, mint a mai Kutina, a régi Gotonya. Érdekes tanúság, mi módon terjednek el a névrontások.

Lászlóháza, hajdan falu Krassó megyében Füzes és Germán közt. Magyar Pál ghimesi várnagy 1334. évben test-

vére Tamás fiainak, István, Miklós és Jánosnak Lászlóháza stb. falvakat adományozza. (Lásd Zaydrugháza.)

Lugas, mint személynév. 1300. évben Lugas fia Mihály (Michael filius Lugas.) Wenzel V. 253. lap. De már 1274. évben Mihály, *Luguos* fia. (Hazai Okm. V. 51. lap.) Zoran falu határában van Valia lugosului nevű patak. Ezt a nevet bizonyosan senki sem fogja a latin locus szótul, sem Lugos város nevétől származtatni.

Manihom falu, ma Monio. Lásd azt.

Ó-Moldova, határának Sz. Helena felé eső részét a nép Kralievacznak nevezi. A rómaiak idején Moldován nemcsak valami castrum létezhetett, hanem egyszersmind tekintélyes colonia is virágzott, mert csak így magyarázható meg az érmek, ékszerek és az antik építészeti maradványok oly gyakori előfordulása. Különösen számos hamvveder találtatott a malomcsatornán túl a folyam felé néző agyagföldben. Itt valószínűleg egykor temetkezési hely volt. Böhm Lénárt 1879. év nyarán a Moldova melletti Duna partot megvizsgálván, mindenütt római téglamaradványokat talált. A nép ajkán azon monda tartotta fenn magát, hogy e vidéken hajdan nagy város létezett, mely az egész völgyet Moldovától egész Coronini faluig és a hegyekig magában foglalá, de ennek alapítását a nép nem a rómaiaknak, hanem a magyaroknak tulajdonítja.

✕ A mult század elején Mercy Florimund katonai kormányzó Moldován kis erődöt emelt és kath. vallású németekkel népesítette be; de ez a belgrádi béke után 1739. évben leromboltatván, ma csak alig felismerhető nyomokat hagyott hátra. Böhm Lénárt szerint ez erődítés kétségkívül a Duna partján római alapokon emelkedett, még pedig a mostani magyar kir. vámház helyén egészen odáig, hol a malomcsatorna a Dunába ömlik; következőleg úgy a gőzhajózási ügyvivőség épületeit, mint a vaspálya-társaság terjedelmes fa-raktári helyiségét foglalta magában.

✕ Midőn a törökök 1738. évben e vidékre betörték, Moldova német lakossága úgy szólván teljesen elpusztult. Az ellenség felgyújtotta házaikat és templomukat feldúlta; azon kevesek, kik jókor menekültek, soha többé vissza nem tértek. (Temesvári Értesítő 1880. folyam, 2-ik füzet.)

Sztanislovich akkori csanádi püspök, 1741. évi egyházi jelentésében ezen szánnandó vértanúkról röviden jelzi az idők súlyát: A Kliszura pedig teljesen elpusztult. Később szerbek telepedtek ide, kik most is főrészt képezik az itteni lakosság-nak. Az egyházi névtár azon állítását, hogy az itteni anyaköny-vek 1704. óta vezetettek, az előadott események cáfolják.

Nátra, patak. Az oraviczai Tilfa mögül veszi származását és a Dobra patakba szakad, mely Majdan-nak rohan le. Az oraviczai-aninai hegyipálya a Nátra hidján vezet át.

Vapathy, lásd Opath.

TARTALOM. ¹⁾

(ELSŐ RÉSZ.)

*Abel 3.	*Baja 14. II. 328.
*Adorjánfalva 3.	*Bayaz 14.
Agadics 4.	*Bajla 15.
*Agres 4.	*Bajla, patak 15.
*Agyagos 5.	Bajtény 15.
*Agtherd 5.	Bakamező 16.
*Alchy 5.	*Bal 17.
Alibeg 6.	*Bala 17.
*Almás 6.	*Balád 17.
Anina 6.	*Balassany, csermely 17.
*Aninis 6.	Balincz 17.
*Antalest 6.	Balosest 18.
Apadia 7. II. 328.	*Balozina 19.
Apácza 10.	*Bandesth 20.
*Aracs 12.	*Bandia 20.
Aranyos, hegy 12.	*Banesti 20.
*Aranyos, patak 12. II. 328.	*Banicz 20.
Arenis, hegy II. 328.	*Bánya 21.
*Arasnuk 12.	Bara 22.
*Asszonylaka 12.	*Barakörtvélyes 24.
*Auraresté 12.	Barboza 24. II. 328.
*Ács 12.	*Barla 25.
*Árkikunfalva 13.	Barna 25.
*Baba 13. II. 328.	*Barsa 25.
*Bachol 13.	*Barthafalva 26.
*Bacz 13.	*Bassahavasa, hegy 26.
Badjes, hegy 13.	*Basta 26.
*Bay 13.	Batta 26.
	*Bathola pataka, csermely 27.
	Batyest 28.

¹⁾ A megcsillagozott városok, várak, helységek stb. ma már nem léteznek. Hegyek, patakok, dülők nevei mellett ezen minőségük megemlítetik.

Bazest 28.
 *Bladost 28.
 *Braadh 29.
 *Brayan 29.
 *Brankfalva 29.
 Branyest 29.
 Braszova, hegy 30.
 *Bratova 30.
 Brazova 30.
 *Bacstövise 31.
 *Bánkfalva 32.
 Bázias 33.
 *Bedrefalva 34.
 *Begyesth 34.
 *Beleny 35. II. 328.
 *Belényes 36.
 Belobreszka 36.
 *Benes 37.
 *Benedekesth 37.
 *Benkefalva 38.
 *Bercse 38.
 Berkez 38.
 Berlistye 39.
 Berzava, folyó 39.
 *Berzevicza 42.
 *Berzova 42.
 *Berzavos 42. II. 329.
 *Bredeczeva 44.
 *Brekafalva 45.
 Bessonfalva 45.
 Breszlava 47.
 Breton, völgy 48.
 Breznicze 48.
 *Bényes 48.
 *Bidirest 49.
 *Bidis II. 329.
 *Bikencs 49.
 *Bikesd 49.
 *Bikigiol 49.
 Bikis 49.
 *Bikuspataka, csermely 50.
 *Bilice 50.
 Binis 51.
 Bioszeg 52.
 Birkis 52.
 Birna 53.

*Boó 54.
 *Bodófalva 54.
 *Bogdomiel 54.
 *Bodorfalva 55.
 *Boeronest 55.
 *Bogas II. 329.
 *Bogdánfalva 55.
 *Bogest 55.
 *Boglyafalva 55.
 Bogodincz 56.
 *Bogorfalva 56.
 Bogsán 56.
 Bohui, patak 68.
 *Boin 68.
 *Bokdano 68.
 *Bokosnicza 68.
 *Bokrand, folyó 68.
 *Bokrand 69.
 *Boksincz 69.
 *Boldogasszonyfalva 69.
 Boldur 69.
 *Bonesó II. 329.
 *Bonnafalva 71.
 *Bordécest 71.
 *Borovecz 71.
 *Borza 71.
 Borza, folyó 71.
 *Borzvafő 72.
 *Borzas 73. II. 329.
 *Borzlyuk 74.
 Bosárfő 74.
 *Bose 74.
 *Bosilafalva 74.
 Bosnyák 74.
 Bottiest 75.
 Botinest 76.
 *Bothligete, erdő 77.
 *Bozvár 77.
 *Bozzás 78.
 *Bozy 79.
 *Boziás 79.
 *Bozna 80.
 Bozsúr 80.
 *Brod 83.
 Brostyán 83.
 *Buehez 84.

- *Budafalva 84.
- *Budafolt 84.
- *Budinacz 84.
- Bukovetz 85.
- Bulcs 85.
- Bulza 93.
- Bunya 94.
- Bunya-Szegszárd 96. II. 329.
- *Bunilest 96.
- *Bussicze 97.
- *Butlin 97.
- Buthoczin 97 II. 330.
- *Brusest II. 330.
- Bruznik 97.
- *Campony 98.
- *Cerosa, határ 98.
- Coronini 98.
- *Chermasink, pusztarész 98.
- *Chermaspatakfő, víz 98.
- *Chomosen 98.
- *Csaba 99.
- *Csatár 100.
- *Csaramida 100.
- *Császártető 101.
- *Csecstelek 101.
- Cseglo 102.
- Cseres-Temes 102.
- *Csernecz 103.
- Csernócz 103.
- *Csernota 104.
- *Chervenakolcz 107.
- *Csér 107.
- Csiklova 107. II. 330.
- Oláh-Csiklova 110.
- *Csinte 110.
- *Csirov II. 330.
- *Csitarócz 110.
- *Csobaj 111.
- *Csokal 111.
- *Csokaniest 111.
- *Csorbató foka, vízer 112.
- Csorda 112.
- Csudanovecz 113.
- Csukits 113. II. 330.
- Csura 114.
- Csuresul 114.
- *Czarina, dűlő 114.
- Czella 115.
- *Czermuran, utca 117.
- *Czernest 117.
- Czerova 117.
- Czerova 118.
- *Czunlaka II. 330.
- *Dada 118.
- *Dajest 118.
- *Dalulgal 119.
- Danilest 119.
- Daruvár 119.
- *Draganocz 119.
- Dragobratfalva 119.
- *Dragodol 119.
- Dragojest 119.
- *Dragolyolcz 120.
- *Dragomanocz 120.
- Dragomirest 120. II. 330.
- *Dragotinfalva 122.
- Dragsinest 122.
- *Draguzlofalva 123.
- *Drasanfalva 123.
- *Drautassa 124.
- *Deákolcz 124.
- *Debelch 125.
- *Deheleny, tájék 126.
- *Dejenje 126.
- *Delany 126.
- *Delár 126.
- Delinyest 127. II. 330.
- *Dench 128.
- Dezest 129.
- *Dezpotest 129.
- *Drennye 129.
- *Déd 130.
- Dichyn 130.
- *Dienes 130.
- *Dingany 130.
- Divics 130.
- *Oláh-Drifdia 130.
- Drinova 130.
- *Dobokapatak, csermely 132.
- *Dobraniczuk 132.

*Dobravitzza 132.
Dobrest 132. II. 330.

*Dobrogozte 133.

*Dobrozlawcz 134.

Dognácska 134.

Doklen 135.

*Dokora II. 330.

Domán 136.

*Dombovicza 137.

Dubest 138.

*Dubia 139.

*Dubrulfalva 139.

*Duburdun II. 330.

Duleo 139.

*Dumbreveng 140.

Dupolez 140.

*Drusanfalva 141.

Ebendorf 141. II. 331.

Egerszeg 142.

Egres 142.

*Elisabethfeld 142.

*Endrőd 142.

*Endrőd patak, csermely 143.

*Erdőses 144.

*Erdőtelek 144.

Ermen (German) 144. II. 331.

*Erosmegh 146.

*Erősapatak, víz 146.

Ezeres 146.

Facset 148. II. 331.

Fadimak 157.

*Fag 157.

*Fagiaczel 157.

*Falu hely 157.

*Fara 158.

*Farkadie 158.

*Farkasest 158.

*Farkasfalva 158.

*Farkaspataka, víz 159.

Franzdorf 159. II. 332.

*Fratest 162.

*Fejéregyház 162.

*Fejérvíz 163.

*Fekanch 164.

*Feketepatak, víz 164.

*Feleste 164.

*Fenes 164.

*Fenyőkerék, vizér 164.

Ferde 164.

Feronikuczj 164.

*Fesdanfalva 164.

*Félegyház 164.

*Freudenthal 165.

*Filepkeve 165.

*Files 166.

*Fileskenezfalva 166.

*Fok 167.

*Foktalan 167.

Forarest 167.

*Forgács II. 332.

Forotik 168.

*Főtelek 169.

*Fugyas 169.

*Fundata 169. II. 332.

Furdia 170.

Furlug 172.

Fülöpháza 173.

Fűzes 173. II. 332.

*Fűzespatak, csermely 174.

***G**alanfalva 174.

*Galmar 174.

*Gamza 174.

Gariste II. 332.

*Garab 175.

*Garabolch 175.

*Gardiapatak völgy és patak 176.

*Garcelia 176.

Gatal (Gattaja) 176.

Gavosdia 177. II. 332.

Gladna 180.

*Gradoecz 182.

*Gedefalva 182.

*Gegőcz 182.

Gerebench (Greibenacz) 182.

*Gerecz 183.

*Gergerfalva 184.

*Gergető 184.

*Gerlistye 184.

Gerlistye 184.

- German 186.
 Gertenyes 186.
 Greon 191.
 Greovac 191.
 *Gidest 192.
 *Gylelues 192.
 *Gingan 192. II. 332.
 *Ginanis 193.
 *Gireg 193.
 *Girges 193.
 Goizest 193.
 Golonya 195.
 *Gonczesd 195.
 *Gorónoyberch, hegy 195.
 Goruja 195.
 *Gorujicza 196.
 *Gosthaia 196.
 *Goztest 196.
 *Glod 196.
 Gros 197.
 *Grozest 198.
 *Gugteleke 198.
 *Gulucz 198.
 *Gunlya 199.
 Gutonya 199.
 Gruin 199.
 *Gyakar 200.
 Gyalmár II. 333.
 *Gyár 200.
 Gyepő 200.
 *Gyertyános 200. II. 333.
 *Gyigasztzu 201.
 *Gyopa 201.
 *Gyozan 201.
 *Gyurfalva 202.
 *Gyurgő 202.
 *Gyurgevecz 202.
 *Halimba 202. II. 333.
 *Halmágy kenezháza 204.
 Handra 205.
 *Haram 205.
 *Haraszút 208.
 *Harka 208.
 Harmadia 208.
 *Hasznos 209.
 *Határpatak, csermely 209.
 Hauzest 209.
 *Hám 210.
 *Hegyes 210.
 *Heng 211.
 *Herczek 211.
 *Herczest 211.
 Herendiest 211.
 *Hethe 211.
 Heuerdorf 212.
 Heuerdorf 212.
 Hezeres 212.
 *Hidegfa 214.
 Hodos 214.
 *Hom 216.
 Homosdia 216.
 Honoris 216.
 Hosszupatak 218.
 *Hord 218.
 *Ibázó 218.
 *Igaz 218.
 Igazó, patak 219.
 *Igazó 219.
 *Igon 220.
 *Igrici 220.
 *Ikus 220.
 *Ikusfő, patak 224.
 Illadia 224.
 *Illoncs 228.
 *Illuk 228.
 *Inics 228.
 Istvánhegy 229.
 *Ivánfalva 229.
 *Izbay 230.
 Izgar 230.
 Izgarpataka, csermely 231.
 *Izlás, határrész 231.
 *Izvaricza 231.
 *Heves-Izvor 232.
 *Fekete-Izvor 232.
 *Izvor 232.
 Jabalcsa 232.
 Jabolnak 233.
 Jamsorovics 233.

- *Jara 233.
- *Jardebitz 233.
- *Jasabnik 233.
Jaszenova 233.
- *Jatasch 233.
- *Java, erdő 233.
Jám 234.
- *Jánk 235.
- *Jánosfalva 236.
- *Jánoskenezfalva 236.
- *Jenő 236.
Jersnik 236.
Jerszeg 238.
- *Jeszenovác 242.
- *Jotics 243.
- *Jovanesti 243.

- *Kadrassó 243.
- *Kakaréth 243.
Kakova 243.
- *Kalanteleke 244.
Kallina 244.
- *Kalugyeren 245.
- *Kamerlocz 245.
- *Kaperlo 245.
Kapriora 246.
- *Karalus 248.
Karas, folyó 248.
- *Karancsonpatak, patak 250.
- *Kariakesza 250.
Karlsdorf 250. II. 333.
- *Alsó-Kava 253.
Kavaran 253. II. 333.
- *Kladaniesthi 255.
Kladova 255.
- *Kragolfalva 256.
- *Kragunfalva 256.
- *Kraynytesth 256.
- *Krajova 256.
Krassó 256.
- *Krassófő, vár 262.
Krassó vármegye 266.
Kápolnás 266.
- *Keczefalva 267.
- *Kenes 267.
- *Kengyeltő 268.

- *Kerepcze 268.
- *Kerestafalva 268.
- *Keresztes 268.
- *Keresztyénfalva 269.
- *Kerliczel 269.
- *Kerlie 270.
Kernécse 270.
- *Keve 273.
- *Kremelócz 273.
- *Kremena 273.
- *Kétkunfalu II. 333.
- *Kigyós 273.
- *Kika 273.
- *Kilceszt 273.
- *Alsó-Királymezeje 274.
- *Királytava, folyó 274.
- *Kirthwa 274.
- *Kistelek 274.
- *Kitest 274.
- *Kývys 275.
Klicsova 275.
Kricsova 276.
Krivina 278.
Krivina 279.
Kohldorf 280.
Kohldorf 281.
- *Kójas 281.
- *Kolosfok 281.
- *Komián 281.
- *Komiáth 281.
Komora 284.
Komoristye 284.
Komornik, patak 284.
- *Konyerito 284.
- *Kopoyoch, patak 284.
- *Kornet 284.
- *Kornet 286.
- *Kosoniest 286.
Kossova 287.
Kossovicza 288.
- *Koste 288.
Kostej 288.
Kostil 289.
Kozlar, út 291.
- *Kozmafalva 291.
- Klokotics 291.

*Köles 292.
 *Kölesfok 292.
 Kölnik 292.
 *Königsegg 293.
 Königsgnad 293.
 *Köre 294.
 *Körösköz 294.
 *Körösszeg 295.
 *Körösvölgy 295.
 *Körtvélypatak, csermely 295.
 *Kőszegh 295.
 *Kövespatak, csermely 295.
 *Kövesd, vár 295.
 *Kövespataka 299.
 Kudricz 300.
 *Kuke 301.
 *Kula II. 333.
 *Kulboest 301.
 *Kuldofalva 301.
 *Kumanpataka, csermely 302.
 *Kumanfalva 302.
 *Kunkul 302.
 Kuptore 302.
 *Kurjasicza 303.
 Kurtya 303.
 Kusics 304.
 *Kusztus 305.
 Kutas 305.
 Kutina 305. II. 333.
 *Kuzaak 306.
 *Kuzik 306.
 *Kuzmine 306.
 Krusicza 306.
 *Kruska 307.

 *Laczkán 307.
 *Ladomerhegye, hegy 309.
 Lalasincz 309.
 Langenfeld 310.
 Lapusnik 310.
 Lapusnik 311.
 *Lazo 311.
 *Lászlóháza II. 333.
 *Lászlóvár 311.
 *Leordis 311.
 *Lesdie 312.

Leskovicz 312.
 *Lespataka, csermely 313.
 *Lethkas 313.
 *Lendin 313.
 Leukusest 313.
 *Liberas 314.
 *Ligetyis, völgy 314.
 *Ligorócz 314.
 *Liszkovize, patak 315.
 *Lőrincfalva 315.
 *Lugas II. 334.
 Lugos 315.
 *Lugos (Kulboest) 409.
 *Lugosan, völgy 409.
 Lugoshely 410.
 *Lugoth 410.
 Lukacsest 410.
 *Lukakoli 410.
 *Lukaya 410.
 *Luki 410.
 Lunka 410.
 *Lunka rivuluj 411.
 Lunkaság, vidék 412.
 Lunkány 412.
 Lupak 414.

(MÁSODIK RÉSZ.)

*Machesest 3.
 *Macho 3.
 Macsevics 3.
 *Macskás 3.
 Macsova 8.
 *Maczas 14.
 *Maczkan 14.
 *Madrest 14.
 *Magojafalva 15.
 *Magur, határrész 15.
 Magura 15.
 *Magura 15.
 *Magurest 16.
 Maguri 16.
 *Maycho 17.
 Majdan 18.
 *Majlathmaycho 18.
 *Majosfalva 18.
 Makovistye 20.

- *Maldest 20.
Manihom 21. II. 334.
- *Mardest 21.
Vama Marga 21.
- *Marjan 22.
Maria-Schnee 22.
Marillavölgy 22.
- *Marinkolcz 23.
- *Markteleke 23.
- *Marovics 23.
Marzsina 23.
- *Mátyáz 32.
- *Medvepataka, csermely 33.
- *Medves 33.
- *Medvispataka, csermely 33.
- *Melytkochia 33.
Mercsina 33.
- *Ménes 34.
- *Mihajest 34.
- *Mikcs 34.
- *Mikcseháza 35.
- *Mikefalva 35.
- *Miklósfalva 35.
- *Mikulest 35.
- *Mikusvize, patak 35.
- *Milos 35.
- *Milotinócz 35.
- *Minisest 36.
Mirkovatz 36.
Mirsincz 36.
- *Misest 36.
- *Mochyr 36.
- *Mochyas 36.
- *Mochkafalva 37.
- *Mochkan 37.
- *Mogyolicza, hegy 37.
- *Moisest 37.
- *Moldest 37.
Ó-Moldova 37. II. 334.
Új-Moldova 38.
Monio 42.
Monostor 42.
- *Monyorodia 46.
- *Monyoros 46.
Morava 46.
Moravicz 46.
- *Morencz 47.
Morgenstern 50.
- *Morova 50.
- *Mos 50.
- *Muron 50.
- *Mustest 50.
Kis-Mutnik 51.
Nagy-Mutnik 51.
- *Nacza 60.
Nadrág 61.
- *Nagoje 64.
Nagypatak 64.
- *Nalác 64.
- *Nandrest 65.
Nádas 65.
- *Nátra 335.
Negrilest 65.
Nemesest 65.
- *Nenchtelek 67.
- *Nendraz 67.
- *Neniczevölgye 67.
- *Neogochfalva 67.
- *Nergase 67.
Nermet 67.
- *Neudorf 68.
Nevrincsa 68.
- *Nexefalva 69.
- *Nezde 69.
- *Nezebér 69.
Nikolincz 69.
- *Niristhe 70.
- *Novak 70.
- *Nyaraztya, patak 70.
- *Nyárág, folyó 70.
- *Nyék 71.
- *Oczekul 71.
Ohaba 72.
Ohaba 72.
- *Csév-Ohaba 72.
Ohaba lunga 72.
Ohaba-Mutnik 74.
Ohaba szerbaszka 78.
Ohabicza 78.
- *Ohabicza 80.
- *Ohabicza 80.

*Ohabicza 81.
 *Okruglicza 81.
 Olloság 82.
 *Omor 83.
 Omor 83.
 *Opath 84.
 Oláh-Oravicza 84.
 Oraviczabánya 85.
 *Osziak 89.
 Osztrovo 90.
 *Osztrov, határrész 91.
 *Othie 91.
 *Othmarest 91.
 *Ozestla 92.

 Ökörpatak 92.
 *Öthalom 94.

 *Pachach 94.
 Padina-Matje 94.
 Padurány 96.
 *Padushavasa 97.
 *Paraz 97.
 *Parlagpatak, csermely 97.
 *Partas 97.
 Patak 98.
 Patak 98.
 *Patkova 98.
 *Patrik 98.
 *Paulest 99.
 *Pavlovecz 99.
 *Paznad 99.
 *Prantaza 100.
 *Peperig 100.
 *Perde 100.
 Perkoszova 101.
 *Perliske 101.
 *Perlő 101.
 *Perro 102.
 *Persafalva 103.
 Perul 103.
 *Pervenbelszeg 103.
 Pestere 103.
 *Pestes 105.
 *Peszér 106.
 Petrilova 107.

Petrosicza, patak 107.
 Petrosnicza 107.
 *Petrovacz 108.
 Petroza 108.
 Petroza 109.
 *Plesesth 109.
 *Pleskócz 109.
 Prebul 109.
 *Prekoch 112.
 *Prekolfalva 113.
 *Péterfalva 113.
 *Pigrics 113.
 *Pribilfiamiklósfalva 113.
 *Priboj 113.
 *Prybrathmagyla 114.
 Priszaka 114.
 *Pobor 118.
 *Podversa 119.
 *Poganes, falu és vidék 119.
 Poganyest 121.
 Poganis folyó 122.
 Pojen 124.
 *Pojenicza 126.
 *Pokolpatak 126.
 *Pomostieny 126.
 *Popest, mező 127.
 Posoga 127.
 Poszesena 128.
 Potok 129.
 *Potok 130.
 *Potokul 130.
 Poverzsina 130.
 *Plopul, rév 130.
 *Prodanest 130.
 *Pud . . . aspataka, csermely 131.
 *Puri 131.
 *Pusztatelek 132.

 *Rachkfalva 132.
 Radfalva 132.
 *Radafalva 132.
 *Radpataka, erdő 132.
 Radimna 133.
 Radmanest 133.
 *Radomerfalva 134.
 *Radumlya 134.

- Rafna 134.
 Rafnik 137.
 *Raka 137.
 Rakasdia 137.
 Rakitta 137.
 Rakitova 138.
 *Rárósziget 138.
 *Rekieze 139.
 Remete lunga 139.
 Remete-Poganest 140.
 Oláh-Resicza 142.
 Német-Resicza 143.
 *Récs 147.
 *Ribischova 147.
 *Rikitsch 147.
 *Rogosan 147.
 *Rogosapatak, csermely 148.
 Rogoz, határrész 148.
 *Rogoz 148.
 *Roskest 148.
 *Rovina 148.
 Rumunyst 149.
 Russova 150.
 Ruzs 151.
 Ruzsinósz 152.
 *Ruzsinósza 154.

 *Saka 154.
 *Salhausen 154.
 *Sarmaspataka, csermely 155.
 *Sarud 155.
 *Standincz 155.
 *Stanko 155.
 *Ság 155.
 *Sándorfalva 156.
 *Sarga 156.
 *Sásospatak, csermely 156.
 *Sáturus 156.
 *Selle 156.
 *Serked 156.
 *Serpest 157.
 *Sesaagh 157.
 *Steepkfalva 157.
 Steyerdorf 157.
 Steyerdorf (Karlsdorf) 162.
 *Stempeldorf 162.

 *Stredócz 162.
 *Strezfalva 162.
 *Sidilest 163.
 *Sidiimirpatak 163.
 *Simonócz 164.
 *Sinka, patak 164.
 *Sinkova 164.
 *Sirög, határhely 164.
 *Sithe 164.
 *Smikócz 164.
 *Stryzfalva 165.
 *Sóhordóút, országút 165.
 *Solob 165.
 *Solymos 165.
 *Ér-Somlyó, vár 165.
 Mező-Somlyó, vár 171.
 Nagy-Somlyó 176.
 *Kis-Somlyó, vár 176.
 *Sorilla 176.
 Sós 176.
 *Srta 178.
 *Sugya, kerület és falu 178.
 *Supan, patak 179.
 Supan 179.
 *Surán 179.
 Styuka 179.
 *Szajár-Bő 179.
 Szakalovacz 180.
 *Szalokfalva 180.
 *Szaniszlókenézfalva 180.
 *Szapanos, folyó 180.
 Szarazan 180.
 *Szarvastelek 182.
 Szatunik 182.
 *Szkradina 183.
 *Szlatina 183.
 *Szlatina 184.
 *Szlatinik, patak 184.
 *Szlavest 184.
 *Szlavkocz 185.
 Szpata 185.
 *Sztainocz 186.
 *Sztanfalva 186.
 *Sztaniszlóháza 186.
 *Sztanko 186.
 *Sztarnik 186.

- *Szád 187.
- *Szád, vár 187.
- *Szákos 188.
Magyar-Szákos 188.
Szákul 188.
- *Száldobágy 197.
- *Száldobos, erdő 197.
- *Száldobpataka, terület 197.
Szápáryfalva 197.
Oláh-Szászka 197.
Szászkabánya 198.
Szebenitz 200.
Szederjes 200.
- *Szederjes 200.
Szegszárd 201.
Szecsosva 201.
- *Szelistye 202.
- *Szelistye 203.
Szemenik, hegy 203.
Szendelak 203.
- *Szent-András 203.
- *Szent-Benedek 204.
Szent-György 204.
Szent-Helena 207.
- *Szent-István 207.
- *Szent-Király 207.
- *Szent-László 207.
- *Szent-Lászlóvár, vár 208.
- *Szentmarinest 211.
- *Szent-Mihály 211.
- *Krassó-Szent-Miklós 211.
- *Szent-Péter 211.
- *Szerdahely 211.
- *Szericse 212.
Szekeus 212.
- *Szpenzuracz 213.
- *Sterkovecz 213.
- *Sztremtura 213.
Szécsen 213.
- *Szecsenpataka, csermely 214.
Székás 214.
- *Székás 218.
- *Székásbánya 219.
- *Székely 219.
Nagy-Székes 219.
- *Széplak 219.
- *Szépmező 219.
- *Széptelege 220.
- *Szidonicza 220.
- *Sziget 220.
- *Szigetfő 221.
Szilha 221.
- *Szilha 223.
Szilváshely 223.
- *Szin 224.
Szintiest 224.
- *Spin 225.
- *Spin 225.
Szocsán 225.
Szodol, patak 226.
- *Szohodol 226.
Szokolár 226.
- *Sonthal 227.
- *Szoplakorucz 228.
- *Stojcest 228.
- *Szöllős 228.
- *Szőnyes 229.
- *Szörcsök 229.
- *Szörény 229.
Szuboticza 229.
- Szudriás 230.
- *Szuginul 232.
- *Szuhatya, folyó 232.
- *Szuhor 232.
- *Szumues 233.
- *Szumarinoecz 233.
Nagy-Szurdok 233.
Kis-Szurdok 233.
Szuszány 335.
- Szuska 236.
- *Szuteszka 236.
- *Thalmadia 236.
- *Talyánfalva 237.
- *Taraszlopatak, patak 237.
Tapia 237.
- *Tarnicza 238.
- *Thomai 238.
- *Theberpataka, patak 238.
- *Tegen 238.
- *Tejed 238.
- *Kis-Telek 239.

- *Telest 239.
- Temerest 239.
- Temesely (Bega) 240.
- *Teremfő 240.
- Tergovistie 240.
- *Terjén 240.
- *Ters 241.
- Teu, patak 241.
- *Téd 241.
- *Téglavár 241.
- *Tihó, hegy 241.
- Tihomerest 241.
- Nagy-Tikván 241.
- Kis-Tikván 242.
- *Tilomerest 242.
- Tinkova 243.
- *Tirnén 248.
- Tirnova 248.
- *Tivadarbara 249.
- *Trifest 249.
- Tomest 249.
- *Topilile, patak 251.
- Topla 251.
- *Toplafő, csermely 252.
- *Toplicza 252.
- *Toplicza 252.
- *Topliczel 253.
- *Topsa 253.
- *Thotfalva 254.
- *Tronk 254.
- *Tövis 254.
- *Tövis 255.
- *Turbarócz 256.
- Twrd 256.
- *Tyuko 256.
-
- *Údvarhely 256.
- Udvarszállás 256.
- *Ugliarpataka, csermely 257.
- *Ugrinócz 257.
- Ulen, patak 257.
- *Ulicza 257.
- *Ulmul 257.
- *Ung 257.
- *Ungiul 258.
- *Ungürest 258.
-
- *Urkuta 258.
- *Urocz 259.
- *Urszul 259.
- *Urvispataka, csermely 259.
- Urviz, vízér 259.
- Urviz, szántó 259.
- *Urzonie 259.
- *Uszte 260.
- *Uzesty 260.
-
- *Vadad, 260.
- *Vadany 261.
- *Vadul 261.
- *Vaja 261.
- Vajaga, patak 268.
- *Vajánmezeje 268.
- Valeaboul 268.
- Valealunga 268.
- Valeamare 269.
- Valeamare 269.
- Valeamare 270.
- Valeapaj 270.
- *Valle 271.
- *Valekaluluj 271.
- *Valelupa 271.
- *Valen 271.
- Valiadény 271.
- *Valyero 272.
- Valyuga 272.
- *Vapathy 335.
- Vapina, dűlő 272.
- Varadia 272.
- *Varasd 273.
- *Varasfalva 273.
- Vasziova 273.
- Vath 274.
- *Vladyeny 274.
- *Vladan 274.
- *Vlasolch 274.
- *Vracha 274.
- Vrány 274.
- Vranyucz 276.
- *Várad, vár 276.
- Váradia 276.
- *Várhegy 276.
- *Váralja 276.

- *Váralja 277.
- *Vásárhely 277.
Vecseháza 277.
- *Vecsepataka 279.
- *Vejth 279.
- *Velcsest 279.
- *Verbolcz 281.
Veresmart 281.
- Vermes 282.
- *Vesza 282.
- *Végh 282.
- *Viaderitz 282.
Viçsnik, patak 282.
- *Visald 283.
- *Visszafolyópatak, csermely 283.
Viszák 283.
- Vitelnik 284.
- *Vizes 284.
- *Vizespatak, csermely 284.
- *Vizvár 285.
Vodnik 285.
- *Vojla 285.
- *Voynche 286.
- *Vlogecz 286.
- *Vukova 286.

- Zabálc** 287.
- *Zacho 287.
- *Zadya 287.
- *Zagurian 287.
- *Zagurincz 288.
Zaguzsen 288.
- *Zaydrughaza 291.

- *Zakadag 291.
Zakony 291.
- *Zala 291.
- *Zalathnukpatakfő, patak 291.
Zapodia 291.
- *Zazesth 292.
- *Zlaticza 292.
- *Zlavotincz 292.
- *Zerénd 293.
- *Zernyest 293.
- *Zicipataka, csermely 293.
- *Zÿn 293.
- *Zinkad 293.
Zgribestie 293.
- Zold 295.
- *Zomovarest 296.
Zoran 296.
Kis-Zorlencz 297.
Nagy-Zorlencz 298.
- *Zumarinfalva 300.
Zsábár 300.
- *Zsaborest 301.
Zsena 301.
Zsidóvár 303.
Zsidovin 321.
Zsittin 322.
Zsuppa 323.
- *Zsupán, patak 324
Zsupan 324.
Zsupunest 325.
Zsurest 326.
Zsurzsova 327.